

Fylkesmannen i Oppland

Forvaltningsplan for de store verneområdene i Rondane

11/09

Fylkesmannen i Oppland og Fylkesmannen i Hedmark

<p style="text-align: center;">Forvaltningsplan for de store verneområdene i Rondane</p> <p style="text-align: center;">-</p> <p style="text-align: center;">Fylkesmannen i Oppland og Fylkesmannen i Hedmark</p>	<p>Rapportnr.: 11/09</p>
	<p>Dato: 09.11.09</p>
<p>Forfattere: Kirstin Fangel, Alexandra Abrahamson og Therese Ruud</p>	<p>Faggruppe: Naturforvaltning</p>
<p>Prosjektansvarlig(e): Kolbjørn Hoff (Fylkesmannen i Oppland) og Ragnar Ødegaard (Fylkesmannen i Hedmark)</p>	<p>Område: Rondane i Oppland og Hedmark</p>
<p>Finansiering: Direktoratet for naturforvaltning</p>	<p>Antall sider: 125 + vedlegg</p>
<p>Emneord: Verneområder, nasjonalpark, landskapsvernområde, forvaltning, villrein, verneverdier, brukerinteresser, friluftsliv, motorferdsel, landbruk, bygninger, kulturminner, vegvedlikehold, parkering, informasjon.</p>	<p>ISSN-nummer: 0801-8367</p>
<p>Sammendrag:</p> <p>Forvaltningsplanen for de store verneområdene i Rondane gir utfyllende retningslinjer til verneforskriftene. Forvaltningsplanen er ikke juridisk bindende, bortsett fra de punktene der verneforskriften viser direkte til forvaltningsplanen.</p> <p>Forvaltningsplanen presenterer kort verneverdiene og brukerinteressene i området. Dokumentet gir en grundig innføring i utfordringer dagens bruk og vern av Rondane gir. Hovedutfordringen for de store verneområdene i Rondane er å legge opp til en forvaltning som tar vare på naturkvalitetene i et langsiktig perspektiv, og eventuelt forbedrer disse, samtidig som området fortsatt skal kunne utnyttes til jakt, fiske, friluftsliv og tradisjonell landbruksvirksomhet. Forvaltningen skal være langsiktig og planen gjør avveininger mellom bruk og vern innenfor rammen av verneforskriften. I de tilfellene det er motstridende interesser mellom bruk og vern, skal som hovedregel brukerinteressene vike til fordel for verneformålet. Dette følger av sentrale retningslinjer der også føre var prinsippet er sentralt.</p> <p>Hovedformålet med vern av Rondane og Dovre nasjonalparker, samt Frydalen, Dørålen, Grimsdalen og Vesle Hjerkinns landskapsvernområder er å ta vare på et fjelløkosystem med en del av den siste gjenværende bestanden av Nord-Europas ville fjellrein. Det skal samtidig være anledning til utøving av et enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging.</p> <p>For å møte utfordringene legges følgende strategi til grunn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ferdsel kanaliseres til stier og løyper; eventuelle nye kanaliseringstiltak skal skje til utkanten av verneområdene • Tilrettelegging begrenses for ferdsel øst-vest (ikke inn i sentrale fjellområder i nasjonalparkene) • Prinsippet om en merket sti/løype mellom to punkter gjennomføres • Organisert ferdsel begrenses utenfor godkjente soner og merkete stier og løyper • Overvåking med vekt på villrein og ferdsel skal utføres for å kunne iverksette nødvendige tiltak • Handlingsplan/skjøtselsplan lages for å ivareta kulturlandskap og biologisk mangfold i Frydalen og Grimsdalen • En helhetlig informasjonsplan for området utarbeides <p>Bruken av de store verneområdene i Rondane er mangfoldig. Brukerinteressene knytter seg hovedsakelig til landbruksnæring, hytter, reiseliv og friluftsliv. Av dette følger behov for hogst, motorferdsel sommer og vinter, bruk og vedlikehold av veger og bygninger samt tilrettelegging for friluftsliv.</p> <p>Det er foreslått ulike tiltak for å begrense konflikt mellom villreininteressene og ulike brukerinteresser. Dette omfatter fjerning og omlegging av merkete stier og skiløyper, begrensnings av sykling samt regulering av organisert ferdsel til fots, på ski, til hest og med bruk av hundspann. Flere av de grep som er tatt i planen krever en aktiv forvaltning, der overvåking av tiltakenes innvirkning på naturmiljøet, og muligheten til å reversere tiltakene ved eventuell konflikt med verneformålet, er avgjørende for en utvikling som ivaretar verneverdiene over tid.</p>	
<p>Referanse: Fangel, K, A. Abrahamson og T. Ruud (2009). Forvaltningsplan for de store verneområdene i Rondane – Fylkesmennene i Oppland og Hedmark. Fylkesmannen i Oppland, miljøvernavdelingen, 125 s.</p>	

Foto framside:

Venstre øverst: På tur i Rondane. Foto: Hilde L. Magnussen, DNT

Venstre midten: Informasjonspunkt ved Bjørnsgardseter i Grimsdalen. Foto: Kirstin Fangel

Venstre nederst: Rondane i høstdrakt. Foto: Børre K. Dervo

Høyre øverst: Snøsøte. Foto: Børre K. Dervo

Høyre midten: Verkjesetra. Foto: Børre K. Dervo

Høyre nederst: Villrein i Rondane. Foto: Per Jordhøy

Forord

Fylkesmennene i Oppland og Hedmark fikk i 2005 i oppdrag å utarbeide en forvaltningsplan for Rondane og Dovre nasjonalparker med tilliggende landskapsvernområder. Dette dokumentet er resultatet av det oppdraget.

Forvaltningsplanen omhandler Dovre og Rondane nasjonalparker, samt Frydalen, Dørålen, Grimsdalen, og Vesle Hjerkin landskapsvernområder, og omfatter arealer i kommunene Stor-Elvdal, Folldal, Dovre, Sel, Nord-Fron, Sør-Fron og Ringebu.

Forvaltningsplanarbeidet startet høsten 2005. Om lag 60 personer har deltatt aktivt og regelmessig i prosjekt- og områdegrupper. Deltakerne har representert berørte kommuner, lokalt reiseliv, utmarkslag/grunneierlag, vegstyrer og fjellstyrer. Et forslag til forvaltningsplan var ute på en bred høring fra november 2007 til februar 2008, og ble oversendt til godkjenning hos Direktoratet for naturforvaltning (DN) i september 2008. I april 2009 ble planen godkjent, og dette dokumentet er den endelige, første versjonen av forvaltningsplan for de store verneområdene i Rondane.

Leder for arbeidet har vært Kirstin Fangel hos Fylkesmannen i Oppland. Ragnar Ødegaard (Fylkesmannen i Hedmark), Kolbjørn Hoff, Alexandra Abrahamson og Therese Ruud (Fylkesmannen i Oppland) har sammen med prosjektleder utgjort en intern arbeidsgruppe og har hatt en viktig rolle i prosessen. Verdifulle bidrag er også kommet fra Oppland fylkeskommune. Sammen med representanter fra fylkesmennene har Dovre kommune sittet i styringsgruppa for prosjektet. Bakgrunnen for dette er at Dovre kommune har forvaltningsansvaret for flere naturreservater som ligger i direkte tilknytning til nasjonalparkene og landskapsvernområdene, og som opprinnelig var meningen skulle inngå i forvaltningsplanen. For disse naturreservatene blir det nå likevel utarbeidet separate planer. Flere personer har bidratt med tekst: Ragnar Ødegaard (kap. 2), Ivar Lorentzen (Fylkesmannen i Oppland, kap.4.1) og Espen Finstad (Oppland fylkeskommune, kap. 4.2 og 4.4).

Vi takker alle som har engasjert seg i arbeidet med forvaltningsplanen og sikret viktig lokalkunnskap og mange gode innspill.

Arbeidet med en slik plan er omfattende og mangeartet. Planen vil være et viktig verktøy for forvaltningsmyndighetene, men vi håper at også andre med interesser i området får glede av den. Foreliggende forvaltningsplan må sees på som en førstegenerasjonsplan. Planen løser ikke alle spørsmål knyttet til forvaltning og bruk av verneområdene, men vil bidra til målrettet og forutsigbar forvaltning på mange viktige felt.

Kristin Hille Valla
fylkesmann i Oppland

Tormod W. Karlstrøm
fung. fylkesmann i Hedmark

Innhold

Sammendrag	7
1. Innledning	9
1.1 Vernehistorikk.....	9
1.2 Om forvaltningsplanen	9
1.3 Hva bygger forvaltningsplanen på?.....	12
2 Verneområdene i Rondaneområdet – naturfaglige forhold, brukerinteresser og verneverdier.....	14
2.1 Landskap og geologi	14
2.2 Vegetasjon og flora	15
2.3 Villrein.....	16
2.4 Annet dyreliv.....	17
2.5 Kulturminner og kulturlandskap.....	18
2.6 Friluftsliv og reiseliv	19
2.7 Bruk av området.....	20
3 Mål, utfordringer og strategier for forvaltning av verneområdene	21
3.1 Hva er vernet av norsk natur?.....	21
3.2 Formål med vernet	21
3.3 Utfordringer og overordnede retningslinjer, strategier og prinsipper	22
4 Brukerinteresser – status, utfordringer, retningslinjer og tiltak	24
4.1 Landbruk og vedhogst.....	25
4.1.1 Status og utfordringer.....	26
4.1.2 Retningslinjer – landbruk og vedhogst.....	30
4.1.3 Tiltak	34
4.2 Bygninger	35
4.2.1 Status og utfordringer.....	36
4.2.2 Retningslinjer for forvaltningen.....	41
4.2.3 Tiltak	47
4.3 Vegvedlikehold, massetak og parkering	48
4.3.1 Status og utfordringer.....	49
4.3.2 Retningslinjer for forvaltningen.....	52
4.3.3 Tiltak	54
4.4 Kulturminner	56
4.4.1 Status og utfordringer.....	57
4.4.2 Retningslinjer for forvaltningen.....	58
4.4.3 Tiltak	59
4.5 Friluftsliv og ferdsel	60
4.5.1 Status og utfordringer.....	61
4.5.2 Retningslinjer for forvaltningen.....	66
4.5.3 Tiltak	81
4.6 Motorferdsel.....	82
4.6.1 Status og utfordringer.....	83
4.6.2 Rammer og regelverk.....	90
4.6.3 Retningslinjer for forvaltningen.....	91
4.6.4 Tiltak – motorferdsel.....	101
4.7 Turisme, reiseliv og utvikling i randsonen	102
4.7.1 Status og utfordringer.....	102
4.7.2 Retningslinjer for forvaltningen.....	107

4.8 Forskning og undervisning	108
4.8.1 Status og utfordringer	108
4.8.2 Retningslinjer for forvaltningen.....	109
5. Forvaltningsmessige oppgaver.....	110
5.1 Status og utfordringer	110
5.1.1 Forvaltning	110
5.1.2 Oppsyn	113
5.1.3 Grensemerking og skilting av verneområdene	114
5.1.4 Informasjon og tilrettelegging	114
5.2 Tiltak – forvaltningsmessige oppgaver.....	117
5.2.1 Handlingsplan for informasjon.....	117
5.2.2 Tilrettelegging	119
5.2.3 Kartlegging og overvåkning.....	119
5.2.4 Skjøtsel	121
5.2.5 Tiltak - Oppsummering	122
Referanseliste	123
Vedlegg.....	125

Sammendrag

Forvaltningsplanen for de store verneområdene i Rondane gir utfyllende retningslinjer til verneforskriftene. Forvaltningsplanen er ikke juridisk bindende, bortsett fra de punktene der verneforskriften viser direkte til forvaltningsplanen.

Forvaltningsplanen presenterer kort verneverdiene og brukerinteressene i området. Dokumentet gir en grundig innføring i utfordringer dagens bruk og vern av Rondane gir. Hovedutfordringen for de store verneområdene i Rondane er å legge opp til en forvaltning som tar vare på naturkvalitetene, og eventuelt forbedrer disse, samtidig som området fortsatt kan utnyttes til jakt, fiske, friluftsliv og tradisjonell landbruksvirksomhet. Forvaltningen skal være langsiktig og planen gjør avveininger mellom bruk og vern innenfor rammen av verneforskriften. I de tilfellene det er motstridende interesser mellom bruk og vern, skal som hovedregel brukerinteressene vike til fordel for verneformålet. Dette følger av sentrale retningslinjer, der også føre var prinsippet er sentralt.

Hovedformålet med vern av Rondane og Dovre nasjonalparker, samt Frydalen, Dørålen, Grimsdalen og Vesle Hjerkinns landskapsvernområder er å ta vare på et fjelløkosystem med en del av den siste gjenværende bestanden av Nord-Europas ville fjellrein. Det skal samtidig være anledning til utøving av et enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging.

For de store verneområdene i Rondaneområdet kan en sammenfatte utfordringene og målene slik:

- Å bevare verneverdiene i et langsiktig perspektiv
- Å sikre og helst bedre villreinsens muligheter til trekk og bruk av de aktuelle og potensielle leveområdene i Rondane/Dovre
- Å gi allmennheten mulighet til å utøve tradisjonelt og enkelt friluftsliv innenfor de rammene verneformålet setter
- Å bevare et særpreget kulturlandskap i landskapsvernområdene, der seterlandskap delvis utgjør landskapets egenart

For å nå disse målene legges følgende strategi til grunn:

- Ferdsel kanaliseres til stier og løyper; eventuelle nye kanaliseringstiltak skal skje til utkanten av verneområdene
- Tilrettelegging begrenses for ferdsel øst-vest (ikke inn i sentrale fjellområder i nasjonalparkene)
- Prinsippet om en merket sti/løype mellom to punkter gjennomføres
- Organisert ferdsel begrenses utenfor godkjente soner og merkete stier og løyper
- Overvåking med vekt på villrein og ferdsel skal utføres for å kunne iverksette nødvendige tiltak
- Handlingsplan/skjøtselsplan lages for å ivareta kulturlandskap og biologisk mangfold i Frydalen og Grimsdalen
- En helhetlig informasjonsplan for området utarbeides

Bruken av de store verneområdene i Rondane er mangfoldig. Brukerinteressene knytter seg hovedsakelig til landbruksnæring, hytter, reiseliv og friluftsliv. Av dette følger behov for hogst, motorferdsel sommer og vinter, bruk og vedlikehold av veger og bygninger samt tilrettelegging for friluftsliv.

Det er foreslått ulike tiltak for å begrense konflikt mellom villreininteressene og ulike brukerinteresser. Dette omfatter fjerning av merking og omlegging av merkete stier og skiløyper. Innenfor nasjonalparkene og Dørålen landskapsvernområde er organisert ferdsel og ferdsel som kan skade naturmiljøet regulert gjennom søknadsplikt. Organisert ferdsel til fots (inkludert skigåing) kan foregå langs merkete stier og skiløyper, og i soner ved Høvringen/Mysusetter og ved Dombås avsatt til formålet. Organisert ferdsel til fots utenfor disse stiene, skiløypene og sonene er ikke tillatt uten spesiell tillatelse etter søknad. Dette gjelder ikke tradisjonell turvirksomhet til fots og på ski i regi av turistforeninger, skoler, barnehager, ideelle lag og foreninger som er tillatt overalt uten spesiell tillatelse. Sykling er tillatt på merkete stier i de ovennevnte sonene, og på enkelte veger/traseer til turisthytter i Rondane nasjonalpark. Organisert bruk av hest er også tillatt på merkete stier i sonene, på veger (delvis tidsbegrenset) og ellers etter søknad i nasjonalparkene; dispensasjon vil kunne bli gitt i den østlige delen av Dovre nasjonalpark og i ytterkant av Rondane nasjonalpark mot Frydalen. Med unntak av de ovennevnte sonene, er det ikke avsatt spesielle områder/traseer for organisert kjøring med hundespann.

Flere av de grep som er tatt i planen krever en aktiv forvaltning, der overvåking av tiltakenes innvirking på naturmiljøet, og muligheten til å reversere tiltakene ved eventuell konflikt med verneformålet, er avgjørende for en utvikling som ivaretar verneverdiene over tid. For å lykkes med forvaltningen av Rondaneområdet, bør forvaltningen få ytterligere kunnskap om villreins bruk av området og den menneskelige ferdselen gjennom hele året. Utarbeidelse av et overvåkningsprogram er derfor et sentralt tiltak. For at brukerne skal få kjennskap til og forståelse for vernebestemmelsene, må det utarbeides en helhetlig tiltaksplan for informasjon for området.

1. Innledning

1.1 Vernehistorikk

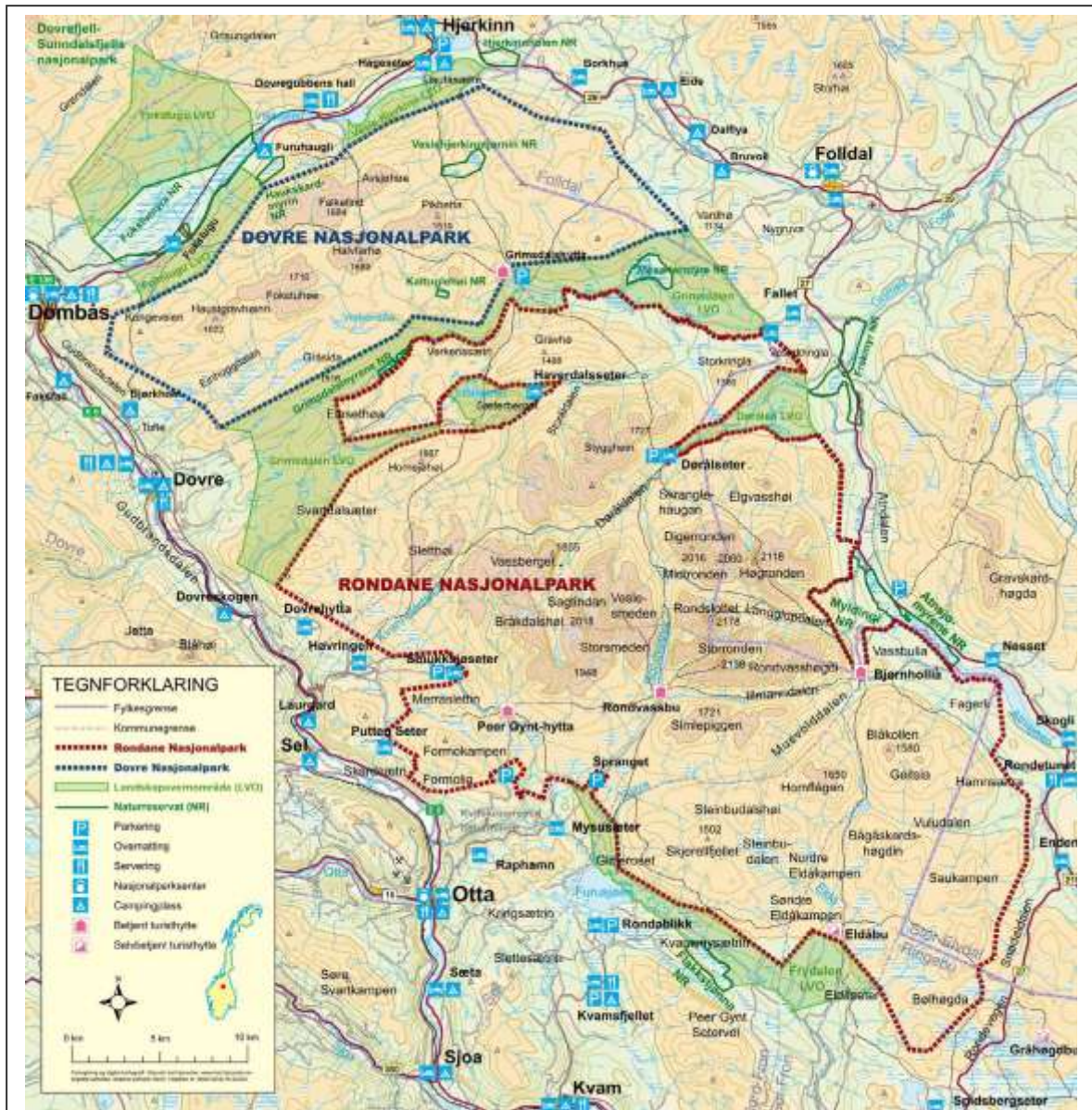
Rondane ble vedtatt som et naturfredet område allerede i 1962, og er omtalt som Norges første nasjonalpark. Verneplan for Rondaneområdet ble vedtatt i statsråd den 24. oktober 2003. Vedtaket medførte utvidelse av Rondane nasjonalpark, Myldingi naturreservat og Flakkstjønna naturreservat. I tillegg ble Dovre nasjonalpark, Grimsdalen landskapsvernområde, Dørålen landskapsvernområde, Frydalen landskapsvernområde, Vesle Hjerkinns landskapsvernområde og Mesætermyre naturreservat opprettet. Det totale vernete arealet i Rondaneområdet er nå på ca 1460 km² hvorav ca 593 km² var vernet tidligere. De vernete arealene ligger i kommunene Dovre, Sel, Nord-Fron, Sør-Fron og Ringebu i Oppland og i Stor-Elvdal og Folldal kommuner i Hedmark.

Rondane nasjonalpark er et godt etablert verneområde, som er kjent og brukt av friluftsfolk både nasjonalt og internasjonalt. Vernet har god lokal aksept.

1.2 Om forvaltningsplanen

Stortingsmelding nr. 62 (1991-1992), Ny landsplan for nasjonalparker og større verneområder, understreker betydningen av arbeidet med forvaltningsplaner. I kongelig resolusjon av 24. oktober 2003 (punkt 7.6.2) heter det: *"Miljøverndepartementet er enig med DN i betydningen av å få på plass en forvaltningsplan så raskt som mulig etter vernevedtaket og at arbeidet skal skje i samarbeid med alle berørte parter."* I Stortingsmelding nr. 21 (2004-2005) Regjeringens miljøvernpolitikk og rikets miljøtilstand, er det også fokus på forvaltningsplanarbeidet. For å stanse tapet av biologisk mangfold innen 2010 vil regjeringen iverksette flere tiltak, deriblant å utarbeide forvaltningsplaner for de mest brukte nasjonalparker og andre større verneområder. I henhold til verneforskriftene som gjelder for Rondane-Dovre skal det utarbeides forvaltningsplan for verneområdene. Fylkesmannen i Oppland har i embetsoppdrag for 2005, fra Direktoratet for naturforvaltning (DN), fått i oppdrag å utarbeide en forvaltningsplan for Rondane og Dovre nasjonalparker med tilliggende landskapsvernområder.

Forvaltningsplanen omfatter Rondane og Dovre nasjonalparker samt Frydalen, Dørålen, Grimsdalen og Vesle Hjerkinns landskapsvernområder. Det er et mål også å lage forvaltningsplan for naturreservatene som grenser til disse verneområdene, og dette arbeidet ble igangsatt i 2008.

Figur 1. Kart over verneområdene i Rondane

Verneplan, forvaltningsplan, fylkesdelplan

Det er viktig å skille på verneplan og forvaltningsplan. En verneplan utreder hvilke områder som skal vernes, hvilken verneform som er hensiktsmessig, og eventuelle lokale tilpasninger av verneforskriftene. Verneplan for Rondaneområdet ble vedtatt i statsråd den 24. oktober 2003. Eventuelle forskriftsendringer etter et vernevedtak vurderes strengt, og må i tilfelle skje etter en egen høring.

En forvaltningsplan skal sikre en enhetlig forvaltning av verneområdet ved å gi konkrete retningslinjer om bruk, informasjon, skjøtsel og tilrettelegging. En forvaltningsplan kan verken gi en strengere eller mer liberal praksis enn den som er nedfelt i verneforskriften. I den praktiske og daglige forvaltningen av de store verneområdene vil det imidlertid være behov for en utdyping av verneforskriftene, dvs. en plan som inneholder mer detaljerte og konkrete retningslinjer. Særlig for verneområder med mange og sterke brukerinteresser er det behov for å utarbeide forvaltningsplaner. Mens verneforskriftene for verneområdene er juridisk bindende, har forvaltningsplanen en retningsgivende og veiledende funksjon. På de punktene i verneforskriften hvor det konkret vises til forvaltningsplanen, vil forvaltningsplanen ha bestemmende virkning for forvaltningen av områdene.

En viktig side ved forvaltningsplanen er at den vil gi økt forutsigbarhet for brukerne av området og andre i spørsmål knyttet til forvaltningen av verneforskriftene for nasjonalparkene og landskapsvernområdene. Forvaltningsplaner for store verneområder godkjennes av Direktoratet for naturforvaltning.

Formålet med forvaltningsplanen er:

- *Innenfor rammen av verneforskriften skal planen gi utfyllende retningslinjer for forvaltningsmyndigheten for å sikre en forvaltning som ivaretar verneformålene på lang sikt.*
- *Planen skal bidra til å forenkle forvaltningen av områdene.*
- *Planen skal bidra til omforente strategier for å bevare verneverdiene i området.*
- *Planen skal gi en bakgrunn og forståelse for en eventuell differensiert forvaltning og avveining mellom bruk og vern mellom og innenfor hvert enkelt av verneområdene.*
- *Planen skal bidra til en helhetlig og konsekvent forvaltning av området som gir forutsigbarhet for brukerne og grunneierne i forhold til hva som kan tillates i områdene.*

Brukerinteressene er mange i Rondaneområdet. I løpet av verneplanprosessen ble det reist en del problemstillinger som det er naturlig å vurdere som en del av arbeidet med forvaltningsplan. Fra forvaltningsmyndighetenes side har det derfor vært en overordnet målsetting å utarbeide en 1. generasjons forvaltningsplan etter utvidelsen av Rondane og opprettelse av de øvrige verneområdene. Mange forvaltningsspørsmål er avklart gjennom foreliggende plan, men det vil fremdeles være mange ubesvarte spørsmål og problemstillinger disse må avklares fortløpende av forvaltningsmyndigheten.

Forvaltningsmyndighetene legger opp til en kontinuerlig vurdering av forvaltningen, inkludert behovet for revisjon av forvaltningsplanen. I dette tilfellet kan det være aktuelt å revidere deler av planen etter relativt kort tid, for eksempel etter 5-6 år. Mindre endringer og tilpasninger i forvaltningen kan gjøres etter hvert ved behov.

En forvaltningsplan skal kun definere rammene for bruken, skjøtselen og tilretteleggingen i verneområdene. Å belyse mulighetene for næringsutvikling er ikke et formål. Det er også viktig å skille mellom forvaltningsplanen og fylkesdelplanen for Rondane. Fylkesdelplanen gir retningslinjer til myndighetenes behandling etter plan- og bygningsloven i villreinens leveområder og tilgrensende areal, og omfatter således et større areal enn de aktuelle verneområdene. Det er igangsatt en revisjon av dagens fylkesdelplanen for Rondane fra år 2000. Ansvarlig for arbeidet er fylkeskommunene i Oppland og Hedmark. Fylkesdelplanen omtales ytterligere under "Dokumenter" nedenfor, og i kapittel 4.7.

Hvordan lese dokumentet

Kapittel 1, 2, 3 og 5 krever ingen nærmere forklaring. Kapittel 4 er nærmere beskrevet i begynnelsen av kapitlet, og det oppfordres til å lese igjennom dette for å få forståelse av hvor en kan finne den informasjon som søkes.

Med begrepet "randzone" menes vanligvis de områder/arealer som ligger inn til vernegrensen, og dette er hva som menes med "randzone" i forvaltningsplanen. I verneforskriftene brukes også begrepet randzone, men her menes imidlertid det omvendte, det vil si områder inn til vernegrensen innenfor verneområdene. Områder inn til vernegrensen innenfor verneområdene omtales i forvaltningsplanen som "utkanten av verneområdene".

1.3 Hva bygger forvaltningsplanen på?

Dokumenter

Et forslag til forvaltningsplan for Rondane nasjonalpark ble sendt på høring i 1989 av Fylkesmennene i Oppland og Hedmark. Etter høringen ble forslaget videre bearbeidet, men planen ble ikke lagt fram for endelig godkjenning. Gjennom Stortingets behandling av St.meld. 62 (1991-92) Ny landsplan for nasjonalparker og større verneområder i Norge, ble det lagt opp til vesentlige utvidelser av områder vernet etter naturvernloven i Dovre/Rondane. Forvaltningsplanen fra 1989 ble derfor skrinlagt. Et helt nytt utkast til forvaltningsplan for Rondaneområdet ble sendt ut til orientering i mai 2000 samtidig med høringsdokumentene i forbindelse med verneforslaget for Rondane.

Forvaltningsplanen bygger på verneprosessen, verneplanutkastet og høringsdokumentene og vernevedtaket i Kongelig resolusjon av 24. oktober 2003. Vernevedtaket danner rammene for forvaltningsplanen. Mye av grunntanken som ble presentert i forvaltningsplanutkastet av mai 2000 er videreført i foreliggende plan. Prosessen med utarbeidelse av foreliggende dokument har vært omfattende og inkludert mange aktører. Dokumentet bygger derfor i stor grad på de diskusjoner og problemstillinger som er tatt opp i referansegruppene i forbindelse med forvaltningsplanprosessen.

Fylkesdelplan Rondane dekker et areal som går ut over de områdene som er vernet etter naturvernloven. Fylkesdelplanen vil derfor utfylle verneplanen for Rondane. Fylkesdelplanen er retningsgivende for den kommunale, fylkeskommunale og statlige forvaltningen etter plan- og bygningsloven. Samtidig er verneforskriftene for verneområdene i Rondane/Dovre overordnet retningslinjene i fylkesdelplanen. Forvaltningsplanen vil imidlertid ikke legge opp til aktivitet som strider med rådene i fylkesdelplanen.

I brev av 12. april 2007 fra Miljøverndepartementet til fylkeskommuner og kommuner berørte av villrein, ble det klargjort at Rondane skal ha status som et nasjonalt villreinområde, og skal også inngå i en av Norges to europeiske villreinregioner. Regionene vil etableres etter at fylkesdelplanene for områdene er ferdige/ferdig reviderte. Departementet legger til grunn at et *"nasjonalt villreinområde har en størrelse og kvalitet som kan sikre en villreinbestand over lang tid. Dette innebærer bl a at området har tilstrekkelig forekomst av vinterbeiter, sommerbeiter, kalvingsplasser og nødvendige trekkveier for villrein. Områdets kvalitet omfatter også fravær av menneskelig aktivitet som virker forstyrrende på villreinen, for eksempel ferdseil på kritiske steder eller tidspunkt."*

I Soria Moria erklæringen av 13. oktober 2005 går det frem at regjeringen blant annet vil legge fram en handlingsplan for bærekraftig bruk og skjøtsel av nasjonalparker og andre verneområder. Det påbegynte arbeidet med å utvikle nasjonalparkene som en ressurs for lokalsamfunnene og for lokal verdiskaping skal fortsette. Det ble nedsatt en arbeidsgruppe som la fram rapporten "Handlingsplan for bærekraftig bruk, forvaltning og skjøtsel av verneområdene". Rapporten har vært på høring vinteren 2007, og skal danne grunnlag for en ny politikk for vern og bruk av verneområdene som Regjeringen vil legge frem for Stortinget.

Forvaltningsplanprosessen

I oktober 2005 ble det holdt et informasjonsmøte med kommunene som en start på forvaltningsplanprosessen. Det ble etablert en prosjektgruppe med representanter fra kommunal administrasjon og fylkesmennene. Tre områdegrupper (referansegrupper) med representanter fra fjellstyrene, allmenningsstyrer, vegstyrer, setereiere/grunneiere, reiselivsbedrifter med flere ble etablert. Prosjektgruppemedlemmene var også medlemmer av områdegruppene. Fylkesmennene i Hedmark og Oppland har forvaltningsansvaret for nasjonalparkene og landskapsvernområdene og noen reservater, mens Dovre kommune har forvaltningsansvaret for naturreservatene i området som var vedtatt før utvidelsen av Rondane. Disse dannet en styringsgruppe med tre medlemmer. Det har vært gjennomført en omfattende prosess med vekt på involvering av lokale aktører.

Temaene landbruk, bygninger, villrein, stier og løyper, organisert ferdsel og ferdselsformer, motorferdsel, veger/parkering og forvaltningsmessige tiltak er tatt opp i områdegruppene og prosjektgruppene. Det har i tillegg vært holdt ett separat møte om villrein og friluftsliv der representanter for reiselivsaktører, DNT og villreininteressene ble invitert. Oppland fylkeskommune har bidratt med innspill til kapitlet om kulturminner.

Utarbeiding av forvaltningsplan for de mindre verneområdene i Dovre som ligger i direkte tilknytning til nasjonalparkene og landskapsvernområdene, lå opprinnelig inne som en del av dette forvaltningsplanarbeidet. Det var av den grunn naturlig at Dovre kommune var med i styringsgruppen. Dette ble endret underveis i forvaltningsplanprosessen. Forvaltningsplanen som ble sendt ut på høring omfattet derfor ikke de mindre verneområdene. Det blir i ettertid skrevet en egen plan for disse verneområdene som omfatter naturreservatene Grimsdalsmyrene, Kattuglehøi, Veslehjerkinnjønnin, Haukskardsmyrin, Hjerkinnholen og Mesætermyre naturreservat.

I begynnelsen av november 2007 ble et forslaget til forvaltningsplan sendt på lokal og sentral høring. Det ble totalt sendt ut rundt 1000 trykte eksemplarer av planen. Høringen ble også annonsert i lokale media, og det ble arrangert fire åpne møter i kommunene. Høringen varte i tre måneder (fire måneder for kommuner og fylkeskommuner). Interessen var stor sett ut fra antall høringsuttalelser. Det kom inn totalt 152 stk inkl støtteuttalelser, deltakelse på åpne møter og oppmerksomhet i media. Etter høringen var det behov for en del avklaringer, og det ble holdt møter med prosjektgruppen, med villreinnemnda, villreinutvalgene og fjellstyrene, samt med det Rådgivende utvalget for forvaltningen av nasjonalparker og landskapsvernområder i Rondaneregionen (RU-Rondane beskrives under kapittel 5 om forvaltningsmessige oppgaver). Et sammendrag av alle høringsuttalelser og fylkesmennenes kommentarer finnes i et eget dokument. Etter justeringer av høringsforslaget ble forvaltningsplanen oversendt fra fylkesmennene til DN den 5. september 2008 for godkjenning. I brev av 24. april 2009 fra DN ble fylkesmennenes tilrådning til forvaltningsplan godkjent med mindre endringer. Disse endringene er tatt inn i planen. Det foreliggende dokumentet er den endelige, første forvaltningsplanen for de store verneområdene i Rondane.

2 Verneområdene i Rondaneområdet – naturfaglige forhold, brukerinteresser og verneverdier

Snøsøte

Foto: Børre K. Dervo

2.1 Landskap og geologi

Helhetlig vurdert er landskapet og terrengformene i verneområdene i Rondane preget av stor variasjon og store høydeforskjeller. Høyfjellsområder, i deler av området med alpint preg, dominerer landskapsbildet. Noe areal med tilgrensende høyereliggende bjørke- og barskog ligger også innenfor nasjonalparkene og landskapsvernområdene. Dette bidrar til å sikre spekteret av naturtyper i gradienten fra vassdrag/dalbunn til høyfjellet på noen steder. I selve Rondane-massivet finnes det 10 tindepregede topper på over 2000 m.o.h. Lisidene ned mot dalførene øst og vest for dette massivet er relativt bratte. Fra Rondane faller det flere elver bratt ned i dype elvedaler vestover mot Gudbrandsdalen. Et godt eksempel er Uladalen. En kan også finne eksempler på dette nord og øst for Rondanemassivet, men ikke like markerte. Dette skyldes at Follas og Atnas dalfører er langt mindre nedskåret enn Gudbrandsdalen. Nord for Haverdalen/Djupdalen/Kvannslådalen er landskapsformene roligere med avrundede fjelltopper i høydelaget fra 1000 til 1700 m.o.h. Det samme gjelder området sør for Illmandalen (Vulufjell og Venabygdsfjellet).

Et markert geologisk skille som har betydning blant annet for landskapsutforming og produktivitet, skjærer gjennom Grimsdalen. Områdene nord for Grimsdalen ligger innenfor det såkalte Trondheimsfeltet, og fjellgrunnen består til dels av svært næringsrike kambro-silurbergarter. Berggrunnen er skifrig, den forvitrer lett og gir opphav til et produktivt jordsmonn rikt på plantenæringsstoffer. Sør for Grimsdalen finner en fattigere sparagmittområder.

Under isavsmeltingen i kvartærtida ble det dannet en rekke karakteristiske landformer i området, enten av breene selv eller av de store vannmengdene som ble frigjort da isen smeltet. Både løsmasser og terrengformer kan ofte gi en tydelig dokumentasjon om forholdene under isavsmeltingsperioden. Det spektakulære landskapet med botner og tinder i de sentrale delene av Rondane er et resultat av prosesser i kvartærtida. Andre områder som det knytter seg viktige kvartærgeologiske interesser til er eskersystemet ved Veslehjerkinnhøgda, morenerygg og andre formelementer ved Haverdalsmunnen og systemet av spylerenner, seter og terrasser mot Gråknatten nord for Høvringen. Norges Geologiske Undersøkelser har utarbeidet kvartærgeologiske kart over verneområdene.

2.2 Vegetasjon og flora

Følgende vegetasjonsregioner er representert innenfor verneområdekomplekset:

- *Mellomboreal region* som går opp til 800-850 m.o.h. Dette er den øverste regionen som vanligvis er dominert av velutviklet barskog. Kun mindre arealer finnes innenfor verneområdene.
- *Nordboreal region* finner vi i nivået over mellomboreal og opp til skoggrensen, varierende fra ca. 900 til 1150 m.o.h. Regionen er delvis dominert av fjellbjørkeskog, delvis av lavvokst glissen barskog. De største myrarealene finnes også i denne regionen.
- *Lavalpin region* finner vi over skoggrensen opp til ca 1300 m.o.h. i Atnas nedbørfelt, lengre nord helt opp til 1370-1420 m.o.h. Øvre grense defineres som øvre grense for blåbær- eller vierdominert hei. Størstedelen av Grimsas nedbørfelt og de laveliggende delene av fjellpartiet mellom Grimsdalen og E6 ligger i denne regionen.
- *Mellom- og høyalpin region* finnes over 1300-1400 m.o.h. Mellomalpin region er gjerne dominert av grashei- og snøleiesamfunn, mens høyalpin karakteriseres av at vegetasjonsdekket ikke lenger er sammenhengende. Alpine regioner fra Dovre og sørover er dominert av fattige heisamfunn.

Skillet mellom Trondheimsfeltets rike kambro-silurbergarter i nord og det fattigere sparagmittområdet sør for Grimsdalen, har stor betydning for utforming av vegetasjon og flora. «Dovre» har en spesiell betydning for botanikere. Flere fjellplanter er første gang vitenskapelig beskrevet fra dette området. Spesielt området mellom E6 over Dovrefjell til Grimsdalen har en svært variert og spesiell flora, med Grimsdalen som det kanskje mest verdifulle enkeltområdet. Undersøkelser har vist at Grimsdalen har en meget særpreget, kontinental artssammensetning med til dels unike forekomster i norsk sammenheng. De viktigste undersøkelsene er knyttet til de sør- og vestvendte knausene og bergveggene ved Verkensætre. Denne lokaliteten vurderes til å være et av de fineste områdene for kontinentale xerofile (omfatter arter som lever på svært tørre steder) kalklavarer i Norge. Dette området ved Verkensætre, og trolig andre deler av Grimsdalen peker seg ut som meget verdifullt både nasjonalt og internasjonalt. I tillegg er det i fjellområdet mellom E6 over Dovrefjell og Grimsdalen en rekke lokaliteter av sjeldne og sårbare plantearter, hovedsakelig knyttet til rike høyalpine myrområder.

Dovrefjellområdet er spesielt fordi en her har en rekke plantearter som har et bisentrisk utbredelsesmønster (tilsvarende flora finner en først igjen i Nord-Norge) eller er unisentrisk (Dovrefjell er eneste kjente levestedet for arten i Norge). Innenfor verneområdene vokser flere slike arter.

Mesætermyrene dekker størstedelen av variasjonene i myrvegetasjonen som finnes i Grimsdalen, fra ombrogen til ekstremrik myr, og med løsbunn- mykmatte og fastmattesamfunn. Myrkomplekset består av både ekstremrik flatmyr og ekstremrike bakkemyrer og er godt egnet til å representere spesielt de rike myrene i dalbunnen og hellingene i Grimsdalen. De aller fleste myrplantene som er registrert i dalføret finnes her, enkelte med sine eneste forekomster i nedbørfeltet. Mesætermyra er også trolig en av de lavestliggende permafrostforekomstene i landet.

Grimsdalen er også spesielt interessant i nasjonal sammenheng med hensyn til kulturlandskapet. Området er definert som et nasjonalt viktig kulturlandskap. Grimsdalen har nasjonal verdi, og muligens internasjonal verdi, med hensyn til det biologiske mangfoldet knyttet til kulturlandskapet. Dette skyldes at det fortsatt er igjen store arealer med artsrik gammel natureng som fram til nå er holdt i hevd ved beite. I Grimsdalen er det i tillegg hovedsakelig berggrunn med glimmerskifre og fyllitter som gir gode levevilkår for kalkkrevende arter. Samtidig kommer det inn partier med næringsfattig kvartsitt i sørøst. Dette er også med på å øke variasjonsbredden i naturtyper og artsmangfold. I tillegg er det kontinentale klimaet med en årsnedbør på under 400 mm med på å gjøre Grimsdalen unik.

Grimsdalen sine store verdi som natur- og kulturmiljø er knyttet blant annet til en langvarig seterbruk. Verdifull seterbebyggelse og kulturmiljø kombinert med store arealer med artsrike utmarksbeiter, kalkrik berggrunn og et uvanlig tørt og kontinentalt klima, gir dalen stor nasjonal og internasjonal verdi som kulturlandskap. Forekomsten av artsrike naturenger med et stort innslag av krevende karplanter som bakkesøte, bittersøte, snøsøte, småsøte, fjellmarinøkkel, fjellnøkleblom og bitterblåfjær er høg. Samtidig er det dokumentert at dalen også har forekomst av hensynskrevende beitemarkssopp, blant anna lillagrå rødskivesopp, musserongvokssopp og spissvokssopp, og den sjeldne arten *Entoloma neglectum*. Dalføret og omkringliggende fjell har en særpreget og artsrik soppflora som best kan sammenlignes med soppfloraen i arktiske områder som Spitsbergen og Grønland. Innslaget av kalkkrevende buksopper og lavararter er også av stor nasjonal og internasjonal interesse. Totalt er det trolig registrert mellom 480 - 500 arter sopp i Grimsdalen.

Det er også et verdifullt kulturlandskap i Frydalen, der Øyasetra peker seg spesielt ut i forhold til kjente botaniske forhold.

Det mer næringsfattige sparagmittområdet sør for Grimsdalen har enkelte mindre områder med en interessant og rik flora. Spesielt kan man trekke fram botaniske forhold knyttet til Flakkstjønna naturreservat og omkringliggende områder. Myrsamfunnene spenner over størstedelen av både fattig-rik-gradienten og tue-løsbunn-gradienten. Tilsvarende økologiske gradienter er godt representert i fjellbjørkeskogen fra Flakkstjønna og opp mot toppen av Flakkhøa.

Det er i tillegg knyttet botaniske interesser til Glitterdalen i Nord-Fron kommune på grunn av forekomsten av en rekke skogsamfunn som ikke var representert i den opprinnelige Rondane nasjonalpark. I området Dørålen-Storkringla-Haverdalsåa finnes mye lavdominert bjørkeskog. Denne skogtypen var også dårlig representert i den opprinnelige nasjonalparken.

Vassbulia mot Atnsjøen øst i området omfatter stort sett fattig lavfuruskog med innslag av lyngdominert furuskog og små arealer med granskog. Området har mer eller mindre urskogpreg i partier, og vurderes å ha meget stor naturverdi. Spesielt lia på sørvestsiden av Voldalen mot Geitsida og Valdreshøgda samt Laugartjørna vurderes som interessant m.h.t. forekomsten av sopp- og lavararter som er avhengig av kontinuitet i død ved eller tresjikt.

I de sørlige og sørøstlige delene av verneplanområdet er det registrert en rekke mer næringskrevende arter og vegetasjonstyper, bl.a. reinroseheier, rikmyrer og bergskrent/rasmarksamfunn. Særlig framtrædende er dette i traktene Muvatnet-Flåtjern. Snøedøla og Vuludalen med Bjørndalen framheves også på grunn av rik og frodig vegetasjon.

Kart over særlig viktige delområder for sårbare arter utenom villrein er vist i vedlegg 15. Kartet er utarbeidet som en del av Statuskartlegging – en kartlegging av viktige økologiske temaer i og rundt Rondane og Dovre nasjonalparker (Haug, J. 2006).

2.3 Villrein

Reinen i Rondane- Dovrefjell regionen utgjør de eneste gjenværende stammene av opprinnelig fjellrein i Skandinavia. Arkeologiske undersøkelser gir viktige holdepunkter om sesongtrekk og reinens arealbruk i tidligere tider. De omfangsrike fangstsystemene med tilhørende boplasser indikerer at det opprinnelig har vært et omfattende regionalt trekk mellom vinterbeitene i de indre kontinentale delene av Skandinavia og sommerbeitene i vest helt ut mot kystfjellene.

Villreinen er med sin flokkadferd og nomadiske levevis en spesiell art i norsk fauna. Den har tilpasset sitt levevis i forhold til geografiske forskjeller i snømengder fra kyst til innland. Behovet for å vandre over store områder er et særtrekk i villreinens måte å leve på. Store sammenhengende områder er derfor nødvendig for at villreinen skal kunne overleve i et langsiktig tidsperspektiv. Bruksmønsteret til villreinen pulserer i takt med beiteslitasje og snøforhold. Først når beitetrykket begynner å bli godt synlig kan den flytte til nye beiteområder. Det er derfor nødvendig å se villreinens arealbruk i et langsiktig perspektiv på 10 til 30 år for å få et reelt og dekkende bilde.

Villreinen er nå delt opp i delstammer på grunn av tekniske inngrep som stenger tradisjonelle trekkveier. E6 og jernbanen over Dovrefjell er slike trekkhindre. Hyttefelt og menneskelig ferdsel, både motorisert og til fots, er med på å begrense villreinens arealbruk og trekkmønster ytterligere også innen de ulike villreinområdene.

I Rondane styrer den markerte topografien i og omkring sentralmassivet hvor menneskelig ferdsel kan foregå og hvor villreinen har mulighet til å trekke. Dette gjør villreinen spesielt utsatt i forhold til menneskelig forstyrrelse. Fluktavstanden til villreinen i dette området er mye lengre enn for reinen i andre norske villreinområder.

Dagens trekk er i hovedsak der fangstanlegg fra tidligere tider ligger. Men dette avhenger av om det er mulig for reinen å trekke i disse områdene av hensyn til tekniske inngrep eller menneskelig ferdsel. Viktige trekkruiter er over Grimsdalsvegen fra Vegaskillet til øverst i Grimsdalen (Tøftom), med selve trekket over Einsethø som det viktigste. Trekket forbi Høvringen, Peer-Gynt hytta og over veggen mellom Tjønnbakken og Rondvassbu er en flaskehals for villreinen på grunn av menneskelig ferdsel.

Når det gjelder villreins arealbruk i Rondane Nord er det to områder som peker seg ut som særlig viktige leveområder. Det nordligste er fjellområdene fra E6 over Dovrefjell (Dovrefjellaksen) og sørover til og med Grimsdalen. Dovre nasjonalpark utgjør sentrale deler av dette bruksområdet. Disse fjellområdene har viktige funksjonsområder for villreinstammen i et helårsperspektiv. Reinen kalver i området og arealene er viktige beite- og oppholdsområder for fostringsflokker. Løpende tellinger og overvåking av villreinstammens arealbruk har vist at hyppigheten av flokkobservasjoner er særlig stor i dette fjellområdet. Det andre sentrale leveområdet er Vulufjellområdet. Disse arealene er også svært viktige beite- og oppholdsområder for villreinstammen hele året. Reinen kalver i området og fostringsflokker og andre flokker observeres hyppig. Hoveddelen av trekket mellom de to sentrale leveområdene synes i dag å gå på vestsiden av det sentrale Rondanemassivet. En hovedutfordring er derfor å sikre villreins muligheter til fortsatt å benytte denne trekk-korridoren, og dermed hindre at en fra før oppsplittet villreinstamme blir ytterligere oppsplittet i to delstammer. I denne sammenheng kan det påpekes at slik arealforvaltningen av villreinen, dvs å ta vare på artens leveområder, er uavhengig av størrelsen på villreinstammen. Forvaltning av selve villreinstammen er lagt opp til å være en aktiv bestandsforvaltning hvor bestanden hovedsakelig begrenses med jakt. Det vises også til NINA-rapport 331 som omhandler de forhold som råder i Rondaneområdet mellom villreins arealbruk og menneskelig ferdsel.

Statuskart over villreins arealbruk, et for sommer/høst og et for vinter/vår, er vist i vedleggene 13 og 14. Kartene er utarbeidet som en del av Statuskartlegging – en kartlegging av viktige økologiske temaer i og rundt Rondane og Dovre nasjonalparker (Haug, J. 2006). Kartene er utarbeidet på bakgrunn av litteratursøk og informasjon fra Fylkesmannen i Oppland og fjellstyrene rundt Rondane-Dovre. Det vises også til pågående forskning på området, se kapittel 4.8.

2.4 Annet dyreliv

Faunaen i verneområdene gjenspeiler den store variasjonen i biotoper, fra produktiv barskog via fjellbjørkeskog til risheier, lavflyer og vegetasjonsfrie områder i de høyestliggende områdene. Totalt vurdert huser derfor området en relativt artsrik fauna. Innslaget av myrer og våtmarker, sjøer og tjern samt brattskrenter og juvpregede elvedaler bidrar vesentlig til denne artsrikdommen. I deler av Dovre-Rondaneregionen finnes det rester av et intakt opprinnelig fjelløkosystem der artene villrein, jerv, kongeørn og ravn har en nøkkelrolle.

De lavereliggende delene av området har en god bestand av elg. Sommerstid oppholder det seg de fleste steder også elg så høyt opp som bjørkeskogen rekker. Streifdyr kan også påtreffes i snaufjellet. Rådyr finnes i mindre antall nede i skogområdene. Av store rovdyr har jerv en fast bestand i området, og yngling forekommer regelmessig. Også gaupe har fast tilhold, der skogområdene som omkranser høyfjellspartiene utgjør de viktigste bruksområdene. Bjørn og ulv er sporadisk registrert innenfor området.

Det er ikke dokumentert yngling av fjellrev i Rondaneområdet på flere tiår. Det er imidlertid håp om en re-etablering av arten i forbindelse med det pågående avlsprogrammet hvor det blir satt ut individer på bla Dovrefjell. Resultatet har så langt vært vellykket. Rødreven må karakteriseres som relativt vanlig. Av mårdyr forekommer foruten jerv også mår, røyskatt og snømus. Måren er særlig knyttet til skogområdene i de lavereliggende delene.

Store deler av verneområdet er gode produksjonsområder for rype. Fjellrypa er knyttet til de høyestliggende delene av området, mens lirypa har sine viktigste leveområder i bjørkeskogbeltet og i lavalpin region. Både storfugl og orrfugl forekommer i mindre bestander i de lavestliggende skogområdene. I forhold til totalarealet er andelen våtmarksområder relativt liten. Men det finnes en rekke delområder og enkeltlokaliteter som har en viktig funksjon som hekkeområde for våtmarksfugl. De viktigste synes å være:

- *Veslehjerkinntjønnin (naturreservat)* - Hekkeområde for kvinand og krikand samt for en rekke vadefuglarter, herunder sandlo, temmincksnipe, brushane og svømmesnipe.
- *Haukskardsmyrin (naturreservat)* - Hekkeplass for kravfulle vadefuglarter som svømmesnipe, brushane og rødstilk.
- *Verkensåmyrene* - Et vidt spekter av vadefuglarter hekker, blant annet boltit, temmincksnipe, myrsnipe og brushane.
- *Mesætermyre (naturreservat)* - Et vidt spekter av våtmarksfuglarter hekker eller er påvist hekkende.

- *Storrvatnet/Hornsjøenområdet* - Viktig hekkeområde både for ande- og vadefugl. Området synes å være en viktig myteplass for toppand og kvinand.
- *Svartknattjønn* - Hekkeområde for flere andearter og en rekke vadefuglarter.
- *Grønbakktjønn* - Storlom funnet hekkende, likeledes flere vadefuglarter.
- *Mikkelsmyrin* - Hekkeområde for blant annet svømmesnipe, sandlo, temmincksnipe og småspove.
- *Bergemillomdalen* - De to vannene og tilgrensende myrområder i dalbunnen er hekkeområder for relativt mange våtmarksfuglarter.
- *Flakkstjønn (naturreservat)* - Hekkeområde for mange våtmarksfuglarter.
- *Dørålstjønn* - Viktig hekkeområde for andefugl.

Mange lokaliteter innenfor verneområdene utgjør tradisjonelle hekkeplasser for rovfugl og ugler. Dette gjelder blant annet bratte fjellside og trange og bratte elvegjel omkranset av større åpne fjellpartier. Det er kjent relativt mange hekkeområder, både aktuelle og potensielle, for jaktfalk, kongeørn, myrhauk og hubro. Dette er arter oppført på den norske rødlista over truede arter (Kålås, J.A, Viken, Å. og Bakken, T. (red) 2006). Oppland har et internasjonalt ansvar for myrhauken. Dovreområdet er ett av to kjerneområder i Oppland. Fjellvåk, som nå er rødlistet, tårnfalk og dvergfalk er imidlertid de mest tallrike rovfuglartene. I gode smågnagerår finner en mange hekkende fjellvåk- og tårnfalkpar.

Av andre rødlistede fuglearter som det er verdt å merke seg er forekomstene av fjellerke, bergirisk og tretåspett. Fjellområdene nord for Grimsdalen er ett av kjerneområdene for fjellerke i Sør-Norge. Også bergirisk er sett til dels tallrikt og med hekkeatferd særlig i tilknytning til Grimsdalen. Tretåspetten er særlig knyttet til høyereliggende barskogområder, spesielt der disse har mest preg av urørthet.

Kart over særlig viktige delområder for sårbare arter utenom villrein er vist i vedlegg 15. Kartet er utarbeidet som en del av Statuskartlegging – en kartlegging av viktige økologiske temaer i og rundt Rondane og Dovre nasjonalparker (Haug, J. 2006).

2.5 Kulturminner og kulturlandskap

Rondane og Dovreområdet er svært rike på kulturminner. Menneskets utnyttelse av villreinen som ressurs står sentralt i områdets kulturhistorie. Sporene fra stein- og bronsealder er relativt sparsommelige. Innenfor verneområdene er det dokumentert boplasser fra denne tidsperioden i Vuludalen. I jernalder er bruken av områdene mer omfattende. I området ved Grimsdalsetra viser pollenprøver at det kan ha vært forsiktig husdyrhold i perioden 550 f. Kr. til 250 e. Kr. Tilsvarende aktiviteter kan en anta det har vært flere steder, blant annet i Vuludalen og i andre seterområder.

Kulturminnene knyttet til fangst på villrein er sentralt for området. Disse består av et bredt spekter kulturminner, blant annet murte og gravde fangstgroper, bågasteller, massefangstanlegg og løsfunn. I hovedsak var anleggene i bruk i jernalder og middelalder. Den massive fangsten på villrein i dyregraver og massefangstanlegg må i hovedsak oppfattes som fangstindustri der stormenn, småkonger og konger organiserte fangsten. I middelalder synes det særlig å ha vært gevirene som har vært ettertraktet handelsvare. Gevirene ble hovedsakelig brukt til å lage kammer. Det er flere gravminner og tufter, blant annet Tøftum, ved Grimsdalshytta, Vuludalen og Steinhuset. Disse stedene kan ha vært sentrale boplassområder knyttet til den organiserte fangsten.

I alt 317 lokaliteter med kulturminner er registrert. Dette omfatter 268 fangstlokaliteter (dyregraver, fangstgroper, bogesteller, massefangstanlegg, steinbuer og kjøttgjemmer), 9 bosetnings- og aktivitetsområder, 17 gravfelt og enkeltliggende gravminner, 2 jernvinner og 21 ikke spesifiserte lokaliteter. Disse utgjør mer enn 2000 enkeltliggende kulturminner. Dette materialet er nå systematisert, digitalisert og lagt inn i Askeladden som er Norges offisielle kulturminnebase. En forventer at bredden og variasjonen i kulturminnetypene vil øke med økt registreringsaktivitet. Kart over kulturminner og kulturvernrområder er vist i vedlegg 16.

Områder med fangstanlegg og kulturminner fra forhistorisk tid og middelalder med særlig stor verdi er:

- Hele Grimsdalen (massefangstanlegg, dyregraver, gravhauger, tufter, veier, markeds plass, gruver, seteranlegg)
- Vuludalen og Vulutjern (Boplassområder, gravminner, dyregraver)
- Spranget og dalen langs Store Ula (Dyregraver, gravhaug og boplassområder)
- Vesle Ula (Dyregraver)
- Verkildalsbotnen (Massefangstanlegg)

- Gravhø (massefangstanlegg og dyregraver)
- Haverdalen med fangstanlegg og hustuffer inkludert steinhuset
- Gautstigen og Kongeveien

Ellers har området en rekke setermiljøer med lang historie og flere gamle ferdselsveier. Karakteristisk er de mange steinbuene og måsåbuene. Det er ikke foretatt noen kvantitative og/eller kvalitative gjennomganger av alle bygningsmiljøene innenfor området. Flere spesielt verdifulle bygningsmiljøer er likevel vist på kart i vedlegg 4-12. Totalt sett har en best oversikt over bygningsmiljøene i Grimsdalen. Bygningsmiljøer med særlig stor verneverdi er:

- Luseby ved Furusjøen
- Steinhusmiljøet ved Kampen med Ruphuset og Peer Gynt hytta
- Alle setermiljøene i Grimsdalen som ligger innenfor nasjonalt verdifullt kulturlandskap
- Måsåbuer generelt
- Spredtliggende steinbuer
- Turisthyttene Dørålseter, Bjørnhollia og Grimsdalshytta
- Fagervoll

Gruvedriften i Grimsdalen har en lang historie og det er knyttet mange kulturminner til denne aktiviteten. Grimsdalsgruva består av 2 skjerp. Det ene og eldste ligger på vestsiden av Grimsdalshovda. Dette ble startet opp så tidlig som i 1747 av Fredrik Gaves Kobberverk på Sel. Innslaget til stoll 2 og rester etter ei smeltehytte er i dag de synlige spor etter virksomheten. Det andre gruveområdet ligger på østsiden av Grimsdalshovda. Her har det vært drift i noen korte perioder i regi av Follidal Verk.

Utmarksbeiting har satt sitt preg på store arealer. I seterdalene finnes vegetasjonssamfunn og plantearter som er avhengig av beite. Det er særlig utmarksbeitene i Grimsdalen som peker seg ut som biologisk verdifulle i Grimsdalen. Opprettholdelse av det biologiske mangfoldet i noen av disse områdene er avhengig av at det fortsatt beites med husdyr. Landskapsverdiene ellers er knyttet til både bygninger, steingjerder, landskapsbilde og spor etter gammel bosetting og virksomhet. Setermiljøet i Grimsdalen er en av de aller mest verdifulle seterdalene i landet. Her er det mange setrer, ca. 50 stk. fordelt på fem større setergreider. De fleste setrene har eldre tradisjonell bebyggelse med sel, fjøs og løer som ligger i et kulturlandskap som er lite påvirket av andre forhold enn den tradisjonelle seterdriften. Her er således også landskapet rundt setrene svært viktig, med spor etter beite og dyrking, og med gamle vegfar, gjeiler og gjerder.

2.6 Friluftsliv og reiseliv

Rondane og Dovre har en spesiell posisjon i det tradisjonelle friluftslivet i Norge. Området utgjør et egenartet fjellandskap med store opplevelseskvaliteter. Fjellturismen i Rondane fikk av den grunn et tidlig fotfeste her. Allerede i 1870-årene ble det åpnet mindre overnattingskvarter for fjellfolk på Bjørnhollia og Dørålseter. De små turisthyttene var i starten i privat drift. I 1920-årene overtok DNT Grimsdalshytta og Rondvassbu, noe senere Bjørnhollia. Da Rondane ble vernet som nasjonalpark i 1962 var hensynet til friluftslivet en viktig begrunnelse. I dag er det DNT Oslo og Omegn som drifter rutenettet i Rondane/Dovre og turisthyttene har økt i størrelse i takt med en økende friluftsbruk av området generelt.

For kommunene i Rondane/Dovreområdet er den fjellbaserte reiselivsnæringen viktig. Flere større reiselivsdestinasjoner grenser opp til verneområdene. De største er Høvringen og Mysusetter i Sel, Kvamsfjellet i Nord-Fron og Venabu/Spitsbergseter i Ringebu. Høvringen som eksempel utviklet seg gjennom 1800-tallet til å bli en av Norges største setergreider, med over 30 setre i drift på det meste. De første turistene tok inn på setrene i 1880-årene, og dette ble begynnelsen på den turistnæringen som i dag preger reiselivsdestinasjonene rundt verneområdene. Nasjonalparken er en viktig arena for friluftslivet for reiselivsbedriftene, med flere tilretteleggingstiltak inn i selve verneområdet (f eks preparerte skiløyper og merkede stier).

2.7 Bruk av området

Det er mange ulike brukerinteresser knyttet til verneområdene i Rondane/Dovre, som kan utnyttes til jakt, fiske, friluftsliv og tradisjonell landbruksvirksomhet innenfor rammene av verneformålet.

Verneområdene nyttes til utmarksbeite hovedsakelig for sau, men også noe av kyr, hest og geit. I landskapsvernområdene er det enkelte setrer med tradisjonell seterdrift, mens de fleste av setrene er utgangspunkt for utmarksbeite, med beitearealer og dyrkingsarealer. I 2006 ble det sluppet omlag 17 000 sau og lam på beite i Rondaneområdet. I tillegg ble det sluppet 650 storfe/hest og nesten 200 geit. Beitelagene har blant annet behov for utkjøring av saltstein.

Innen verneområdene er det registrert omlag 660 bygninger i Rondane/Dovre. Eierne har interesser knyttet til bruk og vedlikehold av bygningsmassen, noe som blant annet kan føre til behov for transport av materialer, proviant og utstyr.

I tillegg til at hyttefolk og dagsturister benytter området, er det mange som overnatter på DNTs hytter. De siste årene har DNT Oslo og Omegn rapportert om lag 18000 gjestedøgn for de fire hyttene i Rondane. Reiselivsdestinasjonene Høvringen og Venabygdsfjellet hadde i gjennomsnitt 11 400 senger for overnatting i 2005-2006. Antallet gjestedøgn for hoteller og annen overnatting her (ikke inkludert camping og hyttegrender) har ligget på om lag 294 000. For 2006 ble det rapportert 318 000 gjestedøgn, der camping og hyttegrender er inkludert i statistikken til Statistisk sentralbyrå for Høvringen og Venabygdsfjellet. Da forvaltningsplanen var på høring (2007-2008) ble det fra lokalt hold i Dovre beregnet at det var rundt 150 000 gjestedøgn per år i området rundt Dombås, og at det totalt i Dovre kommune var ca 200 000 gjestedøgn per år. I tillegg finnes rundt 300 caravanplasser som blir mye brukt.

Gjennom landskapsvernområdene går det både bilveger og kjørespor. Bilvegene og enkelte kjørespor har behov for vedlikehold som blant annet har ført til flere uttak av massetak i områdene.

Kapittel 4 gir en utfyllende beskrivelse av status og utfordringer knyttet til de ulike brukerinteressene og aspekter ved disse.

3 Mål, utfordringer og strategier for forvaltning av verneområdene

Villrein i Rondane

Foto: Per Jordhøy

3.1 Hva er vernet av norsk natur?

Det blir stadig vanskeligere å finne naturområder som er lite berørt. Arealet av store, sammenhengende områder uten inngrep er sterkt redusert gjennom 1900-tallet. Villmarkspregede naturområder, definert som områder mer enn 5 kilometer fra tyngre tekniske inngrep, er redusert fra 48 til under 12 prosent fra 1900 til 2003. Enkelte naturtyper, som høgmyrer i lavlandet, elvedelta, kalkskog og sanddyner, er redusert så kraftig at de må karakteriseres som truede. Denne utviklingen kan fortsette dersom arealforvaltningen ikke skjer på en helhetlig måte. Vern av naturområder med hjemmel i naturvernloven er ett av flere virkemidler i dette arbeidet. Høyfjellsområder dominerer i areal vernet etter naturvernloven. Flere viktige naturtyper er ennå ikke tilstrekkelig fanget opp. I verneplanen for Rondane var sikring av variasjonsbredden av naturtyper i Rondaneområdet, et av verneformålene.

3.2 Formål med vernet

Overordnede målsetninger ved opprettelse av verneområder

Hovedmålet med vern etter naturvernloven er å sikre et representativt utvalg av Norges naturtyper og landskap for kommende generasjoner. Vernet skal også være med på å sikre områder av spesiell verdi for planter og dyr. Gjennom å sammenligne utviklingen i vernede og ikke vernede områder, kan vi lære noe om hvilke endringer i naturen som skyldes naturlige svingninger og hva som skyldes menneskelige aktiviteter. Naturvernområder som referanseområder er grunnleggende i arbeidet for å bedre kunnskapen om naturen vår. Disse områdene er en forutsetning for å kunne drive overvåking av og forskning omkring prosesser i naturen og utviklingen i naturtilstanden.

Vern av naturområder står sentralt i arbeidet med å bevare det biologiske mangfoldet. Hensikten med å opprette nasjonalparker, naturreservater og landskapsvernområder er å sikre viktige leveområder for planter og dyr, herunder arter som er sjeldne eller klassifiseres som truede, og å sikre et utvalg av verdifulle naturtyper og helhetlige landskap. Dette arbeidet er en del av vår innsats og våre forpliktelser i forhold til internasjonale konvensjoner om å ta vare på biologisk mangfold.

I nasjonalparker og landskapsvernområder er vern av arealer også motivert ut fra at allmennheten skal ha mulighet for naturopplevelser gjennom det enkle og tradisjonelle friluftslivet, med liten grad av teknisk tilrettelegging.

Forvaltning av verneområder

Når et vernevedtak foreligger, markerer dette innledningen til en forvaltningsfase. Forvaltningen av vernede områder kan representere store utfordringer. Grensemerking, skilting, utarbeidelse av informasjonsmateriell, skjøtsel, eventuell tilrettelegging for publikum, oppsyn, overvåking av naturverdier og behandling av dispensasjonssaker er viktige deler av dette arbeidet. Fylkesmennene i Hedmark og Oppland har forvaltningsmyndighet for nasjonalparkene og landskapsvernområdene i Rondane/Dovre. Formålet med vernet fremgår av formålsparagraf i forskriften. Verneformålet vil være retningsgivende for forvaltningen av områdene.

Formål med opprettelse av de store verneområdene i Rondane/Dovre

Urørte naturområder har en *egenverdi* og er en del av vår *nasjonale arv*. Verneformålet for Rondane og Dovre nasjonalparker og Vesle Hjerkin, Dørålen, Frydalen og Grimsdalen landskapsvernområder varierer noe, men kan i hovedsak sammenfattes slik:

- å ta vare på et stort høyfjellsøkosystem med en del av den siste gjenværende bestanden av Nord-Europas ville fjellrein og et rikt dyre - og planteliv
- å ta vare på et særpreget og vakkert natur – og kulturlandskap, der seterlandskap delvis utgjør landskapets egenart
- å sikre viktige leveområder og mye brukte trekkområder for villrein
- å ta vare på landskapsformer og særpregete geologiske forekomster
- å ta vare på verdifulle kulturminer

I nasjonalparkene og landskapsvernområdene skal allmennheten fortsatt ha anledning til naturopplevelse gjennom utøving av tradisjonelt og enkelt friluftsliv med liten grad av tilrettelegging.

3.3 Utfordringer og overordnede retningslinjer, strategier og prinsipper

Hovedutfordringen for de store verneområdene i Rondane er å legge opp til en forvaltning som tar vare på naturkvalitetene, og eventuelt forbedrer disse, samtidig som området fortsatt kan utnyttes til jakt, fiske, friluftsliv og tradisjonell landbruksvirksomhet. Dette betyr at området må skjermes mot inngrep eller aktiviteter som kan ødelegge eller forringe de naturkvalitetene vernet er ment å ivareta.

I DNs rapport "Forvaltning av nasjonalparker" fra 1996 påpekes en del generelle retningslinjer for forvaltningen av nasjonalparkene. Verneforskriften og forslaget til forvaltningsplan for Rondaneområdet må sees i lys av disse retningslinjene, som lyder slik:

- Forvaltningen av verneområdene må ha et langsiktig perspektiv på minst 200 år.
- Forvaltningen av verneområdene skal ta hensyn til det biologiske mangfoldet.
- Forvaltningen skal hindre inngrep og slitasje på kulturminner.
- Forvaltningen av verneområdene må bygge på føre-var-prinsippet.
- Verneområdene må forvaltes ut i fra at natur har en egenverdi.
- Verneområdene må forvaltes i et nasjonalt og internasjonalt helhetsperspektiv.
- Hver enkelt verneområde må forvaltes helhetlig innenfor rammen av verneforskriften samtidig som en også ivaretar hensynet til helheten i verneområdekomplekset.
- Verneverdiene må sikres ved å styre menneskelig påvirkning.
- Fritidsaktiviteter som i liten grad påvirker naturmiljøet bør gå foran andre aktiviteter.
- Forvaltningen skal ta hensyn til tradisjonell bruk så lenge det ikke går ut over verneformålet.
- Det bør være åpenhet i forvaltningen.

For de store verneområdene i Rondaneområdet kan en sammenfatte utfordringene og målene slik:

- Bevare verneverdiene i et langsiktig perspektiv (200 år)
- Sikre og helst bedre villreins muligheter til trekk og bruk av de aktuelle og potensielle leveområdene i Rondane/Dovre
- Å gi allmennheten mulighet til å utøve et tradisjonelt og enkelt friluftsliv innenfor de rammene verneformålet setter

- Bevare et særpreget kulturlandskap i landskapsvernområdene, der seterlandskap delvis utgjør landskapets egenart

For å møte disse utfordringene legges følgende strategi til grunn:

- Kanalisere ferdsel gjennom stier og løyper
 - Begrense tilrettelegging for ferdsel øst-vest (ikke inn i sentrale fjellområder i nasjonalparkene)
 - Nye kanaliseringstiltak skal skje i ytterkant av nasjonalparkene
 - Prinsippet om én merket sti/løype mellom to punkter
- Gjennom søknadsplikt få oversikt over ferdsel som kan skade naturmiljøet, og som gir forvaltningsmyndigheten mulighet å styre/nekke aktiviteter som kan redusere verneverdiene
- Overvåkning med vekt på villrein og ferdsel, for å kunne iverksett nødvendige tiltak
- Få utarbeidet handlingsplan/skjøtselsplan for å ivareta kulturlandskap og biologisk mangfold i Grimsdalen og Frydalen
- Utarbeide en helhetlig informasjonsplan for området

4 Brukerinteresser – status, utfordringer, retningslinjer og tiltak

Rondane i høstdrakt

Foto: Børre K. Dervo

Oppbygging av kapitlet

Brukerinteressene er i dette kapitlet inndelt i egne underkapitler. Hvert av disse begynner med en oppsummering av de viktigste retningslinjene i en grå boks. Deretter kommer en introduksjon med en beskrivelse av status eller dagens praksis, deretter er kjente utfordringer beskrevet kort. I noen tilfeller foreslås her å vurdere endringer i verneforskriftene. Forskriftsendringer som er vurdert nærmere er oppsummert i vedlegg 2. Eventuelle forskriftsendringer må skje etter en egen prosess.

Etter dette følger retningslinjene for forvaltningen. Her kommer først de generelle bestemmelsene; de som både gjelder for nasjonalparkene og landskapsvernområdene, så kommenteres hver enkelt bestemmelse innenfor temaet som berører henholdsvis nasjonalparkene og landskapsvernområdene. For å få full utbytte av forvaltningsplanen bør den leses sammen med forskriften for hvert enkelt verneområde. Som hjelp er hovedinnholdet i vernebestemmelsene gjengitt og brukt som overskrifter i gråfarget fet kursiv. Forskriftene er ikke like på alle punkter. Dette er forsøkt kommentert. Det er ikke alle bestemmelser som har retningslinjer. På noen steder er bestemmelsen i seg selv fyllestgjørende, i andre tilfeller har en valgt å ikke gi generelle retningslinjer.

Til slutt kommer et sammendrag av de tiltakene som er beskrevet i hvert kapittel.

4.1 Landbruk og vedhogst

Beite ved Verkjesetra

Foto: Børre K. Dervo

Utdrag av retningslinjer for forvaltningen:

- Forvaltningen av nasjonalparkene og landskapsvernområdene skal ha en økosystemtilnærming. Det vil si at naturens mangfold ikke skal endres som følge av hvordan området brukes og forvaltes.
- I nasjonalparkene skal skogen få stå urørt, men kulturlandskapsmiljøene i Rondane nasjonalpark bør holdes åpne. Dersom det gis tillatelse til uttak av trevirke ved hytter, buer og setrer, vil tillatelsen i utgangspunktet gjelde hogst i området rundt hytta, bua og setra, dersom dette ikke skader verneverdier.
- I Frydalen og Grimsdalen landskapsvernområder skal forvaltningsmyndigheten, innenfor rammene av verneforskriftene, prøve å finne tilfredsstillende løsninger som ivaretar jord- og seterbruksinteressene når søknader om ulike tiltak behandles.
- Bestemmelsene i verneforskriftene for landskapsvernområdene er ikke til hinder for drift av eksisterende dyrket mark og setervoller. Dette omfatter pløying, gjødsling, sprøyting, såing med arter og sorter vanlig i jordbruket og mindre arbeider med grøfting på innmarka som er nødvendig for eksisterende drift. Gjerding i utmark er søknadspliktig. Nydyrking er søknadspliktig. Dersom nydyrking ikke kommer i konflikt med verneverdier, kan en påregne tillatelse.
- Hogst (avvirkning) i landskapsvernområdene skal i utgangspunktet meldes til skogoppsynet (kommunen) og skal skje etter vernskogbestemmelsene. Unntak kan være hogst til husbruk, men dette bør avklares med den enkelte kommune. Kommunen skal vurdere meldingen også i forhold til at hogsten skjer innenfor et landskapsvernområde og om det er nødvendig å pålegge endringer i opplegget for driften.
- I landskapsvernområdene er innføring av nye plantearter ikke tillatt. Treslagsskifte er ikke tillatt. Foryngelse bør fortrinnsvis skje naturlig og ved eventuell planting bør det benyttes stedegne provenienser.

For utfyllende retningslinjer, se kapittel 4.1.3.

4.1.1 Status og utfordringer

Setring

Utmarka har gjennom alle år vært en viktig ressurs for landbruket. Et av de mest synlige resultatene av dette, er det store antallet setre vi finner i fjellområdene. Selv om antallet aktive setre har gått drastisk ned, representerer utmarka fortsatt en viktig ressurs for dagens landbruk. Spesielt for sauene er bruk av utmarksbeite avgjørende. Den viktigste bruken av verneområdene i landbruk skjer gjennom utmarksbeite, spesielt med sau. Tradisjonelt kan beitebruken kategoriseres i ulike beiteformer som har vært praktisert i området:

- Setring med kyr/storfe der det beites i nærområdet til setra. Kyrne melkes og melken foredles på setra eller fraktes til meieriet for foredling (fullseterbruk).
- Setring hvor setra er utgangspunkt for beite med sau og storfe. Setra er slipp- og sanksted, salteplass og brukes til ukentlig tilsyn (lausfeiting).

Flest setrer finner en innenfor Grimsdalen landskapsvernområdene. Her har setring lange tradisjoner, og har hatt svært stor betydning for landbruket. Men også i Frydalen og Dørålen landskapsvernområder finner vi setrer innenfor verneområdene. I seterlandskapet finnes også en del setervoller og arealer med dyrket mark opparbeidet i senere tid som drives på moderne vis til forproduksjon. Dette er viktige tillegg til arealene de aktuelle brukere har i bygda. Setervollene er ellers viktige som beite, særlig i samband med sankinga på mange av de setrene som i dag ikke har melkeproduksjon. Det er vanskelig å tallfeste antallet eksakt, da flere setrer ikke har vært i bruk på mange år, enkelte setrer/seterkvever nyttes bare til beite, mens andre igjen ikke lenger er inngjerdet og nyttes som felles beitemark.

Tabell 1. Antall setre i de ulike verneområdene i Rondane

Verneområde	Kommune	Totalt antall setrer	Setrer med melkeproduksjon	Setrer som driver med turisme
Frydalen	Sør-Fron	5	1	
Frydalen	Nord-Fron	14		1
Dørålen	Folldal	1		
Grimsdalen	Dovre	Ca 67	2 (3) ¹	3
Vesle Hjerkin	Dovre	0		
Rondane	Sel	1	1	
Dovre	Dovre	0		

¹) Ei seter med melkeproduksjon er under etablering.

Bebyggelsen på setrene er viktig i kulturlandskapet. En utfordring er å ta vare på denne bygningsmassen når den ikke lenger er til økonomisk nytte for eierne. Det er viktig med god planlegging og tilpasning til steden byggeskikk av eventuelle nye bygg i landbruksnæring, det kan blant annet vises til veilederen "Seterbygningene – verdier og utfordringer, et hovedfokus på fjellområdene med eksempler fra Grimsdalen i Dovre kommune" (Raddum, 2007). Retningslinjene kring behov innenfor landbruk og utvidelser av eksisterende bygningsmasse samt nybygg er omtalt i kapittel 4.2 om bygninger.

Statlige miljøtilskudd bør samordnes og brukes på tiltak i de områdene som har størst verdi i forhold til biologisk mangfold (svært viktige/viktige områder), kulturlandskapet og verneverdig bygningsmiljøer.

I Rondane nasjonalpark ligger det tre steder preget av kulturlandskap og verneverdige bygninger: Fagervoll, Musvolsetra og Rondesjø.

Beiting

Sau, geit eller storfe slippes i et beiteområde uten tilknytning til seter, men med bruk av allmenningsretten og tillatelse fra beitelaget i området. Det går ukentlig tilsyn av beitelag/buskapseier. Beitelagene har ansvar for faste salteplasser. Enkelte beitelag har egne gjeterbuer som brukes ukentlig til tilsyn og i forbindelse med sanking.

Beitedyrene streifer ofte over store områder, og det er av den grunn vanskelig å finne eksakte tall på hvor mange dyr som beiter i nasjonalparkene eller i landskapsvernområdene. Det er derfor tatt med en oversikt over antall beitedyr sluppet i og rundt verneområdene. I tillegg kommer over 400 storfe, om lag 30 hester, over 50 geitkillinger/geiter og en liten flokk sau som beiter i Grimsdalen og er organisert gjennom Grimsdalsprosjektet (omtalt nedenfor).

Tabell 2. Beitedyr sluppet i og rundt verneområdene i Rondane, sommeren 2006

Kommune	Beitelag	Sau	Lam	Storfe/hest	Geit
Folldal	Streite/Meseterhø beitelag	930	1680		
Folldal	Elgvasslien beitelag	317	518	13	23
Stor-Elvdal		59	109	48	110
Sør-Fron	Østkjølen og Vuludalen sankelag	724	1346	38	62
Nord-Fron	Kvam Østside beitelag	1301	2255	145	
Nord-Fron	Sørdorp og Kvam hesteavlslag			134	
Sel	Høvringen Sankelag	511	930	135	
Sel	Mysusetter-Kampen beitelag	290	466		
Dovre	Bergsgrenda Sausankelag	886	1414		
Dovre	Einbuggdalen Sankelag	409	718	93	
Dovre	Hardbakken Beitelag	553	989		
Dovre	Skogseter Beitelag BA	181	350	52	
Sum		6161	10775	658	195

En hovedutfordring blir å opprettholde beitetrykket for å ta vare på det spesielle kulturlandskapet og den beiteavhengige vegetasjonen i seterlandskapet, spesielt i Grimsdalen, som er et nasjonalt prioritert kulturlandskapsområde. I Frydalen er opprettholdelse av beitetrykket også viktig.

En spesiell utfordring er arealer i seterområdene som har fungert som slått og/eller beite uten tilleggsgjødsling i lang tid – kanskje flere hundre år. Slike lokaliteter utvikler, spesielt på kalkrik grunn, et unikt sopp- og planteliv med stort innslag av rødlistearter som er avhengig av fortsatt slått/beite. En enkelt omgang med kunstgjødsel eller blautgjødsel, eller pløying, vil ødelegge den spesielle floraen. Dersom slike arealer er å se på som fulldyrka, hindrer ikke verneforskriftene tiltak som vil kunne gjøre ubotelig skade på verneverdiene. Samtidig er også opphør av beite og gjengroing en trussel mot disse artene.

Grimsdalsprosjektet – et godt bidrag i riktig retning

I forbindelse med arbeidet med verneplan for Rondane og Dovre ble det gjennomført en utredning for å vurdere tiltak for å redusere gjengroingen i Grimsdalen. Dovre kommune startet opp Grimsdalsprosjektet i 2002 med en utprøving av metoder for å redusere gjengroing i kulturlandskapet som en praktisk oppfølging av utredningsarbeidet. Prosjektet var fram til 2006 et kommunalt prosjekt med en bredt sammensatt styrings-/arbeidsgruppe fra brukere, vegstyre, allmenningsstyre, beitelag, fjellstyre, Statskog og kommunen. Prosjektet har siden starten til stor del vært finansiert av SMIL-midler. Viktige tiltak som har vært utprøvd er beiting med husdyr i utmark (storfe, hest, geit), krattknusing og vedhogst. Organisering og utprøving av ulike måter for gjennomføring av tiltakene har vært viktige sider av arbeidet. En forutsetning i arbeidet har vært fjellstyrets vedtak i 2001 om å slippe til beitedyr fra bruk uten beiterett i Grimsdalen. Dette har gitt mulighet for å slippe tilstrekkelig antall

beitedyr uavhengig av beiterett. Det har jevnlig vært gjennomført botaniske registreringer for å evaluere effekten av tiltakene.

Etter 5 år har storfe og hest på utmarksbeite blitt det viktigste tiltaket i prosjektet og det tiltaket som viser størst effekt på gjengroingen. Dette suppleres av tynningshogst og vedhogst. Siden 2006 har prosjektet vært organisert som en egen organisasjon, *Grimsdalen*, med eget styre, fristilt fra kommunen. Kommunen er fortsatt sterkt inne i prosjektet gjennom bruk av kommunalt ansatte til sekretærhjelp og faglig bistand, og der prosjektet fortsatt tildeles en betydelig andel av SMIL-midlene som kommer til kommunen. En slik fristilling fra kommunen er viktig for å stimulere brukerne i Grimsdalen til egen innsats og ansvar.

Følgende aktivitet ble gjennomført i regi av Grimsdalsprosjektet i 2006:

Utmarksbeiting

Storfe - ca. 400 voksne storfe + en del kalver beiter spredt i hele Grimsdalen i tidsrommet ca. 20. juni - ca. 15. sept. Om lag en uke først i sesongen og omlag en uke sist i beitesesongen skjer beitingen innenfor gjerdene på kveene. Beitingen skjer både på setersida i landskapsvernområdet og på nasjonalparksida av Grimsa.

Hest - Et hestefølge på 32 hester ble sluppet i 2006. Det ser ut til å være økende interesse hestebeitet i Grimsdalen. Det ser ut til at hestefølget blir mer og mer stasjonært og holder seg i tilknytning til dalen og streifer i mindre grad ut av dalen enn de første årene.

Geit/killinger - En bruker hadde med ca. 50 geitkillinger og noen få voksne geiter i 2006. Disse hadde base på Verkjesætra, men gikk mye fritt i utmark. Brukeren er interessert i å videreføre dette i 2007. Tidligere var geit som beitet i utmark rundt Mesætre, men dette sluttet da geitbesetningen ble avvirket. Generelt er det ønskelig med flere geiter i Grimsdalen.

Ursau - En liten flokk på ca. 10 dyr ble sluppet fra Løken seter og holdt seg i området hele sommeren. Denne flokken var resten av en flokk på 30-40 dyr som har beitet i utmark i det samme området i Grimsdalen de siste årene.

Det er beiting av storfe og hest som har hatt størst effekt på landskapsbildet i dalen. På den måten geit og sau som er sluppet gjennom Grimsdalsprosjektet har beitet, har disse kun gitt effekt i nærområdet til setrene der disse har beitet.

Vedhogst

Det har vært liten interesse for hogst av bjørkeved de siste årene. Det har vært om lag fire vedhoggere som hver har hogd ca. 1,5 da med tynningshogst i bjørkeskog, totalt ca. 6 da. Hogsten har skjedd i områder med lett atkomst fra Grimsdalsvegen, på nordsida av Grimsa ved Buåe, ovenfor Pundarvangen og nederst i Verkjesbakkan.

Maskinell krattknusing

Det er ikke krattknust arealer i Grimsdalen de siste årene. Det er gitt faglige råd om at krattknusing bør benyttes i gjengroingsområder i nær tilknytning til seterstilene. Dette kan være aktuelt å gjennomføre kommende år.

Manuell rydding av einer

I 2006 ble det utprøvd en metode med manuell rydding av einer på og rundt kveene på Værkjesætra. Dette er en svært tidkrevende, men effektiv måte å bli kvitt eineren på. Det må finnes områder der eineren som er fjernet kan brennes - der dette er forsvarlig brannmessig og for ikke å skade jordbunnen på kveene. Manuell einerrydding er bare aktuelt på og rundt kveene på seterstilene.

Manuell skogtynning

Det har vært foretatt manuell tynning av både bjørkeskog og furuskog i området rundt Pundarvangen. Det har de 3-4 siste åra vært brukt ca. 20 000 kr pr sesong til dette arbeidet. Områdene der tynningen har vært gjennomført er tett- og småvokst ungskog. Formålet med tynningen er å åpne skogen såpass at den blir tilgjengelig for beitedyr og hjelpe den naturlige selvtynningen i skogen slik at det på noe sikt kan bli attraktiv vedskog i områdene. Anslått areal pr. år er ca. 100 da. Manuell skogtynning kan også være aktuelt å gjennomføre i gjengroingsområder rundt og i tilknytning til seterstilene.

Det er behov for å lage en helhetlig skjøtelsesplan for Grimsdalen landskapsvernområde for å ivareta verneverdiene knyttet til biologisk mangfold og landskapsbildet, blant annet med prioritering av områder og type tiltak der blant annet tiltak som krattknusing og rydding av skog inngår. Dette arbeidet er påbegynt i 2009.

Storfebeite i Vuludalen

I Vuludalen er det en storfedrift med ca 40 kjøttfe. Slik denne drives i dag medfører den drift inn og ut av Vuludalen ved hjelp flere gjetere på hest samt oppsyn til hest flere ganger i uken. Vulufjell er et av de to kalvingsområdene for villreinstammen i Rondane nord.

Slik storfedriften har vært organisert i en årrekke inngår organisert bruk av hest i turistmessig sammenheng som en del av både tilsynet og fedriften inn og ut av fjellet. Denne delen av driftsopplegget vil bli behandlet under kapittel 4.5 om friluftsliv og ferdsel.

Skogressurser

Deler av landskapsvernområdene er skogkledd. Uttak av ved, spesielt i tilknytning til setring, har vært viktig i tidligere tider. I dag er utfordringen heller at flere områder står i fare for å gro igjen. Dette gjelder spesielt i Grimsdalen (se beskrivelse av Grimsdalsprosjektet). Når det gjelder drivverdige skogressurser, finner vi det i hovedsak i Frydalen landskapsvernområde.

Tabell 3. Skogressurser Frydalen landskapsvernområde per 2006

Kommune	Areal ¹	Anslått stående m ³ masse
Sør-Fron	Ca 5000 daa	30.000 m ³
Nord-Fron	Ca 6500 daa	39.000 m ³

¹) Beregnet areal under 900moh.

I Rondane nasjonalpark har både Formolia og Vassbulia drivverdige skogressurser. Hogst i nasjonalparken er ikke tillatt. En del av formålet med verneplanen for Rondaneområdet var å sikre variasjonsbredden i naturtyper som Rondaneområdet omfatter, herunder innslag av høyereliggende bjørke- og barskog.

Furuskogen ved Tollevshaugen i Grimsdalen er administrativt vernet av Statskog som grunneier.

Skogsdrift i Frydalen

All hogst av skog i Frydalen landskapsvernområde skal skje etter vernskogbestemmelsene. Ved tillatelse etter disse bestemmelsene skal kommunen påse at foryngelsen til området blir tilfredsstillende. Det har tidligere vært en praksis med markberedning på visse områder i Frydalen, da dette har vært ansett som nødvendig for å sikre foryngelse.

Treslagsskifte

Verneforskriften har ikke egne bestemmelser om treslagsskifte. Frem til nå har dette ikke vært en aktuell problemstilling. Landskapsvernområdene er imidlertid vernet mot inngrep som vesentlig kan endre landskapets art eller karakter. Forvaltningsmyndighetene mener at treslagsskifte av et visst omfang faller inn under denne bestemmelsen og dette vil derfor i utgangspunktet ikke tillates.

Definisjon av begrepet landbruksnæring

Landbruksbegrepet skal følge definisjonen i plan- og bygningsloven (PBL) gjeldende for LNF-områder. Det er forståelsen av landbruksbegrepet i PBL på vernetidspunktet som er gjeldende. Miljøverndepartementet har presisert at husvære som jakthytter, utleiehytter osv ikke er å regne for husvære i landbruket. Det vises her til omtalen av dette i forhold til LNF-områder i PBL, jf Miljøverndepartementets retningslinjer til arealdelen av kommuneplanen, T-1225.

Jakt og fiske har tradisjonelt vært knyttet til grunneiers utnyttelse av utmarka i næringsssammenheng. I forhold til verneforskrifter og annet relevant lovverk, bl.a. motorferdselloven og plan- og bygningsloven (PBL) er dette ikke å se på som landbruksnæring. Jakt og fiske omtales i eget avsnitt under friluftsliv

4.1.2 Retningslinjer – landbruk og vedhogst

Landbruksvirksomhetene har ulike behov for å kunne utøve sin næring. For å nytte setrene i verneområdene kjøres det i dag frem til setra. Beitedyr skal transporteres til utmarksbeite og har behov for tilsyn i løpet av sesongen, noe som kan bety behov for bruk av bilveger og eventuell kjørespor/traseer i utmark. Videre skal saltstein utplasseres i terrenget og det vil ofte være behov for å kunne bruke snøskuter for å få jobben gjort vinterstid. I dette kapittelet er retningslinjene knyttet til landbruk og vedhogst beskrevet nærmere. Retningslinjer som knytter seg til landbruksbygg er beskrevet under kapittel 4.2. Motorferdsel i forbindelse med landbruksdrift er omtalt i kapittel 4.6.

Rondane og Dovre nasjonalparker

Området er vernet mot inngrep av enhver art herunder ... faste og midlertidige innretninger

Ved behandling av søknader om utkjøring av saltstein/saltsteinautomat skal det legges vekt på å unngå plassering som er uheldig i forhold til slitasje, fauna, flora og andre verneverdier. Det skal også tas hensyn til andre brukerinteresser – plassering nær bekker og elver skal unngås, spesielt der disse tjener som vannkilde.

All vegetasjon, herunder døde trær og busker, skal vernes mot skade og ødeleggelse av enhver art. Planting, såing, gjødsling og innføring av nye plantearter er forbudt.

Forvaltningen av nasjonalparkene skal ha en økosystemtilnærming. Det vil si at naturens mangfold ikke skal endres som følge av hvordan området brukes og forvaltes. Skogen skal i størst mulig grad få stå urørt, men det er et mål at setermiljøene i Rondane nasjonalpark holdes åpne.

*Vernebestemmelsene er ikke til hinder for beiting
Direktoratet for naturforvaltning kan ved forskrift regulere beiting som kan skade eller ødelegge naturmiljøet*

Det er innarbeidet en standardbestemmelse i verneforskriftene for nasjonalparkene om at Direktoratet for naturforvaltning ved forskrift kan regulere beiting av hensyn til verneformålet. Det er grunn til å understreke at det skal til vesentlige endringer i forhold til dagens beitebruk for at arbeidet med en egen forskrift om beiting blir vurdert. Utløsende forhold kan for eksempel være at det naturlige dyrelivet blir fortrent eller at plantearter eller vegetasjonssamfunn står i fare for å forsvinne på grunn av for sterkt beite- eller slitasjepress fra husdyr. Dagens beitesituasjon i disse verneområder er ikke av et slikt omfang.

Beite i statsallmenningene, som utgjør det alt vesentlige av nasjonalparken, blir forvaltet etter kap. IX i fjelloven av 6. juni 1975. Erfaringene med den regulering av beite som fjellstyrene er ansvarlig for etter fjelloven er gode, og det er ikke noe som tilsier endringer i denne praksisen.

Forvaltningsmyndighetene kan gi tillatelse til anlegg av sanketrær og lignende

Det har ikke vært søkt om plassering av sanketrær i nasjonalparkene. Dersom dette skulle bli aktuelt vil det i vurdering av søknaden legges vekt på behovet, nærhet til veg samt å unngå plassering som er uheldig i forhold til villrein, flora og andre verneverdier. Det skal også tas hensyn til andre brukerinteresser – plassering nær bekker og elver skal unngås, spesielt der disse tjener som vannkilde. Eventuell søknad om gjerdning i nasjonalparken vil behandles restriktivt.

Forvaltningsmyndighetene kan gi tillatelse til uttak av trevirke til brensel for hytter og setrer som ligger i nasjonalparken, eller for setrer som ligger inntil nasjonalparken

Det kan etter søknad gis tillatelse til uttak av trevirke til brensel for buer, hytter og setre i nasjonalparken. Dette betyr at konkrete ønsker om slike uttak skal oversendes til vurdering og forvaltningsmyndigheten vil kunne anviser områder for uttak av ved til bruk på hytta eller setra. Utgangspunktet vil være at det er ønskelig å holde området rundt hytter og setrer åpent.

Ordlyden "for setrer som ligger inntil parken" er først og fremst myntet på enkelte setrer i Grimsdalen og Haverdalen, der det har vært en tradisjon for å ta ut ved i dagens nasjonalpark. Forvaltningsmyndighetene ønsker imidlertid at det i første omgang tas ved utenfor nasjonalparken, dvs. i landskapsvernområdene for å holde kulturlandskapet åpent.

Tillatelser vil bli gitt der dette ansees som hensiktsmessig, samtidig som det ikke skader verneverdiene.

Sammen med søknad om veduttak må det også søkes om dispensasjon for kjøring med motorkjøretøy, dersom dette er aktuelt. Ved behandling av søknaden skal følgende momenter vurderes:

- skogens verdi i forhold til biologisk mangfold
- landskapet
- motorferdsel i forhold til slitestyrke på vegetasjonen
- motorferdsel i forhold til villrein og annet dyreliv, samt friluftsliv

Retningslinjer for utkjøring av saltstein og kjøring i forbindelse med landbruksdrift finnes under motorisert ferdsel i utmark (kap. 4.6.3).

Landskapsvernområdene

Ikke alle bestemmelsene gjelder for alle landskapsvernområdene. I Grimsdalen og Frydalen landskapsvernområder er en avhengig av effekten av husdyrbeiting for å kunne opprettholde verneverdiene. Ved søknad om ulike tiltak skal forvaltningsmyndigheten derfor, innenfor rammene av verneforskriftene, prøve å finne tilfredsstillende løsninger som ivaretar jord- og seterbruksinteressene her.

Beiting er tillatt

Beiting med husdyr er nødvendig for å opprettholde verneverdiene i landskapsvernområdene. Formålet med vern av Grimsdalen, Frydalen, Dørålen og Vesle-Hjerkin er å ta vare på særpreget og vakkert natur- og kulturlandskap. Det åpne kulturlandskapet er avhengig av husdyrbeite for å ikke gro igjen. Det samme gjelder for en del av de sjeldne plantene knyttet til setervollene.

Vernebestemmelsene er ikke til hinder for drift av eksisterende setervoller og dyrkede arealer, herunder gjerding, når dette ikke er i strid med verneformålet

Drift av eksisterende dyrket mark og setervoller omfatter pløying, gjødsling, såing med arter og sorter vanlig i jordbruket og mindre arbeider med grøfing og lignende på innmarka nødvendig for eksisterende drift. Tiltak som nydyrking er ikke å regne som drift.

Gjerding som omtales her er knyttet til innmark og kulturbeite. Gjerding i utmark er søknadspliktig.

Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til gjenopptakelse av jordbruksdrift eller seterdrift på nedlagte setervoller

Med "nedlagte setervoller" menes setervoller som ikke har vært i drift på 20 år. Drift i denne sammenhengen er innmarksbeiting og dyrking.

Ved gjenopptaking av jordbruksdrift eller seterdrift trengs ikke tillatelse til beiting.

Ved søknader vil det legges vekt på at det er viktig å opprettholde kulturlandskapet for å ivareta verneverdiene i landskapsvernområdene. Søknader vil bli vurdert etter følgende momenter:

- virkning for biologisk mangfold
- virkning for kulturlandskapet, kulturmiljøer og kulturminner
- visuell virkning på landskapet også i forhold til estetikk
- nye tekniske inngrep som følge av moderne seterdrift (som vegadkomst, vann og avløp)

Såfremt gjenopptakelse av drift ikke kommer i konflikt med momentene nevnt ovenfor, kan det påregnes tillatelse.

Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til oppdyrking/beitekultivering av nye arealer (ikke i Dørålen LVO)

Opprettholdelse av jordbruksdriften er ønskelig i forhold til formålet med vernet. Søknad om nydyrking skal imidlertid vurderes konkret i forhold til verneverdiene i hvert enkelt tilfelle. Dersom nydyrking ikke kommer i konflikt med verneverdier, kan en påregne tillatelse. Nydyrking bør fortrinnsvis skje i tilknytning til annen dyrka mark og setrer. Nydyrking på tidligere dyrka mark vil bli prioritert foran nydyrking i utmark. Søknader vil bli vurdert etter følgende momenter:

- virkning for biologisk mangfold
- virkning for kulturlandskapet, kulturmiljøer og kulturminner
- visuell virkning på landskapet og i forhold til estetikk
- søkers behov for tilleggsareal

Jf. forskrift om nydyrking, § 3, omfatter nydyrking tre typer:

- opparbeiding fra udyrket mark til fulldyrket mark,
- opparbeiding fra udyrket mark til overflatedyrket mark og
- opparbeiding fra jordbruksareal som har ligget brakk i over 30 år til overflatedyrket eller fulldyrket mark.

Opparbeiding av jordbruksareal fra overflatedyrket mark til fulldyrket mark er ikke nydyrking. Kulturmark som slåttemark (ugjødset slåtteng, urterike slåttenger m.v.) og enkelte typer av beitemark (ugjødset hagemark og einerbakker m.v.) er ikke overflatedyrket mark. Opparbeiding av slike areal til overflatedyrket eller fulldyrket mark er derfor nydyrking og søknadspliktig.

Med beitekultivering menes fjerning av tuer, busker, kratt og lyng for å få opp arter som beites av husdyr, uten at terrenget gjøres egnet for maskinell høsting. Beitekultivering er søknadspliktig. Imidlertid er kultivering av eksisterende kulturlandskap og krattrydding først og fremst knyttet til seterstulene sterkt ønskelig ut fra verneformålet i landskapsvernområdene.

På setervoller og jordbruksarealer som har vært brukt som ugjødsla beite og/eller slått uten pløying og med høyt biologisk mangfold, bør det avstås fra pløying og harving, gjødsling med kunstgjødsel, gjødsling med tilkjørt husdyrgjødsel og såing med nye sorter. Beitebruk bør prioriteres til disse arealene eller til andre arealer med påvist høyt biologisk mangfold. Arealer til nydyrking er mest aktuelt å tillate i tilknytning til andre jordbruksarealer.

Forvaltningsmyndighetene kan gi tillatelse til gjerding i utmark og bygging av sankekkever (ikke i Dørålen LVO)

Ved søknad om bygging av sankekkever og gjerding i utmark vil det legges vekt på at beiting i utgangspunktet er positivt for bevaring av kulturlandskapet.

Formålet med gjerding vil vurderes opp mot eventuell negativ virkning for landskap, estetikk, villrein og annet vilt. Plassering i landskapet bør tilpasses slik at ferdsel fra mennesker og vilt påvirkes i minst mulig grad. Dette gjelder både mobile/midlertidige og permanente gjerder. Sanketrøer bør legges i nærheten av veg.

Forvaltningsmyndighetene kan gi tillatelse til opprusting og ombygging av veger for
 - *landbruksformål (i Grimsdalen og Vesle Hjerkin LVOer)*
 - *jord- og skogbruksformål (i Frydalen LVO)*

Ved søknad om opprusting eller ombygging av veger vil det være behovet i næringsøyemed som skal være avgjørende. Nye veger er det ikke hjemmel for å tillate etter denne bestemmelsen. Ved ombygging av veger kan det for eksempel være aktuelt med mindre endringer av traseen.

Ved behandling av søknader skal følgende momenter vektlegges:

- behovet for endring/opprusting av vegen
- at utbedringer/utrettinger tilpasses landskapet og at den ikke endrer landskapets art og karakter
- at ombyggingen/opprustingen ikke kommer i konflikt med verneverdier
- at vegens standard tilpasses behovet

Nye plantearter må ikke innføres

Innføring av nye plantearter ikke tillatt. Treslagsskifte vil kunne endre landskapets art eller karakter og er derfor ikke tillatt. Foryngelse bør fortrinnsvis skje naturlig og ved eventuell planting bør det benyttes stedegne provenienser.

Hogst er tillatt etter vernskogbestemmelsene i skogbruksloven
Vernebestemmelsene er ikke til hinder for motorferdsel (i Dørålen kun på vinterføre) i forbindelse med skogsdrift etter vernskogbestemmelsene

Definisjon av hogst: Med hogst menes både skogbruk og hogst av ved til eget bruk.

Hogst (avvirkning) meldes skogoppsynet (kommunen) og skal skje etter vernskogbestemmelsene i skogbruksloven. Unntak fra meldeplikten kan være hogst til husbruk, men dette bør avklares med den enkelte kommune. Kommunen skal vurdere meldingen også i forhold til at hogsten skjer innenfor et landskapsvernområde og om nødvendig pålegge endringer i opplegget for driften.

- Ved rydding og tynning skal den naturlige sammensetningen av treslag søkes opprettholdt.
- Dersom en gjennom vernskogbestemmelsene ser at det ikke kan avvirknes uten markberedning, må det søkes om tillatelse for dette. Forvaltningsmyndigheten er innstilt på å tillate enkel markberedning (flekkeberedning) når dette trengs for å sikre nødvendig foryngelse. Tillatelse etter dette punktet er mest aktuelt for Frydalen landskapsvernområde.
- I Grimsdalen er det generelt ikke ønskelig med hogst og uttransport av ved på vinterhalvåret av hensyn til villreininteressene. Dette gjelder ikke for området ved og øst for Stakkstosætra, da transport av virke kan skje østover mot Følldal uten konflikt med villreininteressene.
- All motorferdsel i forbindelse med utkjøring av virke bør skje så skånsomt som mulig. Terrengskader etter kjøring i samband med hogst og transport skal utbedres så raskt som praktisk mulig.

Eldålia, Frydalen og østre deler av Dørålen landskapsvernområde er aktuelle steder for skogsdrift.

Det anmodes om at kjøring skjer på en skånsom måte, med minst mulig terrengskade. Veger og kjørespor er behandlet under eget avsnitt (4.6.1).

4.1.3 Tiltak

For å målrette tiltak og tiltaksmidler på en måte som gir størst effekt bør det utarbeides en skjøtselsplan for bevaring av biologisk mangfold, kulturlandskap og kulturmiljøer i Frydalen og Grimsdalen.

Gjennom Grimsdalsprosjektet er det laget en rapport om faglig vurdering av skjøtselsbehov for biologisk mangfold i Grimsdalen (Larsen, B. H. 2005). Det er imidlertid ikke laget en helhetlig handlingsplan/skjøtselsplan om hvor og på hvilken måte en bør prioritere innsatsen i forhold til å bevare biologisk mangfold, holde oppe kulturlandskapet og hindre gjengroing. En slik overordnet handlingsplan trengs for Grimsdalen, og målsettingen er at den skal være ferdig innen 2009.

4.2 Bygninger

Verkjesetra

Foto: Børre K. Dervo

Utdrag fra retningslinjer for forvaltningen:

- Søknader om nybygg må behandles etter § 4 i nasjonalparkforskriftene. Søknader vil bli vurdert strengt, men det vil normalt kunne gis tillatelse til etablering av utedo der det ikke finnes tilfredsstillende løsninger på dette i dag.
- Behovsvurderingen for tilbygg vil være strengere i nasjonalparkene enn i landskapsvernområdene.
- Det vil ikke bli gitt dispensasjon til utvidelse av turisthytter eller utleiehytter som medfører økt overnattingskapasitet.
- Ved definisjon av hva som er vedlikehold og hva som er nybygg, vil forvaltningsmyndigheten legge til grunn en helhetsvurdering der takets tilstand tillegges betydelig vekt.
- Vanlig vedlikehold som reparasjon av tak, vinduer, fundamenteringer og ytterkledning er tillatt etter plan- og bygningsloven og også hjemlet i vernebestemmelsene.
- I landskapsvernområdene må eventuelle dispensasjoner for oppføring av nye bygninger være direkte knyttet til jordbruks- og seterformål. Det vil ikke være tillatt å føre opp fritidsbolig eller hytter for utleie.
- Ved behandling av søknader om oppføring av nye nødvendige bygninger i forbindelse med jordbruks- og seterformål vil det reelle behovet for bygningen bli tillagt vekt. Det vil bli vurdert om den nye bygningens funksjon kan dekkes av andre hus på setra, eller om eksisterende bygninger kan endres slik at behovet kan dekkes.
- Det er gitt spesielle og mer detaljerte retningslinjer for hvert enkelt område/bygningstyper i vernområdene, fordelt på følgende kategorier:
 1. Spesielt verdifulle bygninger/bygningsmiljøer
 2. Seterområder/kulturlandskapsområder
 3. Hytteområder

For utfyllende retningslinjer, se kapittel 4.2.2.

Formålet med opprettelsen av landskapsvernområdene i Frydalen, Grimsdalen og Vesle Hjerkin er å ta vare på særpregete og vakre natur- og kulturlandskap. I Grimsdalen og Frydalen utgjør seterlandskapet, med seterbebyggelse og setervoller, vegetasjon og kulturminner en vesentlig del av landskapets egenart.

Bevaring av det særegne seterlandskapet med seterbebyggelse, beite og slåttemark er en sentral utfordring i disse landskapsvernområdene. Her er denne bebyggelsen i seg selv en del av verneverdien. I nasjonalparkene er bevaring av urørthet viktigere enn i landskapsvernområdene, men også her er bevaring av kulturmiljøet en del av verneformålet. Bygningene i nasjonalparkene vitner om ulik bruk av fjellet fra gamle fangstbuer, båtnaust, gjeterbuer og til noen få mer moderne hytter.

4.2.1 Status og utfordringer

Ut i fra GAB-registeret, som forvaltes av Statens kartverk på grunnlag av innmelding fra kommunene, fremkommer det opplysninger om 661 bygninger i verneområdene i Rondane. Av disse ligger 42 % innenfor Frydalen LVO, 40 % innenfor Grimsdalen LVO mens 12 % av bygningsmassen ligger innenfor Rondane NP. De øvrige er i hovedsak fordelt på Dørålen LVO, Myldingi NR og Dovre NP. Det er grunn til å tro at det finnes både feil og mangler i GAB-registeret, derfor har ikke forvaltningsmyndighetene fullstendig oversikt over antallet bygninger og standarden på disse innenfor verneområdene.

I Rondane og Dovre nasjonalparker er det i følge data fra GAB-registeret over 90 bygninger hvorav 61 fritidshus/seterhus/utmarkskoier som er i privat eie. Noen av disse er sameier eller beitelag.

Over halve bygningsmassen i Rondane nasjonalpark er i Sør-Fron kommune, hvorav halvparten av disse er seterhus/sel. Musvolsetra og Fagervoll ligger øst i Rondane og er i delvis eie av Fron-Atndal bygdeallmenning. Fagervoll har for eksempel et verdifullt bygningsmiljø. Bygningene er deler av et kulturmiljø som vitner om sammenhengen mellom gårdsdrift og først fiske og senere seterdrift som tilleggsnæringer. Dette kulturlandskapet er også viktig å bevare innenfor nasjonalparken. I Rondane ligger også tre turistanlegg/hytter med overnattingsmuligheter; Rondvassbu, Eldåbu og Peer-Gynt hytta, der den siste er i privat eie.

Tabell 4. Oversikt over antall bygninger, fordelt på bygningstyper og kommuner innenfor Dovre nasjonalpark (kilde: GAB-registeret).

Dovre nasjonalpark			
BYGNINGSTYPE	DOVRE	FOLLDAL	Totalt
Fritidsbygg (hytter, sommerhus og lignende)	1	6	7
Skogs- og utmarkskole, gamle	7		7
Totalt	8	6	14

Tabell 5. Oversikt over antall bygninger, fordelt på bygningstyper og kommuner innenfor Rondane nasjonalpark (kilde: GAB-registeret og Sel kommune*).

Rondane nasjonalpark						
BYGNINGSTYPE	DOVRE	FOLLDAL	SØR-FRON	SEL	STOR-ELVDAL	Totalt
Annen bygning for overnatting				5		5
Annen hotellbygning				2		2
Annen landbruksbygning		2				2
Camping-/utleiehytte			3	3		6
Fritidsbygg (hytter, sommerhus og lignende)	1	3	4	2*	1	11
Garasje, uthus, annekstil fritidsbolig	1	1	8	1		11
Hus for dyr/landbr.lager/silo			2			2
Landbruksgarasje/redskapshus				1		1
Naust, båthus, sjøbu		2	1			3
Produksjonshall		1				1
Seterhus, sel, rorbu o.l.	3	2	24			29
Skogs- og utmarkskole, gamle	1	1	5		2	9
Totalt	6	12	47	12	3	82

Verneområdene innbefatter ikke turistbedriftene i Bjørnhollia og Dørålseter og byggeaktivitet her omfattes ikke av verneforskrift etter naturvernloven, og bygningsmassen her fremkommer heller ikke av tabellene over. I Grimsdalen landskapsvernområde ligger både Grimsdalshytta og Haverdalseter. Videre er det måsåhus og godt bevarte setrer både i Frydalen og Grimsdalen landskapsvernområder (tabell 6 og 7). Innenfor et lite område i Frydalen landskapsvernområde gjelder reguleringsplan for Mysusetter i Sel kommune. Det er private eiendommer med hytter/ måsåbuer som omfattes av reguleringsplanen innenfor verneområdet.

Tabell 6. Oversikt over antall bygninger, fordelt på bygningstyper og kommuner innenfor Frydalen landskapsvernområde (kilde: GAB-registeret).

Frydalen landskapsvernområde				
BYGNINGSTYPE	NORD-FRON	SØR-FRON	SEL	Totalt
Annen landbruksbygning	22	10		32
Driftsbygning, fiske/fangst/oppdrett	3			3
Fritidsbygg (hytter, sommerhus og lignende)	70	8	11	89
Garasje, uthus, annekstil fritidsbolig	62	7	4	73
Hus for dyr/landbr.lager/silo	25	5		30
Seterhus, sel, rorbu o.l.	31	13		44
Skogs- og utmarkskole, gamle	1	1	1	3
Totalt	214	44	16	274

Tabell 7. Oversikt over antall bygninger, fordelt på bygningstyper og kommuner innenfor Grimsdalen landskapsvernområde (kilde: GAB-registeret).

Grimsdalen landskapsvernområde			
BYGNINGSTYPE	DOVRE	FOLLDAL	Totalt
Annen landbruksbygning	37		37
Camping-/utleiehytte	3		3
Driftsbygning, fiske/fangst/oppdrett	2		2
Fritidsbygg (hytter, sommerhus og lignende)	62	1	63
Garasje, uthus, anneks til fritidsbolig	15		15
Hus for dyr/landbr.lager/silo	64		64
Landbruksgarasje/redskapshus	4		4
Seterhus, sel, rorbu o.l.	64		64
Skogs- og utmarkskole, gamle	10		10
Våningshus	1		1
Totalt	262	1	263

Tabell 8. Oversikt over antall bygninger, fordelt på bygningstyper og kommuner innenfor Dørålen landskapsvernområde (kilde: GAB-registeret, Follidal kommune*).

Dørålen landskapsvernområde			
BYGNINGSTYPE	DOVRE	FOLLDAL*	Totalt
Annen landbruksbygning		1	1
Fritidsbygg (hytter, sommerhus og lignende)		6	6
Garasje, uthus, anneks til fritidsbolig		7*	7
Naust, båthus, sjøbu		2	2
Seterhus, sel, rorbu o.l.		1	1
Skogs- og utmarkskole, gamle	1	2*	3
Totalt	1	19	20

Vedlikehold, ombygging, utvidelser og nybygg

Verneforskriftene tillater vedlikehold i samsvar med tradisjonell byggeskikk, mens den gir forbud mot nye bygg. Unntaket er i landskapsvernområdene der oppføring av nødvendige nybygg knyttet til landbruks- og seterformål kan tillates etter søknad. Ombygginger og tilbygg kan tillates etter søknad. I landskapsvernområdene skal dette skje i tråd med forvaltningsplanen.

Utfordringene knyttet til ombygginger og tilbygg er at disse tiltakene kan endre landskapets karakter og dermed verneverdier. Utvidelser av bygningsmassen kan også føre til økt bruk og ferdsel inn i villreinens leveområde. Utfordringer knyttet til bebyggelse ligger spesielt i landskapsvernområdene, der bygningsmassen er størst.

På mange setrer er det en utfordring for eierne å vedlikeholde bygningsmassen. Flere ser muligheten for inntekt ved utleie av bygninger på setra som en løsning for å dekke vedlikeholdskostnadene. Dette kan bli en utfordring dersom det etter hvert skulle bli ønske om nye bygg for å dekke behov i forbindelse med utleievirksomheten. Direktoratet for naturforvaltning skrev i brev av 5. juni 2006 til Dovrefjellrådet om godkjenning av forvaltningsplanen for Dovrefjellområdet. Her presiseres det at definisjon av landbruksbegrepet skal forstås slik det defineres i forhold til LNF-områder i plan- og bygningsloven. I landskapsvernområdene presiseres det derfor at det "ikke er tillatt med annen

bygge- og anleggsvirksomhet enn det som er direkte knyttet til landbruk, jf PBLs definisjon. Det vil ikke være tillatt å føre opp fritidsbolig, eller hytter for utleie.” Det er definisjonen av landbruk i PBL på vernetidspunktet som er gjeldende (jf kapittel 4.1 om landbruk).

Endret bruk fra seterbygning til utleieenhet kan både virke positivt og negativt i forhold til verneverdier. Det kan virke positivt dersom utleie av bygningen og den ekstra inntekt det gir fører til at den vedlikeholdes og den tradisjonelle bruken av setra opprettholdes blant annet med beitedyr. Spesielt i Grimsdalen der villreinen bruker dalen vinterstid kan det imidlertid være uheldig dersom utleie av bygninger skulle bli vanlig, slik at en får økt ferdsel inn i villreinens leveområde. I Frydalen vil også dette være et relevant tema.

Bygninger/bygningsmiljøer med spesielt stor verdi

Det er ikke foretatt noen kvantitative og/eller kvalitative gjennomganger av alle bygningsmiljøene innenfor området. Totalt sett har en best oversikt over bygningsmiljøene i Grimsdalen. På temakartene (se vedlegg 4 – 12) er alle bygninger som er SEFRAK – registrert (hus fra før 1900) avmerket. Dette sier ingenting om kvalitet og verneverdi, men gir en oversikt over bygningsmiljøer som kan ha stor verneverdi. Oversikten er ikke fullstendig.

Oppland Fylkeskommune har gitt innspill om forvaltning av kulturminner i Rondaneområdet til forvaltningsplanen i Rapport om kulturminner, sårbarhet og forvaltning av kulturminner i Rondane og Dovreområdet (Oppland fylkeskommune, 2006). I rapporten legger de blant annet vekt på bygningsmiljøer med særlig stor verneverdi i området.

Bygningsmiljøer med særlig stor verneverdi er:

- Luseby ved Furusjøen
- Steinhusmiljøet ved Kampen, Ruphuset og Per Gynt hytta
- Spredtliggende steinbuer
- Opprinnelige måsåbuer
- Turisthyttene; Dørålseter og Bjørnhollia (utenfor verneområdene), samt Grimsdalshytta
- Fagervoll
- Alle setermiljøene i Grimsdalen (Nasjonalt verdifullt kulturlandskap)

Luseby

Luseby ligger på østsiden ned mot Furusjøen og fremstår nærmest som en liten grend med om lag 20 bygninger. Det er et sammensatt miljø med flere ulike type bygninger, både naust, fiskebuer og uthus, med et innslag av nye hytter. Ti av bygningene er SEFRAKregistrert, og den eldste bygningen er ut i fra disse registreringene tidfestet til 1723.

Området rundt Luseby har vært benyttet til jakt, fiske og førsanking helt opp til vår tid, og i perioder kunne det være opptil 50 personer som lå i fjellet her i en til to uker. Det sammensatte bygningsmiljøet har verdi som dokumentasjon på tradisjonen med å utnytte ressurser i utmarka, og bidrar til å øke kulturlandskapets opplevelsesverdi. Området er lite påvirket av annen bebyggelse eller andre inngrep, og mange av bygningene har beholdt sin opprinnelige karakter og fremstår som relativt autentiske og godt bevarte.

Steinbuer/fangstbuer

Buene er plassert i høyfjellet og har hatt funksjon som overnattingsplass for jegere. Tradisjonen med å bygge opp steinbuer er lang og startet sannsynligvis med engelskmennene mot slutten av 1800-tallet (se Bråtå 2001) og det finnes slike steinbuer som en vet er bygget på 1930-tallet. Buene kan være spesielt verdifulle som dokumentasjon på tidligere tiders bruk av fjellet i forbindelse med villreinjakta, en tradisjon som også lever i dag.

Måsåbuer

Små buer brukt i forbindelse med sanking av måså/lav. Buene finnes ved Vegaskillet i Grimsdalen LVO, ved Tjønnbakken i Frydalen LVO og i Einbuggdalen i Dovre NP. Buene har ofte en opprinnelig størrelse på under 20 m².

Fagervoll

Bygningsmiljøet på Fagervoll består av flere bygninger. Nederst mot Atnsjøen ligger fiskebuene som viser den opprinnelige bruken av stedet. Flere av disse er bygget om til moderne hytter, mens den eldste bua, som er fra 1879, er den eneste med opprinnelig utseende. Bruken av Fagervoll skal kunne dokumenteres tilbake til 1666. Ovenfor fiskebua og hyttene ligger et nedlagt gårdsbruk med flere bygninger, der den eldste sannsynligvis er fra 1909. Sammen med hovedhuset er disse bygningene godt bevart og utgjør et tun som er viktig for opplevelsen av bygningsmiljøet på Fagervoll. Bygningsmiljøet er verdifullt fordi det viser sammenhengen mellom gårdsdriften og tilleggsnæringene som først fiske og senere setervirksomhet var. Bygningsmiljøet er en viktig del av et gammelt kulturlandskap og er verdifullt for folks opplevelse av kulturmiljøet.

Seterområder

Det er flere setrer i Grimsdalen og Frydalen landskapsvernområder med et verdifullt bygningsmiljø. Grimsdalen inngår i nasjonalt viktige kulturlandskapsområder, og det finnes en byggeskikkveileder for området (Raddum 2007). Bygningsmassen utgjør her viktige elementer i kulturlandskapet.

Oppsynsbuer

I Rondaneområdet er det mange hytter og buer. Mange av disse er oppsynsbuer, tilhørende de lokale fjellstyrene i området. Andre tilhører ikke fjellstyrene, men står til disposisjon for at de kan bruke de til deres virksomhet. Se tabell 9.

Tabell 9. Hytter og buer som de ulike fjellstyrene eier, har fått tilbud om å bruke eller som står åpne og som kan brukes under oppsynet.

Hytte/bu	Kommune	Eier	Verneområde
Storrvatnet	Dovre	Dovre fjellstyre	Grimsdalen LVO
Naustbua	Dovre	Dovre fjellstyre	Grimsdalen LVO
Tollefshaugbua	Dovre	Dovre fjellstyre	Grimsdalen LVO
Ellankollbua	Dovre	Dovre fjellstyre	Dørålen LVO
Slettenbua	Dovre	Privat	Dovre NP
Halfarhøbua	Dovre	Dovre fjellstyre	Dovre NP
Veslehjerkinntjønnbua	Dovre	Dovre fjellstyre	Dovre NP
Rauhammerbua	Dovre	Dovre fjellstyre	Rondane NP
Dørålvassbua	Dovre	Dovre fjellstyre	Rondane NP
Sluskebu	Dovre	Dovre fjellstyre	Rondane NP
Veslebu	Dovre	Dovre fjellstyre	Rondane NP
Hornsjøhøbu	Dovre	Dovre fjellstyre	Rondane NP
Langtjønnbua	Dovre	Dovre fjellstyre	Rondane NP
Falketindbua	Dovre	Dovre fjellstyre	Rondane NP
Kvannslådalsbui – oppsynsbu	Sel	Sel fjellstyre	Rondane NP
Skjellebua	Sel	Sel fjellstyre	Rondane NP
Lord Garvaghbue (steinbu)	Sel	Sel fjellstyre	Rondane NP
Ljosåbue (steinbu)	Sel	Sel fjellstyre	Rondane NP
Skorutbua	Sel	Sel fjellstyre	Rondane NP
Krokåtbekkbue (steinbu)	Sel	Sel fjellstyre	Rondane NP
Fremre gjetarbue	Sel	Sel sau og geitavlslag/ Sel fjellstyre*	Rondane NP
Illmannbui	Sel	Sel fjellstyre	
Høgloftbue (steinbu)	Sel	Sel fjellstyre	Rondane NP
Tamburbue (steinbu)	Sel	Sel fjellstyre	Rondane NP
Veslelægregret – oppsynsbu	Sel	Sel fjellstyre	Rondane NP
Naust ved fremre Vulutjønn	Nord/Sør-Fron	Vulufjell fjellstyre	
Eldåbu turisthytte	Sør-Fron	DNT Oslo og Omegn	Rondane NP
Eldåbu gjeterbu	Nord-Fron	Kvam og Sødorp hesteavlslag	Rondane NP
Sør-Fronsbua	Sør-Fron	Østkjølen grunneierlag	Rondane NP

Nord-Fronsbua	Nord- Fron	Kvam og Sødorp hesteavlslag	Rondane NP
Bu Vuludalen	Sør-Fron	Østkjølen grunneierlag	Rondane NP
Rundhøbua	Sør-Fron	Østkjølen grunneierlag	Rondane NP
Vuludalsbua	Stor-Elvdal	Sollia fjellstyre	Rondane NP
Svabuhytta	Stor-Elvdal	Sollia fjellstyre	Rondane NP
Neverbu	Folldal	Folldal fjellstyre	Rondane NP
Tverrgjelbua	Folldal	Folldale fjellstyre	Dovre NP

* Sel fjellstyre vil sannsynligvis overta bua

Reguleringsplanen for Mysusetter innenfor Frydalen verneområde

Reguleringsplaner vedtatt før 1.7.2009 gjelder fortsatt. Det er til sammen to hytter og fire måsåbuer i Frydalen landskapsvernområde som ligger innenfor grensen av reguleringsplanen for Mysusetter. I dag vil bestemmelser i verneforskriften utfylle bestemmelser i reguleringsplanen og være gjeldende dersom de ikke strider med bestemmelser i reguleringsplanen.

4.2.2 Retningslinjer for forvaltningen

Generelt gjelder følgende:

Området er vernet mot inngrep av enhver art, herunder oppføring av bygninger, tilbygg,....Opplistingen er ikke uttømmende. (i nasjonalparkene)

Området vernet mot inngrep som kan endre eller virke inn på landskapets art eller karakter. Det er forbud mot inngrep som vegbygging, oppføring av bygninger eller anlegg....Opplistingen er ikke uttømmende. Fylkesmannen avgjør i tvilstilfeller om et tiltak må ansees å endre landskapets art eller karakter. (i landskapsvernområdene)

- Behovsvurderinger for tilbygg og nybygg vil være strengere i nasjonalparkene enn i landskapsvernområdene. Forvaltningsmyndigheten vil be fagkompetanse i kommune og/eller fylkesmannen om en vurdering av landbruksmessige behov for utvidelser og nybygg.
- Behov tilknyttet fritidsbruk vil vurderes strengere enn behov tilknyttet landbruk. Utover estetiske og kulturhistoriske hensyn vil tiltak knyttet til fritidsboliger bli vurdert ut fra den effekt det kan ha på ferdselen inn i områder som er viktige for villrein. Denne vurderingen vil ses i lys av den praksis som råder etter PBL for alle byggesaker innenfor og inntil villreinens leveområde, slik det avgrenses i fylkesdelplanen for Rondane.
- Følg tradisjonen hvis det er behov for mer areal. Vurder om annet eksisterende hus som er ute av bruk kan gis ny funksjon framfor å oppføre nytt hus. Utbedring av eksisterende hus skal prioriteres dersom dette er teknisk mulig.
- Ved vedlikehold / restaurering / ombygging / rekonstruksjon av bygninger med kulturhistorisk verdi bør det brukes opprinnelige materialer og håndverksteknikker. Det skal ikke brukes trykkimpregnert virke. Hovedprinsipp må være å skifte ut minst mulig, dvs. maksimal gjenbruk av materialer. Kun utskifting der det er nødvendig for å utbedre/stabilisere skader.
- I tillegg til å følge retningslinjene i dette kapitlet vil forvaltningsmyndighetene samrå seg med kulturvernmyndighetene når det gjelder plassering og utforming i forbindelse med alle byggesaker som krever dispensasjon etter verneforskriften.

Fylkesmannen i Oppland har gitt ut veilederen "Seterbygningene – verdier og utfordringer" (Raddum 2007) som blant annet gir råd om hvordan vedlikehold av og tilbygg på seterhus kan skje med utgangspunkt i tradisjonell byggeskikk, og med spesielt fokus på Grimsdalen. Det kan ved byggetillatelse stilles vilkår om mer detaljert utforming, i tråd med råd/retningslinjer i veilederen.

Vedlikehold og restaurering

Vernebestemmelsene er ikke til hinder for vedlikehold av eksisterende bygninger. Vedlikeholdt skal skje i samsvar med tradisjonell byggeskikk. Vedlikeholdet omfatter ikke ombygninger eller utvidelser. (i nasjonalparkene)

Vernebestemmelsene er ikke til hinder for vedlikehold av eksisterende bygninger. Alt vedlikeholdsarbeid på bygninger skal ta utgangspunkt i tradisjonell byggeskikk med hensyn til utforming og materialbruk. Arbeidet skal ikke medføre endringer av størrelse eller eksteriøret på bygningen. (i landskapsvernområdene)

Verneforskriftene tillater vedlikehold i samsvar med tradisjonell byggeskikk. Dette omfatter vanlig vedlikehold som reparasjon av tak, vinduer, fundamenteringer og ytterkledning og som er tillatt etter plan- og bygningsloven. For vedlikeholdsarbeid skal eksteriøret ikke endres og reparasjoner er å foretrekke fremfor hele utskiftninger der dette er mulig. Fasadeendringer, ny pipe og utvendig standardhevinger er eksempler på tiltak som ikke går inn under vanlig vedlikehold og som dermed er søknadspliktig.

Restaurering, dvs. tilbakeføring til opprinnelig, dokumentert utførelse av eksisterende bygg og anlegg, bør tillates om ikke hensyn til verneverdier eller kulturfaglige hensyn sier noe annet. Forvaltningsmyndighetene bør være positive til slik restaurering som tar sikte på å tilbakeføre seteranlegg til opprinnelig tilstand. Restaureringen omfatter kun tiltak knyttet til eksisterende bygninger, ikke gjenreising på gamle tufter.

En bygning kan ha forfalt slik at en er i tvil om vedlikeholdsarbeidet i praksis vil tilsvare og reise et nytt bygg fra grunnen av. For å definere hva som er vedlikehold vil forvaltningsmyndigheten legge til grunn en helhetsvurdering, der takets tilstand tillegges betydelig vekt. Dersom bygningen har et tak som er noenlunde i intakt stand, bør vedlikeholdet kunne falle inn under punkt 1.2 i forskriftene, og arbeidet kan derfor foretas uten tillatelse. Utskifting av et bærende element av samme dimensjon og kvalitet ansees som vedlikehold. Dersom taket har falt ned som følge av dårlig vedlikehold, er reparasjonen å anse som en vesentlig endring, og restaurering av bygningen på samme sted vil betraktes som nybygg. I slike tilfeller må saken behandles som en ordinær byggesak og må forelegges både kommunen og forvaltningsmyndighet for verneområdet.

Tilbygg og ombygginger

Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til:

- *ombygginger og utvidelser av bygninger (i nasjonalparkene)*
- *ombygginger og tilbygg til eksisterende bygninger i tråd med forvaltningsplanen (i landskapsvernområdene)*

Påbygninger/ombygginger er ikke å anse som vedlikehold, og en må derfor søke om tillatelse fra forvaltningsmyndigheten.

Søknad om ombygginger og utvidelse vil behandles strengere innenfor nasjonalparkene enn innenfor landskapsvernområdene. Forutsetninger som må oppfylles for at det kan gis dispensasjon for tilbygg/ombygginger er blant annet at:

- Byggetiltaket skal være forankret i konkret behov (som vedplass, do e.l) som ikke kan dekkes innenfor eksisterende bygningsmasse
- Tilbygget må være vesentlig mindre enn eksisterende grunnflate, svært små buer bør ikke påbygges

Forvaltningsmyndigheten vil kunne stille vilkår om eksteriørmessig utforming, farge og materialvalg av ombyggingen/påbygg i samsvar med tradisjonell byggeskikk eller tilpasset bygningen/bygningsmiljøet for øvrig. Vilkår kan også være begrunnet i landskapshensyn. Montering av eksempelvis vinduer og pipe på bygg som av tradisjon ikke har slike elementer vil vurderes strengt.

Det vil normalt kunne gis tillatelse til etablering av utedo og vedplass der det ikke finnes tilfredsstillende løsninger på dette i dag.

Generelt for hytteområder og fritidshus gjelder følgende:

- Oppsetting av flaggstenger, skinnende takrenner, store vindusflater har ikke tradisjon i området og skal derfor ikke tillates.
- Inngjerding av fritidseiendommer skal ikke tillates.

Ved behandling av søknad om bygging av terrasser/verandaer skal det legges vekt på generelle kulturhistoriske og estetiske vurderinger. Terrassen/verandaen/plattingen bør:

- Søkes lagt så nært bakkenivå som mulig
- Være mindre enn 1/3 av fritidsboligens bebygde areal
- Bygges ut fra en vegg, dersom den ikke følger bakkenivå (og maks ut fra to vegger dersom den anlegges som "platting")
- Tillatelse til bygging av platting/veranda vil ikke bli gitt i seter- kulturlandskapsområder.

Når søknad om ombygging/tilbygg skal behandles vil forvaltningsmyndighetene ta utgangspunkt i følgende retningslinjer:

- Utbedring av eksisterende hus bør prioriteres dersom det er teknisk mulig. Hovedprinsippet bør være å skifte ut minst mulig, dvs. maksimal gjenbruk av materialer. Kun utskiftninger der det er nødvendig for å utbedre/stabilisere skaden.
- Vurder om det er andre hus som er ute av bruk som kan dekke behovet for tilbygg ved at det gis ny funksjon framfor å oppføre nye hus.
- Ta hensyn til den strukturen og målestokken som er på setra/seterområdet eller som bygningen har fra tidligere. Tradisjonen med hensyn til plassering i terreng, form og materialbruk er viktig å videreføre, eksempel panel, takutstikk, tekking og farge. Terrenginngrep må minimaliseres.
- Tilbygg bør underordne seg eksisterende hus, enten ved å videreføre uttrykket eller gjennom å markere at det er nytt. For eksempel kan tilbygg til lafta hus gjerne være i bindingsverk, mens eksisterende hus er utgangspunkt for formen.
- Følg tradisjonen når det er behov for mer areal. Noen steder er det naturlig at lange smale seterhus forlenges. Utvidelse skal skje i lengderetningen. I andre områder er det tradisjon for å oppføre flere mindre, frittstående enheter framfor en stor. Det blir da en avveining mellom at tillatelse til nybygg vil behandles svært restriktivt med hensyn til bestemmelsene i forskriften, og hensynet til tradisjonell byggeskikk som kanskje tilsier at et nytt lite bygg ville være ønskelig ut fra bygningstradisjonen i området.
- Bygningens uttrykk bør primært beholdes. Det bør for eksempel unngås at seterhus eller andre verdifulle bygninger får preg av hytter ved at de oppgraderes til ny standard. Uteplass eller terrasse skal etableres på nivå med terrenget og skal ikke ha rekkverk.

Retningslinjer for spesielt verdifulle bygninger/bygningsmiljøer, hytteområder og seter/kulturlandskapsområder:

I tillegg til de generelle er det laget laget mer detaljerte retningslinjer for typeområder og spesielt verdifulle bygninger.

1. Spesielt verdifulle bygninger/bygningsmiljøer
2. Seterområder/kulturlandskapsområder
3. Hytteområder (område med ansamling av hytter/fritidsboliger)

For områder definert som hytteområder er retningslinjene konkrete. Det er få hytteområder innenfor forvaltningsplanens område. Det ligger ett ved Vegaskillet i Grimsdalen landskapsvernområde og flere slike områder i Frydalen landskapsvernområde.

Vedlegg 12 viser typer bygninger/bygningsmiljøer på Vegaskillet i Grimsdalen landskapsvernområde. Resten av Grimsdalen landskapsvernområde er å regne som seterområder/kulturlandskapsområder og er ikke vist i vedlegg. Vedleggene 4-10 viser typer bygninger/bygningsmiljøer i Nord-Fron kommune og Sel kommune innenfor Frydalen landskapsvernområde. I Sør-Fron er det kun hytteområdene som er merket av i vedlegg 11. Området rundt Steig, Dalsegg, Nysteig og Søre Eldåseter er alle seter-/kulturlandskapsområder, men er ikke avmerket på kartet.

1. Spesielt verdifulle bygninger/bygningsmiljøer

Luseby og Fagervoll

De generelle retningslinjene skal følges.

I Luseby er bygningene tradisjonelt enkle, og bør fortsette å være det. Her er det viktig å videreføre bruk av samme type materialer og teknikker.

Verdifulle hus det ikke er mulig å reparere uten at det vil fremstå som nytt, vil kunne erstattes med ny bygning med tilsvarende form.

På Fagervoll har bygningene ulik verdi ut i fra hvor godt de har bevart sin opprinnelige form. Det vil være viktig å bevare kulturmiljøet slik at det ikke over tid endrer preg fra fiskeplass/gårdstun til et mer moderne hytteområde.

Måsåbuer

På Tjønnbakken vil ombygginger og tilbygg ikke tillates. Her tillates bare utført nødvendig vedlikehold og modernisering under forutsetning av at eksteriøret holdes uendret eller føres tilbake til opprinnelig utseende. Dette er i tråd med bestemmelsene i reguleringsplanen for Mysuset i Sel kommune. Så fremt ikke bestemmelser i verneforskriften strider med reguleringsplanbestemmelser vil disse være gjeldene. Der det er strid mellom de to regelverkene vil bestemmelser i reguleringsplanen være styrende.

Det er to måsåbuer på Vegaskillet som har beholdt den opprinnelige størrelsen. Disse vil ha en formidlingsverdi innenfor et hytteområde. Her tillates bare utført nødvendig vedlikehold og modernisering under forutsetning av at eksteriøret holdes uendret eller føres tilbake til opprinnelig utseende.

Steinhusmiljøet ved Ruphuset og Peer-Gynt hytta

Det er gitt flere tillatelser til istandsetting og restaurering av disse steinhusene de siste årene. Det kan ikke påregnes tillatelse til restaurering av bygningsmasse som kan føre til økt bruk. Fra forvaltningsmyndighetenes side er det ikke ønskelig med tiltak som ytterligere øker overnattingskapasiteten på disse stedene. Dersom det blir gitt tillatelse til istandsetting/restaurering av steinhus, vil det bli satt vilkår om at overnattingskapasiteten ikke skal øke.

Frittliggende steinbuer

De generelle retningslinjene for å skille mellom nybygg og vedlikehold vil også gjelde for steinbuer. Ved nedrast tak vil søknad om gjenoppbygging/restaurering behandles som nybygg. Søknader om nybygg vil behandles svært strengt. Vurderingen vil være knyttet til kulturminnehensyn og plassering i forhold til villreinens aktuelle og potensielle bruk av området vil bli tillagt stor vekt.

2. Seterområder/kulturlandskapsområder

Dette er områder der kulturlandskapet og setermiljøene sammen danner et viktig landskapselement. Av vedleggene 4-10 går det frem hvilke områder dette gjelder innenfor Nord-Fron kommune og Sel kommune i Frydalen landskapsvernområde. I tillegg er området ved Steig, Dalsegg, Nysteig og Søre Eldåseter i Sør-Fron kommune alle seter-/kulturlandskapsområder. Hele Grimsdalen landskapsvernområde regnes som seter-/kulturlandskapsområde med unntak av bygninger på Vegaskillet (vist i vedlegg 12).

Søknader om tilbygg i disse seter-/kulturlandskapsområdene vil behandles individuelt. I disse områdene er det hovedsakelig setrer som utgjør bygningsmassen, og som brukes til både landbruks- og fritidsformål. På enkelte seterstuler er det også bygget fritidsboliger. Eventuelle tilbygg på fritidsbolig her vil sees i sammenheng med bygningsmassen på resten av setra/selet.

Søknader om ombygging og tilbygg vil bli behandlet ut fra at følgende hensyn vektlegges:

- Hvor reelt er behovet for endringen? Endringer som følge av gjenopptaking av seterdrift eller som følge av endret lovgiving knyttet til husdyrhold/beitebruk/ melkeproduksjon/småskalaproduksjon skal forvaltningsmyndigheten i utgangspunktet være positiv til. Tilbygg/ombygging som følger av private behov vil vurderes strengere.
- Ved nærhet til spesielle forhold/verdier som snaufjell, vassdrag, sårbart plante/dyreliv skal søknaden vurderes strengt.
- Tilbygg/ombyggingen skal tilpasses bygningsmiljøet for øvrig med hensyn til eksteriørmessig utforming og plassering i tunet.
- Arealet på nye tilbygg skal søkes minimalisert og bør ikke utgjøre med enn 30 % av arealet til bygningen på vernetidspunktet*.

- En seterstue bør ikke overstige 70 m² tillatt bruksareal (TBRA), mens et kokhus ikke bør overstige 30 m² (TBRA).
- For fritidsboliger i seterområdene vil øvre grense være 65 m² tillatt bruksareal (TBRA).
- Uteplass skal legges på bakken og skal være uten rekkverk.

I den ovennevnte rapporten av Raddum er det påpekt at tilbygg ikke bør overstige 10 m². Dersom arealbehovet er større enn dette, kan det være aktuelt å søke å bygge nytt dersom ikke gammelt hus kan endre funksjon. Et tilbygg på 30 % av bygningens areal kan for enkelte bygg kanskje bli for mye i forhold til byggeskikk. Dette må imidlertid vurderes konkret i hvert enkelt tilfelle.

Ombygginger og tilbygg som skal dekke landbruksmessige behov, vil ikke være undergitt de absolutte kravene som maksimalt tillatt bruksareal. For slike bygg vil de landbruksmessige behovene i utgangspunktet være styrende.

3. Hytteområder /fritidshus

På vernetidspunktet var det innenfor Frydalen LVO og deler av Grimsdalen LVO (Vegaskillet) etablert mange hytter. Nærområdene til disse hyttene har ofte ingen spesielle verneverdier, men hyttene ligger i et større landskapsrom med store estetiske verdier. I tillegg har området ved Vegaskillet spesielle villreinteresser. Dette er noe av bakgrunn for opprettelsen av disse landskapsvernområdene og at hyttene her får en strengere forvaltning enn tilsvarende hytter utenfor landskapsvernområdene, men mer liberale retningslinjer enn bygninger som brukes til fritidsformål innenfor seter – kulturlandskapsområdene og områder med andre spesielle bygningsmiljøer.

Frydalen LVO

Fryavassdraget er et vassdrag varig vernet mot kraftutbygging. Det er innenfor en sone på om lag 100 m ikke tillatt å føre opp nye bygg/tilbygg, jf kommunedelplanen for Frydalen. I Frydalen landskapsvernområde er det definert ut hytteområder, som ligger utenfor det vassdragsnære beltet med byggeforbud. Hytteområdene utenfor dette beltet har felles retningslinjer for ombygging/tilbygg:

- Maksimalt bruksareal etter bygging av tilbygg er 70 m² (TBRA).
- Arealet på nytt tilbygg skal ikke utgjøre mer enn 30 % av areal på hytta/fritidsboligen på vernetidspunktet.

For hyttene på Tjønnbakken som ligger innenfor Frydalen LVO gjelder reguleringsplanen for Mysusetter. Med unntak av måsåbuene er arealgrensen her satt til 80 m² bruksareal.

Grimsdalen LVO

For hyttene på Vegaskillet i Grimsdalen gjelder følgende retningslinjer for ombygging/tilbygg:

- Maksimalt bruksareal etter bygging av tilbygg er 70 m² (TBRA).
- Arealet på nytt tilbygg skal ikke utgjøre mer enn 30 % av areal på hytta/fritidsboligen på vernetidspunktet.

Området rundt Vegaskillet er mye brukt av villrein. Hyttene her ligger mer eksponert og er generelt mindre enn de en finner i Frydalen, men for å samordne praksisen er maksimalt bruksareal satt til 70 m² for begge landskapsvernområdene.

Nye bygninger

Søknader om nybygg vil bli vurdert strengt og må behandles som en dispensasjon etter § 4, med unntak av de formål som nevnes spesielt nedenfor. Det vil kun være aktuelt med nybygg i form av små uthus for eksempel for å dekke behovet for utedo, vedskjul eller lignende. Nybygg vil i slike tilfeller kun være aktuelt der dette ansees som mer gunstig av hensyn til landskapet eller bygningsmiljøet, enn utvidelse av eksisterende hytte/bu/stølshus. Det vil ikke være tillatt å føre opp fritidsbolig, eller hytter for utleie.

Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til gjenoppføring av bygninger som går tapt ved brann eller naturskade

Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til gjenoppføring av bygninger som går tapt ved brann eller naturskade. En kan vanligvis påregne tillatelse etter dette punktet, men forvaltningsmyndigheten kan sette vilkår for utformingen, plassering og eventuelt også lokalisering av bygningene. Det betyr at forvaltningsmyndigheten skal ha mulighet for å bidra til å sikre en best mulig eksteriørmessig

utforming, eksempelvis mht. valg av materialer og farger. Dersom gjenoppføring på samme sted er landskapsmessig ugunstig eller i konflikt med villrein- eller andre naturforvaltningsinteresser, kan forvaltningsmyndigheten gi tillatelse til oppføring på annen lokalitet.

I landskapsvernområdene kan forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til oppføring av nødvendige nye bygninger til jord- og seterformål (gjelder ikke i Dørålen)

Ved behandling av søknad om nybygg i forbindelse med jordbruks- og seterformål vil følgende retningslinje gjelde:

- Vurder om eksisterende hus som er ute av bruk kan gis ny funksjon fremfor å oppføre nye hus.
- Ta hensyn til den strukturen og bygningsstørrelser som er på setra, i seterområdet eller på bygningen fra tidligere. Tradisjonen med hensyn til plassering i terreng, form og materialbruk er viktig å videreføre, eksempel panel, takutstikk, tekking og farge. Terrenginngrep må minimaliseres.
- Nye hus bør ha et uttrykk/utforming som viser når de er oppført, men underordne seg helheten i miljøet, jmfør punktet over.

Plassering av nye landbruksbygg skal søkes lagt til selet. Dersom slik plassering ikke lar seg forene med spesielle hensyn knyttet til bygningsmiljøet, landskapsmessige hensyn eller hensyn til andre verneverdier (som biologisk mangfold), skal annen plassering vurderes.

Flytting av en gammel bygning er etter PBL å betrakte som et nybygg, og må behandles deretter i verneforskriftene. Behov for flytting av et bygg kan eksempelvis være dårlige grunnforhold.

Turisthytter

For å ikke legge til rette for økt ferdsel inn i villreinens leveområder vil forvaltningsmyndighetene føre en meget restriktiv praksis for dispensasjoner for nybygg og tilbygg som fører til økt sengeplasskapasitet til utleie. Dette er i tråd med retningslinjene i fylkesdelplanen for Rondane. Verneområdene i Rondane ligger i all hovedsak innenfor, eller helt inntil, leveområdet slik det defineres i fylkesdelplanen.

- Det skal ikke bygges nye turisthytter.
- Det kan ikke påregnes tillatelse til ombygging eller utvidelse av eksisterende turisthytteanlegg, som medfører økt overnattingskapasitet. Ominnredning av eksisterende bygningsmasse er tillatt. Utbygging eller ombygging som er nødvendig som følge av annet regelverk vil være et argument for å kunne gi tillatelse. Primært skal en forsøke å utnytte eksisterende bygningsmasse før det kan være aktuelt å gi byggetillatelse.

Grimsdalshytta

I søknaden om ombygging av Grimsdalshytta, som ble tillatt i 2001 av Dovre kommune, forklarte DNT Oslo og Omegn at den økte kapasiteten med 11 sengeplasser ikke vil føre til behov for utvidelser på de øvrige turistforeningshyttene i Rondaneområdet. Fylkesmannen i Opplands presiserte da i sin uttalelse til tiltaket at dette legges til grunn for fremtidig forvaltning knyttet til verneforskrifter og PBL.

Peer-Gynt hytta

Restaureringsarbeidet er så godt som ferdig på Peer-Gynt hytta. Det kan ikke påregnes tillatelser til restaurering eller utvidelse av bygningsmasse som øker overnattingskapasiteten på hytta. Det har vært på tale å restaurere en liten steinbu på om lag en kvadratmeter, slik at denne kan benyttes som vaskerom. Eventuell søknad om ytterligere å restaurere gjenværende bygningsruiner vil bli behandlet strengt.

Rondvassbu

DNT Oslo og Omegn ga i sin høringsuttalelse til planen signaler om et behov for å utvide/bygge ny garasje, samt en ny bestyrerbolig. Det kan i utgangspunktet ikke påregnes tillatelse til utvidelse av bygningsmassen på Rondvassbu, og i den grad det er behov for endringer må disse søkes løst innenfor eksisterende bygningsmasse/bygningsareal.

Utleievirksomhet og bruksendringer

Nybygg og utvidelser av eksisterende setrer/hytter til utleievirksomhet er ikke tillatt fordi tekniske inngrep og økt bygningsmasse generelt ikke er ønskelig, og av hensyn til villrein, jf fylkesdelplan for Rondane. Dette gjelder også for setrer i drift, der begrenset utleievirksomhet kan regnes inn som en del av landbruket i følge dagens beskrivelse av landbruk i LNF-områder, mens det er definisjonen

ved vernetidspunktet (2003) som i utgangspunktet er gjeldende for disse verneområdene (se kapittel 4.1 om landbruk). Utleie av eksisterende bygningsmasse på setrer og private hytter er etter verneforskriftene tillatt, herunder interiørmessig ominnredning til formålet.

Bruksendringer av bygninger trenger ikke behandling etter verneforskriftene, men må behandles etter PBL. Forvaltningsmyndigheten anbefaler at kommunene ikke tillater bruksendring til utleiehytter innenfor verneområdene, da dette lett vil lede til økt ferdsel i villreinens leveområde. I de tilfeller en bruksendring medfører byggerarbeider som går ut over vanlig vedlikehold, og dermed må behandles etter verneforskriftenes punkt om ombygging, vil selve bruksendringen være et viktig moment for forvaltningsmyndigheten å vurdere i forhold til verneformålet og verneverdier.

Oppsynsbuer

Det vil føres en restriktiv praksis med hensyn til oppføring av nye oppsynsbuer. Fjellstyrene må fortrinnsvis søke å dekke sine behov for husvære under oppsynsvirksomhet gjennom den bygningsmassen som finnes i nasjonalparkene. Mindre husvære vil likevel kunne tillates oppført når behovet er tilstrekkelig dokumentert, og det ikke foreligger alternative muligheter for at fjelloppsynet skal kunne utføre sine oppgaver på forsvarlig vis. I utgangspunktet skal slike buer være små, og størrelsen vil også bli vurdert på bakgrunn av plassering i fjellet.

Forvaltningsmyndighetene mener at det ut fra den dokumentasjon som foreligger per i dag, ikke er behov for nye oppsynsbuer innenfor nasjonalparkene. Vulufjell fjellstyre har søkt om å få sette opp oppsynsbu ved Vulutjønnene. Fylkesmannen avslo søknaden og vedtaket ble påklaget. I Direktoratet for naturforvaltning behandling av klagen fikk Fylkesmannen medhold i avslaget. Det har under planprosessen for forvaltningsplanen ikke fremkommet nye opplysninger som foranlediger en endring av dette vedtaket

4.2.3 Tiltak

- Det bør gjøres et systematisk registreringsarbeid på status for bygningsmassen, inkludert ruiner/nedrase bygninger, i verneområdene. Registreringer i nasjonalparkene prioriteres først. Dovrefjellrådet har utarbeidet en database og en metodikk som inkluderer fotoarkiv av bygningene. Denne registreringsmetodikken bør også være et utgangspunkt for registrering av status for bygninger verneområdene i Rondaneområdet. Arbeidet er begynt i 2008.

4.3 Vegvedlikehold, massetak og parkering

Villmarkscamp i Grimsdalen

Foto: Børre K. Dervo

Utdrag av retningslinjer for forvaltningen:

- Vedlikehold av veger kan foregå uten dispensasjon forutsatt at vedlikeholdsarbeidet ikke hever standarden over den standarden vegen hadde på vernetidspunktet i 2003.
- Forvaltningsmyndighetene er innstilt på å tillate et restuttak av grus ved Bjørnsgardseter der det tidligere er tatt ut en del grus ned mot Grimsdalsvegen. Den gjenværende grusforekomsten er mulig å ta ut og bruke til vegvedlikehold dersom den knuses.
- Forvaltningsmyndighetene er innstilt på å tillate uttak av grus i vegskjæringen mellom Hellberget og Haverdalssetra, nedenfor Storberget, for vedlikehold av Haverdalsvegen.
- Ytterligere uttak av grus utover det som er nevnt over kan ikke påregnes i Grimsdalen landskapsvernområde.
- Det kan ikke påregnes tillatelse fra forvaltningsmyndighetene til ytterligere uttak av grusmasser i Dørålen landskapsvernområde.
- Det stilles krav om at det gamle grustaket i Flakken i Frydalen landskapsvernområde restaureres innen 2010.
- Forvaltningsmyndighetene ser mulighet for å etablere korttidsparkering i Dørålen landskapsvernområde. Arbeidet vil starte opp i 2009.
- Ordningen med fjellcamper i Grimsdalen landskapsvernområde videreføres.
- Parkering for busser og campingvogner henvises til Mysusetet. Det vil ikke være tillatt å parkere/hensette busser, bobiler og campingvogner for overnatting på Spranghaugen.

For utfyllende retningslinjer, se kapittel 4.3.2.

4.3.1 Status og utfordringer

Det er flere spørsmål knyttet til veger som er aktuelle innenfor verneområdene. Selve motorferdselen er regulert i verneforskriftene, men det er enkelte uavklarte spørsmål. Disse knytter seg til hva som er definert som veg og hva som er kjøring i utmark. I kapitlet om motorferdsel fremgår hva forvaltningsmyndigheten regner som bilveg og hva som regnes for kjørespor/trase. Der behandles også brøyting av veger om våren.

Områder for parkering/hensetting av bobiler og campingvogner skal avsettes i forvaltningsplanen dersom dette skal være lovlig innenfor Grimsdalen og Frydalen landskapsvernområder. Likeledes skal områder for masseuttak defineres i forvaltningsplanen dersom det skal kunne gis tillatelse til uttak av grus eller masse til vedlikehold av vegene. I forskriftene for Dovre og Rondane nasjonalparker er det ikke hjemmel for å tillate omlegging eller opprusting av landbruksveger. Med unntak av Dørålen er det hjemmel for å tillate dette i landskapsvernområdene.

Hensetting/parkering av bobiler/campingvogner

Verneforskriften for Frydalen og Grimsdalen har bestemmelser om at forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelser til hensetting/parkering av bobiler og campingvogner på arealer som er spesielt avsatt til formålet i forvaltningsplanen. Denne bestemmelsen om hensetting av campingvogn/bobil er tatt inn for å kunne regulere overnattingen og det landskapsmessige bildet.

I Grimsdalen har allmeningsstyret sammen med fjellstyret og kommunen tilrettelagt områder for camping, såkalte fjellcamper (Hellebergveien ved Grønbakken, ved Helleberget, ved Bjørnsgardsætre, og ved Løken seter). Betaling skjer i bommen og fjellstyret ser etter/rydder plassene. Det er ikke anledning til å sette igjen campingvogner, plassene skal brukes av de som overnatter i området. Ordningen er ansett til å fungere bra.

I Frydalen landskapsvernområde er det per i dag ikke tilrettelagt for parkering av bobiler/campingvogner. Østkjølen grunneierlag har tidligere tilrettelagt en rasteplass ved Frya, ved enden av en avkjørsel på vegen mellom brua fra Store Eldåa og Dambua. På en liten odde nede ved elva er det laget grillplass, satt opp bord og noen benker.

Fra Spranget er det rapportert om store grupper som overnatter i telt like ved Spranget/parkeringsplassen på Spranghaugen. Dette fører til forsøpling og problemer med sanitære forhold. Området er den største innfallsporten til Rondane. Under ferdselsregistreringer i juli/august/september ble det på godværsdager registrert opp til 350 personer som startet eller passerte Spranget på tur innover mot Rondvassbu eller nedover langs Ula. Det er ikke ønskelig med camping i tilknytning til dette området.

Korttidsparkering i Dørålen landskapsvernområde

I verneforskriften for Dørålen Landskapsvernområde fremgår det at parkering av biler, herunder hensetting av bobiler/campingvogner for overnatting ikke er tillatt. Kortere parkering i forbindelse med turgåing, jakt og fiske skal skje på plasser som er spesielt avsatt til formålet i forvaltningsplanen.

Dovre fjellstyre har en utleiehytte og har ytret ønske om parkeringsplass for de som bruker hytta.

I 2008 ble det etablert et vegstyre for vegen fra Blæsterdalen til Dørålsetrene. Forvaltningsmyndigheten vil sammen med vegstyret og Statskog se på løsninger for korttidsparkering langs vegen. I retningslinjene gis det noen generelle føringer for hvor slike parkeringsplasser kan etableres. Arbeidet påbegynnes i 2009.

Vegvedlikehold

Som en del av arbeidet med vern av Rondane-Dovre ga Fylkesmannen i Oppland oppdrag til Geofuturum (Østeraas, 1997) om å utrede mulige lokaliteter for uttak av slitelagsgrus for vegvedlikehold til vegene i området som ble utredet for vern.

Grimsdalsvegen

Vegvedlikehold i Grimsdalen er en utfordring innenfor Grimsdalen landskapsverneområde, som gjelder en strekning fra Fallet i Folldal kommune til Vegaskillet i Dovre kommune – om lag 33 km. Vegen er gruset og grusen har vært tatt fra morenemasse i området. Det trengs om lag 2000m³ grus

årlig for vedlikehold av vegen, slik standarden er i dag. Det er tatt ut masse flere steder i dalen, og det ligger 2000 m³ knust masse lagret ved Løken seter. Vegstyret ønsker at det avsettes områder for videre grusuttak i Grimsdalen, fordi kostnadene og belastning på vegen ved å frakte nødvendige grusmengder blir stor. Ved Bjørnsgardseter er det tatt ut en del grus allerede ned mot Grimsdalsvegen. Gjenværende grusforekomst her er mulig å ta ut og bruke til vegvedlikehold, dersom den knuses. Dette vil kunne gi om lag 5000 m³ knust grus.

Haverdalsvegen

Per i dag er det en strekning på noen hundre meter av vegen som trenger vedlikehold nede i Haverdalen. Det er grusforekomst, nedenfor Seterberget, som vegstyret ønsker å benytte til uttak av løsmasser. Området inneholder ca 3000 m³, og det er anslått at denne massen vil kunne dekke grusbehovet i 10-15 år. Vegstyret ønsker å sikte grusen med Powerscreen. Knusing av massen vil gi bedre kornfordeling, men kostnadene er imidlertid høyere. Det er aktuelt med lagring av massen i det gamle uttaksområdet på nordsiden av vegen noe nærmere Haverdalsetra.

Vegen Blæsterdalen – Dørålsetrene

Det årlige behovet for grus har frem til i dag vært på ca 1000 m³. Det har vært tatt ut grus fra løsmasser i Dørålen for vegvedlikehold. De brukte massene har vært av mindre god kvalitet. Det har vært utredet hvorvidt det finnes gode lokaliteter for masseuttak.

Vegen i Dørålen går fra Blæsterdalen til Dørålsetrene, hvorav ca 9 km ligger innenfor Dørålen LVO. Dørålen har mange kvartærgeologiske formelementer som dødislandskap, terrasser og deltaflater, eskere og smeltevannsløp fra isavsmeltingstiden, ca 8000 år f.Kr. Masse har vært tatt ut på Døråltjønnoen. Der ligger det lagret et deponi som vil vare 5-7 år med dagens forbruk av grus til vegvedlikehold.

Peer-Gynt seterveg

For Peer-Gynt seterveg har grusuttaket på Flakken vært benyttet. Uttaket er nå avsluttet og området skal restaureres (se kap. 4.3.2). Det vil kunne tas ut små mengder grus derfra i forbindelse med restaureringsarbeidet for området. Grus til vegvedlikehold ville kunne tas utenfor Frydalen LVO.

Vegene inn til Bjørnhollia og Rondvassbu

Standarden på vegene inn til Bjørnhollia og Rondvassbu skal være slik den var på vernetidspunktet i 2003. Stikkrenner kan vedlikeholdes, og veiene kan oppgruses. Grøfting kan utføres på samme nivå som på vernetidspunktet. Standarden er dokumentert og vegene skal ikke utbedres.

Østkjølen seterveg/Eldåseter

Grus til vegvedlikehold har vært tatt fra grustak ved Holsetra utenfor Frydalen LVO.

Fast dekke?

Fylkesmannen i Oppland ga Tore Østeraas et tilleggsoppdrag, blant annet med å vurdere fordeler og ulemper med å legge fast dekke på Grimsdalsvegen. Dette ble gjort i en egen rapport (Østeraas, 2005). Det pekes på to typer fast dekke som kan være aktuelle for vegen i Grimsdalen; Ottadekke og Dustexdekke.

Ottadekke er et forholdsvis billig dekke som er stabilt forutsatt at underlaget er telefritt og har tilstrekkelig bæreevne. Grimsdalsvegen har varierende kvalitet med hensyn til teleaktivitet og bæreevne. Under befaring ble vegen vurdert som sterk nok, men det ble konkludert med at tolagsdekke vil være nødvendig for å gi tilstrekkelig sikkerhet mot oppbryting pga tele. Prisen på et tolags Ottadekke ble anslått til å være i størrelsesorden kr 50,- pr m². I tillegg kommer eventuelle forsterkninger av de svakeste partiene.

Dustexdekke er en ny dekketype hvor et flytende ligninstoff freses ned i de øverste 15 cm av vegen. Etter fresing blir vegen høvlet og vibrasjonsvalset omgående. Dekket kan etter valsing sammenlignes med oljegrus med hensyn til styrke og overflatekarakter. Dustex støver ikke. Prisen pr m² ferdig veg er anslått til å være i størrelsesorden kr 30,-. Hvis dekket etter lang tids bruk blir ujevnt eller sporete, kan det høvles og valsas på nytt.

Etter forvaltningsmyndighetenes syn kan bruk av Dustexdekke være et interessant alternativ til grusing, da det vil bli et atskillig mindre behov for slitelagsgrus og masseuttak i verneområdene.

Uttak av løsmasser

Forskriftene for Frydalen, Grimsdalen og Dørålen landskapsvernområder åpner for at det kan gis tillatelse for uttak av løsmasser på områder spesielt avsatt til formålet i forvaltningsplanen.

Frydalen LVO

Det er ikke funnet steder i Frydalen som er aktuelle for uttak av løsmasser.

Grimsdalen LVO

I Grimsdalen er det en grusforekomst ved Tverråas vifte ved Bjørnsgardseter. På oversiden av vegen er det aktuelle utdriftsarealet på ca 25 daa, mens det på nedsiden av vegen mot Grimsa er på ca 20 daa. Den gjennomsnittlige tykkelsen på det utdrivbare sedimentet er 2 m, når skrotmassen på toppen er fjernet. Det utdrivbare volumet er her på ca 20 000 m³. For å få en tilfredsstillende kornfordeling på vedlikeholdsgrusen kreves det knusing av massen (Østeraas, 2005)

Forekomsten ligger rett ved vegen, og i en vifte på siden av Tverråa og ovenfor Grimsa. Grimsa er et vernet vassdrag. Et eventuelt uttak her har store landskapsmessige utfordringer. Forekomsten er lokalisert like i nærheten av hovedinformasjonspunktet i Grimsdalen, ved Bjørnsgardseter, og er nok det mest besøkte punktet i Grimsdalen. Her ligger også Grimsdalshytta. Siden forekomsten ligger i et flatt terreng, med liten tykkelse vil et eventuelt uttak berøre relativt store areal. Under driften må massene knuses noe som i perioder vil skape støy. Knusing av 5000m³ rågrus vil medføre avflåing av 2,5-3 da som må restaureres. Vegetasjonsdekket i området er svært tynt og selv etter eventuelt krav om revegetering vil det ta mange år før området er restaurert. Lagring av massene her vil også være svært uheldig estetisk.

For vegvedlikehold på Haverdalsvegen har to lokaliteter vært diskutert. Begge ligger i vegskjæringen langs vegen mellom Hellberget og Haverdalssetra.

Etter befarings av vegen i Ryddølsdalen ble det klargjort at det ligger 2 lokaliteter som er egnet for å ta ut masser, og forvaltningsmyndigheten er her innstilt på å bevilge slik uttak etter søknad. Det vil også bli stilt krav om at et tredje grusuttak, som ikke skal benyttes lenger, skal restaureres.

Dørålen LVO

I rapporten fra GEOfuturum (Østeraas, 1997) vises det til mulighet for å ta ut grus fra dødlandskapet ved Langtjønnin.

Vegstandard

Det har ikke vært foretatt registrering av vegstandard i forbindelse med forarbeidet til verneplanen for Rondaneområdet. Generelt er det grusdekke på alle vegene i forvaltningsplanområdet.

Grimsdalsvegen, Haverdalsvegen, vegen i Dørålen, vegen til Rondvassbu, Peer-Gynt seterveg og vegen inn til Søre Eldåseter i Frydalen (Østkjølen seterveg/Eldåsetervegen) har alle en bra standard for kjøring med personbil. Strekningene Fryvollan-Storgranbakken (del av Peer-Gynt seterveg) og Eldåbakken-Dalseg-Nysteig/Nordre Eldåseter (del av Østkjølen seterveg/Eldåsetervegen) beskrives nærmere i kapitlet om motorferdsel.

Standarden på vegen i Ryddølsdalen og på de ulike vegene i Frydalen er ikke dokumenterte. Forvaltningsmyndighetene har derfor et behov for å få kartlagt standard på alle disse vegene i forbindelse med forvaltningen. Dette er et arbeid som vernemyndighetene er ansvarlig for og som naturlig vil måtte utføres eller koordineres av SNO.

Kjøresporet til Peer-Gynt hytta blir brukt for transport av varer i forbindelse med drift av hytta. Traseen har på lengre partier standard som en gammel kjerreveg, med vegetasjon i midten. På vestsiden av Vesle Ula, der vegen går i helning ned mot elva er vegen imidlertid delvis kraftig erodert av vann. For transport sommerstid brukes det et stort kjøretøy, som sliter på det sparsomme dekket av stein og grus i denne delen av kjøretraseen. I helningen ned mot elva er det nødvendig med vedlikeholdstiltak som hindrer ytterligere utvasking av kjøresporet/traseen. Slik den fremstår i dag er den et sår i landskapet, som tidvis også er vanskelig for fotturister å benytte. Det er synlig tråkkslitasje på vegskuldrene, noe som ikke er ønskelig. Det er en utfordring å få satt vegen slik i stand at en forhindrer utvasking av stein og grus i perioder med avsmelting og mye nedbør. Dette betyr sannsynligvis at vegen må bygges opp med større stein og få en kurving som gjør av overflatevannet drenerer ut fra vegskulderen. Dette arbeidet vil igangsettes sommeren 2009.

4.3.2 Retningslinjer for forvaltningen

Generelt

Området er vernet mot inngrep av enhver art herunder... vegbygging, graving og påfylling av masse, uttak og fjerning av stein, sprenging og boring, plassering av campingvogner og bobiler... Opplistingen er ikke uttømmende.

Vernebestemmelsene er ikke til hinder for vedlikehold av vegger. I bestemmelsene for landskapsvernområdene er det presisert at eksisterende vegger kan vedlikeholdes slik at dagens standard opprettholdes.

For å kunne kalle arbeidet på vegen for vedlikehold, som dermed kan foregå uten tillatelse fra forvaltningsmyndighetene, skal vedlikeholdsarbeidet ikke heve standarden over den standarden vegen hadde på vernetidspunktet i 2003 (vegstandard per 2003 = "dagens standard" i forskriftsteksten). Dersom vegen er gruset, vil grusing inngå i vegvedlikeholdet. Dersom vegen ikke har stikkrenner eller grøfter fra før, vil slike tiltak kreve tillatelse før de kan gjennomføres.

Rondane nasjonalpark

Vegen til Peer-Gynt hytta

Ved istandsetting av kjøresporet på vestsiden ned mot Vesle Ula, skal det tas større stein fra utenfor grensen til verneområdet. Steinmassen må transporteres på frossen mark for å hindre ytterligere slitasje på vegen. Stor stein må legges i kjøresporene ned mot Vesle Ula for å hindre ytterligere erosjon. Noe finere masse bør også fylles i vegen slik at den er egnet for folk til fots og på sykkel. Om mulig bør vegen få en profil på dette strekket, slik at overflatevann kan renne ut på vegskulderen(e). På den måten vil en forhindre utskylling av stein/grus i ettertid. Vann må også ledes vekk fra vegen m.h.a. stikkrenner. Vegstandarden skal ikke heves over den standarden resten av vegen har.

Landskapsvernområdene

I Dørålen LVO er kortere parkering i forbindelse med turgåing, jakt og fiske tillatt på plasser som er spesielt avsatt til formålet i forvaltningsplanen. Parkering av biler, herunder hensetting av campingvogner og bobiler for overnatting, er ikke tillatt.

Forvaltningsmyndighetene ser det som aktuelt å etablere korttidsparkering på tre steder i Dørålen. Det er hensynet til dagens og tidligere trekkorridorer hos villrein som vil veie tyngst når plasser for korttidsparkering skal avsettes. Ut i fra det vi vet i dag er det ikke ønskelig å etablere parkering langs vegen på de åpne slettene mellom Ellankollen og Storkringla. På denne strekningen kan den skogkledde delen av Olahaugen kanskje være aktuell.

Forvaltningsmyndighetene mener at følgende steder er aktuelle for korttidsparkering:

- Noen hundre meter lenger vest for der T-merket sti til/fra Fallet krysser Dørålsetervegen.
- ca 50 m øst for Olahaugen, dette for å få en mer skjermet lokalisering av parkeringsplassen enn den som brukes som jegerparkering i dag.
- Parkeringsplassen ved Ellankollen blir etablert der bommen blir plassert. Bommen blir plassert i Hedmarkssiden like før fylkesgrensen til Oppland, Det vil bli plassert store steiner ut fra bommen i terrenget for å forhindre passering av bommen. Parkeringsplassen vil også bli avgrenset i terrenget med store steiner.

Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til uttak av løsmasser for vegvedlikehold fra områder som er spesielt avsatt til formålet i forvaltningsplanen

Grimsdalen

I Grimsdalen mener forvaltningsmyndighetene det er forsvarlig å ta ut gjenværende breelavsetninger ved Bjørnsgardsætre/ Grimsdalshytta. Terrassen er allerede åpnet og relativt store mengder grus er allerede tatt ut der. Det vil i så fall være behov for knusing av stein for å gi ideell kornfordeling. Under en befaring ble det anslått at den gjenværende grusmassen tilsvarer ca 5000 m³, i tillegg ligger det lagret en del grus ved Løken seter (ca 2000 m³). Dette er anslått til sammen å kunne dekke vedlikeholdsbehovet i 3-4 år. I en eventuell tillatelse vil forvaltningsmyndighetene sette vilkår, blant annet om restaurering av uttaksområdet i etterkant.

Tverråas vifte er det eneste området i Grimsdalen som i dag kunne ha vært aktuelt for masseuttak. På bakgrunn av at masseuttak ved Tverråa vil bli svært synlig og at det vil endre landskapets art og karakter vesentlig, ønsker forvaltningsmyndighetene at dette området ikke avsettes som område for uttak av løsmasser til vegvedlikehold i Grimsdalen.

I forbindelse med forberedelser til erstatningsoppgjøret ser vi det som viktig å signalisere at forvaltningsmyndighetene mener det ikke er aktuelt med ytterligere uttak av løsmasser i Grimsdalen, innenfor landskapsvernområdet i Grimsdalen.

Forvaltningsmyndighetene mener at erstatningsoppgjøret og en eventuell erstatningsordning bør være på plass før grus fra det ovennevnte grusuttaket ved Bjørnsgardsætre, og knust masse lagret ved Løken seter, er oppbrukt.

Ved et avslag om uttak av løsmasser, må en vurdere bruk av Dustexdekke. Dette vil føre til økte kostnader i forbindelse med vegvedlikehold, noe som kan gi grunnlag for erstatningskrav ved erstatningsoppgjøret for vernet. Se for øvrig eget punkt nedenfor.

For vegvedlikehold på Haverdalsvegen er forvaltningsmyndighetene innstilt på å tillate uttak av grus i vegskjæringen mellom Hellberget og Haverdalssetra, nedenfor Sæterberget. To lokaliteter har vært diskutert. Den vestre lokaliteten ligger i en yttersving på veien mellom Hellberget og Haverdalssetra. Et grusuttak her er mer landskapsmessig uheldig. Den østlige lokaliteten (nærmest Haverdalssetra) er aktuell for å tillate grusuttak av. Uttaksområdet ligger ved veg og et uttak her har en akseptabel landskapsmessig virkning. Det aktuelle uttaket inneholder ca 3000 m³ grusmasse som enten må siktes eller knuses. Ved dagens vedlikeholdsbehov vil dette uttaket holde i 10-15 år. Vi ser det ikke som aktuelt med å tillate uttak av grusmasser i Haverdalen utover dette.

Frydalen

I Frydalen har det tidligere vært tatt ut grus til vegvedlikehold i Flakken. Forvaltningsmyndigheten vil stille krav om at dette området restaureres innen 2010. I forbindelse med restaureringsarbeidet vil det være mulig å ta ut en liten mengde grus fra uttaksområdet. For øvrig vil grus til Peer-Gynt seterveg måtte tas utenfor verneområdet. Det har ikke vært tatt ut grus innenfor landskapsvernområdet for vedlikehold av veien til Søre Eldåseter. Det er ikke påvist aktuelle grusforekomster og uttak av grus for vegvedlikehold vil ikke tillates innenfor verneområdet.

Dørålen

I Dørålen ligger det i dag lagret grusmasse i et uttaksområde på Døråltjørnmoen. Dette gruslageret bør brukes som vedlikeholdsgrus. Etter at grusen er tatt ut vil det settes vilkår om restaurering av området.

Det er pekt på muligheten for grusuttak i fra dødislandskapet ved Langtjønnin. Forvaltningsmyndigheten mener det ikke er ønskelig å åpne for uttak av løsmasser i et så verdifullt dødislandskap. Til tross for at inngrepene vil kunne få begrenset synlighet fra veien er landskapet allerede preget av den eksisterende veien inn til Døråsetrene. Det er derfor ikke ønske om å forringe de landskapsmessige og kvartærgeologiske verdiene i området ytterligere. Det kan derfor ikke påregnes tillatelse fra forvaltningsmyndighetene til ytterligere uttak i Dørålen landskapsvernområde. Bruk av grus tatt utenfor verneområdet og Dustexdekke er derfor også aktuelt for det fremtidige vedlikeholdet av veien i Dørålen.

Erstatningskrav før økte kostnader med vegvedlikehold

Forvaltningsmyndighetene ønsker å legge til grunn at områder for uttak av masse utover det som er beskrevet ovenfor ikke vil bli avsatt. Dette betyr at en under arbeidet med vedlikeholdet for veien i Dørålen, Haverdalsvegen og Grimsdalsvegen etter hvert må benytte grus tatt utenfor verneområdene.

Parkering av bobiler og campingvogner

Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til hensetting/parkering av campingvogner og bobiler på areal som er spesielt avsatt til formålet i forvaltningsplanen (gjelder i Grimsdalen og Frydalen LVOer)

På arealene som er opparbeidet som fjellcamper i Grimsdalen landskapsvernområde (Hellebergveien ved Grønbakken, ved Helleberget, ved Bjørnssgardseter og ved Løken seter) er det lov å parkere bobiler og campingvogner. Det er ikke lov å sette igjen campingvogn. Plassene skal brukes av de som ønsker å overnatte i området.

På Spranghaugen er det kjent at det skjer overnatting i bobiler og campingvogner, men også i andre typer kjøretøy. Ved flere anledninger er det registrert turbusser, der sjåføren overnatter i bussen. Det er ikke tillatt å overnatte i busser, bobiler, campingvogner eller lignende på Spranghaugen. Ved behov for overnatting og toalettbesøk skal disse henvises til Mysuset, der parkeringsplassen er planlagt å tilrettelegges for enkel korttidscamping både for bobiler, campingvogner og telt. Det bør heller ikke legges til rette for overnatting med telt på Spranghaugen/Spranget.

Busser og campingvogner skal henvises til å benytte parkeringsmuligheter på Mysuset. Bobiler som ikke benyttes til overnatting kan parkere på lik linje med personbiler. På Spranghaugen/Spranget er det ikke tilrettelagt med toalett, noe som heller ikke er ønskelig av hensyn til inngrep og landskapsstatus. Sel kommune har hovedansvaret for hva som trenges av tilrettelegging på parkeringsplassen på Mysuset, som er sikra som et friluftsområde der staten er grunneier.

Dersom det er et ønske lokalt for et område som kan avsettes til parkering av bobiler/campingvogner i Frydalen, er Flakken et område forvaltningsmyndighetene ser muligheten for å kunne avsette til dette formålet. Det gamle grustaket må restaureres, og vil kunne bli et fint og egnet sted for camping i tilknytning til Frya. Det vil heller ikke her gis anledning til hensetting av bobiler/campingvogner, når disse ikke benyttes for overnatting.

Innen 2010 skal massetaket ved Flakken restaureres. Det vil stilles krav om at restaurering av grustaket skjer etter en plan godkjent av forvaltningsmyndighetene. Noe grusmasse vil kunne tas ut i forbindelse med restaureringsarbeidet. Dersom arealet i ettertid skal benyttes til overnattingsplass for bobiler/campingvogner, må restaureringsarbeidet samordnes med tilretteleggingsarbeidet.

4.3.3 Tiltak

Tiltak langs vegen for å forhindre parkering i utmark

I Grimsdalen er det ytre ønske om å iverksette tiltak langs vegskulderen som hindrer parkering utenfor vegen. Også Fylkesmannen i Oppland har registrert uønsket kjøring i utmark i Grimsdalen i forbindelse med rasting. Ved Grimsdalsmyrene naturreservat kjører folk ned vegen til gammelt grustak øst for Elvensetra mot Grimsa. Det er her ønske om å forhindre kjøring inn mot naturreservatet ved å grave av vegen.

Også i Frydalen landskapsvernområde er det registrert parkering i utmark. Dette gjelder særlig langs Peer-Gynt seterveg i området mellom avkjøringen til Kvamsnysetra og Fryvollan. Det vil ikke bli iverksatt tiltak for å hindre parkering av personbiler her, men campingvogner og bobiler vil bli henvist til andre plasser avsatt til formålet, jamfør forslaget om parkering ved Flakken ovenfor. Både parkering langs vegen og eventuell parkering ved Flakken må vurderes etter hvert som nye data kommer inn fra registreringer av villreinens bruk av Tjønnseterfjellet.

I forbindelse med tilrettelegging for korttidsparkering langs Dørålsetervegen vil det også ses på tiltak for å hindre kjøring og parkering i utmark som er registrert også her.

Som en del av tilretteleggingen på Spranghaugen er parkeringsplassen her utvidet. For Fylkesmannen har det vært viktig at det legges til rette for en viss parkering på Spranghaugen, samtidig som en på sikt legger opp til at Mysuset dekker et eventuelt økende parkeringsbehov. Langs vegen mellom bommen ved måsåhusene på Tjønnbakken og parkeringen på Spranghaugen ønsker ikke forvaltningsmyndighetene parkering. Grunnen til at det ikke skal parkeres langs vegen mellom Tjønnbakken og Spranget er todelt. Delvis er det av estetiske og landskapsmessige hensyn og delvis fordi villrein skal kunne ha størst mulig sjanse for å passere vegen på denne strekningen. Et

parkeringsforbud langs vegen er imidlertid avhengig av en avtale med grunneier og rettighetshaver. Det bør heller ikke legges til rette for at folk ferdes til fots her i barmarkssesongen.

Det ble under høringen foreslått å tilrettelegge for noen flere parkeringsplasser nedenfor bommen ved Måsåhusene mellom Tjønnbakken og Spranget for å tilfredsstillere behovet for parkering før 15. juni da vegen åpner til Spranghaugen. Det er i dag plass til rundt fem biler der. Flere som uttalte seg mente at et slikt tiltak vil kunne bidra til å forurense en vannkilde, samt at behovet i perioder er langt større enn de fåtall mulige plassene som ble foreslått. Det vil dermed ikke bli lagt ytterligere til rette for parkering her. I de perioder da vegen til Spranghaugen er stengt, vil det derfor vises til den parkeringsmulighet som er per i dag ved bommen, og ellers henvises til parkeringen på Mysusetet. Det har vært pekt på problemer med parkering i utmark her og langs vegen mot Ranglartjønn. Oppsynet bør håndheve parkeringsforbudet i utmark, og dersom dette ikke er nok bør en vurdere oppsetting av skilt som informerer om parkeringsforbudet i utmark, og henviser til parkering på Mysusetet.

Oppsummering - tiltak

Hva	Ansvarlig
Dokumentasjon av vegstandard	FM
Istandsetting av kjørespor til Peer-Gynt hytta, på strekningen ned mot vestsiden av Vesle Ula (arbeid igangsatt).	Eier av Peer Gynt hytta / FM
Grøfting langs Grimsdalsvegen på steder der biler parkerer i utmark, gjelder spesielt ved Grimsdalsmyrene naturreservat	Vegstyret / kommunen i samarbeid med berørte parter
Parkeringsplassen på Spranghaugen, utbedring av plassen og opprusting av p-plassen, tilrettelegging med informasjon, sittegrupper o.l	Sel fjellstyre/ FM
Ta initiativ til et parkeringsforbud langs vegen Tjønnbakken Spranghaugen	FM
Etablere korttidsparkering på et fåtall plasser langs Dørålsetervegen og informere om parkeringsforbud andre steder langs vegen	FM
Avklare hvorvidt grunneier og berørte parter ønsker at grustaket ved Flakken tilrettelegges for overnattingsplass for bobiler/campingvogner, når uttaket av masse er avsluttet innen 2010.	Kommunen
Innen 2010 skal massetaket ved Flakken restaureres. Det stilles krav om at restaurering av grustaket skjer etter en plan godkjent av forvaltningsmyndighetene. Noe grusmasse vil kunne tas ut i forbindelse med restaureringsarbeidet. Dersom arealet i ettertid skal benyttes til overnattingsplass for bobiler/campingvogner, må restaureringsarbeidet samordnes med tilretteleggingsarbeidet.	Tiltakshaver

4.4 Kulturminner

Fangstgrav for villrein

Foto: Per Jordhøy

Utdrag av retningslinjer for forvaltningen:

- Rekonstruksjon av kulturminner som har forfalt hinsides restaureringsverdig tilstand, som nedraste steinbuer, tufter uten påstående hus og lignende, skal kun unntaksvis tillates og da etter godkjenning fra kulturvernmyndighetene. Forholdet til verneverdiene skal tillegges avgjørende vekt.
- Ved vedlikehold/restaurering/ombygging/rekonstruksjon av bygninger med kulturhistorisk verdi og andre kulturminner skal det brukes opprinnelige materialer og håndverksteknikker.
- Dersom det gis tillatelse til tiltak i marka, skal det settes vilkår om at objekter av kulturhistorisk verdi (hustuffer, dyregraver og lignende) ikke skades.
- Innenfor Dovre og Rondane nasjonalparker bør skjøtsel og skilting av kulturminner forankres i en helhetlig og overordna plan.

Av kulturminneloven følger:

- Alle kulturminner eldre enn reformasjonen i 1537 er automatisk fredet.
- Alle tiltak som vil eller kan berøre kulturminner, både automatisk fredete og fra nyere tid, skal legges fram for kulturminnemyndighetene i fylkeskommunen for godkjenning.
- Dersom det i forbindelse med tiltak i marka blir funnet nyere tids kulturminner, skal arbeidet straks stanses hvis det berører kulturminner eller deres sikringssoner på fem meter. Melding skal snarest sendes til kulturminnemyndighetene slik at det kan avklares om tiltaket kan gjennomføres og eventuelt vilkår for dette.

For utfyllende retningslinjer, se kapittel 4.4.2.

4.4.1 Status og utfordringer

Det vises til rapport om kulturminner, sårbarhet og forvaltning av kulturminner i Rondane og Dovreområdet (Oppland fylkeskommune, 2006). Rapporten gir innspill til forvaltningsplanen og mye av dette kapitlet om kulturminner er hentet fra rapporten. Rondaneområdet er svært rike på kulturminner. Menneskets utnyttning av reinen som ressurs står helt sentralt i området kulturhistorie. Sporene fra steinalder og bronsealder (fram til ca. 500 f. Kr) er relativt sparsommelige. Området var nok i bruk, men omfanget er uklart. Ved Vålåsjøen og Avsjøen på Hjerkin er det kjent et stort antall boplasser fra steinalder og bronsealder. Det er også dokumentet boplasser fra samme tidsperiode i Vuludalen.

I jernalder ser vi en omfattende bruk av området. I området ved Grimsdalsetra viser pollenprøver at den det kan ha vært forsiktig husdyrhold i perioden 550 f. Kr. til 250 e.Kr. Tilsvarende aktiviteter kan vi anta det har vært flere steder, blant annet i Vuludalen og andre seterområder.

Kulturminnene knyttet til fangst på villrein er sentralt for området. Disse består av et bredt spekter kulturminner, blant annet murte og gravde fangstgroper, bågasteller, massefangstanlegg og løsfunn. I hovedsak var anleggene i bruk i jernalder og middelalder. Den massive fangsten på villrein i dyregreaver og massefangstanlegg må i hovedsak oppfattes som fangstindustri, hvor stormenn, småkonger og konger organiserte fangsten. I middelalder synes det særlig å ha vært gevirene som har vært ettertraktet handelsvare. Gevirene ble brukt til å lage kammer. Det er flere gravminner og tufter, blant annet Tøftum, ved Grimsdalshytta, Vuludalen og Steinhuset i Haverdalen. Disse stedene kan ha vært sentrale boplassområder knyttet til den organiserte fangsten. Det er også et stort potensial for at det i området finnes spor etter sørsamisk bruk av området i jernalder og middelalder.

Ellers har området en rekke setermiljøer med lang historie. Også gruvedriften i Grimsdalen bør nevnes og at flere gamle ferdselsveger gikk gjennom området. Karakteristisk er de mange steinbuene og måsåbuene. Steinbuene har vært brukt til overnatting under jakta og måsåbuene var overnattingsplass under sanking av lav på fjellet. Laven ble sanket i løpet av sommeren og høsten, men ble først fraktet til bygds om vinteren da annet for var brukt opp. Det har vært starrslått og måsåtak over store areal, noe som fortsatt preger det åpne landskapet.

Det er registrert en rekke kulturminner i området. Som en del av arbeidet med forvaltningsplanen er dette materiellet nå systematisert, digitalisert og lagt inn i Askeladden som er Norges offisielle kulturminnebase som administreres av Riksantikvaren. Det er utarbeidet et temakart for kulturminnene (vedlegg 16). En må forvente at antallet kulturminner er langt større en det som til nå er kjent. Det forventes også at bredden og variasjonen i kulturminnetypene vil øke ved økt registreringsaktivitet. Det kom under høringen av forvaltningsplanen inn innspill om gamle ferdselsveger fra Gudbrandsdalen videre til Østerdalen over fjellet. Forvaltningsmyndighetene vil i samråd med kulturminnemyndighetene se om det er aktuelt å legge inn disse på kulturminnekartet ved en fremtidig revidering av forvaltningsplanen. Dette gjelder også den historisk viktige Gautstigen i Dovre nasjonalpark som ikke tillates merket, men som vil bli gått opp med GPS som dokumentasjon over nøyaktig beliggenhet.

Fangstanlegg og kulturminner fra forhistorisk tid og middelalder med særlig stor verdi er:

- Hele Grimsdalen (massefangstanlegg, dyregreaver, gravhauger, tufter, veier, markeds plass, gruver, seteranlegg)
- Vuludalen og Vulutjern (boplassområder, gravminner, dyregreaver)
- Spranget og dalen langs Store Ula (dyregreaver, gravhaug og boplassområder)
- Vesle Ula (dyregreaver)
- Verkildalsbotnen (massefangstanlegg)
- Gravhø (massefangstanlegg og dyregreaver)
- Haverdalen med fangstanlegg og hustufter (Steinhuset)
- Gautstigen og Kongeveien

Etter kulturminneloven gjelder følgende:

- Etter § 2 defineres alle spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø, herunder lokaliteter det knytter seg historiske hendelser til, som kulturminner.
- Alle kulturminner eldre enn reformasjonen i 1537 er automatisk fredet etter § 4. Alle tiltak som vil eller kan berøre slike kulturminner skal legges fram for kulturminnemyndighetene i fylkeskommunen for godkjenning.

- Nyere tids kulturminner fra tida etter reformasjonen er ikke, med unntak av de vedtaksfredete kulturminnene (f eks bygninger fra før 1650) eller områder regulert til spesialområde bevaring etter plan- og bygningsloven, underlagt noe formelt vern. Kulturminner fra nyere tid kan likevel ofte være svært verdifulle og en viktig del av områdets historie. Ved ulike tiltak bør en derfor søke å ivareta disse så langt det er mulig. Saker som kan medføre inngrep i kulturminner skal forvaltningsmyndigheten drøfte med kulturvernmyndighetene som en del av saksutredningen. Et eksempel på dette er restaurering av steinbuer og måsåbuer. Det skal tas hensyn til tilrådingene innenfor rammene av verneforskriftene og øvrig lovverk.
- Dersom det i forbindelse med tiltak i marka blir funnet kulturminner, skal arbeidet straks stanses i den grad det berører kulturminnene eller deres sikringssoner på fem meter, jf § 8. Melding skal snarest sendes til kulturminnemyndighetene i fylkeskommunen slik at vernemyndighetene kan gjennomføre en befaring og avklare om tiltaket kan gjennomføres og eventuelt vilkårene for dette.

Utfordringer knyttet til forvaltning av kulturminner er følgende:

- Bedre sikring av kulturminner mot negativ påvirkning, forfall og skade.
- Oppnå bærekraftig bruk av kulturminner innenfor rammene av verneformålet.
- Aktiv setring for å opprettholde bruken av bygninger og kulturlandskap.
- Øke interessen for og kunnskapen om områdets kulturhistorie gjennom mer aktiv formidling og tilrettelegging av kulturminner.
- Skape nettverk, både lokalt, regionalt, nasjonalt og internasjonalt i forhold til forvaltningsrutiner og kunnskap/forskning.

4.4.2 Retningslinjer for forvaltningen

Generelt

I Grimsdalen, Dørålen og Frydalen utgjør kulturminner en del av landskapets egenart. Det er imidlertid ikke bestemmelser i verneforskriftene for landskapsvernområdene som omhandler kulturminner spesielt. Kulturminnene her skal forvaltes gjennom kulturminneloven. De generelle retningslinjene gjelder derfor både for nasjonalparkene og landskapsvernområdene:

- Rekonstruksjon av kulturminner som har forfalt hinsides restaureringsverdig tilstand, som nedraste steinbuer, tufter uten påstående hus og lignende, skal kun unntaksvis tillates og da etter godkjenning fra kulturvernmyndighetene. Forholdet til verneverdiene skal tillegges avgjørende vekt. Faglig verdi av fortsatt forfallsprosess skal også tas med i vurderingen. Forfallet i fjellet går sent og tufter som kan synes restaureringsverdige kan være automatisk fredet kulturminne. En forvaltningsrettet tiltaksplan bør angi aktuelle objekter.
- Ved vedlikehold / restaurering / ombygging / rekonstruksjon av bygninger med kulturhistorisk verdi og andre kulturminner skal det brukes opprinnelige materialer og håndverksteknikker.
- Dersom det gis tillatelse til vedlikehold av kjørespor eller stier og til bygningsmessige tiltak som forutsetter terrenginngrep som uttak av torv eller stein, skal det settes vilkår om at objekter av kulturhistorisk verdi ikke skades. Eksempelvis skal ikke stein fra gamle tufter, dyregraver eller lignende brukes til nybygg.
- Ved anlegging av nye turstier skal kulturminnemyndighetene høres og gis anledning til å gjennomføre befaring før endelig trase fastsettes.
- Ved nedlegging av stier og evt. riving av varder skal kulturminnemyndighetene høres og gis anledning til å gjennomføre befaring før tiltak iverksettes. I en del tilfeller kan dagens turstier være etablert der det gikk eldre ferdselsveger.

Kulturminner skal beskyttes mot skade og ødeleggelse. Løse kulturminner kan ikke flyttes eller fjernes. Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til restaurering, igangsetting og skjøtsel av kulturminner. (i nasjonalparkene)

Skjøtsel og skilting bør forankres i en helhetlig og overordna plan. Ved skjøtsel og skilting av kulturminner skal kulturminnemyndighetene høres.

4.4.3 Tiltak

Forvaltningsmyndighetene vil ta initiativ til å få:

- Utarbeidet en overordnet skilt-, skjøtsel- og formidlingsplan for kulturminner. Et overordnet mål er aktiv og målrettet informasjon om områdets kulturminner og kulturhistorie. Deretter gjennomføre tiltak iht. en slik plan.
- Utarbeidet plan og rutiner knyttet til oppsyn og registrering av kulturminner.
- Utarbeidet en plan hvor en går igjennom og evaluerer den kulturhistoriske verdien til enkeltbygninger og bygningsmiljøer. Planen kan blant annet brukes til å kanalisere midler til istandsetting av bygningene/miljøene med størst verneverdi.

Tiltakene må i stor grad gjennomføres av fylkeskommunen(e).

4.5 Friluftsliv og ferdsel

På tur i Rondane

Foto: Hilde L. Magnussen, DNT

Utdrag av retningslinjer for forvaltningen:

- For ferdselsformer som kan skade naturmiljøet må det søkes forvaltningsmyndigheten om dispensasjon fra verneforskriftene for Rondane og Dovre nasjonalparker samt Dørålen landskapsvernområde.
- Organisert ferdsel* til fots og på ski som ikke følger merkete stier og løyper, eller er innenfor spesielle soner for organisert ferdsel, betraktes i dette området som ferdsel som kan skade naturmiljøet. Slik ferdsel forutsetter derfor dispensasjon fra verneforskriften(e) for de som arrangerer gjentatte turen over sesongen, eller for grupper større enn 20 personer. Turer i regi av turistforeninger, skoler, barnehager, ideelle lag og foreninger er ikke søknadspliktig.
- Utover organisert ferdsel til fots og på ski utenfor merkete stier og løyper regnes følgende aktiviteter for å kunne skade naturmiljøet slik at dispensasjon er nødvendig (gjelder alle, også turistforeninger mv):
 - Teltning i mer enn 30 persondøgn i samme nærområde
 - Sykling utenfor spesielle traseer avsatt til formålet i forvaltningsplanen
 - Organisert kjøring med hundespenn
 - Organisert bruk av hest
 - Andre aktiviteter som kan skade naturmiljøet, for eksempel kiting
- Sykling er regulert til spesielle traseer og til merkete stier i to soner rundt Høvringen/Mysusæter og en sone ved Dombås.
- Kiting i nasjonalparkene og Dørålen landskapsvernområde er søknadspliktig. Forvaltningsmyndigheten er innstilt på å innvilge søknader i nærområdet Tjønnbakken-Spranget.
- En kan ikke regne med å få dispensasjon fra verneforskriften(e) til villreinsafari eller andre former for organisert ferdsel som har til hensikt å oppsøke villrein. (Denne restriksjonen er ikke til hinder for guidet villreinjakt.)
- Kart i vedlegg 17 og 18 viser stier og skiløyper som tillates merket og vedlikeholdt
- Kart i vedlegg 19 viser soner for hvor all organisert ferdsel til fots og på ski utenfor merkete stier og løyper, sykling og organisert riding på merka stier samt organisert bruk av hundespenn er tillatt uten spesiell tillatelse.

* Organisert ferdsel defineres som: Ferdsel der en planlegger, koordinerer eller arrangerer en aktivitet som er kunngjort/markedsført på forhånd.

For utfyllende retningslinjer, se kapittel 4.5.2.

Allerede på 60-tallet var Rondane mye brukt til rekreasjon og friluftsliv, og da området ble vernet som nasjonalpark i 1962 var hensynet til friluftslivet en viktig begrunnelse. Det enkle og tradisjonelle friluftslivet er en del av verneformålet også i dag i disse verneområdene.

Dovre nasjonalpark har i mindre grad vært brukt i friluftssammenheng, sammenlignet med Rondane nasjonalpark. I tilknytning til Dovre nasjonalpark ligger mindre turistbedrifter spredt utenfor nasjonalparken, uten at disse per i dag har noen stor påvirkning på større deler av verneområdet. Dovre nasjonalpark er et mye brukt og svært viktig område for villrein med funksjon som både kalvingsområde, oppvekstområde og leveområde for både voksen bukk og simler.

Forvaltningsplanen er laget med utgangspunkt i dagens bruk av området til friluftaktiviteter. Det er et mål at tilretteleggingen for kvalitetsmessig gode naturopplevelser skal lokke brukere til et aktivt friluftsliv. Dette er positivt for folks helse, trivsel og naturglede, og bidrar også til å skape positive holdninger til vern av området i fremtiden. Den fremtidige utviklingen av turisme, friluftsliv og ferdsel i visse deler av verneområdet og tidsperioder kan imidlertid være i konflikt med bl a villrein, og forvaltningsplanen har som mål å finne balansen mellom tilrettelegging for friluftslivet og å bevare og helst bedre villreinstammens muligheter for å overleve på lang sikt.

I dag er det ikke grunnlag for å definere spesielle delområder som så sårbare at det kan være aktuelt å regulere eller forby allmennhetens ferdsel spesielt. Etter fylkesmennes oppfatning er det viktig å følge ferdselsutviklingen nøye samt overvåke og registrere sårbare viltarters bruk av området. Som et grep for å følge opp målet om å bevare og helst bedre villreinstammens muligheter for å overleve på lang sikt, er det tatt utgangspunkt i de positive erfaringene fra bl a stinedlegginger/omlegginger fra 90-tallet (beskrives nedenfor under "Villrein") der villreinen har kommet tilbake til tidligere brukte områder. Denne forvaltningsplan innebærer derfor nedlegging av tre lite brukte stier i sentrale Dovre nasjonalpark. Dette kompenseres med nye stier i utkanten av de sentrale delene av nasjonalparken, samt at forvaltningsmyndigheten også bidrar til tilrettelegging i randsonen av nasjonalparken. Tidsperioden for preparering av løyper er forlenget. Det samme er perioden for tillatt stikking av skiløyper før påsken. Ellers innebærer forvaltningsplanen ingen større endringer i den tilrettelegging for friluftsliv som har vært fra før i området.

4.5.1 Status og utfordringer

Fri ferdsel i utmark

Retten til fri ferdsel i utmark (*Allemannsretten*) har vært og er en viktig forutsetning for den norske friluftslivstradisjonen. Denne retten skal også tilgodeses i forvaltningen av nasjonalparkene og landskapsvernområdene. Allemannsretten er nedfelt i friluftsløven og gjelder innenfor områder vernet etter naturvernloven dersom ikke vernebestemmelsene regulerer ferdselen. Friluftsløven stiller krav til alle om hensynsfull atferd på annen manns grunn. Når en ferdes i vernet områder vil det også her kunne være spesielle krav knyttet til ferdsel.

Den Norske Turistforening har åpnet Rondane for store befolkningsgrupper, gjennom sin tilrettelegging med merket sti- og løypenett og turisthytter av ulike kategorier. I utkanten av fjellområdet har enkeltbedrifter og sammenslutninger innenfor reiselivet organisert tilsvarende tilrettelegging for rekreasjon, fysisk aktivitet og friluftsliv. Tilretteleggingen er forankret i Norsk sti- og løypeplan, men har historisk sett i varierende grad bygd på helhetlige planer som også tar hensyn til konsekvenser for naturmiljøet. I en slik sammenheng er forvaltningsplanen for verneområdene og fylkesdelplanen av avgjørende betydning.

De aktuelle verneområdene har store opplevelseskvaliteter, og Rondane nasjonalpark er en av de mest besøkte nasjonalparkene i hele landet. Det er derfor en utfordring å styre ferdselen slik at friluftslivet kommer i minst mulig konflikt med verneformålet. I verneområdene bør regelen være at friluftslivet skal bygge på en friluftslivstradisjon som er enkel og lite ressurskrevende med små krav til utstyr og fysisk tilrettelegging.

Et annet moment knyttet til tilrettelegging i fjellet er hensyn til sikkerheten. Dette vil være todelt da en merket trase hjelper folk å finne frem, men samtidig vil lokke mindre vante brukere ut på tur som ikke har de rette forutsetninger for å gjennomføre den tur som merkingen legger opp til. I tillegg til at en kanalisere ferdselen geografisk, vil ferdselen vinterstid bli gjennom stikking også kanalisert i tid. Det er her et ansvar for både forvaltningsmyndigheten og de som markedsfører rutene å nå ut med informasjon til brukerne om hvilke datoer enkelte løyper er stikka eller preparerte. Friluftslivaktiviteten i norske fjellområder har økt sterkt i løpet av dette århundret. Dette gjenspeiles blant

annet i økt antall overnattinger på DNT's hytter. Fra 1951 og fram til 1995 har antallet overnattinger på DNT's betjente hytter i Rondane nesten hatt en femdobling (Evensen 1996). Veksten har vært særlig sterk i en 15-års periode fra først på 1960-tallet og i en 10-års periode til midten av 1990-tallet, med ca 25 000 gjestedøgn i 1993 på de fire hyttene i Rondane. I perioden 2000-2006 har de fire turistforeningshyttene i Rondane (Eldåbu, Bjørnhollia, Rondvassbu og Grimsdalshytta) til sammen hatt 19 000 overnattingsdøgn årlig, og de siste årene har tallet ligget på om lag 18 000.

Sommerstid er ferdselen i all hovedsak knyttet til de T-merka rutene og vinterstid til de stikka eller preparerte løypene. Vinterstid er kanaliseringseffekten av stikking og preparering i stor grad avhengig av skiføret. Dersom det er skareføre, vil folk lett gå utenom de kvista skiløypene, og ferdselsmønsteret blir dermed mindre forutsigbart. Likevel er ferdselen generelt sett også vinterstid sterkt kanalisert. Gjennom året er utfarten konsentrert til påska og til perioden fra om lag 15. juni til om lag 15. september. I tillegg er det mindre topper i ferdselen blant annet i vinterferien.

Det ble beregnet et antall brukerdøgn på i overkant av 60.000 i tilknytning til stinettet i sentrale delen av Rondane sommersesongen 1995. Evensen beregnet at bare 15 % av overnattingene i området resulterer ikke i bruk av løypenettet i de sentrale delene av Rondane. Ut fra dette tallet ble det gjort et samlet anslag på at det var ca 40.000 brukere av de sentrale delene av Rondane sommeren 1995 (Evensen, 1996). Med et anslått vinterbesøk på halvparten av dette, ble totalbesøket i Rondane nasjonalpark grovt regnet 60.000 i året i 1995. Siden disse beregningene til Evensen er det ikke gjort noen samlet undersøkelse som viser hvor mange som besøker Rondane hvert enkelte år.

Sårbare arters områdebruk i forhold til menneskelig ferdsel

Dovre nasjonalpark med større deler av Grimsdalen landskapsvernområde samt Vulufjellområdet i Rondane nasjonalpark er spesielt viktige områder for villrein. Her skjer kalvingen i Rondane Nord villreinområde. Dette betyr at disse områdene vil ha en helt spesiell fokus i forhold til villrein. Dette vil kunne forandres over tid, jamfør villreins rotierende bruk av sitt leveområde. I tillegg er det en svært viktig målsetting å opprettholde trekket i nord-sørgående retning mellom disse to områdene. I dag går trekket nord-sør i Rondane hovedsakelig forbi Høvringen – Peer-Gynt hytta og over vegen mellom Tjønnbakken og Krokutbekkbua (som ligger halvveis mellom Spranghaugen og Rondvassbu). Dette er områder med stor ferdsel hele året, med unntak av november, desember og januar. Det er flere ganger observert flokker som blir stående i områdene nord eller sør for Store Ula uten at reinen krysser elva og vegen på strekningen mellom Tjønnbakken og Krokutbekkbua. Vegstrekningen oppfattes tydeligvis som en barriere for villreinen. Dersom en ikke klarer å opprettholde eller helst bedre mulighetene for villreintrekket nord-sør i Rondane, står en i fare for å fragmentere leveområdet til villreinen ytterligere, og det innenfor et område som har vernet av villrein som et av de mest sentrale verneformålene.

De sentrale fjellarealene har vært brukt av villrein en eller flere perioder gjennom en lang totalsyklus. Av kjønns- og alderskategoriene er bukkene de som er mest opportune, som bruker perifere områder (tanger) mest. De opptrer imidlertid anonymt, enkeltvis og i mindre flokker og er derfor ikke registrert like hyppig som de store fostringsflokkene. Slike områder utgjør også et viktig bufferareal/reserver under mer tilfeldige marginalsituasjoner (Jordhøy, P. m.fl. 1997). Hovedstrategien i forvaltningsplanen er å kanalisere ferdsel ut i ytterkant av verneområdene, for i større grad å skjerme sentrale villreinområder. Tjønnseterfjellet på vestsiden av Frydalen landskapsvernområde er et slikt tangeområde der en har observasjoner av bukkflokker. Tjønnseterfjellet er også definert som et "observasjonsområde" i fylkesdelplanen for Rondane. I observasjonsområder skal villreins arealbruk klarlegges bedre. Selv om Tjønnseterfjellet ikke forvaltes gjennom verneforskrifter vil det være viktig at forvaltningsmyndighetene også har dette området i tankene ved forvaltningen av Frydalen landskapsvernområde.

Det at villrein ikke bruker et område i dag, behøver ikke å bety at området er uten verdi for villreinen i et lengre tidsperspektiv. En av de store utfordringene med forvaltningen av Rondane-Dovre området er å ivareta villreins mulighet til syklisk bruk av området i fremtiden. Det er viktig at forvaltningsplanen gir forutsigbarhet for brukerne, men det er også viktig at en i forvaltningen legger opp til en fleksibilitet, som gir mulighet for endring av forvaltningsplanen dersom det viser seg at villreins behov for trekk og syklisk områdebruk ikke er sikret godt nok. Det vises i denne sammenheng til NINA-rapport 331 som omhandler de forhold som gjelder i Rondaneområdet mellom villreins arealbruk og menneskelig ferdsel.

DNT fjernet merkingen på stiene gjennom Musvoldalen og Steinbudalen i de sørlige delene av Rondane midt på 1990-tallet, av hensyn til villrein. Av samme grunn ble merkene på stien mellom Rondvassbu og Dørålsetrene gjennom Langholet fjernet. Stien gjennom Steinbudalen (mellom

Eldåbu og Rondvassbu) ble i stedet lagt om slik at den nå går i ytterkant av sentrale villreinområder. Tidligere kunne en gå på merket sti fra Bjørnhollia gjennom Musvoldalen til Mysusetter, mens for å følge merket sti i dag må en gå gjennom Illmandalen via Rondvassbu til Mysusetter. Effekten av å fjerne merkingen av disse tre stiene er rapportert som svært vellykket. Villreinen har allerede tatt områdene i bruk igjen, og selve stien i Steinbudalen er i ferd med å gro igjen.

Ut fra den kunnskapen forvaltningsmyndighetene sitter inne med i dag er det ingen store konflikter mellom hekkeplasser for rovfugl og stier/løyper. Noen skiløyper går imidlertid i nærheten av viktige hekkeplasser. Det må derfor tas forbehold om at traseer kan justeres hvis det viser seg nødvendig i fremtiden. Spesielt påsketraffikken kan komme i konflikt med hekkingen for arter som jaktfalk og kongeørn.

Ferdselsmønster i Rondane

Ferdselsregistreringer

Det ble gjennomført ferdselsregistreringer i regi av Statens naturoppsyn (SNO) både i 2005 og 2006. Registreringene viser at det er de T-merka løypene fra Gautåseter til Grimsdalshytta og videre til Dørålsetrene og rundløypa mellom Dørålsetrene, Bjørnhollia og Rondvassbu som er svært mye brukt sommerstid. Utgangspunktet til dette løypenettet er fra parkeringsplasser i Dørålen, Straumbu eller Spranghaugen. Av de som parkerer på Spranghaugen er 30 – 50 % ute på en flere-dagerstur, noe som medfører at de enten overnatter på turistforeningshytter eller i telt. I tillegg er der mye ferdsel ut fra Høvringen/Smuksjøseter og fra Kampen mot Peer Gynt hytta. Denne ferdselen er hovedsakelig dagsturer, der folk går en rundtur og tilbake til utgangspunktet. Svært få av de som ble registrert med utgangspunkt fra Høvringen var ute på flere-dagerstur. Registreringene tydet på at det i hovedsak var folk over 30 år som var ute på tur. De registreringspunktene som lå inne i fjellområdet viste at det var lite ferdsel på disse stiene med unntak av under jakta. Dette var for eksempel stien mellom Eldåbu og Bjørnhollia om Vulutjønnin, stien mellom Eldåbu og Gråhøgdbu, stien mellom Grimsdalshytta og Haverdalsseter, stiene mellom Fokstua/Furuhaugli og Grimsdalshytta og stien fra Høvringen over Sletthøa og mot Dørålsetrene.

Evensen (1996) gjorde en omfattende registrering av friluftslivbruken i Rondane. Disse resultatene viste at det er hovednettet nord-sør gjennom Rondane som er svært mye brukt. I rapporten DNTs virksomhet i forhold til naturens tålegrenser ble det foreslått og gjennomført flere tiltak for å bedre forholdene både for friluftslivet og dyre- og plantelivet.

Det mangler likevel god dokumentasjon på vinterbruken med unntak av Evensen sitt arbeid. Ferdselen er føreavhengig, men mye tyder på at ferdselen i hovedsak følger de stikka og maskinpreparerte løypene vinterstid. Tilbakemelding fra oppsynet er at de som går fra hytte til hytte i stor grad følger samme trase som stikkene, også før stikkene settes opp i de sentrale delene av Rondane. Om vinteren er ferdselen størst fra vinterferien til påske i de sentrale delene av Rondane.

En spørreundersøkelse (Vorkinn, 2003) om ferdsel ut fra hytter i Rondane midt og sør (fra Mysusetter-Ringsakerfjellet) viser at skiløyper og stier har en kanalisierende effekt. Blant hytteeierne som hadde gått skitur siste året svarte 80 % at de fulgte oppkjørte skiløyper. I områder med et godt løypenett var andelen som gikk utenfor løypene liten (1-8 % av alle hytteeiere). Om sommeren gikk om lag en tredjedel utenfor stier/veger av og til, mens bare mellom 10-15% gikk utenfor alle slags stier. Ut i fra denne undersøkelsen er stikking og preparering av skiløyper et mer kanalisierende tiltak vinterstid enn merking av stier sommertid.

Det generelle inntrykket av ferdselsmønster hos flere turistbedrifter knyttet til Rondane – Dovre er at de utenlandske turistene i liten grad ønsker å gå utenfor merkete stier og løyper. Et generelt inntrykk er at de fleste tilreisende turister ønsker å bruke merkete stier og løyper i Rondane – Dovre, mens hytteeiere og lokale folk i noe større grad går utenfor stier og løyper. Det er imidlertid ikke gjort brukerundersøkelser som gir svar på hvordan de ulike brukergruppene som hotellgjester (fritid), konferansegjester, hyttefolk, DNT-turister og dagsturister bruker verneområdene. Forvaltningsmyndigheten og NINA har i 2009 startet arbeidet med en mer omfattende registrering av ferdselen langs stier og løyper i området med hjelp av ferdselstellere, der noe av resultatene vil kunne jammeføres med villreinenens områdebruk i forbindelse med et pågående merkeprosjekt av villrein rundt Snøhetta i Dovrefjell samt i Rondane nord området (se videre beskrivelse i kapittel 4.8 om forskning).

Sykling, organisert bruk av hest og organisert kjøring med hundespann

Det er flere bedrifter som tilbyr organiserte turer med hest rundt Rondane og Dovre nasjonalparker. Per sommeren 2007 kjenner forvaltningen til seks bedrifter som tilbyr organiserte rideturer. Hjerkin fjellstue i Dovre og Kvistli hestesenter i Folldal driver hovedsaklig i østre deler av Dovre nasjonalpark. Beitrusten i Folldal har hatt turer i Dovre, nordre deler av Rondane nasjonalpark og i Dørålen landskapsvernområde. Brekkeseter arrangerer ridetur fra Høvringen til Kvannslådalsbue og tilbake. Sulseter rideleir i Nord-Fron bruker Frydalen landskapsvernområde og de sør-vestre deler av Rondane nasjonalpark. Videre driver Rondheimen – Den norske fjellskole leirskole med organisert aktivitet, som baserer seg på bruk av områdene i tilknytning til Høvringen. Disse har tilbud for funksjonshemmete om transport med hest i sommersesongen og hundespann om vinteren på klasseturene som går i området. Leirskolen har også tilbud om sykkelturet i nærområdet. Mesna Islandshest senter i Ringsaker arrangerer årlig tre rideturer i som berører Rondane. Den ene turen går fra Ringsaker til Rondane, den andre turen er med utgangspunkt i Mysusetur og på den siste turen rir deltakerne tilbake til Mesna.

I tillegg til organiserte rideturer har også Sulseter rideleir ansvaret for gjeting i forbindelse med kjøttfe som beiter i Vuludalen. Slik storfedriften har vært organisert i en årrekke inngår organisert bruk av hest i turistmessig sammenheng som en del av både tilsyn og fedrift inn og ut av fjellet.

Rondane Multisport har vært arrangert (av Fjellskolen) siden 2004. Arrangementet går over en dag i månedsskiftet september/oktober. I 2005 var det ca 100 deltakere som syklet, sprang og rappellerte på ruter rundt Høvringen. Mesteparten av arrangementet går utenfor nasjonalparken, men sykkeltraseen mellom Høvringen og Høvringsvatnet går innenfor verneområdet en strekning på ca en kilometer. Deltakerne skal også bestige Formokampen, som ligger innenfor Rondane nasjonalpark, til fots.

Organisert ferdsel og ferdsel som kan skade naturmiljøet

Ingen regulering

I landskapsvernområdene unntatt Dørålen landskapsvernområde gir vernebestemmelse ingen direkte hjemmel til å regulere organisert ferdsel eller ferdselsformer som kan skade naturmiljøet. Sommerstid er aktiviteten høy i Grimsdalen både i tilknytning til setrene, beitebruk og friluftsutøvelse. Vinterstid er vegen stengt og området har relativt liten tradisjon for å bli brukt av lokalbefolkningen. Området er et viktig trekk- og beiteområde for villrein om vinteren.

Økt aktivitet i Grimsdalen er ikke ønskelig av hensyn til villreinen. Det vil være svært uheldig dersom det skulle etablere seg næringsutøvere som hadde guidede turer i området eller det ble vanlig for eksempel med organisert kjøring med hundespann. I forbindelse med ombyggingen av Grimsdalshytta uttalte Fylkesmannen i Oppland seg i brev til Dovre kommune som senere ga tillatelse til ombyggingen (2001). Fylkesmannen presiserte at dersom utviklingen av ferdselen i Grimsdalen får et annet omfang enn nivået på det tidspunktet, kan det bli aktuelt med omlegginger av det merkete stinettet.

Organiserte fot- og skiturer

DNT Oslo og Omegn har flere organiserte turer i Rondaneområdet, både i vinter- og sommersesong. Mesteparten av vinterrutene stikkes i forbindelse med påsken. Det arrangeres skiturer fra mars, også før løypene er stikket. Sommerturene følger hovedsakelig merkete stier. Alle turene går fra hytte til hytte i Rondaneområdet. På Høvringen er det en aktør som har guidede skiturer langs Trolløypa (mars 2007). Sletten gård i Folldal arrangerer noen guidede turer for sine gjester i løpet av sommersesongen. De benytter de merkete stiene på sine turer.

Jakthundprøver

Det har i flere år har vært arrangert jakthundprøver i Skogseterområdet, som etter utvidelsen av Rondane nasjonalpark skjer innenfor nasjonalparken.

Rypetaksering

Høyskolen i Hedmark, avdeling Evenstad, har det faglige ansvaret for taksering av lirypebestanden i et stort område innen Rondane, Grimsdalen og Dovre. Det er flere aktører som deltar i takseringen som foregår i august, som da er innenfor båndtvangstiden.

Kiting, bruk av skiseil og paragliding/hanggliding

Kiting og bruk av skiseil er i dag en lite benyttet aktivitet innenfor Rondane og Dovre nasjonalparker og Dørålen landskapsvernområde, selv om det rapporteres om enkelte tilfeller. I området fra Eftansåi og inn i Grimsdalen landskapsvernområde observeres imidlertid bruk av skiseil. Der foregår også noe kiting mellom Tjønnbakken og Spranghaugen, og til dels videre innover i fjellet innenfor Frydalen landskapsvernområde og også Rondane nasjonalpark. Når villreinen står i dette området kan det lett oppstå konflikt med friluftsutøvere. Forskriften for Grimsdalen og Frydalen landskapsvernområder har imidlertid ikke bestemmelser om ferdsel, slik at aktiviteten her ikke kan reguleres gjennom vernet.

Rikssenteret for hanggliding og paragliding ligger i Vågå, og det hender at utøvere krysser fra Gudbrandsdalen til Østerdalen i god høyde (samme som motorfly og seilfly) over Dovre.

Jakt, fangst og fiske

Det er et stort antall fiskevann innenfor verneområdene i Rondane-Dovre. I mange vann foregår det et kultiveringsarbeid. Vannene brukes til fritidsfiske, der garnfiske er utbredt spesielt blant kommunens innbyggere. Det har vært gitt tillatelser til utsetting av røye og/eller ørret i flere vann, spesielt i Dovre kommune. For å kunne gi tillatelse til utsetting innenfor verneområdene, har det vært en forutsetning at slik utsetting fra lokale fiskestammer har vært gjort tidligere.

Både Elgevatnet og Rondvatnet ble kalket på 1990-tallet. Forvaltningsmyndigheten har ikke direkte hjemmel til å tillate kalking i Rondane og Dovre nasjonalparker gjennom verneforskriftene. Bakgrunn for dette er at forsøringsproblemene i området er i tilbakegang som følge av redusert tilførsel av syre i nedbøren. Det er blant annet nå naturlig reproduksjon i Rondvatnet, uten at det kalkes. Slik forurensningssituasjonen er i dag, er det derfor lite behov for vassdragskalking i området.

Villreinjakt er den mest utbredte formen for storviltjakt i verneområdene og jakta er viktig i forvaltningen av villreinstammen i Rondaneområdet. Småviltjakt, spesielt rypejakt er også utbredt og en viktig kilde til rekreasjon for mange. I perioden med villreinjakt (20. august – 30. september) er det ekstra stor forstyrrelse i fjellet. Spesielt fram mot midten av september er helgeutfarten av turgåere, villrein- og småviltjegere stor. I tillegg bruker villreinjegerne terrenget på en annen måte, der stier i mindre grad følges. Småviltjakta starter 10. september, noe som fører til at fjellet får flere brukere som ikke følger merkete stier. Det blir ofte registrert stor bevegelse av villrein under villreinjakta, når villreinen prøver å unngå jegerne og andre folk i fjellet. Flere observasjoner av villrein som krysser Store Ula og vegen Tjønnbakken - Krokutbekkbua skjer i denne perioden, da villreinen er mest presset. Det er derfor en utfordring for jaktrettshaverne å organisere jakta slik at villreinen i minst mulig grad forstyrres, og at nord-sør trekket spesielt ved Spranget kan foregå uten for mye stress forårsaket av jegere.

Merkete stier og løyper

Vedlegg 17 og 18 viser kart over merkete turstier og skiløyper. Som en ser av kartet går det merkete stier inn i de sentrale delen av verneområdet fra "alle kanter". Rondane er et svært smalt verneområde der enkelte steder lett kan krysse nasjonalparken på en dag til fots. Det gjør de sentrale delene av verneområdet lett tilgjengelig for folk, og det er i liten grad store områder som ikke er tilrettelagt for friluftslivet. Med andre ord betyr det at villreinen i liten grad har store områder der den kan være forholdsvis trygg på å være uforstyrret. Vi ser det derfor som en fordel å kunne kanalisere ferdselen langs færre stier enn det som er merket i dag. Med unntak av stiene rundt Høvringen er stiene i all hovedsak merket av DNT.

Under høringen av forvaltningsplanen ble det foreslått at preparerte skiløyper i ytterkant av verneområdene kan kjøres opp fra 20. januar til 20. april (tidligere tillatt fra 20. jan – 15. april). Uttalelsene til dette viste at jul og nyttår var viktigere for reiselivsbedriftene enn fylkesmennene tidligere visst om, og det ble fremmet ønsker om å kunne kjøre løypene fra det tidspunkt da forholdene ligger til rette for preparering. Tidlig preparering er også nødvendig for å lage en såle som et godt grunnlag for resten av sesongen, spesielt i år med dårlige snøforhold. Hensynet til reiselivet, den kanalisierende effekten preparering av skiløyper vil ha, og det forhold at de aktuelle områdene i dag er lite brukt av villrein gjorde at fylkesmennene imøtekom dette ønsket. I tillegg kan det prepareres til og med 2. påskedag de år påsken kommer senere enn 20. april.

Det er også hensynet til friluftsliv og reiselivet, herunder den danske vinterferien, som gjør at noen av de stikka løypene kan merkes fra 10. februar (som tidligere) og ikke 15. februar slikt foreslått under høringen. Dette er løyper som i all hovedsak kanaliserer ferdselen til utkanten av verneområdene.

For de stikka løypene som går i de sentrale delene av verneområdene er merkingen knyttet til påsken da brukerbehovet er størst. Disse områdene bør ellers få ligge mest mulig urørt under vinteren uten å kanalisere ferdselen inn dit i en sårbar tid for villrein og andre arter. Løypene har tidligere vært stikka en kortere periode enn det som blir tillatt gjennom forvaltningsplanen. Perioden blir utvidet fra midten av uken til en drøy uke før palmesøndag. Forvaltningsmyndighetene vil derfor følge godt med på om den ferdsel som genereres av utvidet stikkingsperiode før påsken kan redusere verneverdiene.

Nøyaktige tidspunkt for tillatt merking og preparering av skiløyper står beskrevet under retningslinjene nedenfor.

Soneinndeling

Tradisjonelt har forvaltningsplaner vært inndelt i ulike forvaltningssoner, med ulik vektlegging av bruk og vern. Den overordnede tanken med forvaltningsplanen er å ha en restriktiv holdning til tilrettelegging spesielt i områder med sårbart naturmiljø. Forvaltningsplanen anviser derfor konkrete områder/traseer der ulike aktiviteter er tillatt i nasjonalparkene uten spesiell tillatelse etter verneforskriftene. I denne planen vil det fremgå hvilke stier og skiløyper som er tillatt merket, samt soner for organisert ferdsel (jf beskrivelse under retningslinjer). Dette gir uttrykk for hvilke områder vi mener den menneskelige ferdselen bør kanaliseres til, ut i fra dagens situasjon med utbygde turistsentre, hytteområder og etablerte utfartssteder.

4.5.2 Retningslinjer for forvaltningen

Generelt

Allmennheten skal fortsatt ha anledning til naturopplevelse gjennom utøving av tradisjonelt og enkelt friluftsliv med liten grad av tekniske tilrettelegging

Verneforskriften åpner for at allmennheten som ønsker å utøve tradisjonelt friluftsliv skal få oppleve de store verneområdene i Rondane, for friluftslivet er en del av formålet med vernet. Såfremt verneverdiene er ivarett skal allmennheten, i nasjonalparkene og landskapsvernområdene, fortsatt ha anledning til naturopplevelse gjennom utøving av tradisjonelt og enkelt friluftsliv med liten grad av tilrettelegging. Teknisk tilrettelegging som bruk av merking, klopplegging, bruer, gjerder, brygger eller lignende skal benyttes ved behov. Aktiviteter som ikke er å betrakte som det tradisjonelle friluftslivet inngår egentlig ikke i det friluftslivet som er en del av formålet med opprettelsen av verneområdene, men vil kunne tillates så lenge det ikke kommer i konflikt med verneverdiene, i tillegg til det tradisjonelle friluftslivet.

For å kunne forene målet om å ivareta verneverdiene og samtidig sikre allmenn ferdsel er kanaliseringstiltak et viktig verktøy for mest mulig å unngå konflikt mellom ferdsel og villrein.

Rondane-Dovre skal forvaltes etter følgende prinsipper for ferdsel:

- én hovedferdselsåre i Dovre-Rondane som følger nord-sør retning
- redusere antallet merka stier/skiløyper, blant annet ved bare å tillate én merka sti/trase mellom to turmål/turisthytter
- sommersti og vinterløype skal som hovedregel følge samme korridor
- stimulere de besøkende til å følge merkede stier og løyper
- ferdsel skal fortrinnsvis kanaliseres til utkanten av verneområdene, eller til randsonen utenfor

All ferdsel skal skje varsomt og ta hensyn til vegetasjon, dyreliv og kulturminner

All ferdsel i nasjonalparkene og landskapsvernområdene skal skje hensynsfullt og varsomt slik at det ikke skjer skade på vegetasjon eller kulturminner og slik at dyrelivet ikke forstyrres unødige. Skal vi kunne bruke naturområdene våre til friluftsliv også i framtiden, må *sporløs ferdsel* og *minimal forstyrrelse* være et nøkkelbegrep for utøving av friluftsliv. Det er svært viktig at brukerne av Rondaneområdet gjør hva de kan for å forlate naturområdene i samme tilstand som da de kom.

Stier og løyper

Bestemmelsene i verneforskriften er ikke til hinder for vedlikehold av merkete stier, løyper, bruer og skilt i henhold til forvaltningsplanen

Av hensynet til naturmiljøet eller kulturminner kan forvaltningsmyndigheten legge om eller kreve fjernet merking av stier og løyper

Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til:

- bygging av bruer og kløpper*
- oppsetting av skilt og merking av stier i henhold til forvaltningsplanen*
- preparering av skiløyper i enkelte randsoner av Rondane nasjonalpark i henhold til forvaltningsplanen (se kapittel om motorferdsel kap. 4.6.3.)*

Begrepet randsoner i forskriften betyr i ytterkant av nasjonalparken. Ellers i dokumentet betyr randsoner inntil vernegrensen utenfor verneområdet, slik beskrevet i første kapitlet.

Følgende retningslinjer vil gjelde for alle verneområdene:

- Hvis eksisterende stier eller løyper kommer i konflikt med villreinens arealbruk, eller på andre måter kommer i konflikt med verneformålet, kan forvaltningsmyndigheten kreve at den som er ansvarlig for stiene eller løypene iverksetter skadereducerende tiltak i tråd med anbefalinger fra forvaltningsmyndigheten.
- Merkede stier merkes i tråd med DNTs norm som beskrives i merkehåndboka og er utarbeidet av DNT i samråd med miljøvernmyndighetene.
- Vinterløyper merkes med stikker og samles inn etter sesongen, i tråd med tillatelse fra forvaltningsmyndighetene,
- Merking av stier som ikke er en del av DNT sitt stinett, kan merkes med rødt. Merkingen skal være diskret og ikke ha større omfang enn føringer gitt i DNTs norm.
- Vedlikehold i form av bruer og kløpper langs godkjente merkete stier og løyper skal tillates.

Det finnes et flertall stier i området som ikke er godkjente i forvaltningsplanen og derfor ikke tillatt merket verken med T eller med rødt. Dette gjelder flere vardede stier som står som "umerket sti" på vanlige turkart. Ved eventuelle søknader om organiserte opplegg i regi av lokale bedrifter er det mulig for forvaltningsmyndigheten å gi tillatelse til ferdsel langs disse stiene, som egentlig da regnes som ferdsel utenfor merket sti i forvaltningsplanen. Søknader vil vurderes konkret i hvert enkelt tilfelle. Se også vedlegg 3 med oversikt over turstiene i verneområdene.

Merking av skiløyper

Det finnes i hovedsak tre kategorier skiløyper. Hva slags kategori hvert enkelt løype tilhører og hvem som er ansvarlig fremgår i vedlegg 23. Utover tillatt tidsrom for annonsering av løypene, er det lagt inn noen dager for selve arbeidet med både å merke og fjerne merkingen. Preparerte løyper kjøres opp regelmessig. De preparerte løypene er vanligvis også stikka. De løyper som kun blir stikka er tillatt gjennomkjørt med snøskuter etter stort snøfall og uvær for ettersyn og supplering av stikkingen. Det er ikke tillatt å preparere spor i de stikka løypene. Motorferdselen bør generelt holdes på et så lavt nivå som mulig. Løypeansvarlig må søke forvaltningsmyndighetene for tillatelse til motorisert ferdsel, og det vil gis flerårige tillatelser med vilkår. Det vil bli stilles krav om rapportering gjennom kjørebok etter endt sesong for alle løyper.

Dette er de tre kategoriene:

- 1 Preparert skiløype – tillatt preparert og merket fra da forholdene ligger til rette for preparering frem til og med 20. april. I de år påsken kommer senere enn 20. april er preparering tillatt til og med 2. påskedag. Stikker skal være innsamlet senest fire dager etter sluttdato for preparering.
- 2 Stikka skiløype – merking tillatt annonsert fra 10. februar til 2. påskedag. Stikker kan settes ut to dager før og samles inn senest fire dager etter tillatt annonseringsperiode.
- 3 Stikka påskeskiløype – merking tillatt annonsert fra fredagen en drøy uke før palemøndag til 2. påskedag. Stikker kan settes ut to dager før og samles inn senest fire dager etter tillatt annonseringsperiode.

Gjennomgang av enkelte stier og skiløyper med begrunnelse for endringer

Gjennom arbeidet med forvaltningsplanen er alle merkete stier og løyper vurdert i forhold til mulige konflikter mellom villrein (se blant annet Jordhøy, P. 2008), annet sårbart naturmiljø og menneskelig ferdsel. Nedenfor følger en beskrivelse av de ulike stiene og løypetraseene som tillates merket og en beskrivelse om hva som eventuelt har blitt endret i denne forvaltningsplanen i forhold til tidligere. Alle traseer i verneområdene er ikke kommentert her, men vises på kart i vedlegg 17 og 18. På kartene vises også nedlagte/omlagte traseer, og traseer som ikke er ferdig vurdert. Til slutt oppsummeres de endringer og vurderinger av merkete stier og løyper som vil bli gjort som en del av forvaltningsplanen under "oppsummering av tiltak".

Forvaltningsmyndighetene har med denne forvaltningsplanen tatt stilling til rådene i handlingsprogrammet for Fylkesdelplan Rondane, der det foreslås at følgende sommerstier skal vurderes nedlagt eller ikke tillates merket gjennom forvaltningsplanen:

- stier fra Fokstugu og Furuhaugli (Dovre nasjonalpark, sti nr. 1 og 2 i vedlegg 17)
- sti fra Tofte til Vesl-Hjerkinn gjennom Einbuggdalen og Gautådalen (Gautstigen, Dovre nasjonalpark, sti nr. 3 i vedlegg 17)
- sti fra Haverdalsseter over Hornsjøhø og Sletthø (Rondane nasjonalpark og Grimsdalen landskapsvernområde, sti nr 11 i vedlegg 17)

Resultatet av dette arbeidet er at stien over Sletthø og Hornsjøhø vil bli opprettholdt, mens stiene i sentrale Dovre nasjonalpark blir nedlagt. Bakgrunnen for dette beskrives nedenfor.

Dovre nasjonalpark

I dag er Dovre nasjonalpark et spesielt viktig villreinområde. Kalvingen skjer i hele området, mens bukkeflokker og fostringsflokkene oftest sees vest for Gråhø. For å skape større områder som ikke er tilrettelagt for ferdsel vil forvaltningsmyndigheten derfor samle ferdselen.

Den merkete stien fra Fokstugu gjennom Foksådalen er forholdsvis lite brukt (sti nr. 1 i vedlegg 17). Det samme gjelder stiene fra Avsjøseter og Furuhaugli som går sammen ovenfor Avsjøsetra (mellom Blåberget og Vesl-Kringla) og møter stien fra Fokstua nordøst for Halvfarhø (sti nr. 2 i vedlegg 17). Stien går derfra til Grimsdalshytta. Disse stiene bør i følge det ovennevnte handlingsprogrammet for fylkesdelplanen vurderes nedlag/ikke merket, og forvaltningsmyndighetene har kommet til at merking av disse stiene skal fjernes. I stedet kan det merkes ny sti fra stiskillet Avsjøsetra – Furuhaugli som går mellom Vesl-Kringla og Avsjøhø til den møter stien Gautåseter-Grimsdalshytta (sti nr. 4 i vedlegg 17). Dette vil gi turgåere fra Furuhaugli, Dovregubben og Avsjøsetra en alternativ sommerrute til Grimsdalshytta. I tillegg vil denne stien kunne fungere som et turtilbud til besøkende langs E6 på Dovrefjell og sammen med deler av Pilgrimsleden og den planlagte Nasjonalparkvegen, være en rundløype. Den nye stien vil gå i ytterkant av nasjonalparken og er dermed mindre konfliktfylt i forhold til villreinen. På den måten kanaliseres ferdselen gjennom Dovre nasjonalpark til Grimsdalshytta. Likeledes vil en følge prinsippet om en hovedferdselsåre nord-sør og at sommersti og vintertrasé følge samme korridor. Det ble under høringen foreslått fra lokalt hold å merke den nye stien som en vinterløype. En slik kvista løype vil bli nærmere vurdert i samråd med brukerne inklusive villreinorganene. Den legges derfor ikke inn nå.

Det ble også foreslått merking av en ny sti fra Furuhaugli opp mot Blåhø. En slik sti vil komme i konflikt med villrein som bruker området rett sør fra Blåhø om sommeren og høsten. Det er altså stor risiko for at en ser og uroer rein når en er på toppen. Det er i tillegg enkelt å gå videre inn i de sentrale delene av nasjonalparken herfra da selve utfordringen ligger i den relativt bratte veien opp på toppen. Ønsket blir derfor ikke innvilget av forvaltningsmyndighetene, som ellers er positiv til de av kommunen planlagte kanaliseringstiltakene i randsonen til nasjonalparken, bl.a. den såkalte Nasjonalparkvegen og stien rundt Mehøe.

Forvaltningsmyndigheten vil også se nærmere på en sti opp på Kattuglehøi, som utgjør en liten strekning av stien til Fokstugu og Furuhaugli og som vil bli nedlagt. Å gå på denne toppen fra Grimsdalshytta er svært populært, men kan fort lede folk inn i sentrale Dovre nasjonalpark. Stien vil sannsynligvis bli brukt selv om den ikke er merket som en tursti. Det skal derfor vurderes om det er mulig å merke denne turen som en rundtur i tillegg til informasjon ved stien og på Grimsdalshytta om at det ikke er ønskelig med ferdsel videre inn i fjellet. Dette kan være en løsning for å få kanalisert ferdselen bort fra et sårbart område men samtidig tilfredsstillende friluftslivet. Et slikt tiltak er helt avhengig av samarbeid med DNT Oslo og Omegn, og det må også avklares hvordan en slik kanalisering av ferdselen vil virke inn på villrein i området. Hvis det blir merket sti her, må tiltaket nøye følges opp

med ferdselsregistreringer. Hvis det viser seg at tiltaket kommer i konflikt med villrein vil forvaltningsmyndighetene fjerne merkingen.

Den merkete stien fra Tofte til Vesl Hjerkinng gjennom Einbuggdalen og Gautådalen (Gautstigen) er relativt lite brukt og vil ikke tillates merket da den går midt gjennom sentrale områder for villrein (sti nr. 5 i Vedlegg 17). Stien er merket av et lokalt historielag, og er ansett for å være en av de eldste ferdselsvegene over Dovrefjell. Forvaltningsmyndigheten vil sørge for at stien blir gått opp med GPS slik at den kan dokumenteres for ettertiden. Stien vil eventuelt også bli lagt inn på kulturminnekart senere (se kapitlet om kulturminner).

Den T- merkete stien fra Sletten fjellgard i Folldal til Grimsdalshytta ligger også i et område som er mye brukt av villrein (sti nr. 7 i vedlegg 17). Området brukes spesielt av villrein på vinter og vår. Det er observert kalvingsflokker østover i Dovre nasjonalpark, men ikke så langt øst som der stien går. Den merkete stien henger sammen med DNTs øvrige stinett videre mot Kongsvold, men er relativt lite brukt. Stien er viktig for Sletten fjellgard ved at mange av gjestene bruker stien. Tatt i betraktning hvordan villreinen bruker Dovre nasjonalpark i dag og ut i fra hensyn til reiselivet og til de som driver turvirksomhet med hest, ser forvaltningsmyndighetene det som naturlig å differensiere mellom bruk og vern innenfor Dovre nasjonalpark. Vest for den merka stien mellom Gautåseter og Grimsdalshytta søkes det å skape et område uten tilrettelegging for ferdsel. Mens øst for stien Gautåseter-Grimsdalshytta aksepteres ferdsel og den merka stien fra Grimsdalshytta til Sletten fjellgard vil derfor bli opprettholdt. Dette til tross for at den er konfliktfylt i forhold til villreininteressene. Forvaltningsmyndighetene ønsker imidlertid ikke økt bruk av området av hensynet til villrein.

Det går en lokalt merket sti opp mot Pikhetta i Folldal kommune (sti nr. 8 i vedlegg 17). Stien tar av fra den merkete DNT-stien omtalt i avsnittet over, og benyttes blant andre av gjester fra Sletten gard og de lokale som en topptur. Stien ender "blindt" og fører folk inn i høyfjellsområdet mot Pikhetta. Den bryter med prinsippet om ikke å lede ferdselen inn i fjellet i øst-vestretning, samtidig som stien fra Sletten mot Grimsdalen også kan benyttes for dagsturer inn i fjellet fra Sletten. Området rundt Pikhetta har også et potensial som villreinbeite. Etersom stien blir relativt lite brukt per i dag men er såpass viktig for det fåtall som bruker den, vil den ikke bli nedlagt. Bruken og virkningen av stien må imidlertid dokumenteres og evalueres.

På grunn av rasfare langs den stikka skiløypa fra Gautåseter til Grimsdalshytta (løype nr 1 i vedlegg 18) i området mellom Fallfosshøi og Grimsdalshytta har DNT og hjelpekorpsset søkt om omlegging av løypa slik at den legges øst for Tverråi. En ny trase ble merket for vinteren 2006 og 2007. Det har vært gjennomført en befarings med de ulike aktørene og det er enighet om en trasé. Det er imidlertid behov for å gjøre noen ytterligere små justeringer, eksempelvis av den i dag bratte traseen ned mot Grimsdalshytta, og av hensyn til rovfugl i området. Den omlagte traseen som er inntegnet på kart (vedlegg 18) i forvaltningsplanen er derfor ikke nødvendigvis helt nøyaktig. Traseen vil bli ryddet sommeren 2009.

Under høringen kom det inn forslag om å tillate merking av "Sikringsløypa" (løype nr 51 i vedlegg 18) i nord-vestre hjørnet av nasjonalparken. Løypen starter ved toppen av Dombås skiheiser og går rundt Hardbakken og videre ned mot Hjelleseter, og er viktig for bl a Dombås fjellscole. Løypen ligger helt i kanten av nasjonalparken, og vil derfor bli godkjent som en stikka skiløype.

Grimsdalen landskapsvernområde

Fylkesmannen i Oppland har gitt tillatelse til merking av en natur/kultursti som går i en runde fra Tollefshaugen i overkant av Mesætermyre naturreservat og tilbake. En liten avstikker av denne natur/kulturstien ble ikke godkjent. Det ble også gitt tillatelse til merking av "Barthstien" - en natur-kultursti i tilknytning til informasjonspunkt ved Bjørnsgardsetra. Det er også søkt om å få merke en avstikker av natur-/kulturstien opp mot Grimsdalsgruven (sti nr. 10 i vedlegg 17) og å merke "Sæterråket" mellom Bjørnsgardsetra/Grimsdalshytta via Tollefshaugen til Fallet i Folldal (sti nr. 9 i vedlegg 17). Forvaltningsmyndighetene ser det i utgangspunktet som positivt med tilrettelegging på langs av dalen, dersom en samtidig legger ned merkete stier i Dovre nasjonalpark. Med unntak av avstikkeren opp mot Grimsdalsgruva, vil de foreslåtte nye stiene kunne kanalisere ferdselen ned i dalen og kanskje bidra til mindre ferdsel innover fjellet, områder som villreinen i større grad benytter sommerstid. Etter innspill under og etter høringen kom signaler om en eventuell konflikt med villrein som trekker over dalen, og de omsøkte stiene må derfor utredes nærmere før de eventuelt godkjennes.

Det er rapportert om at villrein ofte bruker området Einsethø og ned mot Einsetkollan vinterstid. Om vinteren kjøres det opp skiløyper fra parkeringsplassen ved Eftansåe – Vegaskillet – på vestsiden av

Einsethø mot Grønnbaktjønnin– sør for Einsetkollan og tilbake til Eftansåe. Denne såkalte Gråsideløypa er mye brukt av innbyggerne i Dovrebygda og er stikket i vinterferien og preparert rundt påsken. Av hensynet til villrein skal løypetraseen legges om slik at denne går lenger ned mot dalen fra Vegaskillet og vest for Einsetkollan før den igjen følger gammel trase tilbake til Eftansåe (løype nr 50 i vedlegg 18). På denne måten unngår en skiløype rundt Einsethø, slik at reinen i større grad kan beite uforstyrret her på seinvinteren. Løypen vil få kategorien som stikka løype fra 10. februar til 2. påskedag. Det vil også bli tillatt å preparere skispor fra fredagen før palmesøndag til og med 2. påskedag slik praksis har vært tidligere. Den nye traseen ble oppkjørt for første gang vinteren 2009. Det vil senere bli vurdert om det er mulig å slå sammen søre delen av løypen med løypen som går i midten av Gråsideløypa, langs Stokkbekken. Forvaltningsmyndighetene har fått innspill om at søre delen av Gråsideløypa kan være konfliktfylt i forhold til villrein.

Rondane nasjonalpark

Gravhø

Gravhøtangen er spesielt mye brukt av fostringsflokker vinterstid. Praksis har vært å stikke tre skiløyper i området. Den første løypa går vest for Gravhø mellom Grimsdalshytta og Haverdalseter, over Storrvatnet, mens de to andre stikkes mellom Grimsdalshytta og Dørålseter. Den ene av disse går over Gravhøtangen, mens den andre følger Grimsdalen til Bruvollbue der den krysser Haverdalen og møter løypa fra Haverdalseter til Dørålen. Traseen over Gravhøtangen er den korteste fra Grimsdalshytta til Dørålseter. Traseen gjennom dalene er stikket som en alternativ rute for de som ikke ønsker å gå over Gravhøtangen, blant annet av hensyn til været. Det hender imidlertid at det i noen år er såpass lite snø at det er vanskelig å merke denne.

Den vestlige løypa over Storrvatnet og løypa over Gravhøtangen er ansett som konfliktfylte i forhold til villrein, til tross for at merkingen kun står noen uker. Løypene er avmerket på turkart og løypene har til dels en kanalisierende effekt også utenfor perioden løypene er stikket. Den stikka løypa over Storrvatnet (løype nr 4 i Vedlegg 18) vil opprettholdes av hensyn til driften på Haverdalseter. For å redusere ferdselen over Gravhøtangen vil traseen over fjellet bli noe omlagt ned mot Grimsdalen i øvre delen av skogbeltet rundt tangen. Løypen slås også sammen med den østligste løypa som i seg selv ikke er i konflikt med villrein, men kun oppkjørt da snøforholdene tillater det. Den nye traseen (løype nr 5 i Vedlegg 18) er mindre utsatt for vind, og er mindre konfliktfylt i forhold til villrein. En nøyaktig trase vil bli fastlagt etter en befarings i området. Forslaget er også i tråd med et av forvaltningsprinsippene for tilrettelegging for ferdsel, nemlig å redusere antallet merka løyper mellom to turmål/turisthytter.

Sletthø - Hornsjøhø

Den merkete stien fra Høvringen til Haverdalseter, som går mellom Kvannslådalen og Haverdalen over Sletthø og Hornsjøhø, er forholdsvis lang og relativt lite brukt (sti nr. 11 i vedlegg 17). Den er konfliktfylt i forhold til villrein sommerstid. Fylkesmannen i Oppland har tidligere varslet at merking av denne stien kan være aktuell å fjerne. I fylkesdelplanen for Rondane er også stien nevnt som et punkt i handlingsprogrammet, der merkingen skal vurderes fjernet. Med det store omfanget av tilrettelegging knyttet til turistbedriftene rundt Høvringen, vil neppe fjerning av denne stien ha mye å si for tilbudet til gjestene. For Haverdalsetra derimot vil 20-25 % av gjestene bli berørt av en slik nedlegging. Dersom dette anslaget stemmer vil nedleggingen gi en uønsket effekt som rammer en turistbedrift spesielt hardt. Stien er også viktig for jegere.

Det ble foreslått to tiltaksalternativ for denne strekningen under høringen av forvaltningsplanen. Det første var å legge om stien mellom Høvringen og Haverdalen, slik at stien følger Haverdalen og Djupdalen i nedkant/over Dørålsflyin til den treffer den merkete stien fra Kvannslådalen mellom Høvringen og Dørålseter. Vilkår knyttet til dette alternativet var at det i så fall burde gjøres en nærmere utredning av villreinens bruk av Dørålsflyi i forhold til nøyaktig plassering av den nye traseen. Det andre alternativet var å fjerne stien uten kompensasjon.

Under høringen kom det godt frem at det foreslåtte alternativet over Dørålsflya ville være enda mer konfliktfylt enn dagens sti. Stien er også den del av et helhetlig stinett, og er ikke enkel å legge om/kompensere på samme måte som stiene i Dovre nasjonalpark. Stien er såpass lang at den blir relativt lite brukt. Etter en helhetsvurdering mener forvaltningsmyndighetene at det foreløpig er mest hensiktsmessig å beholde T-merkingen her. Stien vil imidlertid bli overvåket med ferdselsregistreringer, og vil tas opp til ny vurdering ved revidering av forvaltningsplanen, hvis ikke utviklingen i ferdselsmengde tilsier at merkingen bør fjernes enda tidligere. Spesielt viktig i overvåkingen er å få klarhet i hvor viktig stien er for Haverdalseter. Dette er i tråd med anbefalingen

fra det rådgivende utvalget for forvaltningen av verneområdene, som ikke ville gi noen tilrådning før en mer nøyaktig utredning ble gjort.

Kvannslådalen- Dørålsvatnet

Den merkete stien mellom Høvringen og Dørålseter er også konfliktfylt i forhold til villrein (sti nr. 14 i vedlegg 17). Den går på tvers av hele nasjonalparken og bryter derfor med prinsippet om ferdsel på langs av området. Dette er den eldste ferdselsvegen mellom Dovre og Dørålen, som ble benyttet av dovingene som hadde seter i Dørålen. Det er setrer som driver turistvirksomhet i Dørålen. Det er derfor stor lokal motstand mot å fjerne merkingen av stien, og stien vil bli opprettholdt. Det kan imidlertid være aktuelt å justere traseen noe, for å få en best mulig løsning for villrein.

Høvringen

Området Skogseter-Høvringen-Peer-Gynt har vært viktige trekkveger for villrein i tidligere tider. En finner spesielt mange fangstanlegg i Bråkdalen, rundt Peer-Gynt hytta, ned langs Vesle Ula, mot Randen/Vesleranden og på Formokampen. På 1970-80 tallet brukte villrein disse områdene mellom Gråhø og Vesleranden mye. Det er kommet flere ønsker om å merke sommerstier og etablere skiløyper i nærheten av disse områdene. En av forvaltningsplanens målsetninger er å bevare og helst styrke villreintrekket som går nord-sør i Rondane. Slik sett er Skogseter- Høvringen - Peer-Gyntområdet helt sentralt.

Høvringen er en stor reiselivsdestinasjon med gjester hele året. Besøkende kommer ofte for en uke om gangen, og mange kommer igjen år etter år. Forvaltningsmyndighetene ser at det er behov for en del tilrettelegging for friluftsliv i området, men ønsker å kanalisere ferdselen til utkanten av nasjonalparken ved hjelp av tilrettelegging her. I dag er det merket mange stier og det prepareres flere skiløyper i området, se kart i vedlegg 17, 18 og 20.

I dag stikkes det løype langs Storsteinåe til Steinbuhø langs Steindalen og ned Kjondalen til Peer-Gynt hytta (Kjondalsløypa, nr 36 i vedlegg 18) med avstikker over Solsidevassberget. Fylkesmannen i Oppland har i flere år avslått søknad om stikking mellom Steinbuhø og Dassbue. Det har vært et ønske fra turistbedriftene på Høvringen om stikking av løype rett nord av Solsidevassberget med avstikker til etablert stikket løype til Steinbuhø derfra videre til Dassbu, Gråhø og Vassberget. Forvaltningsmyndigheten tillater ikke ny løype her. Denne løypen fører folk inn mot de sentrale delene av fjellet og vil kunne avskjære eventuelt villreintrekk i nord-sør retning ytterligere.

Til tross for at løypa opp Kjondalen, langs Steindalen til Steinbuhø og ned til Trolløypa går relativt langt inn i fjellet vil den bli opprettholdt. Denne løypen stikkes i dag og vi mener den kanalisere ferdsel og er et tilbud for de som ønsker en høyfjellstur fra Høvringen og Smuksjøseter. Løypen blir lagt noe om av sikkerhetsmessige grunner etter ønske fra reiselivsbedriftene i området (se kart i vedlegg 18).

Det er også kommet ønske fra turistbedriftene om to forbindelsesløyper i ytterkant av nasjonalparken. Den ene går sørøst for Formokampen og nordvest for Kampen (løype nr 39 i Vedlegg 18). Den andre går over Merraslettin mellom søndre Skorutberget og Formokampen (løype nr 42). Løypene vil styrke friluftslivstilbudet i dette området, og forvaltningsmyndighetene er innstilt på å tillate traseene preparert. Området rundt Formokampen er også rapportert brukt av villrein, og har tidligere vært et viktig område for villrein. For å kanalisere ferdselen bort fra de mer sentrale delene av nasjonalparken, vil økt tilrettelegging i utkanten også kunne bety at villreinen i mindre grad vil bruke området rundt Formokampen. Mulighetene for å frigjøre de indre områdene slik at disse i større grad blir tilgjengelige for villrein er imidlertid bedre, og vil øke sjansen for å opprettholde trekket nord-sør. Det vil derfor tillates preparering av to nye forbindelsesløyper, sørøst og nordøst for Formokampen.

Et annet ønske er å preparere en skiløype opp på Formokampen (løype nr 46 i vedlegg 18). Etter forvaltningsmyndighetens syn vil dette være et bra tilbud for de som ønsker en liten topptur, med fantastisk utsikt både mot deler av Rondanemassivet og vestover mot Jotunheimen. Denne ytre delen av nasjonalparken er et tilrettelagt område, der muligheten for å kunne følge en merka topptur vil kunne føre færre turister inn i de mer sentrale høyfjellsområdene. Det vil derfor tillates preparering av skiløype her.

Det er kommet ønske fra Høvringen om å få preparere en skiløype som krysser Kvannslådalen. For at det skal være mulig å krysse Kvannslådalen må løypa legges høyt oppe (langt inn). En ny løype her vil kunne føre folk inn i nye områder i fjellet (opp mot Sletthø), områder der en ikke ønsker å tilrettelegge for økt ferdsel av hensyn til villrein. Utgangspunktet for diskusjonen rundt denne løypa var at den eventuelt kunne være et alternativ til skiløypa opp til Steinbuhø. Det er imidlertid nå klart at

dersom turistnæringen på Høvringen må velge mellom de to løypene, ønsker de å bevare løypa til Steinbuhø fremfor en ny løype over Kvannslådalen. Ny løype over Kvannslådalen vil derfor ikke bli tillatt.

Bedriftene på Høvringen har også ønske om å få merke en rundløype sommerstid fra Kjondalen via Rondhaugen- Steinbuhø tilbake til Kjondalen, med en avstikker til Dassbua. Videre er det også ønske om å få merke stien fra Peer-Gynt hytta til Bråkdalsbelgen. Stiene går inn i samme område der forvaltningsmyndigheten vil unngå tilrettelegging vinterstid. Også på sommer/høst vil det være viktig å begrense ferdselen inn i disse områdene. Det vil alltid kunne argumenteres med at det vil være folk som går her uansett. På den andre siden blir det stadig gitt tilbakemeldinger om at spesielt utenlandske turister ikke ønsker å gå i terrenget utenom merkete stier. På denne måten vil en kunne begrense ferdselen ved å ikke tillate merking. Forvaltningsmyndigheten er ikke innstilt på å tillate merking av nye stier og løyper utenfor sone der organisert ferdsel er tillatt (se vedlegg 18), og vil derfor ikke tillate merking av sti fra Kjondalen til Rondhaugen og Steinbuhø.

Der er i 2009 satt i gang en prosess med forvaltningsmyndigheten og reiselivet på Høvringen for å justere traseen på løypen forbi Skorutberget (løype nr 43 i vedlegg 18) på grunn av mulig hekking av jaktfalk rovfugl i området.

Med den tilretteleggingsgraden som vil være i Høvringensområdet mener forvaltningsmyndigheten at det ikke er ønskelig med ytterligere tilrettelegging. Behovet for stier og løyper i området bør være tilfredsstillende med tanke på at området er vernet som nasjonalpark. Innenfor nasjonalparken rundt Høvringen skal en som besøkende fremdeles ha følelsen av å være i et høyfjellsområde som i det vesentlige preges av urørthet. Dette er også et av formålene med vernet. Tilrettelegging rundt Høvringen utover det som er vedtatt gjennom planen bør derfor skje utenfor verneområdet.

Skogseter - Langtjønn

Vinter og vår står det ofte bukkeflokker i området Storkuva, Veslkuva og sørøst til Langtjønn. Det ble tidligere merket skiløype fra Skogseter opp mot Kuvene, men merkingen her har opphørt. I dag prepareres i stedet en skiløype fra Skogseter til Langtjønn videre til Knartbua tilbake til Skogseter (Knartbuløypa, nr 48 i vedlegg 18). Forvaltningsmyndigheten er av den oppfatning at denne løypa er konfliktfylt. Av hensyn til villreinen burde løypa derfor ikke tillates. Både Dovre kommune og representanter fra Skogseter har ytret klart lokalt behov for løypa og stor motstand mot nedlegging. Under høringen ble det foreslått en mindre omlegging av traseen, slik at løypen ikke gikk om Knartbua men lenger ned i terrenget (mellom Mjørakkhaugen og Svartknarten). Tanken var at dette vil kunne gi en positiv effekt for villrein da løypa vil gå lavere i terrenget, Tilbakemeldingene på en slik omlegging var at den enten vil gi liten effekt for villrein, siden villrein i størst grad bruker området rundt Knartbua på høsten, eller at løypen omlegges enda lenger ned i terrenget for å skjerme forstringsflokker i Kuvaområdet. De fleste mente også at folk vil gå om Knartbua uansett. Resultatet er at løypen vil opprettholdes slik traseen ligger i dag av hensyn både til lokalt næringsliv og andre lokalt. Forvaltningsmyndighetene mener imidlertid at løypen skal ha samme status som Kjondalsløypa lenger sør, som også går langt inn i fjellet. Derfor vil løypen få status som en stikka løype.

For en del år tilbake ble det merket sti fra Skogseter til Langtjønn (sti nr. 6 i vedlegg 17). Merkinga var en del av et prosjekt i regi av Dovre kommune, for å bedre tilretteleggingen for turister på Skogseter. Prosjektet ble ikke videreført. Det er ikke laget turkart der stien er avmerket og stien benyttes i dag hovedsakelig av lokale personer med tilknytning til Skogseter. Merkingen følger stier som er godt synlige i terrenget og for lokalkjente er det lite behov for merkingen. Forvaltningsmyndigheten mener at tilrettelegging og kanalisering av ferdsel inn mot Langtjønn er uheldig, og foreslo under høringen derfor at stien ikke tillates merket. Det var ingen store protester mot dette da stien enda vil være godt synlig i lang tid fremover, og vil kunne brukes av de lokale men ikke markedsføres som en tursti. Forvaltningsmyndigheten vil derfor behandle stien som umerket i henhold til beskrivelse ovenfor under "Stier og løyper".

Store Ula og Spranghaugen

Området rundt Randen og Vesleranden har tradisjonelt også vært brukt av villrein, det vitner fangstanleggene her om. Også i dag er det observasjoner av villrein som står i området Randen – Svarthammarn. Vinterløypa som gikk over Randen ble lagt om på 1990-tallet av DNT av hensynet til villrein. Det er imidlertid også slik at reinen bruker de åpne myrområdene nedenfor Randen under trekket nord- eller sørover i sommerhalvåret.

Det er kommet ønsker lokalt fra flere hold om å få en merket sti mellom Spranget og Peer-Gynt hytta. Mellom Spranget og Smiubelgtjønn er det store myrområder (nedenfor Randen) som folk ofte passerer når de går strake vegen mellom de to utfartspunktene. Forvaltningsmyndighetene vil imidlertid ikke tillate merking av en tverrgående sti under Randen, mellom Spranget og Peer-Gynt hytta. Forvaltningsmyndigheten ønsker også minst mulig parkering langs vegen mellom Tjønnbakken og Spranghaugen (se kapittel 4.3 om parkering). Villrein har vært observert å krysse vegen på denne strekningen, sist høsten 2006. Ved å ikke legge til rette for økt ferdsel på myrene nedenfor Randen ved merking av ny sti her, håper vi at reinen i større grad kan passere vegen mellom Tjønnbakken og Spranghaugen i perioder med mye menneskelig ferdsel under trekket nord-sør.

Det er også kommet ønske fra flere hold om å få merke en sti mellom Spranget og Rondvassbu på nordsiden av Store Ula. I dag er stien noe i bruk, spesielt mellom Spranget og Krokutbekkbu. Ved merking av stien vil fotturistene få et bedre turtilbud enn å måtte følge vegen inn og ut fra Rondvassbu slik situasjonen er i dag. Et argument mot etablering av en merket sti her er at villreinen da må krysse to ferdselsårer, både stien og vegen. Med mer ferdsel på stien langs Ula, vil dette skape en større barriere enn i dag. Dagens ferdsel mellom Spranget og Rondvassbu ser imidlertid allerede ut til å skape en ekstra flaskehals med tanke på villreintrekket nord-sør. Med fare for å øke barriereeffekten for villrein på trekk i dette området, vil forvaltningsmyndighetene ikke godkjenne merking av stien på nordsiden av Store Ula.

Det kom under høringen forslag om flere merkete stier rundt Mysuset. Slike vil i så fall bli lagt i ytterkant av nasjonalparken, og vurdert nærmere etter søknad og samråd med brukerinteressene. Disse blir derfor ikke med nå i forvaltningsplanen.

Vulufjell

Vulufjellområdet er sentralt for villreinen i Rondane. En finner rester etter fangstanlegg både i Illmandalen og i områdene fra Steinbudalen til Vuludalen og fra Bjørnhollia mot Vlutjønn. I Vulufjell skjer kalving også i dag. Fostringsflokker og bukkeflokker kan observeres forskjellige steder i fjellområdet. På 1970- og 80- tallet ble det ofte observert villrein i ytterkant av fjellmassivet, mens en sjelden ser dyr her i dag. Dette gjelder nord, vest og sørvest for Vulufjellmassivet. Bukkeflokker kan imidlertid observeres året rundt i Skjerrelhø, som også ligger i ytterkant av fjellmassivet. På midten av 1990-tallet ble DNT stiene gjennom Musvoldalen og Steinbudalen lagt ned, av hensynet til villrein. Det ble delvis kompensert for disse med en ny sti mellom Eldåbu og Rondvassbu, som går i ytterkant av fjellmassivet på brekket mot Frydalen og Glitterdalen. Det rapporteres nå stadig om observasjoner av rein i Steinbudalen. Nedlegging av stien her må derfor ansees som et vellykket tiltak, som har gitt ønsket effekt. Noe av det samme gjelder også for Musvoldalen.

DNT-stien fra Bjørnhollia til Eldåbu går gjennom sentrale deler av Vulufjellmassivet og anses derfor for å være konfliktfylt i forhold til villrein. Det rapporteres om at stien ikke er veldig mye brukt av fotturister, men den regnes likevel som viktig blant annet av de som driver Bjørnhollia. Ut fra ferdselsregistrering i 2005 og 2006 over 6 dager i juli, august og september ble det gjennomsnittlig registrert 7 personer daglig som gikk stien fra Eldåseter/Eldåbu i retning mot Bjørnhollia. I området rundt Vlutjønn er det flere som har privat hytte, blant annet et beitelag som har en gjeterbu. Det er flere stier som benyttes av lokalbefolkningen mellom Frydalen og Vlutjønn. For de som ønsker å gå mellom Bjørnhollia og Eldåbu finnes det ikke andre alternative merkete ruter som kan følges på en dag. En nedlegging av den merkete stien gjennom Vulufjell vil derfor kunne føre til færre gjester for Bjørnhollia. Ut i fra besøksprotokollen på Eldåbu kan en lese at sommeren 2006 var det 165 fotturister som kom fra Bjørnhollia, mens det var 68 personer som skulle gå fra Eldåbu til Bjørnhollia.

Mange forventer at bruken av nasjonalparkene vil øke. Sett i lys av et slikt scenario vil det være naturlig å skjerme de mest sentrale villreinområdene. Vulufjell er et slikt område, der ferdselen bør være begrenset. En del av dagens ferdsel i området vil uansett finne sted, på grunn av tilsyn med både sau og kyr som beiter i Vuludalen.

Forvaltningsmyndighetene har kommet til at stien mellom Eldåbu og Bjørnhollia vil bli opprettholdt. Ferdselen og villreinens bruk av området må imidlertid overvåkes spesielt frem mot neste rullering av forvaltningsplanen.

Det har kommet inn forslag om å merke en rundtur i området rundt Bjørnhollia som brukes mye av gjestene på turisthytta i dag. Dette forslaget kom inn for sent i prosessen til at den blir tatt med i denne forvaltningsplanen, men dersom det er videre interesse for dette forslaget, er forvaltningsmyndigheten positive til å se nærmere på tiltaket.

Stien Eldåbu-Gråhøgdbu

Det har lenge vært en diskusjon rundt flytting av DNTs hytte Gråhøgdbu som ligger sør for riksveg 27 over Venabygdsfjellet. Den merke stien fra Eldåbu går videre sørover til Gråhøgdbu. Gråhøgdbu ligger plassert i et område som er viktig for villrein, spesielt i forbindelse med å opprettholde villreintrekket over Venabygdsfjellet. Forvaltningsmyndighetene vil ta et initiativ overfor de berørte partene slik at en kan få fortgang i saken. Dersom dette ikke fører frem vil vi måtte vurdere omlegging av den merke stien, slik at denne flyttes ut mot utkanten av nasjonalparken. Slik den går i dag er den også i konflikt med villreininteresser innenfor parken. Flytting av stien til en trase sør for Bølhøgden ville bedret villreinens mulighet for beite i området sør for Svabutjønnen.

På lokale turkart vises en sti gjennom Svabudalen som kommer inn på den T-merkete stien til Gunstadsetra og videre til Gråhøgdbu. Forvaltningsmyndigheten er ikke kjent med omfanget av bruken av stien. Stien er ikke heldig for villrein, og må ses i lys av at stien mot Gråhøgdbu er ønsket omlagt av fylkesmennene mfl da villrein bruker området sør for Svabutjønnen. Fylkesmennene betrakter derfor stien som en umerket sti (hvilket den også er på vanlige turkart), og i forbindelse med at den T-merkete stien mot Gråhøgdbu eventuelt blir omlagt i fremtiden bør bruken av denne stien undersøkes nærmere.

Frydalen landskapsvernområde

Det ble under høringen påpekt at det i mange år har vært kjørt opp en lokalt brukt skiløype fra Eldåbakken til Nysteig/Nordre Eldåseter (løype nr 21 i vedlegg 18). Forvaltningsmyndighetene ser ingen store konflikter med den begrensede bruk løypen har per i dag, samt at Trolløypa med mye ferdsel uansett ligger lenger inn i fjellet. Løypen vil kunne kjøres opp som ei stikka løype i kategori 2, dvs stikket fra 10. februar – 2. påskedag.

Soner for organisert ferdsel

Det er laget to soner omkring Høvringen, den ene opp mot Skogseter, og den andre ned mot Musyseter, samt en ved Dombås (se kart i vedlegg 19). Her er organisert ferdsel til fots og på ski utenfor merkete stier og løyper, i tillegg til sykling og organisert ridning på merkete stier samt organisert kjøring med hundespenn, tillatt for alle uten spesiell tillatelse. Sonene er laget blant annet av hensyn til reiselivsbedrifter i området.

I området rundt Høvringen – Peer-Gynt hytta – Vesle Ula er ferdselen stor hele året og omfanget av merkete stier tett. Et området ved Høvringen brukes i forbindelse med det årlig arrangementet Rondane Multisport på Høvringen. Området ved Dombås er også en del brukt. Områdene er viktige for Den norske fjellskolen ved Høvringen, og Dombås Fjellskole ved Dombås i tillegg til vanlige skoler og barnehager.

Den søre delen av sonen ved Høvringen ned mot Mysuseter ble laget etter høringen av forvaltningsplanen etter ønske fra kommunen og reiselivsinteressen i området. Det vil her følges godt med på sårbare arters bruk av området rundt Velse Ula. Forvaltningsmyndighetene vil trekke tilbake denne delen av sonen hvis det viser seg at ferdselen går ut over disse verneverdiene.

Området fra Spranghaugen til Rondvassbu, Illmandalen og de sentrale toppene i Rondane massivet er mye brukt av folk fremfor alt fra juni og utover sommeren og tidlig høst, men også inn i november. Området ble foreslått som en sone under høringen av forvaltningsplanen, men er tatt ut av hensyn til innspill om villreinens bruk av områder i og inntil den foreslåtte sonen, samt den feilaktige signaleffekten en slik sone vill ha i forhold til de overordnede grepen i planen om å kanalisere mest mulig ferdsel ut til utkanten av verneområdene.

Jakt, fangst og fiske

Jakt og fangst er tillatt etter villtlovens bestemmelser. Nye dyrearter må ikke innføres.

I enkelte kommuner er det tillatt med snarefangst etter rype. Vernebestemmelsene er ikke til hinder for bruk av kvist til snarefangsten.

Villreinjakta bør organiseres på en slik måte at det skaper minst mulig stress for villreinen. Det bør rettes spesielt fokus på de områdene der villreintrekk foregår og der ferdselen per i dag fungerer som en barriere for villreinen.

Forvaltning av introduserte eller gjeninnførte arter som for eksempel moskus, mårhund og kanadagjess skal følge generelle gjeldende retningslinjer/lovverk.

Fiske er tillatt i samsvar med lov om laksefisk og innlandsfisk m.v. Nye fiskearter eller næringsdyr for fisk må ikke innføres. Forvaltningsmyndighetene kan gi tillatelse til utsetting av fisk fra lokale fiskestammer der dette er gjort før.

For de lokalitetene som det i dag er gitt tillatelse for utsetting av fisk, kan en som hovedregel påregne at tillatelsen videreføres etter en søknadsbehandling. Dersom det søkes om utsetting av fisk på nye lokaliteter vil en legge til grunn hvorvidt det har skjedd utsettinger der tidligere, i løpet av de siste 20 årene. Dersom det kan vises til at det har vært satt ut fisk de siste 20 årene, kan tillatelse til utsetting påregnes.

Det vil ikke bli gitt tillatelse til utsetting av fisk i naturlig fisketomme vann, der det tidligere ikke er satt ut fisk.

Kalking av vann i Rondane og Dovre nasjonalparker

Kalking av vann og på land er forbudt

Denne problemstillingen har vært mindre aktuell de siste 10-15 årene, og det må vises til helt spesielle forhold dersom det skal være aktuelt å gi tillatelse fra forvaltningsmyndighetene. I så tilfelle må den generelle dispensasjonsbestemmelsen brukes.

Dersom det på nytt skulle bli store problemer med forsuring, ser forvaltningsmyndighetene det som aktuelt med kalking i Rondvatnet. Det vil ikke bli gitt tillatelse til kalking i Atnavassdragets nedbørsfelt fordi dette er et forsknings- og overvåkningsvassdrag. I Dørålen LVO har Elgevatnet vært kalket på privat initiativ siden midten av 1980- tallet. Av denne grunnen fikk grunneierne gjennomslag for at vannet ikke har stor nok referanseverdi. Kalking anses her som viktig for å bevare ørretstamme av god høstingsverdig kvalitet. Vassdraget i Grimsdalen er naturlig kalkrikt, og det vil derfor være en uaktuell problemstilling her.

Hunder i Rondane og Dovre nasjonalparker og i Dørålen og Grimsdalen landskapsvernområder

Hunder må ikke slippes løs i perioden 1. mars-20. august

Etter Hundelovens sikringsbestemmelser (§6) er det ikke lov å slippe hund løs i perioden 1. april -20. august, som også gjelder for alle verneområdene. I tillegg kan hver kommune ha egne forskrifter om båndtvang som gjelder etter den 20. august av hensyn til bufe på utmarksbeite. Per høsten 2009 gjelder dette for Dovre,Sør-Fron, Nord- Fron, Ringebu, Folldal og Sel kommuner.

Av hensynet til villrein er sikringsbestemmelsen innskjerpet i verneforskriftene for Rondane og Dovre nasjonalparker og for Grimsdalen og Dørålen landskapsvernområder. Her skal hunder ikke slippes løs i perioden fra 1. mars til 20. august. Unntak fra denne bestemmelsen er de samme som for Hundelovens bestemmelser § 9 b (bufehund til vokting av sau, geit og kyr), c (aktiv politi- og redningstjeneste) og d (hund i ettersøk etter skadet/sykt vilt).

Ferdselsformer som kan skade naturmiljøet i, og organisert bruk av Rondane og Dovre nasjonalparker samt Dørålen landskapsvernområde

All ferdsel skal skje varsomt og ta hensynt til vegetasjon, dyreliv og kulturminner.

Bestemmelsene er ikke til hinder for tradisjonell turvirksomhet til fots i regi av turistforeninger, skoler, barnehager, ideelle lag og foreninger.

Annen organisert ferdsel og ferdselsformer som kan skade naturmiljøet må ha særskilt tillatelse fra forvaltningsmyndigheten. Det vises for øvrig til forvaltningsplanen.

Med begrepet "annen organisert ferdsel" i verneforskriftene for Rondane og Dovre nasjonalparker (§3, punkt 5.2,2.ledd) og i verneforskriften for Dørålen landskapsvernområde (§3, punkt 4.2,2.ledd) menes:

Ferdsel der en planlegger, koordinerer eller arrangerer en aktivitet som blir kunngjort/markedsført på forhånd.

Turer til fots og på ski

Organisert ferdsel til fots og på ski utenfor godkjente turstier og skiløyper regnes for å kunne skade naturmiljøet, og er søknadspliktig. Søknadsplikten gjelder for de som arrangerer *gjentatte turen over sesongen, eller for grupper større enn 20 personer.*

Forvaltningsmyndighetene vil her presisere at turer som gjøres med familie og venner kommer inn under brukere som ikke trenger tillatelse. Verneforskriften gjør også unntak for tradisjonell virksomhet i regi av turistforeninger, skoleklasser, barnehager på tur, ideelle lag og foreninger som går turer til fots og ski. Denne bestemmelsen har vært en standardformulering i mange forskrifter for nasjonalparker. Bakgrunn for unntakene kan blant annet knyttes til at disse brukergruppene sannsynligvis i stor grad har benyttet merka stier og løyper, og at de er ansett for i liten grad å forringe naturmiljøet ved "lett" bruk av området.

I utgangspunktet bør det være aktiviteten og ikke hvilken organisasjon som arrangerer turen som er avgjørende for hvorvidt aktiviteten kan tillates uten søknad eller ikke. Med bakgrunn i dette vil forvaltningsmyndighetene foreslå en forskriftsendring til standardbestemmelsen i DNS nye forskriftsmal: *"Reglene i denne forskriften er ikke til hinder for organisert turvirksomhet til fots så lenge naturmiljøet og verneformålet ikke blir skadelidende".* Inntil en eventuell forskriftsendring er på plass gjelder dagens forskrift der turer til fots og på ski i regi av skoler, lag og foreninger utenfor stier og løyper ikke er søknadspliktig.

Det legges til grunn at all organisert ferdsel til fots og på ski som følger merkete stier og skiløyper som er godkjente i forvaltningsplanen ikke er til skade for naturmiljøet, og at dette derfor er tillatt uten spesiell tillatelse. Vedlegg 17 og 18 viser stier og skiløyper som tillates merket, og vedlegg 23 viser når løypene tillates merket og hvem som er ansvarlig (les mer om skiløyper tidligere i kapitlet).

Ferdsel/aktiviteter som kan skade naturmiljøet, arrangementer og annen organisert ferdsel

For all annen ferdsel/ferdselsformer som kan skade naturmiljøet enn ovennevnte turer til fots og på ski utenfor merkete traseer, må alle, inkl turistforeninger mv, søke om tillatelse. Dette er uavhengig av arrangør, gruppestørrelse eller hvor ofte aktiviteten foregår.

I motsetning til det tradisjonelle friluftslivet innebærer annen organisert ferdsel ofte et større antall mennesker på samme sted på samme tid. Det kan f. eks. gjelde idrettsarrangementer, teltleirer, jaktprøver, storspannkjøring med hund, mer spenningsbaserte aktiviteter som krever spesiell kunnskap, utstyr og tilrettelegging som den "vanlige" turvandreren ikke har eller krever (paragliding, fosseremming m.m). Det er i første rekke faren for uheldig markslitasje og forstyrrelser på dyrelivet som gjør at organiserte opplegg og arrangementer er underlagt søknadsplikt. I tillegg vil forvaltningsmyndigheten på denne måten komme i dialog med arrangører/tiltakshavere for å sammen kunne komme frem til en bra løsning. En slik ordning vil gi en god oversikt over omfanget av planlagt og utført virksomhet. Forvaltningsmyndigheten vil også om nødvendig kunne nekte gjennomføring av arrangementer og opplegg som er i konflikt med verneformålet.

Telting

Telting utover én uke på samme sted krever særskilt tillatelse av forvaltningsmyndigheten. Dette gjelder ikke vanlig vandretelt (bestemmelsen gjelder kun nasjonalparkene)

Telting kan både reguleres gjennom den ovenfor nevnte bestemmelsen eller under bestemmelsen om organisert ferdsel som kan skade naturmiljøet.

For store telt som skal stå utover én uke må en ha tillatelse fra forvaltningsmyndigheten uavhengig av antall persondøgn.

Når større grupper slår opp teltleir kan dette føre til vegetasjonsslitasje, forsøpling og problemer med sanitære forhold. Overnatting i telt blir ikke ansett for å skade naturmiljøet før en teltplass benyttes av samme person/gruppe i mer enn 30 persondøgn (persondøgn = antall personer x antall døgn). Grupper som skal slå opp telt i mer enn 30 persondøgn i samme nærrområde, må søke om tillatelse. Det betyr at en gruppe på 15 personer kan overnatte i telt i to døgn før de må fortsette turen og etablere ny teltplass. Dersom en gruppe på fem personer skal overnatte i telt, kan disse ligge i seks døgn på samme sted, uten å søke om tillatelse. Dette gjelder ikke for de teltplassene som er etablert ved turisthytter, der det kreves betaling.

Familie- og vennegrupper som ikke kommer under kategorien for organisert ferdsel, kan telle i verneområdet med vandretelt i inntil 30 persondøgn på samme sted uten å søke.

Kiting, skiseil og paragliding/hanggliding

Kiting er en relativt ny sport i Norge, mens bruk av skiseil som forflytningsmiddel vil kunne regnes inn under definisjonen tradisjonelt og enkelt friluftsliv. Kiting og bruk av skiseil blir ansett for å potensielt kunne skade naturmiljøet. Aktivitetene kan føre folk hurtig inn i fjellområder som vanligvis er utilgjengelige på dagsturer. Dermed kan ferdselen inn i sårbare villreinområder øke. I tillegg vil en kunne nærme seg villreinflokker med stor hastighet og villreinen vil bli unødvendig skremt. Villreinen oppdager en kite på lang avstand, og dette gjør at influensområdet kitere har overfor villreinen er større i forhold til vanlig turgåing.

Kiting i nasjonalparkene og Dørålen landskapsvernområde er søknadspliktig. Forvaltningsmyndigheten er innstilt på å innvilge søknader i nærområdet Tjønnbakken – Spranget (området i nasjonalparken ved ytterkant av Frydalen landskapsvernområde).

Det er der i mot tillatt med bruk av skiseil (altså større seil og kortere liner enn en kite) som forflytningsmiddel langs alle skiløyper. Dette har per i dag ingen tradisjon i disse verneområdene, men kom inn som et innspill under høringen av forvaltningsplanen. Forvaltningsmyndighetene mener at begrenset ferdsel i denne form, der seilet ikke er synlig fra langt hold, ikke vil øke forstyrrelsen nevneverdig i forhold til det store antallet turgåere ellers. Derfor vil slik aktivitet ikke regnes for å kunne skade naturmiljøet. Hvis det viser seg at omfanget blir stort, eller at det oppstår konflikt med andre friluftsutøvere, vil forvaltningsmyndighetene vurdere om aktiviteten fortsatt skal tillates. Annen bruk enn den ovennevnte (skiseil langs kvista løyper) innover i Grimsdalen landskapsvernområde kan være svært uheldig i forhold til villrein, og det henstilles derfor om at slik aktivitet ikke skjer øst for Vegaskillet og sør for Einsetkollan. Forvaltningsmyndigheten henstiller utøverne til i størst mulig grad å holde seg til løypenettet i landskapsvernområdene både i forbindelse med kiting og skiseil, og all ferdsel skal skje hensynsfullt. Dette gjelder også den kiting-aktivitet som foregår innover fjellet fra Tjønnbakken i Frydalen landskapsvernområde.

Når det gjelder paragliding og hanggliding er det tillatt å krysse over verneområdene i god høyde. Ved uhell kan en da lande inne i verneområdene. Forvaltningsmyndighetene tillater derimot ikke at topper innenfor verneområdene brukes som utspringssted, eller at en planlegger å lande i verneområdene.

Villreinsafari

På nåværende tidspunkt er en ikke kjent med turoperatører som arrangerer turer for å oppsøke villrein. Med bakgrunn i kunnskap om villreinens unnavikelsesatferd i forhold til menneskelig ferdsel, vil denne typen virksomhet være svært uheldig. Forvaltningsmyndigheten vil derfor ikke gi tillatelse til villreinsafari eller andre former for organisert ferdsel som har til hensikt å oppsøke villrein. Denne restriksjonen er ikke til hinder for guidet villreinjakt.

Turorientering

Oppsetting av faste poster for turorientering eller trimposter som berører nasjonalparkene og Dørålen landskapsvernområde vil være å betrakte som organisert ferdselsvirksomhet som krever dispensasjon fra verneforskriften. Slik aktivitet vil normalt skje i regi av lokale idrettslag eller foreninger som i dette fall altså ikke unntas søknadsplikt. I nasjonalparkene finnes i tillegg en bestemmelse om at en må søke om å få sette opp midlertidige innretninger. Selv om ferdselen som følge av slike poster ikke nødvendigvis vil bli noe vesentlig tillegg til allmennhetens frie ferdsel i utmarka, og selv om postene kanskje bare står oppe kun ett eller et fåtall år, er dette et organisert opplegg som kan komme i konflikt med naturmiljøet. Dette er det eksempler på i andre verneområder. Forvaltningsmyndighetene ser helst at slike poster legges utenfor verneområdene, alternativt plasseres langs merka stier eller skiløyper i ytterkant av disse verneområdene. Det vil også kunne vurderes trimposter på eksempelvis toppene i Rondanemassivet som ikke ligger inntil merket sti.

Hvis de lokale idrettslagene har et opplegg uten faste poster men i stedet lager turmål, vil dette ikke være søknadspliktig.

Rypetaksering

Søknader skal behandles både i forhold til bestemmelser om organisert ferdsel (i Rondane og Dovre NPer og Dørålen LVO), og i perioden 1.mars-20. august i forhold til bestemmelser om å holde hund i bånd (i Rondane og Dovre NPer og Grimsdalen og Dørålen LVOer). Rypetaksering innenfor et avgrenset område der resultater fra takseringen blir brukt aktivt i forskning og som en del av en langsiktig småviltforvaltning, ansees som nyttig og det kan derfor påregnes tillatelse utenom perioden 1. mars- 1.juli. Når takseringen skal foregå i perioden med båndtvangsbestemmelse (generelt 1. april-20. august), må arrangør også innhente tillatelse fra kommunen (se hva som står om båndtvang tidligere i dette kapitlet). Arrangør må også ha samtykke fra grunneier.

Jakthundprøver

Jakthundprøver bør søkes lagt utenfor verneområdene. Søknaden skal behandles både i forhold til bestemmelser om organisert ferdsel (i Rondane og Dovre NPer og Dørålen LVO), og i perioden 1.mars-20. august i forhold til bestemmelser om å holde hund i bånd (i Rondane og Dovre NPer og Grimsdalen og Dørålen LVOer). Søknad om jakthundprøver som krever dispensasjon fra båndtvangsbestemmelsene vil bli vurdert strengt. Hensynet til villrein vil bli tillagt ekstra vekt, spesielt i perioden 1. mars -1. april. I perioden 1. april-20. august vil vurderingene knyttes til det generelle behovet dyre- og fuglelivet har for ro på vårvinteren og i forbindelse med kalvings-, yngle- og hekketiden vår og sommer. I Rondane og Dovre nasjonalparker og Dørålen landskapsvernområde kan jakthundprøver ikke påregnes tillatt. Ved eventuell søknad vil behandlingen være streng både i forhold til båndtvangsbestemmelsene og bestemmelsene om organisert ferdsel. I Grimsdalen landskapsvernområde kan tillatelse til jakthundprøver ikke påregnes i perioden 1. mars-20. august. I båndtvangstiden etter hundeloven (generelt 1. april – 20. august) skal tillatelse også innhentes fra kommunen (se hva som står om båndtvang tidligere i dette kapitlet). Arrangør må også ha samtykke fra grunneier.

Sykling, organisert kjøring med hundespann og organisert bruk av hest er bare tillatt på veger, traseer eller i områder som er særskilt utpekt av forvaltningsmyndigheten gjennom forvaltningsplanen. Bruk av hest til gjeting og kløving er tillatt (bestemmelsen gjelder kun nasjonalparkene)

Bakgrunnen for denne bestemmelsen er at aktivitetene er eksempler på tynge bruk av nasjonalparken som kan medføre uheldig forstyrrelse og/eller slitasje og som dermed er i strid med formålet med vernet. Forskriften for Dørålen landskapsvernområde har ikke denne bestemmelsen, men åpner ellers for begrensninger av ferdsel som kan skade naturmiljøet på lik linje med nasjonalparkene. Derfor behandles sykling, organisert kjøring med hundespann og organisert bruk av hest på samme måte i de tre verneområdene. Primært ønsker forvaltningsmyndigheten at slik aktivitet blir lagt til arealer utenfor disse verneområdene. Som en mellomløsning er det gitt åpning for at virksomheten skal begrenses til eksisterende vegtraseer eller til spesielt utvalgte traseer i terrenget.

Uorganisert ridning og uorganisert kjøring med hundespann er ikke på forhånd definert til å kunne skade naturmiljøet. Her må hver enkelte utøver selv vurdere hvorvidt aktiviteten kan være i konflikt med verneformålet, og bør ta kontakt med forvaltningsmyndigheten dersom det er tvil.

Sykling

Følgende veger er åpne for sykling:

- Veggen Spranget - Rondvassbu
- Veggen Gammalgården – Bjørnhollia (har en liten del av traseen innenfor Rondane nasjonalpark)
- Veggen Kampen – Peer-Gynt hytta

I Dørålen landskapsvernområde er det tillatt å sykle langs Dørålsetervegen.

Arrangementet Rondane Multisport har vært organisert årlig siden 2004. En sykkeltrase går innenfor Rondane nasjonalpark i ca en kilometer. I tillegg har Den norske fjellskole tilbud om sykling på stier som del av leirskoletilbudet.

- I de tre sonene for organisert ferdsel til fots og på ski, to rundt Høvringen og en ved Dombås, vil det derfor også være tillatt å sykle på merkete stier.

Forvaltningsmyndighetene vil vurdere muligheten for sykling på stien fra Bjørnhollia til Fagervoll/Atnbrua. Fra Fagervoll er det mulig å sykle sørover langs Atnsjøen ned mot Atnbrua, og derfra tilbake langs vegen til Gammalgården og Bjørnhollia, altså en rundtur. Stien på vestsiden av Atnsjøen er dårlig og går i ujevnt terreng. Den ville i så fall først og fremst utgjøre et tilbud for erfarne syklist. Å tillate sykling inn i dette området vil være uheldig for villrein. Et bedre alternativ er derfor å ordne med båttransport fra Fagervoll til Nesset utenfor nasjonalparken.

Ellers er det på nåværende tidspunkt ikke aktuelt med sykling langs flere traseer av hensyn til totalt antall brukere og forstyrrelse, terrengslitasje og konflikt med det tradisjonelle friluftslivet som er en del av verneformålet.

Organisert kjøring med hundespann

I de tre tidligere nevnte sonene rundt Høvringen og ved Dombås er det også tillatt med organisert kjøring med hundespann. De som ønsker å gjennomføre organiserte turer utenfor disse sonene, må derfor søke forvaltningsmyndighetene om tillatelse. Behovet hos funksjonshemmede for transport ved f eks skoleturer vil bli ivaretatt gjennom dispensasjoner så lenge dette ikke er i strid med verneformålet.

Med ett unntak kjenner ikke forvaltningen til organisert kjøring med hundespann i Dovre og Rondane nasjonalparker. Men omfanget av hundekjøring er generelt økende, og hensynet spesielt til villreinstammen tilsier et behov for regulering av aktiviteten. Hundespann øker brukernes aksjonsradius, og kan således føre til forstyrrelse i områder som ellers er mindre tilgjengelig for folk. Økt bruk av nasjonalparkene av hundekjørere kan føre til en betydelig belastning for naturen, spesielt med tanke på villrein. Fra andre områder vet vi også at det kan være betydelig konflikt mellom skiløpere og hundekjørere hvis de bruker samme løype. Inntil videre er det bare organisert kjøring med hund som blir regulert spesielt i forskriften. Det bør imidlertid følges nøye med i omfang og virkning av øvrig bruk av trekkhund med tanke på eventuell seinere regulering av deler av aktiviteten.

Organisert bruk av hest

Organisert ridning er en type tyngre bruk som forvaltningsmyndighetene ønsker å ha oversikt over, og regulere bruken av. Årsaken til dette er økt bruk med potensial for mer forstyrring av villrein, terreng- og stislitasje, samt brukerkonflikt.

Det er flere aktører som organiserer rideturer i Rondane og Dovre. Dette er aktører som har drevet med ridning i området i lang tid, også før verneområdene ble opprettet. Forvaltningsmyndigheten har tatt hensyn til denne bruken ved utforming av retningslinjene for organisert bruk av hest.

Forvaltningsmyndigheten er innstilt på å tillate organiserte rideturer i den østre delen av Dovre nasjonalpark. Gruppene vil måtte følge eksisterende stier, og det vil ikke være tillatt med organisert bruk av hest vest for den T-merka stien mellom Gautåseter og Grimsdalshytta. Et unntak vil være den årlige turen som arrangeres under pilegrimsdagen med en vandring over Dovre langs Gautstigen. Forvaltningsmyndigheten er innstilt på å gi en årlig dispensasjon for dette arrangementet, samt å tillate at noen få hester følger vandrerne som en sikkerhet i tilfelle mindre personskader oppstår underveis. Forvaltningsmyndighetene er for tiden ikke kjent med organisert hestebruk som berører Dørålen landskapsvernområde.

Organisert bruk av hest på godkjente og merkete stier i de ovennevnte sonene rundt Høvringen og Dombås er tillatt. Organisert bruk av hest i ytterkant av Rondane nasjonalpark i området mellom

Mysuseter og Bølhøgda vil kunne tillates langs stier. Organisert bruk av hest på veien til Bjørnhollia er tillatt, og på veien til Rondvassbu er den type organisert bruk tillatt i perioden f.o.m. 1. juli t.o.m. 31. august.

Slik storfedriften har vært organisert i en årrekke inngår organisert bruk av hest i turistmessig sammenheng som en del av gjetingen inn og ut av Vuludalen. Om det skal gis tillatelse til riding i forbindelse med gjeting ved Vlutjønnene ut over det som er nødvendig som en del av gjetingen, vil måtte avklares gjennom en eventuell søknadsbehandling. Riding som en egen reiselivsaktivitet uten at det foregår sammen med gjeting, vil ikke tillates i Vuludalen/Vulufjellområdet. Liknende opplegg vil også kunne forekomme flere steder innenfor verneområdene. De som selv ikke driver landbruk må da dokumentere sitt samarbeid med landbruket.

Behovet hos funksjonshemmede for transport ved f eks skoleturer vil bli ivaretatt gjennom dispensasjoner så lenge dette ikke er i strid med verneformålet.

Søknad til forvaltningsmyndighetene

Ved søknad til forvaltningsmyndigheten om dispensasjon for å arrangere en tur eller utøve en aktivitet må søknaden inneholde opplysninger om formål med turen/aktiviteten, hvor turen/aktiviteten skal foregå inntegnet på kart, tidsrom og antall deltakere. For eksempelvis reiselivsbedrifter i området som driver søknadspiktig organisert virksomhet som ikke strider med verneformålet legges det opp til flerårige tillatelser med rapporteringsplikt etter endt sesong. Hvis nye søknader kommer inn i god tid før sesongstart til forvaltningsmyndighetene bør dette systemet bli en smidig løsning for alle. Les mer om saksbehandling og søknadsprosedyre i kap. 5.

Ferdselsregulering i Rondane og Dovre NPer, Grimsdalen og Dørålen LVOer?

Innenfor nærmere avgrensede deler av nasjonalparken/landskapsvern-området kan Direktoratet for naturforvaltning ved forskrift forby eller regulere ferdsel som kan være til skade for naturmiljøet

Direktoratet for naturforvaltning er gitt anledning til å forby ferdsel innenfor nærmere avgrensede deler av Rondane og Dovre nasjonalparker og Grimsdalen og Dørålen landskapsvernområder når dette anses nødvendig av hensyn til naturmiljøet. Hovedretningslinjen vil være at regulering av den allmenne ferdsel skal gjøres i minst mulig grad, og utelukkende i den hensikt å sikre at verdifulle naturkvaliteter ikke ødelegges eller forringes. Dette kan gjøres for nærmere avgrensede deler av nasjonalparken eller landskapsvernområdet der det er overveiende sannsynlig at ferdselen har en negativ påvirkning på konkrete naturverninteresser.

På det nåværende tidspunktet er det ikke grunnlag for å definere spesielle delområder som sårbare der det kan være aktuelt å regulere eller forby ferdsel spesielt. Etter forvaltningsmyndighetens oppfatning er det viktig å følge ferdselsutviklingen nøye samt overvåke og registrere sårbare arters bruk av området. Det ligger en potensiell konflikt mellom menneskelig ferdsel og villreinsens bruk og behov for arealer og ro i kritiske faser av livssyklus, spesielt under og etter kalving i Grimsdalen landskapsvernområde og i Dovre og Rondane nasjonalparker. I tillegg til å overvåke utviklingen i ferdselen og ferdselsmønsteret, bør overvåkingen også knyttes til systematisk og kartfestet datainnsamling av villreinsens bruk av områdene. Det synes å være riktig å gjøre en ny bred vurdering av dette tema etter noen års forvaltningserfaring, både i forhold til å kunne tillate tiltak som en etter slik overvåking vet at ikke er konfliktfylt, samt vurdere tiltak for å minske mulige konflikter påvist gjennom overvåkingen. Se videre om forvaltningsmessige oppgaver i kapittel 5 om ferdselsregistreringer og kartlegging av villreinsens arealbruk.

4.5.3 Tiltak

Stier, løyper og organisert ferdsel- oppsummering

Sti- og løypenettet legges om i tråd med godkjent forvaltningsplan:

- Merking av stien Fokstugu- Grimsdalshytta fjernes.
- Merking av sti fra stiskillet Avsjøsetra-Furuhaugli til Grimsdalshytta fjernes.
- Sti fra stiskillet Avsjøsetra-Furuhaugli til stien Gautåseter-Grimsdalshytta merkes
- Remerking av stien fra Tofte til Vest Hjerkin gjennom Einbuggdalen og Gautådalen (Gautstigen) tillates ikke. Gautstien fra Hovden – Vesle Hjerkin dokumenteres ved at den går opp med GPS.
- Stikka skiløypa Eftansåe – Vegaskillet – Einsetkollan – Eftansåe (Gråsideløypa) legges om slik at den går i forkant/øst for Einsetkollan.
- Stikka skiløype Grimsdalshytta - Haverdalen over Gravhøtangen omlegges ned mot skoggrensen, og slås sammen med den østlige løypen i Grimsdalen.
- Skiløypa fra Skogseter til Knartbua får status som stikka løype.
- Remerking av stien Skogseter – Langtjønn tillates ikke.
- Merking og preparering av tre nye skiløyper ved Høvingen/Formokampen tillates.
- Stikking av sikringsløypa ved Dombås tillates.

Utredning av tiltak som skal vurderes nærmere settes i gang

- Gråsideløypa legges lenger nord.
- Merking av rundtur fra Grimsdalshytta til Kattuglehøe (sommer).
- Kvisting av skiløype langs/tilsvarende den nye stien fra stiskillet Avsjøsetra-Furuhaugli til stien Gautåseter-Grimsdalshytta.
- Stier øst for Grimsdalshytta gjennom Grimsdalen.
- Stier rundt Mysuset i ytterkant av verneområdene.

4.6 Motorferdsel

Gammelt kjørespor i Frydalen landskapsvernrområde. Foto: Kirstin Fangel

Utdrag av retningslinjer for forvaltningen:

- Vedlegg 21 viser hva som defineres som bilveger og kjørespor/traktorveg innenfor verneområdene.
- For all transport til hytter og buer samt ved utkjøring av saltstein skal det stilles krav om bruk av leiekjører på vinterføre. Utkjøring av saltstein skal skje i regi av beitelagene og etter plan som oversendes forvaltningsmyndigheten sammen med søknad. Søknader fra enkeltgrunneiere henvises til denne ordningen.
- I nasjonalparkene vil det bli gitt dispensasjon for skutertransport av brensel, utstyr, materialer og proviant til hytter ved søknad. Det kan påberegnes en-to turer dersom det ikke foreligger spesielle behov. Det vil bli henvist til leiekjører.
- Forvaltningsmyndighetene foreslår å videreføre leiekjøringsordningen i Frydalen og Grimsdalen landskapsvernrområder slik:
 - Tiltakshaver trenger ikke søke om dispensasjon for visse transportoppdrag til egen seter/hytte/bu, men kan bruke godkjent leiekjører i landskapsvernrområdet. Leiekjører kan benyttes uten egen dispensasjon fra forvaltningsmyndigheten for transport av brensel, materialer, proviant og utstyr til hytter og buer.
 - De som skal utføre kjøreoppdrag i verneområdene, må ha løyve fra kommunen samt egen dispensasjon etter verneforskriften. Det vil bli satt spesielle vilkår for dispensasjonen fra forvaltningsmyndigheten, blant annet om rapportering.
 - Hver hytte/seter (bygningseenhet) kan påregne dispensasjon for inntil fire turer med retur per vintersesong i Frydalen og inntil to turer med retur i Grimsdalen.
- Dispensasjoner for motorferdsel skal være tidsbegrenset og antall turer skal tilpasses kjøretøy og transportvolum. Hovedprinsippet er at den transporten som gir minst konflikt med verneverdiene og andre brukerinteresser skal nyttes. Økonomiske vurderinger skal ikke tillegges avgjørende vekt.
- Med unntak for Grimsdalshytta, Haverdalseter, Dørålsetrene og Smuksjøseter, er persontransport innenfor verneområdene ikke tillatt til turisthyttene.
- All skutertransport på vinterstid som krever dispensasjon skal skje før 20. april, eventuelt 3. påskedag om den faller senere (unntak vil kunne gjøres for nødvendig næringstransport senere enn 3. påskedag).
- Der det er bilvei, skal transporten skje etter denne når veien er åpen. Det gis begrenset adgang til vintertransport i disse tilfellene.
- I tabellen i vedlegg 23 fremkommer alle skiløyper som kan merkes, der stikking og preparering nevnes med tillatt periode for oppkjøring (se også kapitlet om friluftsliv, og kart i Vedlegg 18).
- Brøyting av vinterstengte veger i perioden før vegen kan åpnes i henhold til verneforskriften, er søknadspiktig. Slik brøyting kan påregnes tillatt i forbindelse med vedlikehold av veger.
- Forvaltningsmyndigheten er innstilt på å gi setereierne i Grimsdalen dispensasjon for kjøring på Grimsdalsvegen i perioden 1. juni- 5. juni ved behov i forbindelse med næringsvirksomhet.
- Det er gitt spesielle retningslinjer for transport til turisthyttene, for beltebiltransport mellom Høvringen og Smuksjøseter, for båtruta på Rondvatnet, for transport til hytter og buer nevnt i forskriftene mv.

For utfyllende retningslinjer, se kapittel 4.6.3.

4.6.1 Status og utfordringer

På traktorveger/kjørespor i Frydalen og Grimsdalen landskapsvernområder kan forvaltningsmyndigheten gi tillatelse til motorferdsel i forbindelse med jord- og beitebruk. I verneforskriftene er det spesielt omtalte kjørespor, som ligger både i Rondane nasjonalpark og i Frydalen og Grimsdalen landskapsvernområder, som forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til kjøring til andre formål. Dette vil også gjelde to kjørespor i Frydalen landskapsvernområde som ikke står nevnt i verneforskriftene spesielt. Med unntak av utkjøring av jaktutbytte (elg og hjort) er det ellers ikke hjemmel for å tillate kjøring i utmark, verken i henhold til motorferdselloven eller verneforskriftene.

Bilveg eller traktorveg/kjørespor?

Det er forvaltningsmyndigheten som definerer hva som er ment med de ulike bilvegene og kjøresporene (inkludert traktorveg) som har bestemmelser i verneforskriften. Dette defineres gjennom forvaltningsplanen der det er lagt vekt på intensjonen i verneplanprosessen og i utgangspunktet ikke hva som regnes for veg i motorferdselloven. Spørsmålet har under arbeidet med forvaltningsplanen vært spesielt relevant i Frydalen landskapsvernområde for strekningene Tjønnbakken-Ranglartjønn, Fryvolla-Storgranbakken, Eldåbakken til Dalsegg/Steig og videre til Nysteig/Nordre Eldåseter, samt vegen fra Store Eldåa –Dambua.

Strekningene Fryvolla-Storgranbakken (del av Peer-Gynt seterveg) og Eldåbakken-Dalsegg/Steig-Nysteig/Nordre Eldåseter (del av Østkjølen seterveg/Eldåsetervegen) vil være gjenstand for spesiell overvåking. Strekningene ble på bakgrunn av innspill under høringen og fra det rådgivende utvalget for forvaltningen av verneområdene (RU-Rondane) omdefinert av forvaltningsmyndigheten fra kjørespor til bilveg. Dette beskrives nærmere nedenfor om veger.

Veger og kjørespor

Forvaltningsmyndighetene legger til grunn at veger vist på kartvedlegg 21 er å regne som bilveger i de store verneområdene i Rondane. Disse har bestemmelser i verneforskriftene. Det fremkommer også andre traseer som er nevnt spesielt i verneforskriftene og som ikke er åpne for allmenn motorferdsel. Dette gjelder bilvegene til Rondvassbu og Bjørnhollia, kjøresporet til Peer-Gynt hytta, traktorveg mellom Haverdalsvegen og Ivarsåe, kjørespor mellom Elgvassligrenda og Elgevatnet og traktorveg mellom Hovdagrenda og Grimsdalsgruva.

De øvrige traseene i kartvedlegget er ikke nevnt i verneforskriftene og er å regne som kjørespor. Forvaltningsmyndigheten er innstilt på å gi dispensasjon etter § 4 for transport av utstyr, materialer og brensel langs to strekninger i Frydalen landskapsvernområde. Den ene går fra de siste hyttene/måsåbuene ved Tjønnbakken/Indretjønn til Ranglartjønn. Det andre går fra Fryosen frem til Frylisætra og Sandvika.

Nedenfor følger en nærmere beskrivelse av vegene innenfor verneområdet. Kjøresporene blir kun beskrevet under retningslinjer, med unntak av traseen fra Kampen til Peer-Gynt hytta.

Rondane nasjonalpark

Traseen fra Kampen til Peer-Gynt hytta

Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til motorferdsel sommerstid på eksisterende trase til Peer-Gynt hytta i forbindelse med drift av turisthytta. Dette er å betrakte som et kjørespor og ikke som bilveg.

Vegen til Bjørnhollia

I forskriften for Mydingi naturreservat er det gjort unntak fra vernebestemmelsene som gjelder motorisert ferdseil på vegen fra Gammelgården til Bjørnhollia for:

- drift av Bjørnhollia turisthytte
- transport/atkost til hytter og setrer for hytte- og setereiere
- grunneiere

I vernebestemmelsen for Rondane nasjonalpark er det ingen bestemmelse for kjøring til Bjørnhollia i forbindelse med drift av turisthytta, noe som forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til når det

gjelder Rondvassbu og Peer-Gynt hytta sommerstid. Selv om hoveddelen av vegen mellom Gammalgarden og Bjørnhollia går i Myldingi naturreservat, går vegen også gjennom Rondane nasjonalpark flere hundre meter. Det er derfor gitt dispensasjon etter den generelle unntaksbestemmelsen (§ 4) for kjøring i forbindelse med drift av Bjørnhollia turisthytte innenfor Rondane nasjonalpark, etter søknad i tråd med forskriften for Myldingi naturreservat.

Vegen fra Spranghaugen til Rondvassbu

Det er satt opp bom ved Spranghaugen, slik at vegen inn mot Rondvassbu ikke er åpen for allmenn kjøring. Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til motorferdsel sommerstid til Rondvassbu i forbindelse med drift av turisthytta.

Frydalen landskapsvernområde

Vegen mellom Tjønnbakken og Spranghaugen

Vernebestemmelsen er ikke til hinder for motorferdsel på bilvegen fra Tjønnbakken til bommen ved Måsåbuene. Bestemmelsene åpner for motorferdsel fra bommen ved Måsåbuene til Spranghaugen i perioden mellom 15. juni og 1. november.

Sel kommune har henvendt seg til Fylkesmannen i Oppland med ønske om bestemmelsen endres slik at vegen kan åpne 1. juni. I brevet heter det: *”Nå som det er bestemt at parkeringsplassen skal være på Spranghaugen bør en åpne vegen inn til parkeringsplassen for å unngå slitasje og parkering andre steder langs vegen.”* Kommunen og styret for Tjønnbakkvegen fremhever manglende parkeringsmuligheter ved bommen på Tjønnbakken og problemet med slitasje på grunn av parkering i utmark.

Fylkesmannen er ikke innstilt på å ta opp åpningstiden til ny vurdering. I starten av verneplanprosessen ble det lagt til grunn at grensen for nasjonalparken skulle gå ved Tjønnbakken, og at en skulle tilrettelegge for parkering her. Ved sluttbehandlingen ble grensen for nasjonalparken flyttet slik at en kile opp til Spranghaugen ble en del av Frydalen landskapsvernområde. Derfor ble også vegen fra Tjønnbakken til Spranghaugen åpnet for bilkjøring på sommeren. Utgangspunktet for åpningstiden på vegen var den gangs åpningstid for Rondvassbu. Åpningstiden 15. juni er i tillegg satt av hensyn til villreinen. Åpningstiden for alle vegene som i stor grad går i åpent fjellandskap er satt til 15. juni (gjelder også vegene til Haverdalseter og Døråsetrene). DNTs hytter åpner uansett ikke før 10. juni av hensyn til villreinen. Se også hva som står om parkering før 15. juni i kapittel 4.3 om parkering.

På traseen mellom Tjønnbakken og Ranglartjønn regnes strekningen til bortenfor den siste måsåbuen som bilveg. Deretter regnes vegen for kjørespor, se beskrivelsen ovenfor under ”Bilveg eller traktorveg/kjørespor?”. Det bør settes opp bom der kjøresporet begynner.

Peer-Gynt seterveg

Vernebestemmelsen åpner for motorferdsel på Peer-Gynt seterveg i perioden fra 1. juni til 1. desember. Avstikkere til setrene langs Peer-Gynt seterveg er en del av Peer-Gynt seterveg og regnes derfor som bilveg.

Dette gjelder også strekningen Fryvolla-Storgranbakken frem til nasjonalparkgrensen. Kommunen definerer trasen som en bilveg, mens forvaltningsmyndighetene tidligere har betraktet strekningen som et kjørespor. Vegen blir brukt en del av lokalbefolkningen, spesielt under villreinjakten. Bruken begrenses av parkeringen som kun tar et fåtall biler. Bortsett fra den kjøring og parkering som skjer ca 150 m inn i nasjonalparken, er dagens bruk ikke i vesentlig konflikt med verneformålet. Status som kjørespor ble satt ut fra standard og intensjon om bruk/vedlikehold i verneplanprosessen i tillegg til vurderinger omkring lettere atkomst og forstyrrelser i sentrale villreinområder. Erfaringer tilsier også at slike kjørespor over tid får en bedre standard og økt bruk. Det er heller ikke ønskelig med kjøring og parkering i nasjonalparken.

Det har vært stor lokal motstand mot definisjonen av denne strekningen som et kjørespor i forvaltningsplanen, inkludert motstand fra RU-Rondane. Motstanden begrunnes med at dagens bruk ikke strider med verneformålet. Fylkesmennene er som beskrevet delvis enige i det, og vil heretter betrakte deler av denne (utenfor nasjonalparken) som en bilveg og ikke kjørespor/utmark, sånn at dagens bruk innenfor Frydalen landskapsvernområde kan fortsette. Strekningen i landskapsvernområdet blir dermed å betrakte som en del av Peer Gynt seterveg. Til dette følger imidlertid klare vilkår. Vegen må ikke utbedres utover den standard som er per i dag, kun

vedlikeholdes. Denne standard vil bli dokumentert. Det vil ikke tillates vedlikeholdsbrøyting på lik linje med resten av Peer Gynt seterveg, da slikt vedlikehold ikke er knyttet til dagens bruk. Med "dagens bruk" menes bruken ved vernetidspunktet i 2003. Forvaltningsmyndigheten har støtte fra RU-Rondane til disse tiltakene. Veggen vil stoppe ved nasjonalparkgrensen. Herfra og inn vil traseen bli definert som et kjørespor, dvs at motorferdsel vil være ulovlig. Forvaltningsmyndighetene mener at nasjonalparkgrensen er hensiktsmessig lagt ut fra verneverdiene og naturtypen i området. Dette betyr at eksisterende parkering i enden av veggen må erstattes med tilsvarende i landskapsvernområdet. Det finnes en egnet plass for dette inntil nasjonalparkgrensen. En ny parkering her vil måtte behandles gjennom en egen prosess på initiativ av forvaltningsmyndigheten i samarbeid med kommunen og grunneiere. Veggen vil overvåkes nøye i forhold til bruk og standard. Hvis det viser seg at bruken øker utover det som er per i dag vil det bli nødvendig å foreslå en forskriftsendring med en bestemmelse som med visse unntak forbyr kjøring på veggen Fryvolla-Storgranbakken.

Østkjølen seterveg (Eldåsetervegen) - vegene til Søre og Nordre Eldåseter

Det er kommet kritikk av navnebruken i forskriften. Lokalt omtales vegstrekningen for Østkjølen seterveg. I det etterfølgende vil veggen omtales som Østkjølen seterveg/Eldåsetervegen for å skape forståelse for at dette er samme veg.

Østkjølen seterveg/Eldåsetervegen har god standard fra bruken over Store Eldåa og videre opp til Søre Eldåseter. Dette gjelder også avstikkere til et fåtall hytter på strekningen.

På nordvestsiden av Store Eldåa har veggen en dårligere standard, spesielt fra avkjørselen til Dalsegsetra opp til Nysteig/Nordre Eldåseter. På bakgrunn av denne standard, hva veggen er bygget for og intensjonen i verneplanprosessen ble denne delen foreslått som et kjørespor under høringen av forvaltningsplanen. Dagens bruk er begrenset til et fåtall lokale, og er ikke i vesentlig konflikt med verneverdiene. Traseen har etter høring derfor fått status som bilveg tilsvarende den ovennevnte bilvegen i Frydalen landskapsvernområde mellom Fryvolla og Storgranbakken for å i møtekomme ønsker hos de lokalt. Vilkårene for å definere dette som en bilveg samsvarer med det som beskrives ovenfor for veggen til Storgranbakken, dvs at det er dagens bruk og standard som er tillatt, og at dette vil overvåkes. I tillegg til støtte fra RU-Rondane har også grunneierne i området sagt at de er villige å vurdere tiltak for å begrense en eventuell økt bruk av veggen. Denne støtten var viktig for forvaltningsmyndigheten når trasen fikk vegstatus i forvaltningsplanen.

Vernebestemmelsen åpner for motorferdsel på Østkjølen seterveg/Eldåsetervegen i perioden fra 1. juni til 1. desember.

Veggen opp til Søre Eldåseter har imidlertid vært brøytet for allmenn bruk enkelte år fra påske og utover, og av og til i det siste gjennom hele vinteren. Det er derfor stor lokal motstand mot åpningstiden i verneforskriften. Det er 1,5 km fra grensen til Frydalen landskapsvernområde fram til Søre Eldåseter der folk parkerer i dag. Parkeringsplassen tar 15-20 biler, noe som er tilstrekkelig for dagens bruk. Vernebestemmelsene har ikke vært praktisert siden vernet ble innført i 2003. Det vil være behov for en ny parkeringsplass utenfor verneområdegrensen til bruk i to måneder før veggen åpner den 1. juni. Med unntak av veggen er området uten tekniske inngrep, det vil derfor ikke være ønskelig med etablering av en parkeringsplass rett utenfor verneområdegrensen.

Utgangspunktet for bestemmelsen i verneforskriften var et større verneområde der grensen gikk slik at hele veggen fra Frya til Søre Eldåseter lå innenfor landskapsvernområdet. Dette er en strekning på ca 4 km. En mente da det var et poeng å hindre motorisert ferdsel vinterstid inn i området. Under sluttbehandlingen av verneplanen ble imidlertid grensen for Frydalen landskapsvernområde endret. Åpningstiden for veggen er derfor mindre tilpasset den nye grensen som ble vedtatt.

Fylkesmennene har i prosessen med forvaltningsplanen fått opplyst at veggen i det siste i enkelte år har blitt brøytet hele vinteren. Denne praksisen synes derfor som relativt ny. Da mye av begrunnelsen for å ha veggen åpen hele året er å kjøre ut saltstein og varer til buer i Vulufjell mener forvaltningsmyndighetene at dette uansett må skje med snøskuter, og ser derfor ikke noe stort behov for å ha veggen åpen hele året.

Det er i utgangspunktet ikke ønskelig å ha veggen åpne for allmenn ferdsel hele vinteren, og det er heller ikke tillatt noen andre steder i verneområdene. For å få en helhetlig forvaltning av området, hvor nødvendig vintertransport vil utføres med snøskuter av godkjente leiekjørere, ønsker forvaltningsmyndighetene ikke å ha veggen åpen tidligere enn nødvendig da det i dette tilfellet foreligger mulige alternativer til transport. Derfor er forvaltningsmyndigheten innstilt på å tillate åpning

fra og med påsken, slik ønsket har vært tidligere i prosessen (jfr. også forslag til forskriftsendringer i vedlegg 2).

Grimsdalen landskapsvernområde

Grimsdalsvegen

Vernebestemmelsen åpner for motorferdsel på Grimsdalsvegen fra parkeringsplassen ved Eftansåi i perioden 5. juni til 1. desember.

Dovre kommune og setereierne i Grimsdalen har påpekt at setereierne må få kunne kjøre med bil på Grimsdalsvegen inntil fem dager før den åpner, den 5. juni. Behovet er knyttet til næringsvirksomhet, som ettersyn og vedlikehold av bygninger og gjerder, samt annen forberedelse til sesongen.

Haverdalsvegen

Vernebestemmelsen åpner for motorferdsel på Haverdalsvegen fra Vegaskillet til Haverdalssetrene i perioden 15. juni til 1. desember.

Vegen i Ryddølsdalen

Vernebestemmelsen åpner for motorferdsel på veggen i perioden 5. juni til 1. desember. Veien brukes av setereiere ved Ivarslåe og Svartdalssetrene, og er låst med bom. Veien har status som bilveg

Dørålen LVO

Vernebestemmelsen åpner for motorferdsel på bilvegen til Dørålsetrene i perioden fra 15. juni til 1. desember.

I forskriften for Dørålen har setereierne og turistbedriftene en egen hjemmel til bilkjøring på veggen i næringsøyemed en måned før veggen åpner for bilkjøring, dvs. i perioden 15. mai til 15. juni. Det er her viktig at det er utøvelse av næring som er kriterium.

Transport til hytter og buer

Kortere traseer av god standard som går inn til hytter fra "hoved" vegene betraktes som veger og ikke utmark, men er ikke avtegnet på kartet. Det er altså tillatt å kjøre her. Hvis avstikkene inn til hyttene er et traktorspor (utmark), og ikke bilveg, må en parkere langs veggen og gå siste biten til hytta. Hvis det er behov for tung transport av f.eks. byggematerial helt fram til hytta må en søke forvaltningsmyndigheten (etter verneforskriften) og kommunen (etter motorferdselsloven) om tillatelse til å kjøre i utmark. Hvis det råder tvil om en trase er bilveg eller utmark vil dette bestemmes av forvaltningsmyndighetene.

Om sommeren er det kun i spesielle tilfeller det er gitt dispensasjon for barmarkskjøring til hytter/buer. Dette har vært i forbindelse med restaurering av bygninger der transportbehovet har vært stort og der det allerede finnes kjørespor. I Rondane har slik dispensasjon vært gitt i forbindelse med restaurering av Musvolsetra og Rupuset. I Frydalen har enkelte slike tillatelser vært gitt til hytter langs kjøresporet Fryosen til Luseby. I enkelte tilfeller er det satt vilkår om at kjøringen må skje på frossen mark.

Nasjonalparkene

I nasjonalparkene blir det vanligvis gitt dispensasjon for skutertransport av brensel, utstyr, materialer og proviant. Dersom det ikke er helt spesielle behov for eksempel ved restaurering har det vært gitt tillatelse til en-to turer per sesong. Det har ikke vært praksis med flerårige dispensasjoner.

Frydalen og Grimsdalen landskapsvernområder

Innenfor Frydalen landskapsvernområde er det en ikke ubetydelig bygningsmasse (se tab 6 under kapittel om bygninger). Både hyttene, måsåbuene og delvis også setrene blir brukt om vinteren. Fordi det ikke er veger som er vinterbrøytet inn til landskapsvernområdet er man delvis avhengig av snøskutertransport for å transportere inn varer, utstyr, ved, materialer mv til disse bygningene. Slik transport blir i dag utført av personer med løyve for leiekjøring med snøskuter. I alt er det fem transportører som har løyve for slik kjøring på Kvamsfjellet, med en ramme på bruk av ni snøskutere samt tre ekstra i vinter- og påskeferien. Dette høye tallet må vurderes i sammenheng med at det på Kvamsfjellet og nærliggende fjellområde med naturlig startpunkt på Kvamsfjellet, er ca. 1.200 hytter og setrer.

Generelt sett har Nord-Fron kommune et inntrykk av at hyttene i Frydalen landskapsvernområde (innafor Frya) er mindre benyttet enn de som ligger sentralt på Kvamsfjellet og på sør- og østsida av Furusjøen. Dette har både med tilgjengelighet å gjøre, men ikke minst også med standard og størrelse på hyttene å gjøre, der mange av hyttene lenger framme har vann og strøm.

I Sel kommune er det fem hytter og seks måsåbuer innenfor Frydalen LVO. Det er fire som har løyve for skutertransport til hyttene i Mysusetområdet, med en ramme på fem snøskutere samt to ekstra i vinter- og påskeferien. I tillegg er det et løyve for ettersyn, snømåking og vedlikehold av hyttene.

Innen Grimsdalen LVO er det totalt fire leiekjørere som har kontrakt med Dovre kommune. En av disse holder til i Follidal, og kan dekke transportbehovet i Grimsdalen fra denne kanten om vinteren. Follidal kommune har også godkjent leiekjører i Grimsdalen. Dette er på nåværende tidspunkt samme person som har kontrakt med Dovre kommune.

Med en så stor bygningsmasse innenfor både landskapsvernområdene og nasjonalparkene, med et høyt antall hytter/buer og stølshus kan det være en fare for økt motorisert ferdsel ved øktende fritidsbruk. Dersom flere vil benytte muligheten for utleie av eget husvære vil behovet også kunne øke. I viktige områder for villrein vinterstid som for eksempel Grimsdalen vil økt motorisert ferdsel og økt ferdsel generelt være i strid med verneinteressene. Dette kan bli en utfordring på lengre sikt.

På sommerstid har det vært kjørt til hytter på veger i Frydalen. Etter det vi kjenner til gjelder dette hytte ved Nysteig i Sør-Fron og hytte ovenfor Øygarðssetra langs vegen mellom Fryvolla og Storganbakken, i Nord-Fron. Det ligger også setrer langs vegen til Nysteig. Disse strekningene er omdefinert til bilveger fra kjørespor som ble foreslått tidligere i forvaltningsplanprosessen (se egen beskrivelse ovenfor).

Fra Måsåbuene ved Tjønnbakken går det en vegtrase til Ranglartjønn. Strekingen etter måsåbuene er ikke å regne som bilveg og en vil derfor trenge dispensasjon for å kunne kjøre traseen ned til Ranglartjønn. Det samme gjelder for kjøresporet fra Fryvolla til Sandvika.

På kjøresporet fra Grønnbakkene til Ivarslåsetrene er stengt med låst bom hvor kun et fåtall har nøkkel. Det vil bli gitt tillatelse til en-to turer i året per bu ved konkret behov for å frakte inn materialer, brensel mv, etter søknad.

Turisthyttenes virksomhet

Det stikkes skiløyper med kvister ved hjelp av snøskuter inn til, og mellom hyttene (for nærmere omtale om skiløypene vises til kapitlet om friluftsliv, samt retningslinjer for stikking og preparering av skiløyper i dette kapitlet).

Grimsdalen og Dørålen landskapsvernområder

Turistforeningens hytter bruker transport med snøskuter og beltebil for å få fram proviant, brensel og materialer til hyttene vinterstid. Grimsdalshytta, Haverdalssetra og setrer i Dørålen har en praksis med å frakte gjester på skuter/beltebil sammen med bagasjen i de periodene hyttene er åpne om vinteren. Skutertraseene går innenfor Grimsdalen og Dørålen landskapsvernområder.

Forvaltningsmyndigheten har utover Haverdalsseter ikke oversikt over omfanget av kjøringen til disse hyttene vinterstid. Rapporteringskravet for kjøring vinterstid må i fremtiden følges av alle.

På sommerstid ligger turisthyttene i Grimsdalen, Haverdalen og Dørålen til åpne bilveger.

Rondane nasjonalpark

Vinterstid

I forskriften for Rondane nasjonalpark er det ikke et eget punkt der forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til kjøring vinterstid for drift av turisthyttene. For slike tillatelser er § 3, punkt 6.3.c brukt. Dette er bestemmelsen som gjelder *"nødvendig transport av brensel, materialer mv til buer og hytter på snødekt mark langs etablerte traseer eller ved lufttransport"*. Ved drift av betjente turisthytter vil behovet for kjøring også gjelde for eksempel frakt av personell. Tillatelsen til motorferdsel vinterstid til Rondvassbu, Peer-Gynt hytta og Bjørnholia burde i så måte hjemles i et eget punkt i forskriften som fanger opp driften av hyttene (slik det er gjort i andre forskrifter). Enkelte tillatelser har derfor vært hjemlet både i § 3 punkt 6.3.c og i § 4.

Betjeningen på Rondvassbu og Bjørnhollia har rapportert om et transportomfang vinterstid på om lag 25 turer/retur til hyttene.

Gjennom forskrift om tillatelse til bruk av beltebil med hjemmel i motorferdselloven, og vedtak fra Fylkesmannen i Oppland er det åpnet for transport med beltebil for frakt av turister fra Høvringen til Smuksjøseter. I forskriften for Rondane nasjonalpark er vernebestemmelsene ikke til hinder for "kjøring vinterstid med beltekjøretøy langs skiløypa mellom Smuksjøseter og Høvringen i forbindelse med transport til Smuksjøseter i henhold til forvaltningsplanen". Dette punktet gjelder i utgangspunktet kun transport knyttet til driften av Smuksjøseter. Fylkesmannen ga i brev av 20. januar 2006 tillatelse til bruk av beltebil på Høvringen. Tillatelsen ble gitt til tre turistbedrifter for bruk av to beltebiler hver i perioden 20. januar til 2. påskedag uavhengig om påsken kommer seint eller tidlig. Tillatelsen er gitt for tre år i perioden 2006-2008. Transporten skal foregå mellom kl 09.30-11.00. For to av turistbedriftene har transporten av hotellgjester en rekreasjonsmessig karakter, mens for Smuksjøseter Fjellstue brukes beltebilen til transport av proviant, utstyr og gjester. Vedtaket ble påklaget fordi tidsrommet for tillatt kjøring ble innskrenket til 2. påskedag og ikke til 20. april som omsøkt. Klagen ble ikke tatt til følge av Direktoratet for naturforvaltning i brev av 7. april 2006.

Fylkesmannen ga i brev av 20. januar 2009 en ny tillatelse for bruk av beltebil til de tre turistbedriftene på Høvringen. Tillatelsen gjelder for tre år fra 2009 – 2011, i tidsrommet 20. januar til 20. april (i de år påsken kommer senere er kjøring tillatt til og med 2. påskedag). Transporten skal foregå mellom kl 09.30-11.00. Denne saken hadde da i forkant vært på høring til aktuelle instanser. Begrunnelsen for den nye tillatelsen er at turistbedriftene fyller de vilkår som er fastsatt for at slik løyve kan gis, og at kommunestyret og høringsinstansene har anbefalt søknaden. Tidsrommet for kjøringen er utvidet i denne tillatelsen til å gjelde frem til 20. april, og ikke frem til 2. påskedag som det var i forrige tillatelse. Dette har blitt gjort for å vinne ytterligere erfaringer med en utvidet tidsperiode for kjøring, og for å få til en samordning mellom det som i forvaltningsplanen vil være tillatt tidsrom for preparering av skiløyper. Dette samsvarer med kommunestyret i Sel sin anbefaling. Fylkesmannen gir i sitt vedtak signaler om at turistbedriftene på Høvringen må i neste omgang innstille seg på å finne en mer egnet trase utenfor nasjonalparken, og at det ikke vil bli gitt dispensasjon fra verneforskriften for rekreasjonskjøring med beltebil innenfor nasjonalparken.

Transporten skal i følge verneforskriften for Rondane også være i tråd med retningslinjer gitt i forvaltningsplanen. For utfyllende bestemmelser se retningslinjene.

Eldåbu er en DNT - selvbetjeningshytte som ikke ligger til veg. Transport av proviant og lignende til Eldåbu skjer derfor med snøskuter om vinteren. Forvaltningsmyndigheten har også fått opplyst at en del transport også skjer med hest og kjerre langs kjørespor.

Sommerstid

Til Bjørnhollia, Rondvassbu og Peer-Gynt hytta er det veg/trase, der hyttebetjeningen/ eierne må søke om dispensasjon for kjøring av varer, materiale og personell. I forskriftens § 6.3. g er ikke Bjørnhollia nevnt til tross for at vegen går inne i Rondane nasjonalpark flere hundre meter. Bjørnhollia burde derfor tilføyes under § 6.3.g i verneforskriften for Rondane nasjonalpark. Antallet turer til Rondvassbu på barmark har vært 70-80.

Rondvassbu har drift av båtrute for persontransport på Rondvatnet. Det transporteres om lag 2000 personer med båt over Rondvatnet hver sommer. Den båten som brukes i dag går med en hastighet på 7 knop. Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse etter eget punkt i forskriften.

Brøyting i forbindelse med vegvedlikehold

Dagens praksis er at flere av vegene brøytes og vedlikeholdes slik at vegen tørker opp før vegen åpnes for kjøring med bil. Slik brøyting før vegen åpnes er ikke hjemlet direkte i forskriften og slikt formål er heller ikke nevnt spesielt i forhold til hva forvaltningsmyndigheten kan gi dispensasjon til. For flere veger i området må brøyting ses på som en del av vedlikeholdet om våren for å renske stikkrenner mv, da vegene ellers kan bli ødelagt av vann.

Jordbruk og skogbruk, grunneieres bruk

Alle setrene i Grimsdalen og de fleste i Frydalen ligger til veg åpen for bilkjøring i sommerhalvåret. I Grimsdalen er de tillatt med motorferdsel langs traktorvegen mellom Haverdalsvegen om Ryddølstjønnna til Ivarslåe i forbindelse med jordbruksdrift. I Dørålen kan setereierne bruke snøskuter på etablert snøskutertrase i forbindelse med tilsyn og vedlikehold av bygninger og anlegg. Bruken av

setrene er ofte blandet i det de også brukes som fritidshus, grensen mellom næringsbruk og fritidsbruk kan være flytende. Det nye er at setrene i dag brukes som fritidshusvære utenom setersesongen. Det er her viktig at det er utøvelse av primærnæring som er kriterium for motorferdsel etter denne hjemmelen. Se ellers hva som står ovenfor for hytter og buer.

Motorferdsel som er nødvendig for hogst etter vernskogbestemmelsene har en direkte hjemmel til motorferdsel i forskriftene til Grimsdalen og Frydalen landskapsvernområder.

I forskriften til Rondane og Dovre nasjonalparker heter det at vernebestemmelsene ikke er til hinder for *"nødvendig uttransport av syke/skadde bufe når det er gitt melding til forvaltningsmyndigheten"*. For Dørålen landskapsvernområde er det ikke satt vilkår om at transporten må meldes til forvaltningsmyndigheten ved uttransport av syke eller skadde dyr. Verneforskriftene for Frydalen og Grimsdalen landskapsvernområder mangler imidlertid denne bestemmelsen, noe som er uheldig. Ved en eventuell revisjon av forskriftene bør dette tas med.

Jakt og fiske

Motorferdsel i samband med jakt og fiske er beskjedent, om man ser bort fra kjøring på bilvei. Spesielt under reinsjakta benyttes traktorvegene i Frydalen (Storgranbakken, og vegen til Steig og Nysteig). Dette er en etablert praksis som har vært ulovlig også før vernet ble innført, men som etter verneforskriftene nå vil være tillatt da traseene er å betrakte som bilveger.

I Dovre kommune er det definert spesielle parkeringsplasser langs vegen i Grimsdalen og Haverdalen, under villreinjakta.

Uttransport av felt elg og hjort skjer i forbindelse med jakta. Forvaltningsmyndighetene har hatt få søknader om tillatelse til uttransport av felt elg ovenfor tregrensa i landskapsvernområdene og i nasjonalparkene. Om dette skyldes manglende kjennskap til verneforskriften, eller om det under jakta kun felles dyr under skoggrensa i landskapsvernområdene er ikke kjent.

Bestemmelsen om at forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til bruk av beltegående elgtrekk i nasjonalparken er tatt inn etter lokalt ønske, der dette har vært en praksis knyttet til elgjakt i Vassbulia i Sør-Fron.

Reiseliv

Reiselivet knyttet til verneområdet har ikke vært basert direkte på motorisert ferdsel i utmark. Erfaringer andre steder er at etterspørselen etter for eksempel sightseeingflyving med helikopter øker. Dette er aktivitet som skaper mye støy til sjenanse for hytteeiere og friluftslivsutøvere, også om det skjer innenfor de rammer som motorferdselloven setter. Imidlertid er et av de viktigste produktene til reiselivet rundt disse verneområdene stillhet i storslagen natur, og flere uttalte seg under høringen om uønsket motorisert ferdsel.

Forskning og overvåkning

Det foregår noen forskningsprosjekt i området uten at det foreligger noen helhetlig oversikt over dette. Overvåkning av jerv og villrein og forskning knyttet til villrein medfører bruk av skuter. Flyving med helikopter og småfly under 300 m over bakken, benyttes også i spesielle perioder. Lokalt er denne aktiviteten noe omdiskutert, særlig når det har vært snakk om motorferdsel i forbindelse med villreinforskning, i sårbare perioder og områder.

Forvaltningsmyndigheten mener imidlertid det er et behov for både overvåkning og forskning knyttet til ulike arter også for å løse ulike forvaltningsmessige oppgaver. Utfordringen for oppsynet og forskerne/feltarbeiderne blir derfor å begrense den motoriserte ferdselen i størst mulig grad. Forvaltningsmyndighetene bør på sin side gjøre grundige avveininger mellom hva som er nødvendig forskning og overvåkning og sette nødvendige vilkår for aktiviteten i sårbare områder/perioder.

Redningstjeneste

Hjelpekorpsene har drevet en del kjøring i området i opplærings- og bli-kjentøyemed – i tillegg til sporadiske rednings- og leteaksjoner. Videre har de stått for stikking av skiløyper i verneområdene. Det er den som er ansvarlig for løypene som skal søke om tillatelse. Hjelpekorpsene har i stor grad stått for den praktiske gjennomføringen etter avtale med DNT, løypelag eller reiselivsdestinasjoner.

Oppsynsvirksomhet

SNO og fjellstyrene driver oppsynsvirksomhet. Om vinteren har dette skjedd mye ved hjelp av snøskuter. Det er ønskelig at bruk av skuter i oppsynsøyemed reduseres. I dag er det ikke praksis med bruk av terrenggående barmarkskjøretøy, som ATV. Det er ikke ønskelig at oppsynet bruker terrenggående kjøretøy i verneområdene, med unntak av eventuelle ekstraordinære behov.

Felles utfordringer

Å etablere en ensartet dispensasjonspraksis innenfor samme verneområde når dette strekker seg over flere kommuner og fylker, og også mellom verneområder av samme karakter, er en stor utfordring. Praksis må ikke bli så streng at den blokkerer for ønsket ivaretagelse av kulturlandskap og næringsutvikling i tråd med verneforskriftene.

Ulovlig kjøring ser ut til å være et tiltakende problem på generell basis. Dette er knyttet til stadig økende utbredelse av både snøskutere, ATVer (fire- og sekshjuls terrengkjøretøy) og andre terrengkjøretøyer, der det verken er krav om registrering eller informasjon om gjeldende regelverk ved kjøp. Forvaltningsmyndighetene har imidlertid ikke inntrykk av at dette er et økende problem i verneområdene. Heller ikke oversikt over anmeldte lovbrudd peker i den retningen.

4.6.2 Rammer og regelverk

I teksten brukes betegnelsen "*motorferdse!*" om motorisert ferdsel i utmark slik det er definert i Lov om motorferdsel i utmark (motorferdselloven) med tilhørende forskrifter. Denne loven fastsetter et prinsipp om at motorferdsel er forbudt, men gir en rekke unntaksbestemmelser for diverse formål, og ytterligere muligheter for å søke dispensasjon. Verneforskriftene er bygd opp tilsvarende.

I tillegg til at forvaltningsmyndigheten skal gi tillatelse for all motorferdsel som det ikke er direkte hjemmel for i verneforskriften, skal kommunen gjøre det samme etter motorferdselloven eller nasjonal forskrift til denne. Kommuner som eventuelt måtte ønske å sette strengere vilkår enn det som foreslås i medhold av vernereglene kan gjøre dette. Grunneier skal også ha gitt samtykke til motorferdselen.

Nasjonal forskrift til motorferdselloven, § 5 a, gir kommunene hjemmel for å tildele løyve for leiekjøring med snøskuter. Lovlige transportoppdrag etter denne hjemmelen er:

1. *Transport mellom bilveg og hytte (ikke stilt krav til avstand eller type transport),*
2. *Tilsyn med privat hytte etter eiers oppdrag,*
3. *Transport av massemedia på reportasjeoppdrag,*
4. *Transport av funksjonshemmede,*
5. *Transport av ved,*
6. *Transport etter dispensasjon gitt etter § 6 i forskrift (unntakstilfelle).*

Det er transportoppdrag etter pkt. 1 som dominerer, og stå for kanskje 95 % av oppdragene. Kommune gir som hovedregel løyve til noen som driver leiekjøring for en periode på 4 år av gangen. Antall løyver (eller aktører) innenfor et område varierer, som innenfor Kvamsfjellet det er gitt løyve til flere, for å sikre en viss konkurranse. Verneforskriften for landskapsvernområdene gjelder altså parallelt, men gir ikke direkte hjemmel for noen av de oppdraga som er nevnt under § 5 a i nasjonal forskrift. Det er likevel sagt at forvaltningsmyndighetene kan gi tillatelse til "*Luft- og snøskutertransport av brensel, materialer, utstyr og proviant til buer, hytter, setrer, anlegg mv.*". M.a.o. må det gis en spesifikk tillatelse fra forvaltningsmyndigheten.

Utfordringen blir dermed å samordne behandling og gjennomføring av ordninga med leiekjøring som kommunen står for etter motorferdsellova med tilsvarende behandling som forvaltningsmyndighet skal stå for etter verneforskriften. Utgangspunktet og målsettinga for denne samordninga må være et håndterbart, kontrollerbart og brukervennlig system. Hvordan søknader skal utformes og hvor de skal sendes inn er beskrevet nærmere under kapittel 5, der det også beskrives hvilke typer tiltak som kan få flerårige tillatelser.

4.6.3 Retningslinjer for forvaltningen

Generelt

Motorisert ferdsel med motorkjøretøy til lands og til vanns er forbudt, herunder bruk av luftfartøy lavere enn 300 meter over bakken. I Vesle Hjerkinns landskapsvernområde reguleres motorferdsel etter bestemmelser i lov om motorferdsel. Ved all ferdsel skal det legges vekt på å unngå terrengskade og forstyrrelse av vilt.

Det framgår av § 3 i vernereglene for de enkelte verneområdene til hvilke formål motorferdsel er tillatt. Her framgår også til hvilke formål forvaltningsmyndigheten kan gi dispensasjon. Det legges opp til at § 4 (Generelle unntaksbestemmelser) i svært liten grad skal benyttes for å gi tillatelse til motorisert ferdsel. Denne hjemmelen må kun benyttes i helt spesielle tilfeller. Økonomiske forhold skal heller ikke benyttes som grunnlag for å benytte denne bestemmelsen. Det vises for øvrig til rundskriv til naturvernloven av november 2001 fra Direktoratet for naturforvaltning (Forvaltning av verneforskrifter), pkt. 6.4.

Generelle retningslinjer:

- For all transport til hytter og buer samt ved utkjøring av saltstein skal det stilles krav til bruk av leiekjører på vinterføre. Dette punktet skal være retningsgivende for tillatelse til alle typer transport, der det kan være relevant å sette slikt vilkår.
- Tillatelsene skal være tidsbegrenset og antall turer skal tilpasses kjøretøy og transportvolum. Det skal tas hensyn til hvilken transportform som er best egnet for oppdraget.
- Persontransport er i utgangspunktet ikke tillatt.
- En del kjøring i landbruksnæring og for formål som forskning, kan være tillatt i henhold til motorferdselloven eller nasjonal forskrift, men likevel kreve dispensasjon i verneområdene.
- All skutertransport på vinterstid som krever tillatelse skal skje før 20. april evt. 3. påskedag om den faller senere. Dette vil også gjelde for all næringstransport hvis det ikke foreligger spesielle behov for senere transport.

Valg av transportform og årstid

Hovedprinsippet er at den transport som gir minst konflikt med verneverdiene og andre brukerinteresser skal nyttes. Økonomiske vurderinger skal ikke tillegges avgjørende vekt.

- Der det er bilvei skal transporten skje etter denne når veien er åpen. Det gis begrenset adgang til vintertransport i disse tilfellene.
- Der det er kjørespor (tillatelse kreves) og disse er nevnt spesielt i forskriften, skal saksutredningen gjøre en avveining mellom transport på barmark eller snø. Er det nevneverdig forskjell i skade på verneverdiene mellom årstidene, skal transport henvises til den mest gunstige transportform og sesong. For hytter langs kjørespor som ikke er nevnt i forskriften, vil tillatelse til transport på barmark bare gis unntaksvis og ved spesielle behov.

Søknadsfrister - koordinering

For å sikre en effektiv saksbehandling der svaret foreligger før sesongen starter henstilles det om at søknader for sesongavhengige transportformål søker:

- Før 1. desember for transport på snødekt mark
- Før 1. mai for barmarkstransport, lufttransport og bruk av motorbåt

For søknader som kommer inn utenom fristene må det påregnes lengre behandlingstid. Forvaltningsmyndigheten kan sette krav om at transport koordineres der det ligger til rette for dette. Les også mer om saksbehandling i kapittel 5.

Bevegelseshemmede

Bruk av rullestol i verneområdene reguleres ikke spesielt. Motorferdselloven tar heller ikke sikte på å regulere bruken av ordinære, ikke terrenggående, elektrisk drevne rullestoler.

Verneforskriften har ingen egen bestemmelse for bruk av snøskuter for bevegelseshemmede. Ved særskilte behov kan det imidlertid søkes om dispensasjon i henhold til § 4 "Generelle unntaksbestemmelser" for transport av bevegelseshemmede. Når det gjelder ren persontransport til

egen hytte vil det generelle regelverket for motorferdsel i utmark være utgangspunktet. Slik transport omfatter kun de som er varig bevegelseshemmede. Legeattest som bekrefter at søkeren ikke kan ta seg fram langs aktuell strekning på egne bein, må vedlegges ved søknaden.

Forvaltningsmyndighetene vil kreve at det brukes leiekjører til dette. Personer som på grunn av alder eller midlertidig sykdom er bevegelseshemmede, blir ikke regna som varig funksjonshemmede i denne sammenheng. Ellers kan personer sitte på med bagasjetransporten til egen hytte innenfor landskapsvernområdene under forutsetning av at dette ikke fører til flere turer enn ellers nødvendig for transport av varer, utstyr, material mv.

Militær operativ virksomhet

Unntak fra motorferdsel forbudet til motorisert ferdsel i forbindelse med militær operativ virksomhet, politi-, rednings-, brann- og oppsynsvirksomhet samt gjennomføring av skjøtsel og forvaltning som er bestemt av forvaltningsmyndigheten er tillatt. Øvelseskjøring for disse formål krever tillatelse fra forvaltningsmyndigheten.

Forsvarets ordinære øvingsvirksomhet er *ikke* å betrakte som «militær operativ virksomhet». Med militær operativ virksomhet menes manøvrer av taktisk karakter, eksempelvis forflytninger i forbindelse med antatte trusler o.l.

Se også hva som står om øvelser i regi av Heimevernskolen på Dombås under eget punkt i retningslinjer spesielle for nasjonalparkene nedenfor.

Redningstjeneste

Praksis her skal være i tråd med retningslinjer gitt av Direktoratet for naturforvaltning i brev av 01.03.99.

Ved reelle aksjoner ledes redningstjenesten av lokalt politi og nødvendig motorferdsel og andre tiltak kan skje uten hensyn til vernebestemmelsene, jfr. naturvernloven § 22, 3 ledd. Under § 22, 3 ledd kan også komme varsling av akutt fare hvor iverksetting er politiets ansvar, dette skal om mulig drøftes med forvaltningsmyndigheten på forhånd og uansett meldes i etterkant.

Forberedende og forebyggende redningstjeneste som medfører motorferdsel krever tillatelse fra forvaltningsmyndighetene som kan gis etter retningslinjer som sier at forebyggende redningstjeneste kan skje for tiltak angitt i plan for hele området som behandles som under forrige punkt. Dette kan være varsling av rasfare, farlige isforhold og lignende.

Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til øvelseskjøring på vinterføre til militær operativ virksomhet, politi-, rednings-, brannvern-, oppsynsvirksomhet samt gjennomføring av skjøtsel og forvaltning som er bestemt av forvaltningsmyndighetene

Øvelses- og utdanningsvirksomhet i forbindelse med redningstjeneste skal ikke tillates i verneområdene, men legges til andre områder.

Kjentmannskjøring kan få dispensasjon etter en plan som omfatter berørte redningsorganisasjoner over et større område. Planen skal være godkjent av politimestrene og søknad sendes gjennom den politimester som har koordineringsansvar for naturoppsyn i verneområdene.

Forvaltningsmyndigheten skal legge hensynet til verneverdiene til grunn for behandling av søknad. Det er viktig at det legges en realistisk behovsvurdering til grunn. Kjentmannskjøring bør arrangeres i samarbeid med fjelloppsyn/naturoppsynet og disse skal trekkes inn i planleggingen og gjennomføringen.

Oppsyn

Motorferdsel i oppsynsøyemed kan utøves av Statens naturoppsyn og fjellstyrenes oppsyn på organisert oppdrag med hjemmel i lov. Oppsynstjeneste i privat regi omfattes ikke av denne bestemmelsen.

Naturoppsyn skal være det primære formål med kjøringen. Dersom transportoppdrag har andre formål enn naturoppsyn må det søkes egen dispensasjon for disse formålene. Dette gjelder for eksempel transport av brensel til og vedlikehold av fjellstyrehytter og jerveregistrering.

Det forutsettes at kjøringen begrenses til et nødvendig minimum og skjer disiplinert, bl.a. ved at en følger gamle spor når dette er mulig. Det meste av oppsynet bør skje til fots. Bruk av terrenggående kjøretøy skal ikke benyttes under oppsynsvirksomhet, med unntak av ved ekstraordinære behov.

Ved telling og registrering av fauna, skal oppsynet til det ytterste forsøke å unngå forstyrrelse på dyrelivet.

Uttransport av syke eller skadde bufe

Unntak fra motorferdselforbudet til nødvendig uttransport av syke/skadde bufe

I forskriften til Rondane og Dovre nasjonalparker heter det at vernebestemmelsene ikke er til hinder for *nødvendig uttransport av syke/skadde bufe når det er gitt melding til forvaltningsmyndigheten*. For Dørålen landskapsvernområde er det ikke gitt vilkår om at transporten må meldes til forvaltningsmyndigheten.

For Rondane og Dovre nasjonalparker er forvaltningsmyndigheten innstilt på å finne praktiske løsninger for uttransport av syke/skadde dyr. Her skal dyreeier eventuelt beitelaget ta kontakt med forvaltningsmyndigheten (Fylkesmannen) i forkant. Dersom det ikke oppnås kontakt og det er behov for motorisert utfrakt umiddelbart, kan slik utfrakt skje mot at det gis melding til Fylkesmannen eller Statens naturoppsyn så rasket som mulig i ettertid. Ved slik kjøring må det ved valg av kjøretrase og fremkomstmiddel legges vekt på at kjøringen ikke skal sette varige spor i grunnen. Det betyr at en fortrinnsvis skal unngå myrer og bløte partier samtidig som en velger lettest mulig kjøretøy og helst med belter. Før en tar i bruk motorisert framkomstmiddel skal en ha vurdert om utfrakt kan skje uten slik motorisert ferdsel.

For Grimsdalen og Frydalen landskapsvernområder der et slikt unntak fra motorferdselforbudet mangler, er forvaltningsmyndigheten innstilt på hurtig saksbehandling, der en skriftlig tillatelse vil kunne bli gitt i ettertid. Også her må løsningen finnes gjennom en kommunikasjon mellom dyreeier og forvaltningsmyndighetene.

Det er spesielt hensynet til fare for slitasje på vegetasjonen og sårbart dyreliv i området som må være avgjørende for valg av trase og kjøretøy.

Utkjøring av saltstein

Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til utkjøring av saltstein på snødekt mark

Denne bestemmelsen er hjemlet direkte i forskriftene for Rondane og Dovre nasjonalparker og for Dørålen landskapsvernområde, mens det for Grimsdalen og Frydalen landskapsvernområder vil bli gitt tillatelse til formålet etter punkt 5.3.a i forskriften. Utkjøring av saltstein skal skje i regi av beitelagene, ved bruk av leierkjører, og etter plan som oversendes forvaltningsmyndigheten sammen med søknad. Søknader fra enkeltgrunneiere henvises til denne ordningen.

Beitedyrleting og dyretellinger

Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til flyving lavere enn 300 meter over bakken i forbindelse med beitedyrleting og dyretellinger (i nasjonalparkene)

Søknad om lavtflyving vil vurderes ut fra følgende momenter:

- Forvaltningsmessig relevans når det gjelder dyretellinger
- Sårbarhet i forhold til villrein og annet sårbart dyreliv, med vekt på årstid og område
- Organisering med samordning mellom de ulike aktørene med behov for dyretellinger (grunneier, rettighetshaver, o.l.)
- Ved tillatelser for lavtflyving med formål beitedyrleting vil det legges vekt på hensynet til villrein.

Forvaltningsmyndigheten er innstilt på å gi tillatelse til villregistreringer og beitedyrleting. Telling av villrein fra fly (antall og struktur) er et årlig fenomen der det kan være aktuelt å gi flerårig dispensasjon. Behovet for bruk av småfly til beitedyrleting vil sannsynligvis dukke opp mer sporadisk.

Det er ikke tatt inn egne punkt i verneforskriftene til landskapsvernområdene for å kunne gi tillatelse til slik lavtflyving. Forvaltningsmyndigheten er derfor innstilt på å gi tillatelse til formålet etter § 4 til dette formålet, og foreslår samtidig en forskriftsendring for å mest mulig unngå dispensasjoner etter unntaksbestemmelsene.

Uttransport av felt elg og hjort

Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til utkjøring av felt elg med beltegående elgtrekk (i nasjonalparkene)

Ved behandling av søknad vil forvaltningsmyndigheten legge vekt på følgende:

- avstand til åpen veg
- antall elg som er tillatt felt i området
- vegetasjonsdekke
- verneverdier i området

Det bør være rettighetshaver som søker om tillatelse, eventuelt jaktlag dersom disse har flerårig kontrakt. Det kan være aktuelt å gi flerårige tillatelser, med vilkår om at kjøring skjer med tanke på minst mulig vegetasjonsslitasje og med hensyn til villrein.

Miljøverndepartementet har tydelig uttalt at i nasjonalparker er det kun bruk av lette beltegående kjøretøyer av typen elgtrekk som er akseptabelt, ikke ATV selv om den har belter. Dersom det oppstår et behov, vil forvaltningsmyndighetene vurdere om det skal gis tillatelse til utkjøring av felt hjort med beltegående elgtrekk etter den generelle unntaksbestemmelsen, § 4. Et slikt behov vil vurderes strengt. Det vises også til muligheten for bruk av hest til kløving og som er direkte hjemlet i verneforskriftene.

Unntak fra motorferdselforbudet til motorisert transport av elg og hjort under skoggrensa (landskapsvernområdene)

I landskapsvernområdene er uttransport av felt elg og hjort direkte hjemlet i verneforskriftene og krever ingen spesiell tillatelse. Bestemmelsen gjelder kun under skoggrensen. Bakgrunn for dette er todelt; mesteparten av det som felles av elg og hjort skjer under skoggrensa og vegetasjonen under skoggrensa er generelt mindre sårbar for terrengslitasje enn i høyfjellet.

Det er ikke stilt spesifikt krav om kjøretøy i bestemmelsen, men en skal fortrinnsvis bruke lette, beltegående kjøretøy. Traktor uten belter bør ikke benyttes. Det oppfordres til å ta hensyn til terrenget når slik transport finner sted og unngå kjøring i myrer og bløte partier. Dersom det oppstår terrengskader skal dette meldes naturoppsynet og utbedres så raskt som mulig i ettertid.

Under høringen av forvaltningsplanen kom innspill om at det noen få steder regelmessig blir felt elg over skoggrensen, eller at den mest skånsomme transporttrasen går der. Forvaltningsmyndighetene er innstilt på å tillate nødvendig transport over skoggrensen ved særskilt behov og med hjemmel i den generelle unntaksbestemmelsen i verneforskriftene. Det vil bli satt vilkår ved en slik tillatelse. Nødvendig motorferdsel langs traktorveg Haverdalsvegen-Ryddølstjønne-Ivarslåe i forbindelse med landbruksdrift omfatter ikke uttransport av felt elg. Det må derfor søkes om å bruke traktorvegen i denne forbindelse. Tillatelsen må i så fall hjemles i § 4. Forvaltningsmyndigheten er imidlertid innstilt på å tillate transport av felt elg langs traktorvegen. En kan påregne flerårig dispensasjon for formålet. Se videre beskrivelse av dette traktorsporet under retningslinjer spesielle for landskapsvernområdene nedenfor.

Vintertransport til buer og hytter

Det er noe ulike retningslinjer for nasjonalparkene og Grimsdalen og Frydalen landskapsvernområder for skutertransport til hytter og buer.

En kan ikke forvente tillatelse til økt antall turer per sesong som følge av endret bruk av bygningsmassen, for eksempel til utleievirksomhet.

Se også hva som står om barmarkstransport under valg av transportform og årstid ovenfor, samt enkelte omtalte kjørespor nedenfor under retningslinjer til landskapsvernområdene.

Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til nødvendig transport av brensel, materialer m.v. til buer og hytter på snødekt mark langs etablerte traseer eller ved lufttransport (nasjonalparkene)

- Tiltakshaver må søke om løyve for nødvendig transport i nasjonalparkene
- Det skal benyttes leiekjører som er godkjent av kommunen etter Nasjonal forskrift om motorferdsel i utmark, § 5 a.
- Ved søknad fra hytteeier vil det som hovedregel kunne gis tillatelse til inntil 2 turer for transport av brensel, proviant og materialer per vintersesong. Ved frakt av materialer til bygging og restaurering kan det være aktuelt å gi tillatelse til flere turer.

Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til luft- og snøscootertransport av brensel, materialer, utstyr og proviant til buer, hytter, setre og anlegg mv (landskapsvernområdene)

For transportbehov på vinterstid til private hytter, setrer og buer i Grimsdalen og Frydalen landskapsvernområder legges det opp til følgende prøveordning:

- Tiltakshaver trenger ikke søke om løyve for visse transportoppdrag til egen seter/hytte/bu, men må bruke godkjent leiekjører i landskapsvernområdet. Leiekjører kan benyttes uten egen tillatelse fra forvaltningsmyndigheten for transport av brensel, materialer, proviant og utstyr til hytter og buer. Det vil ikke bli gitt tillatelse til bruk av egen snøscooter til transport av materialer, selv om det dreier seg om mange turer, Slik kjøring vil også bli henvist til leiekjører.
- De som skal utføre kjøreoppdrag i verneområdene, må ha løyve fra kommunen samt egen tillatelse etter verneforskriften. Leiekjørere skal ha løyve fra kommunen etter Nasjonal forskrift om motorferdsel i utmark, § 5 a. Kommunene bør ha organisert leiekjøringsordning der kommunen er delt inn i løyveområder og det forutsetningsvis er gjort en reell avveining av behov for antall løyver i det enkelte område. Leiekjører søker om tillatelse til oppdragskjøring fra forvaltningsmyndigheten for å utføre transportoppdrag i landskapsvernområdet. Tillatelsen vil samordnes med kommunal ordning, og gis for samme periode som det kommunale løyvet (dog maksimalt for 5 år om gangen).
- Når forvaltningsmyndigheten gir tillatelse for tillatelse til leiekjører for å kunne utføre transportoppdrag i landskapsvernområdene vil det bli satt følgende vilkår:
 - kjøringen må følge på forhånd etablerte traseer mellom bilveg og hytteområde
 - kjøring skal dekke et behov for transporten av brensel, materialer, proviant og utstyr til hytter og buer
 - leiekjører skal føre egen kjørebok for landskapsvernområdet (med skjema fra forvaltningsmyndigheten). Før han kjører inn i landskapsvernområdet skal turen føres inn med starttidspunkt, oppdragets art, oppdragets bestemmelsessted og oppdragsgiver. Rapportering skal skje innen 1. mai og rapport skal sendes forvaltningsmyndigheten.
 - hver hytte/seter (bygningseenhet slik definert i GAB-registeret) har inntil 4 turer med retur per vintersesong i Frydalen og inntil 2 turer med retur i Grimsdalen. (Bakgrunn for dette er at etablert praksis er forskjellig og at Grimsdalen er et viktigere område for villrein vinterstid). Den gitte rammen må inkludere både transport av brensel, bagasje, materialer og tilsyn etter eiers oppdrag. Personer kan sitte på med bagasjetransporten til egen hytte under forutsetning at dette ikke fører til flere turer enn ellers nødvendig for transporten.

Dersom kontroll viser at kjørebok for landskapsvernområdet ikke er fylt ut på tilsendt skjema, er det ikke lovlig kjøring. Et slikt opplegg vil føre til at kontroll av at øvre ramme for antall turer pr. enhet er overholdt må gjennomføres ved innsamling av alle kjørebøker for landskapsvernområdet. Dette skal skje ved slutten av hver sesong, og i tillegg eventuelt som et "uanmeldt bokettersyn" et stykke ut i sesongen. Dersom vilkår for tillatelsen ikke overholdes kan denne trekkes tilbake av forvaltningsmyndigheten, eller føre til at tillatelsen ikke blir fornyet i neste runde.

Når leiekjører skal kjøre for seg selv til egen hytte, kreves separat løyve for dette.

Vintertransport til turisthyttene

I landskapsvernområder behandles slike saker etter § 3, 5.3.b eller c. Transportsøknader i Rondane nasjonalpark behandles etter § 3 pkt 6.3.c, som er det samme som for transport til buer og hytter. Transport på vinterføre og lufttransport kan tillates etter disse punkt - lufttransport bør pålegges når dette er gunstigste transportform i forhold til verneformålet.

I forskriften for Rondane er transport vinterstid til turistanlegg (Peer-Gynt hytta, Rondvassbu og Bjørnhollia) ikke beskrevet som et eget punkt under hva forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til. Disse tillatelsene er derfor hjemlet i § 3, pkt 6.3 c. Ved drift av betjente turisthytter vil behovet for kjøring også gjelde for eksempel frakt av personell. Forvaltningsmyndigheten ser at det kan være behov for forskriftsending der tillatelse til transport på vinterføre nødvendig for drift av turistanlegg/betjente turisthytter i nasjonalparken, kan hjemles under et eget punkt i § 3, pkt 6.3.

Transporten tilknyttet driften til Smuksjøseter skjer med beltebil langs trase som ligger delvis innenfor Rondane nasjonalpark. Denne transporten er spesielt hjemlet med eget punkt i forskriften, og omtales nedenfor under retningslinjer spesielt for nasjonalparkene.

Forvaltningsmyndigheten vil sette følgende vilkår for tillatelse til motorisert ferdsel vinterstid:

- med unntak av uttransport av syke, gjelder tillatelsen ikke transport av turister/gjester til/fra turistanleggene
- motorferdsel skal begrenses til det absolutt nødvendige
- tillatelse vil gjelde for beltekjøretøy/snøskuter på forhåndsdefinert trase på snødekt mark (vist på kart i vedlegg 22)
- årlig rapportering (dato, kjørerute, kjøretøy, hensikt med turen, antall turer, antall km, person som har utført transporten)

Tillatt transport til de betjente turisthyttene vil være tilknyttet normal åpningstid rundt påske. Det er kun Rondvassbu, Smuksjøseter og Peer Gynt hytta som har åpent en lenger periode enn ukene rundt påske. Rondvassbu åpner ofte til vinterferien, Smuksjøseter har oppe allerede fra slutten av januar og Peer Gynt hytta er åpnet 1-2 uker tilknyttet den lokale vinterferien. For sommersesongen så er de fleste åpent fra midten av juni til midten av september, unntatt Smuksjøseter og Rondvassbu, de er åpent tom høstferien. Peer Gynt hytta er åpent 5-6 uker i juli/august.

Det har tidligere ikke blitt gitt spesielle tillatelser til nødvendig tilsyn med selvbetjeningsdelen av turisthyttene. Behovet finnes, men er begrenset. Slik transport vil bli tillatt på vilkår i dispensasjon sammen med vintertransport til de betjente hyttene. Transport midt på vinteren må holdes på et minimum, og vil kreve meldingsplikt til oppsynet før transporten skjer.

Turistanleggene kan påregne flerårige dispensasjoner, forutsatt at rapporteringsrutinene overholdes.

Traseene for vintertransport inn til turisthyttene er vist på kart i vedlegg 22. Transportløypene følger i stort sett stikka eller preparerte skiløyper, med unntak for en av de tre traseene som brukes inn til Bjørnhollia og som følger vegtraseen fra Gammelgården og dermed så vidt berører nasjonalparken, samt traseen til Eldåbu som går langs Østkjølen seterveg/Eldåsetervegen opp til Søre Eldåseter, og deretter videre langs trase for DNT-merket sti. Transport inn til Dørålsetrene følger vegtraseen fra Blæsterdalen. Traseen til Haverdalseter berører så vidt Rondane nasjonalpark, nord for Storrvatnet.

Transport av gjester til Grimsdalshytta, Haverdalseter og Dørålsetrene

Transport av gjester til Grimsdalshytta og Haverdalseter har vært praktisert i mange år samtidig med annen varetransport. Forvaltningsmyndighetene mener en endret praksis vil kunne få store negative konsekvenser for bedriftene. På bakgrunn av dette vil det bli gitt tillatelse til frakt av bagasje, varer, brensel, materialer etc. og personell for drift og vedlikehold av hyttene. Turkjøring og ren persontransport av gjester er ikke tillatt, men personer kan få sitte på til/fra hyttene dersom det er plass sammen med bagasje/varer. Tillatelse vil gjelde for beltekjøretøy/snøskuter på forhåndsdefinert trase på snødekt mark (for trasé se kart i vedlegg 22). At en tillater personer å bli fraktet samtidig med proviant, bagasje og utstyr, skal ikke øke turistbedriftenes transportbehov. I tillatelsen til ombygging av Grimsdalshytta fra Dovre kommune til DNT Oslo og Omegn fra 2001 ble det stilt vilkår om nivået på fremtidig vintertransport. Vilkåret er at transport til turisthytta i perioden 1. desember – 4. juni holdes på samme nivå som i år 2000. Det vil også settes vilkår om rapportering.

I Dørålen kan setereierne/turistbedriftene søke om tillatelse til transport av gjester på snødekt mark langs etablert snøskutertrase sammen med annen varetransport. De samme vurderinger som gjelder for Grimsdalshytta og Haverdalsetra vil gjelde for turistbedriftene i Dørålen.

Preparering og stikking av løyper i nasjonalparkene og landskapsvernområdene

Vernebestemmelsene er ikke til hinder for vedlikehold av merka stier, løyper, bruer og skilt i henhold til forvaltningsplanen

Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til:

- Preparering av skiløyper i enkelte randsoner til Rondane nasjonalpark*
- Motorferdsel i forbindelse med opparbeiding, merking og preparering av skiløyper og skibakker i Grimsdalen og Frydalen landskapsvernområder.*

Tidsperiode for tillatt motorferdsel i forbindelse med merking og vedlikehold av skiløyper står beskrevet i kapittel 4.3 om ferdsel. På kart i Vedlegg 18 og i tabellen i vedlegg 23 fremkommer hvilke løyper som er godkjente i forvaltningsplanen, der stikking og preparering nevnes med tillatt periode for oppkjøring.

NB! Begrepet randsoner i forskriften betyr i ytterkant av nasjonalparken (ellers i dokumentet betyr randsoner områder som grenser inn til, men ligger utenfor, verneområdene).

Nasjonalparkene

Unntak fra motorferdsel forbudet til kjøring vinterstid med beltekjøretøy langs skiløypa mellom Smukksjøseter og Høvringen i forbindelse med transport til Smukksjøseter i henhold til forvaltningsplan

Trasé som brukes til transport mellom Høvringen og Smukksjøseter er vist på kart i vedlegg 22, og går langs en preparert skiløype som går inne i nasjonalparken. Her vil det skje en samordning mellom forskrift med hjemmel i motorferdselloven og verneforskriften etter naturvernloven. Transport som har med driften til Smukksjøseter å gjøre har direkte hjemmel i verneforskriftene. I den tidligere tillatelsen for 2006-2008 til de tre bedriftene som bruker beltebil til persontransport, ble det ikke satt vilkår om rapportering. I tillatelsen som er gitt for den kommende perioden på tre år, fra 2009- 2011, skal det føres kjørebok/loggjournal for transporten som skal sendes Fylkesmannen innen 1. juli hvert år. Beltebilen skal følge samme trase som er benyttet tidligere og som er inntegnet på kart i vedlegg 22. Fylkesmannen har signalisert til turistbedriftene på Høvringen at de i neste omgang må innstille seg på å finne en egnet trase lenger ned i terrenget og utenfor nasjonalparken, og at det derfor ikke kan påberegnes at det lenger vil bli gitt dispensasjon fra verneforskriften for rekreasjonskjøring med beltebil innenfor nasjonalparken. Det anbefales også at næringstransporten til Smukksjøseter Fjellstue følger den nye traseen, men dette må i tilfelle skje i samråd med innehaveren av fjellstuen.

Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til motorferdsel sommerstid på eksisterende traseer for drift av Rondvassbu og Peer-Gynt hytta

Både Rondvassbu, Peer-Gynt hytta og Bjørnhollia vil få tillatelse til kjøring på eksisterende veier/kjørespor for drift av hyttene. Kjøringen må begrense seg til det som er høyst nødvendig av varetransport og transport av utstyr og personell. Transport av gjester til/fra hyttene er ikke tillatt (med unntak av syketransport).

Turisthyttene kan påregne flerårige dispensasjoner forutsatt at rapporteringsrutinene overholdes. Det vil bli satt vilkår om rapportering i etterkant av hver sesong.

Det vil foreslås en endring av verneforskriften for Rondane nasjonalpark slik at motorferdsel til Bjørnhollia for drift av turisthytta sommerstid tas inn som et formål forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til etter § 3. Dette vil også gjelde for dem som har eiendom i området i tråd med forskriften for Myldingi naturreservat.

Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til motorisert ferdsel med båt på Rondvatnet

I verneforskriften for Rondane kan forvaltningsmyndigheten gi tillatelse til motorisert ferdsel med båt på Rondvatnet, jf § 3, pkt 6.3.h. Bestyrer på Rondvassbu har etablert rutebåttransport for turister sommerstid på Rondvatnet.

- Dagens omfang på båtruten vil kunne videreføres etter søknad
- Ved tillatelse vil det bli stilles vilkår om årlig rapportering av antall turer og antall passasjerer for hver enkelt dag gjennom sesongen
- Det vil stilles krav til maks 7 knops hastighet på båten
- Tillatelse til drift av rutebåttransport vil bli gitt for 3-4 år forutsatt at vilkårene overholdes
- Ved skifte av båt skal båttypen i størst mulig grad tilpasses omgivelsene og forvaltningsmyndighetene bør kontaktes i forkant for avklaring

Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til bruk av motorkjøretøy på vinterføre i forbindelse med øvelser i regi av Heimevernskolen på Dombås i fjellområdene mellom Dovrefjell og Grimsdalen i henhold til forvaltningsplanen

Bakgrunn for bestemmelsen er Heimevernskolenes behov for følgekjøretøy under vinterøvelser med ski. Øvelser bør i utgangspunktet legges utenfor nasjonalparken. Eventuelle tillatelser vil lokaliseres til utkanten i vestre deler av Dovre nasjonalpark (sørvest for Foksådalen), da Dovre nasjonalpark er sentral for villrein også vinterstid. All aktivitet skal ta hensyn til villreins arealbruk.

Andre særlige tilfeller

På bakgrunn av en lang tradisjon for en årlig busstur til Rondvassbu på sommer/høst kan Sel Bo- og servicesenter og Sel Sjukehus påregne tillatelse etter søknad, til å kjøre sine beboere på tur til Rondvassbu. Kjøringen må skje langs etablert trase fra Spranget til Rondvassbu og tillatelsen vil bli gitt for en tur hver høst. Av hensyn til Rondvassbu bør turen planlegges gjennomført etter skolestart og i midtuke (ikke fredag-mandag).

Landskapsvernområdene

Unntak fra motorferdselforbudet til motorferdsel i forbindelse med vedlikehold og tilsyn av veganlegg

Vedlikehold av og tilsyn med veger kan gjøres uavhengig av åpningstiden for vegen. Motorferdsel som kreves i forbindelse med dette arbeidet er unntatt fra motorferdselforbudet. For at arbeidet på vegen kan foregå uten tillatelse fra forvaltningsmyndighetene skal vedlikeholdsarbeidet ikke heve standarden over den standarden vegen hadde på vernetidspunktet i 2003.

Flere av vegene brøytes og vedlikeholdes slik at vegen tørker opp før vegen åpnes for kjøring med bil. Brøyting for dette formålet er ikke hjemlet direkte i forskriften. Slik brøyting kan være svært viktig for å unngå at vann/flom ødelegger vegnettet under snøsmeltinga om våren, og vil derfor kunne være en viktig del av vegvedlikeholdet. Forvaltningsmyndigheten er av den grunn ved behov innstilt på å gi dispensasjon for nødvendig brøyting ved bruk av den generelle unntaksbestemmelsen (§ 4). Eventuell dispensasjon til setereierne for kjøring til Grimsdalen fra og med 1. juni (vegen åpner 5. juni) skal ikke innvirke på tidspunktet for når slik vedlikeholdsbrøyting starter. I de tilfeller det ikke er låst vegbom er det også svært viktig å informere om at kjøring langs brøytet veg før den åpner, er strengt forbudt.

Unntak fra motorferdselforbudet til motorferdsel på enkelte omtalte veger

Grimsdalsvegen

Etter søknad er forvaltningsmyndigheten innstilt på å gi setereierne i Grimsdalen dispensasjon for kjøring på Grimsdalsvegen i perioden 1. juni- 5. juni ved behov i forbindelse med næringsvirksomhet. Slike søknader må vurderes konkret for hvert enkelt år og tillatelse vil bare kunne gis når det ikke

ansees å være til skade for naturverdiene (villreinen). Dette vil også gjelde hvis det foreligger spesielt behov for tilsyn av Grimsdalshytta tidligere enn 5. juni. Transportbehov knyttet til drift av turisthytten må vente til 5. juni. Vi ønsker ikke en generell åpning av vegen på strekningen mellom Eftansåi og Vegaskillet på denne tiden på grunn av at det kan være fostringsflokker i området rundt Vegaskillet. Lokalt bør en derfor søke å finne en løsning som gjør at det kun er setereierne i Grimsdalen med dispensasjon som får tilgang til nøkkelen for bommen ved Eftansåi (evt. med bomvakt der). Dersom dette ikke er mulig, er forvaltningsmyndigheten innstilt på å tillate åpning av bommen ved Eftansåi. Bommen på Vegaskillet må i denne perioden være betjent eller så må oppsynet gjennomføre stikkprøver for å kontrollere at ferdselen foregår etter gitte dispensasjoner. Det må derfor settes opp skilt som gjør det klart at kjøring på vegen i perioden 1.-5. juni bare er tillatt for de med spesiell tillatelse. Denne bestemmelsen må håndheves av oppsynet.

Vegen i Ryddølsdalen

Denne veien har status som bilveg og er låst med bom. Det skal ikke tilrettelegges for allmenn trafikk her, så standarden på denne veien skal ikke utbedres utover den standarden den hadde på vernetidspunktet. Forvaltningsmyndigheten er innstilt på å gi tillatelse til enkelte forbedringer etter søknad, dette gjelder det å sette opp ei enkel bru på det øverste punktet i dalen, av i alt to, som Ryddølsåa krysser veien. Dersom setereierne har behov for å bruke gamle atkomsveger, bør kjøresporet fra Grønbakkene til Ivarslå benyttes. Det er ikke aktuelt å opparbeide nye traktorveier i dette området. Det kan gis tillatelse til å opprette midlertidige driftsveier, som medfører kun lettere terrengslitasje, i forbindelse med skogsdrift.

Veger/kjørespor i Frydalen landskapsvernområde

Østkjølen seterveg/Eldåsetervegen og Peer-Gynt seterveg er åpne i perioden 1. juni til 1. desember. Forvaltningsmyndighetene vil senere vurdere å høre på forslag om endring av forskriften for Frydalen landskapsvernområde, der Østkjølen seterveg (Eldåsetervegen) åpnes for motorferdsel i perioden fra fredag før palmesøndag til 1. desember.

I forskriften for Frydalen er det ikke direkte hjemmel til å tillate transport på barmark til hytter/buer. På bakgrunn av etablert praksis, og liten konflikt med verneformålet jamført med vintertransport, er forvaltningsmyndigheten likevel innstilt på å gi tillatelse etter den generelle unntaksbestemmelsen (§ 4) til et begrenset antall turer til fjellstyret, hytte- og setereiere for transport av proviant, brensel, materialer, utstyr og lignende. Dette gjelder to strekninger med kjørespor. Det ene går fra de siste hyttene/måsåbuene ved Tjønnbakken/Indretjønn til Ranglartjønn, Det skal settes opp bom sør for den siste måsåbuen. Det andre kjøresporet går fra Fryosen frem til Frylisætra og Sandvika. Nord-Fron kommune har påpekt at driften av Frylisætra kan bli tatt opp igjen. Kjøresporet fortsetter inn til Luseby, men er der av dårligere standard. Et alternativ som kan vurderes er å kjøre i vasskanten her, i henhold til tidligere praksis. Transport til Luseby bør likevel fortrinnsvis skje på vinterføre eller med båt over Furusjøen.

Unntak fra motorferdselforbudet til motorferdsel i forbindelse med skogsdrift etter vernskogbestemmelsene

I forskriftene for Frydalen og Dørålen er det ikke satt vilkår om at unntaket gjelder motorferdsel i forbindelse med skogsdriften etter vernskogbestemmelsene. Det er imidlertid også her kun hogst etter vernskogbestemmelsene som er tillatt uten søknad.

Unødige terrengskader, vegetasjonsslitasje og forstyrrelse av dyrelivet må unngås. Eventuelle terrengskader må utbedres så raskt som mulig.

Bestemmelsen gjelder motorferdsel som er nødvendig for selve hogsten og utkjøring av tømmer til veg. Bestemmelsen omfatter også brøyting av veg som er nødvendig for uttransport av tømmer. Dette er spesielt aktuelt i Frydalen.

Unntak fra motorferdselforbudet til nødvendig motorferdsel i forbindelse med landbruksdrift på og i nærheten av innmark

Forbudet mot motorferdsel er ikke til hinder for motorferdsel i forbindelse med landbruksdrift på og i nærheten av innmark. Dette vil i hovedsak gjelde bruk av traktor i samband med seterdrifta.

Unntak fra motorferdselforbudet til nødvendig motorferdsel langs traktorveg Haverdalsvegen-Ryddølstjønne-Ivarslåe i forbindelse med landbruksdrift

Motorferdsel på denne traseen kan skje uten søknad når formålet er:

- tilsyn og sanking av beitedyr
- utkjøring av saltstein

Det går flere sideveger/kjørespor til denne traktorvegen som brukes i landbruksdriften.

Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til nødvendig transport på barmark til buer og hytter langs traktorvegen mellom Haverdalsvegen om Ryddølstjønna til Ivarslåe

Nødvendig transport nevnt i dette punktet tilsvarer det som gjelder for luft- og snøskutertransport av brensel, materialer, utstyr og proviant til buer, hytter og setre. Det er hjemmel for å tillate transport til måsåbuer/buer langs traktorvegen mellom Ivarslåe og Haverdalsvegen sommerstid av hensynet til villrein om vinteren. Ved søknad om transport må forvaltningsmyndigheten vurdere hva som er mest hensiktsmessig av skutertransport langs annen trasé enn vegen vinterstid eller transport med bil om sommeren, inkludert transport på de sideveger som nevnes ovenfor under punktet ovenfor i.f.m landbruksdrift i samme område.

Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til nødvendig transport på barmark til Grimsdalsgruva langs traktorvegen fra Hovdagrenda

Forvaltningsmyndigheten er innstilt på å gi tillatelse for transport til lagshytta i forbindelse med arrangementer eller helger der hytta er åpen med servering.

Dersom det er behov for uttransport av sau under sauesankingen, kan det være aktuelt å gi tillate til motorferdsel langs vegen.

Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til motorisert transport i forbindelse med jord- og beitebruk i utmark

Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til annen nødvendig kjøring i utmark i samband med jordbruk og beitebruk. Det vil bli gitt flerårige løyver til beitelag for utkjøring av saltstein i beiteområdene med snøskuter på snødekt mark. Det skal settes krav til bruk av leiekjører, jf de generelle retningslinjene.

Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til bruk av traktor på kjøresporet fra Elgvassligrenda til Elgevatnet i forbindelse med fiskekultivering og drift av setereiendommene ved Elgevatnet

Nødvendig transport nevnt i dette punktet tilsvarer det som gjelder for luft- og snøskutertransport av brensel, materialer, utstyr og proviant til buer, hytter og setrer. Transport bør foregå sommerstid av hensynet til villrein. Det kan derfor søkes forvaltningsmyndigheten om tillatelse til transport på barmark og en kan påregne flerårig dispensasjon for inntil 2 turer per sesong. Det vil settes vilkår om rapportering med antall turer, formål og tidspunkt for turene. "Drift" av setereiendommene inkluderer tilsyn med dyr på utmarksbeite, utlegging av saltstein og uttransport i forbindelse med sanking.

4.6.4 Tiltak – motorferdsel

Tiltak	Ansvarlig
Dokumentere og overvåke standarden og bruken av bilveg fra Fryvollan til Storgranbakken (del av Peer-Gynt seterveg), samt fra Eldåbakken til Dalsegsetra og videre opp mot Nysteig/Nordre Eldåseter (del av Østkjølen Seterveg/Eldåsetervegen). Gjennomføre tiltak for å stoppe kjøring inn i nasjonalparken ved Storgranbakken, å tilrettelegge for en parkering ved nasjonalparkgrensen.	FM
Sette opp informasjon om åpningstider for veger der disse ikke er stengt med bom (Eldåsetervegen/Østkjølen seterveg), Peer-Gynt seterveg og ved Eftansåi i starten av Grimsdalsvegen.	FM
Sette opp bom der kjøresporet begynner på strekningen Tjønnbakken- Ranglartjønn	FM

4.7 Turisme, reiseliv og utvikling i randsonen

Informasjonspunkt ved Bjørnsgardseter i Grimsdalen

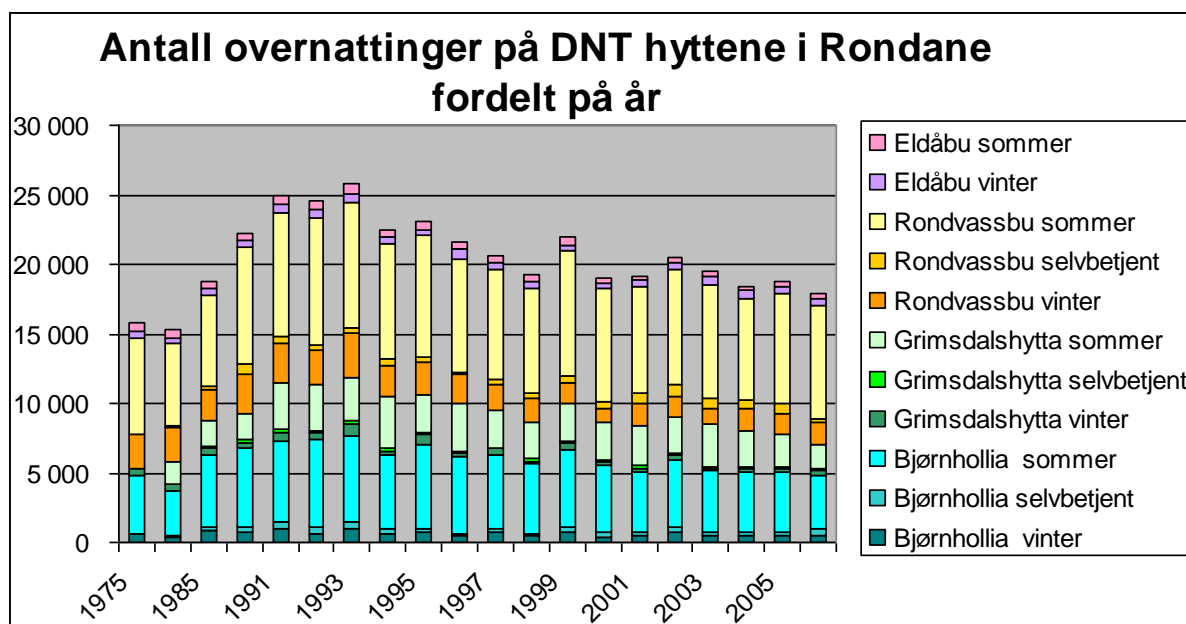
Foto: Kirstin Fangel

4.7.1 Status og utfordringer

Turisthyttene i Rondane

DNT Oslo og Omegn eier fire turisthytter i Rondaneområdet: Grimsdalshytta, Rondvassbu Bjørnhollia og Eldåbu. De tre førstnevnte er betjente i perioden fra slutten av juni til september/oktober og i tilknytning til påskeferien. Rondvassbu er betjent i en lengre periode rundt påsken enn de andre to. Ellers finnes selvbetjeningskvarter på disse tre hyttene. Eldåbu er kun selvbetjent. I til disse hyttene, ligger den selvbetjente hytten Gråhøgdbu rett sør for Rondane nasjonalpark på Venabygdsfjellet. Alle DNTs turisthytter, inkludert selvbetjeningskvarterene, er stengt i kalvingstiden for villrein i perioden 1. mai - 10. juni. De private turisthyttene Haverdalseter og Dørålseter ligger også sentralt i området, og er betjente rundt påsken og om sommeren. Ved Dørålseter ligger en selvbetjeningsdel på lik linje med turistforeningens.

DNT Oslo og Omegn har statistikk på overnattingstall tilbake til 1975. Først på 1990-tallet var besøket på turistforeningshyttene størst, med ca 25 000 gjestedøgn i 1993. De siste tre årene har DNT rapporterte om lag 18000 gjestedøgn for de fire hyttene i Rondane. Antallet overnattinger har altså gått ned siden toppen som var på 1990-tallet.

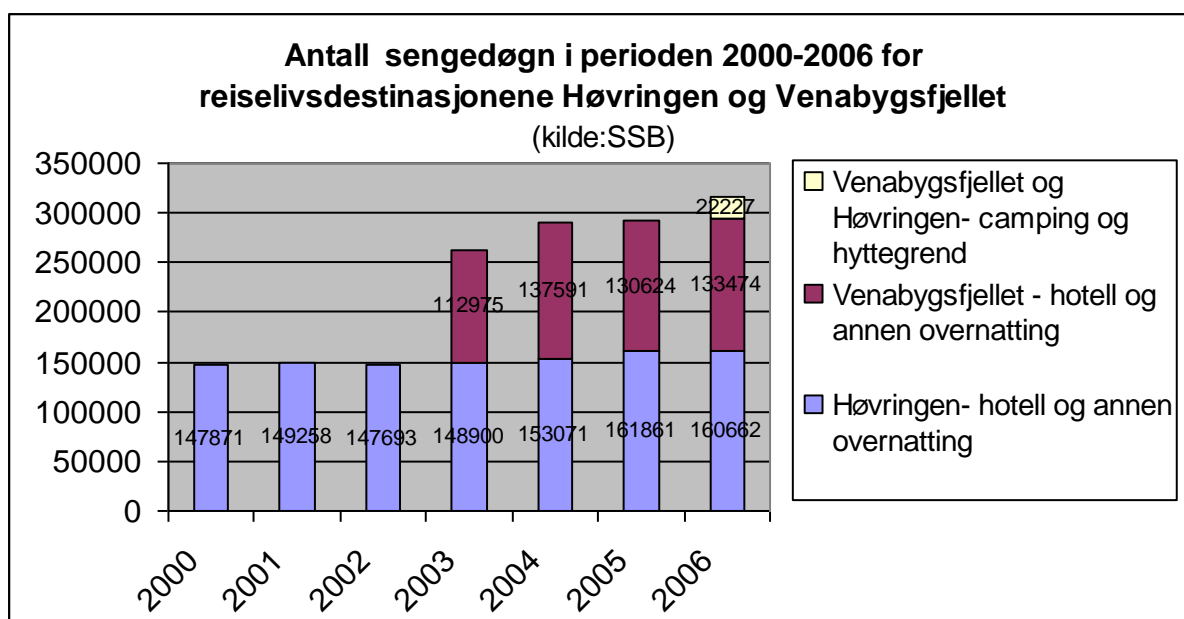

Figur 2. Antall overnattinger på turistforeningens hytter.

Reiselivet i randsonen

Oppland er et stort reiselivsfylke og mange som besøker regionen vil legge turen om Rondane. Reiselivet er mest utbygget på Gudbrandsdalssiden med Høvringen og Venabygdsfjellet som de to største destinasjonene, med mange reiselivsbedrifter. Antallet sengedøgn for disse destinasjonene utgjør over 300 000 overnattinger alene (se figur 3). Statistikk er kun mulig å få presentert for tre eller flere bedrifter samlet. Dette er årsaken til at dataene presenteres for ulike perioder.

Det er hoteller også på Mysuseter/Raphamn og ved Furusjøen med en nærhet til verneområdene som gjør at turister herfra også besøker Rondane og Frydalen. I tillegg til disse er det også turistbedrifter i Atndalen, Follidalen og langs E6 over Dovrefjell. Reiselivsbedriftene her er mindre og ligger mer spredt.

Figur 3. Antallet sengedøgn i perioden 2000-2006 for turistbedriftene på Høvringen (2000—2006) og Venabygdsfjellet (2003-2006). For kategorien camping og hyttegrend var rapporteringen begrenset for tidligere år, med unntak av 2006.

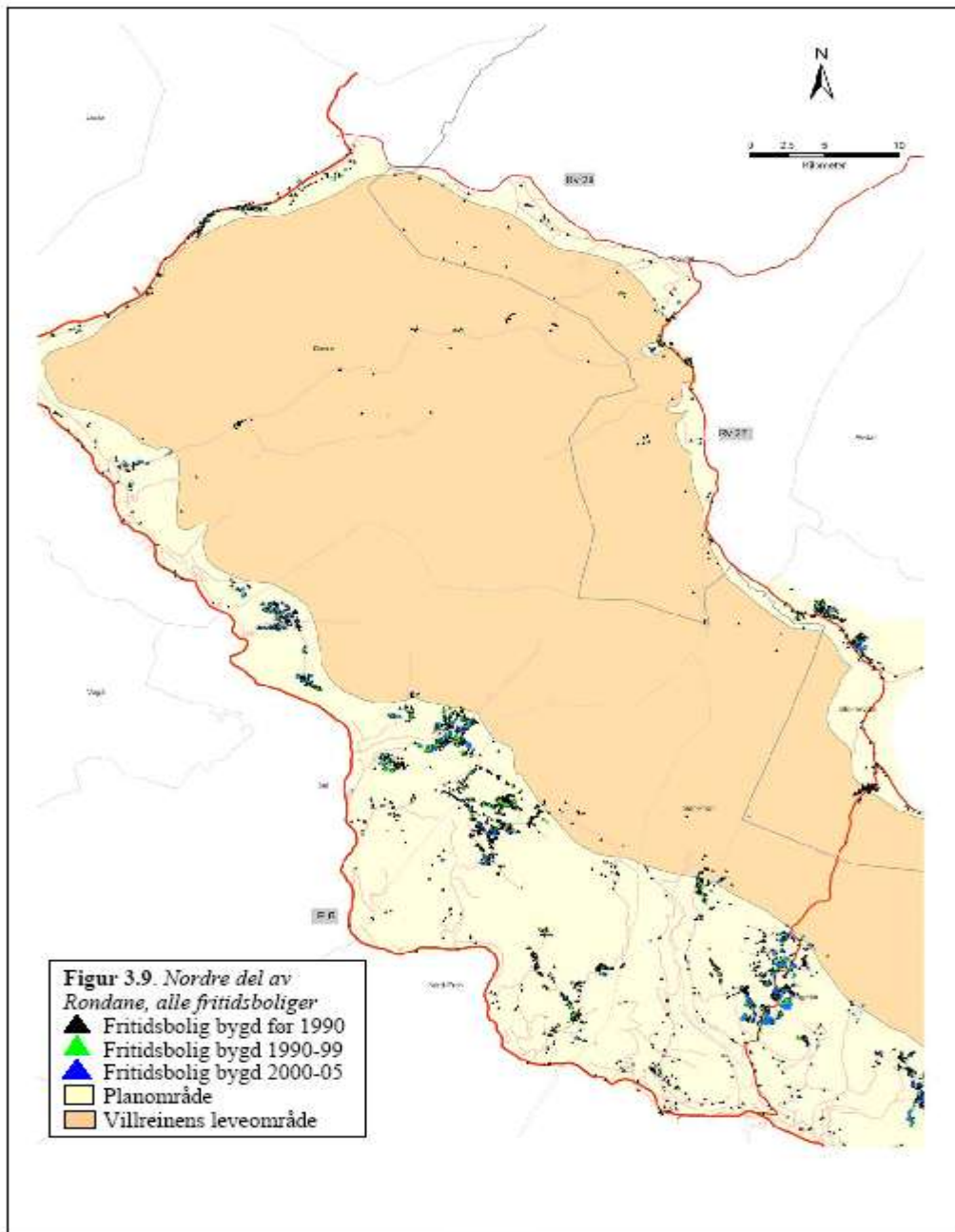
Fylkesdelplan Rondane – et viktig verktøy

Med unntak av omtale i deler av dette underkapitlet omhandler forvaltningsplanen de store verneområdene i Rondane-Dovre. Verneverdiene i området påvirkes imidlertid også av forhold utenfor vernegrensene. Et eksempel på dette er hyttebygging og turistnæringen som kan gi økt ferdsel inn i verneområdene. Det er derfor viktig hvordan arealene som grenser til verneområdene forvaltes og hvordan økt ferdsel her kanaliseres.

Fylkesdelplanen for Rondane gir overordnede retningslinjer for tiltak i villreinens leveområde og influensområde – som strekker seg utenfor vernegrensene. Planen er dermed et viktig verktøy for å styre utviklingen i randsonen av verneområdene.

I tillegg til retningslinjer for utbygging har også fylkesdelplanen retningslinjer for organisert ferdsel, hvor det heter at: *”Organiserte turer bør legges utenfor leveområdet. Dersom slike turer skal gjennomføres, forutsettes det at stier og løyper i godkjente løypeplaner benyttes”*. Disse retningslinjene er strengere enn formuleringen om organisert ferdsel i verneforskriftene for nasjonalparkene og Dørålen landskapsvernområde. Intensjonen samsvarer imidlertid med hvordan vi foreslår at bestemmelsene om organisert ferdsel i Rondane-Dovre skal praktiseres. Praktiseringen av forskriften er omtalt under punktet om organisert ferdsel i retningslinjer for forvaltningen.

Antallet hytter innenfor den nordre delen av området for fylkesdelplanen for Rondane er vist i figur 4. Her vises også hvilke perioder hyttene er bygd.

21

Figur 4. Kartet viser antallet fritidsboliger bygd innenfor planområdet for Fylkesdelplanen for villrein i Rondanes nordre del, i perioden før 1990, perioden 1990-1999 og perioden 2000-2005 (Bråtå og Overvåg, 2006).

Som et ledd i forberedelse til arbeidet med revisjon av fylkesdelplanen for Rondane har Oppland fylkeskommune kartlagt tomtereseve i fylkesdelplanområdet per 1. september 2006. Tomtereserver er tomter som ligger i godkjente kommunale planer, men som ikke er utbygd. Tabell 10 viser den tomtereseve hver kommune har *innenfor* fylkesdelplanområdet, ikke antallet ubebygde tomter i kommunen som helhet. Opplysningene ble samlet inn fra kommunale planleggere.

Tabell 10. Tomtereserver (antall ubebygde godkjente tomter) innenfor planområdet for Fylkesdelplan Rondane per 1. september 2006, fordelt på kommune.

Kommune	Antall ubebygde godkjente tomter
Dovre:	403
Sel:	285
Ringebu:	473
Sør-Fron:	0
Nord-Fron:	414
Folldal:	30
Stor-Elvdal:	285

Trafikkutvikling på bomveger i området

Grimsdalen

Det passerer omlag 8000 kjøretøyer (medregnet betalende, sesongkort og ikke-betalende ved bommen på Vegaskillet) gjennom Grimsdalen på en sesong. Dette er et gjennomsnitt som har holdt seg stabilt de siste 8-10 årene.

Tjønnbakkvegen

På vegen fra Mysuseter til Tjønnbakken og Spranghaugen passerer det mellom 10-12000 kjøretøy per sesong. En del av de som passerer er besøkende til hytter i området som ligger uten for verneområdene.

Guiding

Det er noe turistguiding knyttet til Rondane. Den mest omfattende formen er guidede turer med hest. Dette er omtalt under organisert ferdsel. Guiding til fots sommerstid skjer blant annet fra Sletten gård i Folldal. Sjoa Rafting arrangerer guidede vinterturer ofte med utgangspunkt i Høvringen. Forvaltningsmyndighetene har ikke full oversikt over den guidede turaktiviteten knyttet til verneområdene i Rondane. Det er i seg selv en utfordring å få kontakt med aktører som driver eller som planlegger denne typen turvirksomhet. Guiding er imidlertid en aktivitet en regner med vil bli mer aktuell i årene som kommer.

Tilrettelegging – parkeringsplassen på Spranget

I kongelig resolusjon av 24. oktober 2003 om utvidelse av Rondane nasjonalpark og opprettelse av Frydalen landskapsvernområde ble det bedt om at en vurderer tiltak for å skjerme kulturminnene i området og gi parkeringsplassen på Spranghaugen en bedre utforming. Spranghaugen/ Mysuseter inngår videre som et av stopp-punktene i "Nasjonalparkruta", og er et viktig tiltak i Nasjonalparkriksatsingen.

I april 2005 ble det nedsatt en arbeidsgruppe for å jobbe med utfordringene knyttet til Spranghaugen/Mysuseter. Denne gruppa var relativt bredt sammensatt. Senere har det blitt jobbet i noen mindre grupper, deriblant med arkitekt fra Oppland fylkeskommune, for å komme fram til endelig utforming av parkeringsplassen på Spranghaugen med informasjons- og tilretteleggingstiltak.

Siden Spranget/Mysuseter er pekt ut som stopp-punkt i Nasjonalparkruta er det særlig viktig at tiltakene er kvalitetsmessig godt utformet, godt tilpasset et åpent fjell-landskap. Parkeringsplassen bør blant annet avgrensnes på en mer estetisk bedre måte enn dagens løsning. Kapasiteten på parkeringsplassen er foreslått økt med ca 30 plasser ut i fra at det er et ønske om å innføre parkeringsforbud langs vegen. Parkering langs vegen er estetisk og opplevelsesmessig sett uheldig, samtidig som parkeringen fungerer som en forsterket barriere for villrein. Et parkeringsforbud er imidlertid avhengig av avtale med grunneiere og rettighetshavere.

Fylkesmannen har derfor fattet vedtak om at:

- Parkeringsplassen utvides til 185 plasser, utvidelsen skjer mot øst. Det etableres en rundkjøring for buss.
- Parkeringsplassen avgrensnes med steinsetting og enkle benker
- Parkeringsrekkene markeres med steinsetting

- Det etableres et informasjonspunkt med 3 skifertavler, samt et steinbord med retningsanvisere til fjelltoppene i Rondane
- Bommen på vegen inn til Rondvassbu flyttes litt
- Det lages innmuring for 3 avfallscontainere

Det fysiske arbeidet på Spranghaugen er allerede startet, blant annet ved at parkeringsplassen er utvidet og at informasjonspunktet er etablert.

Sel kommune vedtok i 2007 at Sel Fjellstyre kan ta parkeringsavgift på Spranget, Denne ordningen ble evaluert av kommunen i 2009. Kommunen vedtok da at ordningen kan videreføres i første omgang ut 2011.

4.7.2 Retningslinjer for forvaltningen

Sertifisering av guider

Forvaltningsmyndigheten har ikke anledning til å stille krav om sertifisering av guider når det gis tillatelser til den type turer. Forvaltningsmyndigheten bør imidlertid sette vilkår om kompetanse. Dokumentasjon av kompetanse innen naturmiljø og områdevern vil være en fordel ved behandling av søknad om organisert ferdsel. Sertifisering vil være et virkemiddel for å synliggjøre slik kompetanse.

4.8 Forskning og undervisning

Regnbuer over Frya

Foto: Kirstin Fangel

4.8.1 Status og utfordringer

Forvaltningsmyndighetene har i dag ikke fullstendig oversikt over forskningsaktiviteten som har foregått innenfor verneområdene i Rondane.

Det er gjort mange studier av vegetasjon og flora spesielt i Dovre og Grimsdalen.

Rondvatnet inngår i et program for overvåking av langtransportert forurenset luft og nedbør som utføres av Norsk institutt for vannforskning (Schartau, A.K. m fl. 2006). Programmet startet i 1980 i regi av Statens forurensningstilsyn.

Jaktrettshaverne ved villreinutvalget er ansvarlig for årlig bestands- og strukturtellinger. Dette er et ledd i forvaltningen av villreinstammen. Det pågår også en regelmessig registrering av villreins arealbruk i Rondaneområdet av Statens naturoppsyn, villreinutvalgene, Norsk institutt for naturforskning og andre forskningsinstitusjoner. Et sammendrag av resultatene så langt vil utgjøre grunnlaget for fastsettelse villreins leveområde, som skal utredes på nytt i forbindelse med revisjon av fylkesdelplanen for Rondane. Universitetet i Oslo ved Eigil Reimers har et pågående forskningsprosjekt på villrein i Rondane, der 10 simler er radiomerket. Målet med prosjektet er å studere aktivitet og områdebruk hos villrein med ulik opprinnelse. I tillegg inngår Rondane-nord i et forskningsprogram "Rein og caribou – tålegrensers vis å vis menneskelig virksomhet", der reins vaksomhetsatferd og frykt- og fluktatferd hos villrein med forskjellig tamreinnflytelse skal undersøkes (pers. med. Reimers 2006). I tillegg overvåkes lavmattene i Rondane som del av forskning knyttet til effekter av ferdsel og hyttebygging (pers. med Nellemann 2006). Dette er prosjekter med særlig høy relevans for forvaltningen av verneområdene i Rondane.

Registrering av ynglehi hos jerv skjer årlig som en del av rovviltforvaltningen. Det er Norsk institutt for naturforskning som nå har ansvaret for registreringsarbeidet og rapportering. SNO og fjellstyrene utfører feltarbeidet.

Ofte vil forskningsaktiviteten medføre bruk av snøskuter eller annen form for motorisert ferdsel. Forvaltningsmyndigheten mottar da søknad om dispensasjon fra vernebestemmelsene for motorferdsel. I enkelte tilfeller vil aktiviteten også berøre andre bestemmelser i forskriften som for eksempel i nasjonalparkene der: *"All vegetasjon, herunder døde trær og busker, skal vernes mot skade og ødeleggelse av enhver art ... Dyrelivet, herunder hi, rei, hekke-, yngle- og gyteplasser er fredet mot skade og ødeleggelse."*

For forskningsaktivitet der motorisert ferdsel ikke er nødvendig skal forskeren også forsikre seg om at aktiviteten ikke kommer i konflikt med andre vernebestemmelser.

4.8.2 Retningslinjer for forvaltningen

Forvaltningsmyndighetene kan gjøre unntak fra vernebestemmelsene når formålet med vernet krever det, for vitenskaplige undersøkelser,....

De generelle vernebestemmelsene for landskap, plante- og dyreliv, ferdsel, motorferdsel og forurensing gjelder for alle former for undervisning og forskning i verneområdene.

Retningslinjer:

- Undervisning og forskning som kommer i konflikt med vernebestemmelsene skal søke forvaltningsmyndigheten om særskilt tillatelse. Slik aktivitet skal være i regi av en utdannings- eller forskningsinstitusjon.
- Ved søknader om forskningsvirksomhet i verneområdene etter § 4, prioriteres:
 - Fagområder med spesiell betydning/relevans for forvaltningen
 - Effektforskning på ulike aktiviteter der effektene kan ha innvirkning på verneformålet
 - Forskning på tilretteleggingstiltak som reduserer skadevirkninger av ulike aktiviteter
 - Prosjekter som er del av nasjonale eller internasjonale forsknings- eller overvåkingsprosjekter
 - Videreføring av prosjekter
- Undervisning og forskning som kan gjennomføres med tilnærmet samme verdi utenfor verneområdene, skal kanaliseres dit.

Vilkår som bør settes når det gis tillatelse til motorferdsel:

- Der samordning av motorferdsel med pågående overvåkning/forskningsaktivitet er mulig, skal det settes vilkår om slik koordinering. For forskning på villrein bør en søke å samordne aktiviteten med villreinutvalgets aktivitet, dersom det er mulig.
- Motorferdsel skal alltid begrenses til det som er høyst nødvendig og dispensasjon skal ikke gis dersom motorferdselen medfører unødig forstyrrelse på villrein og annet dyreliv.

5. Forvaltningsmessige oppgaver

Oppsyn i Rondane

Foto: Mogens Lorentzen

5.1 Status og utfordringer

5.1.1 Forvaltning

Fylkesmennene har forvaltningsmyndighet for Dovre og Rondane nasjonalparker og de fire landskapsvernområdene. Forvaltningsmyndigheten for en del av naturreservatene i Dovre kommune er delegert til kommunen. Forvaltningen av områdene betyr sikring av nasjonale miljøverdier.

Saksbehandling

De ulike verneområdene har en egen verneforskrift. Parallelt med verneforskriftene gjelder også annet lovverk, men det er verneforskriftene som går foran. Annet lovverk som berører tiltak i verneområdene er følgende (myndighet i parentes):

- Lov om lakse- og innlandsfiske og viltloven (kommune)
- Lov om motorferdsel i utmark (kommune)
- Plan- og bygningsloven (kommune)
- Skogbruksloven (kommune)
- Forurensingsloven og brann- og eksplosjonsvernloven (kommune)
- Friluftsløven (kommune)
- Kulturminneloven (fylkeskommune)
- Fjelloven og lov om bygdeallmenninger (fjellstyre/allmenningstyre).
- Naturmangfoldloven (artsfredning)(DN)

For tiltak som bare krever tillatelse etter verneforskriften sendes søknad direkte til forvaltningsmyndigheten. For saker som gjelder byggetiltak og motorferdsel, vil hovedregelen være at søker henvender seg til kommunen først, som oversender søknaden til forvaltningsmyndigheten for verneområdene. Ettersom bestemmelsene i verneforskriftene går foran annet lovverk, skal forvaltningsmyndigheten behandle saken før den behandles etter annet lovverk. For større tiltak kan det være aktuelt med møter og befaringer, spesielt hvis det råder uenighet om tiltaket. Forhold som ikke er regulert i verneforskriftene reguleres kun av annet lovverk.

Søknader må sendes inn i god tid før omsøkte tiltak/aktiviteter skal gjennomføres.

For søknader som blir behandlet etter flere lovverk, må de berørte myndighetene komme frem til en ordning som gjør at saksbehandlingstiden blir kortest mulig. Dette gjelder også i de tilfeller søknader kun behandles etter verneforskriftene, men der forvaltningsmyndigheten må innhente uttalelse fra andre fagmiljøer. Dette gjelder for eksempel landbruks tiltak som ikke er søknadspliktige etter PBL og/eller fjelloven, eller tiltak som berører kulturminner/kulturmiljøer.

For å få kortest mulig saksbehandlingstid er det viktig at søker oppgir den informasjon som trengs for behandling av søknaden. For byggetiltak vil dette gjelde gårds-, bruks- (og feste-) nummer, fotodokumentasjon av eksisterende bygningsmasse, tegninger over planlagt tiltak, og opplysninger om behov og bruksformål. Eventuelt behov for motorferdsel i utmark omsøkes samtidig som byggetiltaket. Opplysninger om eventuelle tidligere tillatelser/avslag/uttalelser til tiltaket (også etter annet lovverk) skal også sendes inn.

For søknadspliktig motorferdsel trengs opplysninger om formål for motorferdselen, når den er tenkt gjennomført, type kjøretøy, antall turer og kjøretur inntegnet på kart. Hensikten med søknadsplikten er at forvaltningsmyndigheten i en tillatelse kan begrense antallet turer, stille krav om transportform samt beskrive hvor og når motorferdselen kan foregå av hensyn til verneverdiene. Ved transport forutsettes at lastekapasiteten utnyttes maksimalt for å redusere antallet turer. Valg av transportform vil vurderes ut fra omfang, avstand, terreng, tidsbruk og økonomi, og blir nærmere beskrevet i kapitlene om brukerinteresser. Tillatelser gjelder vanligvis for en lenger tidsperiode for å ta høyde for varierende værforhold med mer. Tiltakshaver må medbringe kopi av tillatelsen under turen. Når det gjelder vanlige, gjentakende aktiviteter, vil det kunne gis flerårige tillatelser forutsatt at vilkår i tillatelsen som rapportering etter endt sesong, blir overholdt. Dette gjelder for eksempel motorferdsel i forbindelse med jordbruk, transport av ved og varer, saltstein, stikking av skiløyper, snømålinger med mer. Flerårige tillatelser vil kunne gis for maks fire år, deretter må tiltakshaver søke på nytt.

Terskelen for å få tillatelse til ulike tiltak står nærmere beskrevet i hvert enkelt kapittel om brukerinteresser. Aktiviteter eller tiltak som forvaltningsmyndigheten etter verneforskriftene kan gi tillatelse til, kan ved konkrete, dokumenterte behov påregnes tillatt etter retningslinjer fastsatt i forvaltningsplan så lenge det ikke kommer i konflikt med verneformål og verneverdiene.

Det følger av alminnelige forvaltningsrettslige regler at forvaltningsmyndigheten kan stille vilkår i en tillatelse for å ivareta verneformålene. Noen vilkår står direkte beskrevet i verneforskriftene og/eller forvaltningsplan. Forvaltningsmyndigheten må uansett alltid vurdere om det skal settes vilkår for å ivareta verneformålet/verneverdiene. Vilkår vil kunne omfatte at det skal tas spesielle hensyn til verneformål/verneverdier, at det i forkant av tiltaket/aktiviteten meldes fra til SNO, og rapporteringsplikt etter avsluttet tiltak/aktivitet/sesong (fotodokumentasjon, kjøreløgg med mer).

Ved brudd på vernebestemmelsene eller vilkår gitt i dispensasjon/tillatelse, følges alminnelige forvaltningsrettslige regler. Dette innebærer at forvaltningsmyndigheten har anledning til å tilbakekalle og eventuelt omgjøre vedtaket. Slik vurdering bør alltid gjøres når forvaltningsmyndigheten får kjennskap til brudd. Slike brudd vil også være en del av vurderingsgrunnlaget ved behandling av nye søknader. Brudd vil også kunne bli politianmeldt av oppsyn eller forvaltningsmyndighet.

Vedtaket fattet av forvaltningsmyndigheten etter verneforskriftene kan påklages av parter og andre med rettslig klageinteresse i saken. Klagen skal i henhold til forvaltningsloven være framsatt skriftlig innen tre uker etter at vedtaket ble fattet. Klagen skal stiles til DN men sendes forvaltningsmyndigheten.

Rådgivende utvalg for nasjonalparker og landskapsvernområder i Rondaneregionen

I verneforskriftene for Rondane og Dovre nasjonalparker og for Grimsdalen, Frydalen, Dørålen og Vesle Hjerkin landskapsvernområder heter det at: *"Det kan opprettes rådgivende utvalg for forvaltningen av nasjonalparken/landskapsvernområdet"*.

Rådgivende utvalg for nasjonalparker og landskapsvernområder i Rondaneregionen (RU-Rondane) er nå etablert. I mandatet heter det:

1. Geografisk virkeområde

Mandatet gjelder for Rondane og Dovre nasjonalparker og Vesle Hjerkin, Grimsdalen, Dørålen og Frydalen landskapsvernområder.

2. Sammensetning

RU-Rondane består av én representant fra hver av følgende etater/organisasjoner/sammenslutninger:

1. Dovre kommune
2. Sel kommune
3. Nord-Fron kommune
4. Sør-Fron kommune
5. Ringebu kommune
6. Stor-Elvdal kommune
7. Folldal kommune
8. Oppland fylkeskommune
9. Hedmark fylkeskommune
10. Planrådet for Fylkesdelplan Rondane
11. Fjellstyrene i Rondaneregionen
12. Villreinnemnda for Rondane
13. Villreinutvalget for Rondane Nord
14. Statskog SF
15. Private grunneiere i Oppland
16. Private grunneiere i Hedmark
17. Private grunneiere i Hedmark og Oppland (fellesrepresentant oppnevnt av bonde- og småbrukerlagene)
18. Den Norske Turistforening
19. Forum for natur og friluftsliv i Oppland
20. Reiselivet i Oppland
21. Reiselivet i Hedmark

Alle disse representantene har stemmerett. Etatene/organisasjonene bestemmer selv hvem som skal sitte i utvalget, herunder eventuell fellesrepresentasjon, og hvor lenge de skal sitte.

RU-Rondane velger selv leder og nestleder.

Fylkesmennene i Oppland og Hedmark utgjør sekretariatet i RU-Rondane og har talerett.

3. Roller og oppgaver

RU-Rondane skal bistå forvaltningsmyndighetene i arbeidet med forvaltningen av naturvernområdene nevnt i punkt 1. RU-Rondane skal være en to-veis kommunikasjonskanal mellom forvaltningsmyndighetene og viktige berørte aktører.

RU-Rondane skal arbeide for en enhetlig og samordnet forvaltning av nasjonalparkene og landskapsvernområdene innenfor rammene som er gitt i verneforskriftene og i forvaltningsplanen.

RU-Rondane skal gi råd og anbefalinger til forvaltningsmyndighetene for praktiseringen av bestemmelsene i verneforskriftene, samt bidra aktivt i løpende rapportering og evaluering av forvaltningen.

RU-Rondane skal komme med råd i prinsipielt viktige eller i spesielle enkeltsaker, enten ved at utvalget på eget initiativ tar opp saker eller ved at forvaltningsmyndighetene ber om utvalgets råd.

RU-Rondane har ingen beslutningsmyndighet.

Utvalget skal bidra til lokal medvirkning i forvaltningsarbeidet. Medlemmene skal informere om utvalgets arbeid i de etater/organisasjoner de representerer. Ved behov skal medlemmene sørge for behandling av saker i egen organisasjon før behandling i RU-Rondane. Medlemmene kan også bringe aktuelle temaer og saker inn til drøfting i utvalget.

RU-Rondane v/leder skal ha gjenpart av alle vedtak som forvaltningsmyndighetene gjør med hjemmel i verneforskriftene.

4. Møter

RU-Rondane skal møtes etter behov, men minimum to ganger i året.

Sekretariatet har ansvaret for at det skrives referater fra møtene og at disse distribueres til medlemmene med muligheter for kommentarer innen en viss dato. Leder godkjenner og skriver under referatene.

5. Økonomi

Fylkesmennene dekker reiseutgifter/møtegodtgjørelse etter Statens regulativ for medlemmer som ikke får dekket dette gjennom egen etat/organisasjon.

5.1.2 Oppsyn

Statens naturoppsyn

Lov om statlig naturoppsyn av 21. juni 1996 åpnet for etablering av Statens naturoppsyn (SNO), som har et særlig ansvar for nasjonale verneverdier og oppsynsoppgaver av nasjonal karakter, og har det overordnede ansvaret for statlig naturoppsyn i alle naturvernområder. SNO er tillagt myndighet til oppsyn etter Naturvernloven, Friluftsløven, Lakse- og innlandsfiskekloven, Viltloven, Motorferdselloven, Kulturminneloven og deler av Forurensningsloven. Det statlige naturoppsynet har i første rekke oppgaver som beskrevet i naturoppsynsloven, dvs. forebygging av miljøkriminalitet, kontroll, veiledning og informasjon, og å drive med praktiske oppgaver som skjøtsel, registreringer, dokumentasjon m.v. Noen av disse oppgavene må avklares med forvaltningsmyndigheten forut for gjennomføring gjennom en bestillingsdialog mellom forvaltningsmyndigheten og SNO. Videre er SNO pålagt å gjennomføre bestandsregistrering av store rovdyr i henhold til det Nasjonale overvåkingsprogrammet, samt skadedokumentasjon og fellingstiltak.

Behovet for oppsyn og naturveiledning i Rondane og Dovre nasjonalparker er stort. Spesielt i forhold til at Rondane nasjonalpark som en nasjonalpark med stor friluftsbredde, med en rekke turistbedrifter som benytter området. Forvaltningsmyndighetene vil i fremtiden ha økt fokus på veiledning og informasjon om verneverdiene i nasjonalparken. I tillegg vil det være behov for å gjennomføre skjøtselstiltak for å sikre verneverdiene og få på plass et bra overvåkingsprogram for verneområdene. Dette er oppgaver som er tillagt SNO gjennom lov om statlig naturoppsyn. SNO kjøper i dag tjenester av fjellstyrene for å gjøre disse oppgavene. Det er opp til SNO hvordan disse oppgavene skal utføres. Fylkesmennene har gjennom bestillingsdialogen bedt om en styrking av arbeidet med informasjon og veiledning i verneområder med mye ferdsel som Rondane nasjonalpark. I tillegg er det ønskelig å begrense den motoriserte ferdselen i utmark til et minimum. Dette vil kreve synlig oppsyn tilstede i nasjonalparken til fots eller på ski.

Hovedoppgavene for SNO i Rondaneområdet fremover vil være:

- Informasjon og rettleiding til brukere og besøkende
- Registrere utviklingstendenser i bruken av området
- Holde oppsyn/oversikt med status over natur- og kulturverdiene i området, med spesiell vekt på sårbare og truede arter
- Gjennomføre tilretteleggings-, informasjons-, og skjøtselstiltak
- Kontrollere, rapportere og reagere på brudd på verneforskriftene og annet lov-/regelverk
- Føre tilsyn med og utføre eventuelt vedlikehold på statlig eiendom, herunder informasjons- og oppmerkingsmateriell
- Skadedokumentasjonsarbeid og bestandsregistrering av rovvilt

Fjellstyrene

Fjellstyrene i Rondane har med hjemmel i Fjellevens § 36 opprettet en helhetlig oppsynsordning for all statsallmenning i Rondane. Rondane har 12 fast ansatte Fjellopsyn og noen sesongoppsyn. En inngått samarbeidsavtale mellom fjellstyrene i Rondane sørger for en samordnet og helhetlig bruk av oppsynsressursene over statsallmenningens grensene. Fjellopsynet fører tilsyn med eiendommene for staten, og ser til at det ikke foregår ulovligheter. Rettigheter til jakt, fangst, fiske og landbruk i statsallmenningene reguleres gjennom Fjellevens, og forvaltes av fjellstyrene. Fjellopsynet er underlagt oppsynsordninger som er godkjente av Landbruksdepartementet og Statskog SF.

Fjellstyrene sin myndighetsutøvelse er i det alt vesentlige tuffet på begrenset politimyndighet (BP). Bruk av BP dreier seg om oppgaver knyttet til Fjellogen, Viltloven, Lakse- og innlandsfiskeoven, Naturvernloven, Kulturminneloven, Friluftsløven, Forurensingsloven, Motorferdselloven og Hundeløven, og fjelloppsynet er i den sammenheng underlagt politiet.

5.1.3 Grensemerking og skilting av verneområdene

Arbeidet med grensemerking og skilting med generelle nasjonalpark/landskapsvernområde skilt er i hovedsak gjennomført. Grensemerking og oppsetting av verneskilt ble gjennomført somrene 2004/2005. Det er imidlertid registrert at det skulle vært satt opp noen flere verneskilt, spesielt ved Vesle Hjerkin landskapsvernområde. Det er kommet tilbakemeling om at skiltplasseringen for Frydalen ikke er tilfredsstillende. Forvaltningsmyndigheten vil følge dette opp i bestillingsdialogen med SNO.

De gamle skiltene som markerte grensen for Rondane nasjonalpark før den ble utvidet i 2003, står fremdeles i marken. Disse bør vurderes fjernet. Det samme gjelder for malte grensemarkeringer (varder).

Kartet over verneområdene i Rondane er lite detaljert og ofte vanskelig å kunne bruke alene. Det er derfor behov for å lage et bedre og mer detaljert kart over verneområdene i Rondane. Når forvaltningsplanen blir godkjent vil det i tillegg være behov for å informere om bestemmelser i forskriften og praktiseringen av disse.

5.1.4 Informasjon og tilrettelegging

Forvaltningsmyndigheten arbeider med problemstillinger knyttet til bruk og vern av de store verneområdene i Rondane kontinuerlig. De fleste nasjonalparker og landskapsvernområder blir etablert for å hindre økt utbygging og uønsket bruk, samtidig som vi vil tilrettelegge for at folk skal få oppleve disse naturområdene på en måte som ikke er i strid med verneformålet. Derfor er det viktig å **gi rom for fritidsaktiviteter som i liten grad påvirker naturmiljøet i verneområdene.**

Tilretteleggingstiltak er viktige verktøy for forvaltningsmyndigheten for å hindre uønsket terrengslitasje, og for å kanalisere brukergrupper til områder der ferdsel er til minst skade for naturmiljøet. Når tilretteleggingstiltakene skal planlegges og gjennomføres er det viktig med god dialog mellom aktuelle parter for å finne de beste løsningene. Disse utfordringene vil forvaltningsmyndigheten jobbe videre med i fremtiden, og de vil være en stor del av den aktive forvaltningen av verneområdene.

I løpet av 2009 vil i hovedsak informasjonen ute i verneområdene være på plass. Deretter vil det bli arbeidet videre med å få på plass en helhetlig besøks- og informasjonsstrategi for området. Aktuelle tilretteleggingstiltak jobbes det med kontinuerlig.

Innfallsportene

Informasjon er en stor utfordring som krever prioritet hos forvaltningen. Fylkesmennene vil fortsatt sette informasjon og tilrettelegging av innfallsporier høyt på prioriteringslisten over nødvendige tiltak knyttet til verneområdene. Arbeidet som er startet opp på dette feltet, vil fortsette fremover. På de viktigste innfallsporiene vil det settes opp tavler med informasjon om nærmeste nasjonalpark og eventuelt landskapsvernområde der det er aktuelt. På tavlene vil merkete stier/løyper og overnattingsmuligheter vises. Utarbeiding av hovedinformasjonspunktene vil være et samarbeid med andre aktører som Statskog, fjellstyrene, kommunene, grunneierlag, turistforeningen eller andre. Kommunen bør være sentral i planleggingen av innfalls- og informasjonspunktene. På "biinnfallsporier"/mindre info-punkter vil andre tavletyper bli brukt. Fylkesmennene vil bruke DN's mal i forhold til utforming av plakatene for verneområdene. Intensjonen er å bruke Nasjonalparkrikets maler i forhold størrelse og tavletype for hovedinformasjonspunktene knyttet til verneområdene i Rondane. Besøkende skal kunne "kjenne igjen" info-punktene, og skal oppleve at de ulike verneområdene også på den måten "henger sammen". På informasjonspunkter langs Nasjonal turistveg, vil verneområdeinformasjonen presenteres med samme innramming som velges for nasjonal turistveg for disse punktene. Det arbeides for å "samordne" utforming av tavler og lignende mellom Nasjonalparkriket og Nasjonal turistveg.

Statens naturoppsyn har fått i oppdrag fra fylkesmennene å tilrettelegge for bedre informasjon knyttet til innfallsportene til verneområdene i Rondane-Dovre. På hvert av de prioriterte stedene er det en arbeidsgruppe som har jobbet med informasjonspunktet/punktene. Oppsetting av innretninger som skilt med mer krever tillatelse fra grunneiere.

Spranghaugen – den største innfallsporten til Rondane

For tiden arbeides det med tilrettelegging av parkeringsplassen på Spranghaugen, mellom Mysusetter og Rondvassbu. Mye av dette arbeidet er gjennomført. Parkeringsplassen er opprustet og arealet noe utvidet for å bedre parkeringsforholdene på plassen. Det er satt opp tre informasjonstavler i skifer med informasjon om Rondane nasjonalpark, om Nasjonalparkriket og tavle med lokal informasjon. Plassen har i dag plass til ca 180-200 biler. I enkelte helger kan plassen bli full. Det er derfor også et mål å avgrense og dele inn parkeringsplassen mer, slik at den kan utnyttes enda bedre. Resultatet har kommet etter en lang prosess med de involverte aktørene som lokalt veglag, løypelag, DNT-Rondvassbu, Statskog, Sel fjellstyre, kommunen, Nasjonalparkriket, SNO, fylkeskommunen og Fylkesmannen. Mer informasjon om Spranghaugen står i kapittel 4.3 om parkering.

Mysusetter

Sel kommune arbeider med en plan for Mysusetter sentrum. Her vil det bli et informasjonspunkt, med informasjon om Frydalen landskapsvernområde og Rondane nasjonalpark. Om vinteren er Mysusetter en stor innfallsport til Rondane, da den vinterbrøytta vegen ender her. Parkeringsplassen i Mysusetter sentrum er et statlig sikra friluftsområde, og i kommunens plan inngår å tilrettelegge parkeringen for mer bruk om sommeren, bl.a. en enkel korttidscamping for bobiler, campingvogner og telt. Parkeringsplassen ses i sammenheng med parkeringen på Spranghaugen.

Kampen, Putten, Høvringen og Smuksjøseter

Det er oppsatt informasjonspunkt med skifertavler både ved Smuksjøseter og på butikken ved Høvringen. Dette er et samarbeid mellom Høvringen aktivitetsselskap, Nasjonalparkriket, kommunen og SNO. Ved Smuksjøen vil informasjonspunktet, hvor det også etableres sitteplasser ved informasjonspunktet, være ferdig våren 2010. Det er kommet ønske fra Sel kommune om mindre informasjonspunkt både ved Putten seter og Kampen. Dette er mindre innfallsporter som krever noe informasjon. Det vil derfor her jobbes for å lage biinformasjonspunkter. På Kampen er det satt opp en informasjonplakat på norsk og engelsk om verneområdene. Når det gjelder Putten er det et mål å komme i gang med arbeidet så fort som mulig, dette vil gjøres i samarbeid med Putten seter.

Grimsdalen

Arbeid med informasjonspunkter i Grimsdalen er nesten fullført. Området rundt Barthbua ved Bjørnsgardseter er utpekt som hovedinformasjonspunkt. I tillegg vil parkeringsplassen ved Eftansåi og bommen ved Fallet også være hovedinformasjonspunkt. Det er også tenkt mindre informasjonspunkter knyttet blant annet til naturreservatene.

Dovrefjellaksen

Informasjon ved innfallsportene på strekningen Dombås-Hjerkinn i regi av Dovre kommune inngår i et næringsutviklingsprosjekt langs denne aksene. SNO har bidratt med betydelige midler til dette prosjektet, Prosjektet er et samarbeid mellom Dovre kommune, Fylkesmannen/SNO, Statskog, Dovre fjellstyre, noe som bidrar til at informasjonen langs aksene blir samordnet.

Det arbeides nå med å lage en sykkel/gårute over Dovrefjell. Arbeidet er startet opp, men vil trolig pågå i mange år.

Hjerkinn-Folldal

Folldal kommune må kontaktes for innspill på informasjonsbehovet på denne strekningen. Etter det vi kjenner til er det meste av ferdsele inn i Dovre nasjonalpark knyttet til DNT-stien fra Sletten gård. Nasjonalparkinformasjon på dette punktet mangler, noe som bør på plass etter hvert. I utgangspunktet mener vi dette bør være et lokalt informasjonspunkt (biinformasjonspunkt).

Innfallsporter på Rv 27 på strekningen Enden-Folldal

Vegstrekningen Atnbrua-Folldal er pekt ut som nasjonal turistveg. I forbindelse med Nasjonal turistveg har Vegvesenet et prosjekt knyttet til informasjon og opprustning av informasjonspunkter langs vegen, vårt arbeid vil derfor koordineres med dem. På Strømbu rasteplass er det kommet opp felles informasjonspunkt om verneområdene, DNT og Nasjonal turistveg.

Venabygdsfjellet

Spidsbergseter er et naturlig punkt for nasjonalparkinformasjon på Venabygdsfjellet. Stedet har mange turister som benytter seg av muligheten for kortere og lengre turer inn i Rondane. Det er i dag ikke oppdatert nasjonalparkinformasjon på stedet. Informasjon andre steder vil også bli vurdert.

Frydalen

I Frydalen mangler informasjon om Frydalen landskapsvernområde og Rondane nasjonalpark. Det kan være aktuelt med informasjon flere steder. Det bør være et hovedinformasjonspunkt. Lokalisering av dette har vært diskutert med kommunen. Det vil komme opp informasjon ved vegbommen ved Furusjøen og et større informasjonspunkt med parkeringsplass er under utarbeidelse på Krøkla. Dette arbeidet er et fellesprosjekt med grunneierlaget, veistyret, Nord-Fron kommune og Fylkesmannen/SNO. Plassen vil bli ferdig i 2009. Videre bør det være et mindre informasjonspunkt på parkeringsplassen ved Søre Eldåseter, eventuelt også et annet sted i Frydalen.

Informasjon på turisthyttene

Turisthyttene er et naturlig sted å kunne lese om verneområdet en befinner seg i. Her bør verneområdeplakatene henges opp sammen med annen stedegen praktisk informasjon. Arbeidet med å finne frem til formålstjenelig informasjon på turisthyttene er allerede igangsatt som et samarbeid mellom SNO og turistforeningen. Arbeidet på Rondvassbu er startet opp. Det blir nå etablert et møterom og bibliotek for naturinformasjon på Rondvassbu i samarbeid mellom DNT og Fylkesmannen/SNO. Det er også kommet opp informasjonstavler ved Bjørnhollia.

For tiltak og type informasjonspunkt se tabell 11 under tiltak – informasjon nedenfor.

Informasjonsarbeid

Det er mange ulike aktører som driver informasjonsarbeid knyttet til verneområdene: turistbedrifter, turistkontor, kommunene, Nasjonalparkriket, iNasjonalparker, fjellstyrene, Statens naturoppsyn, fylkesmennene og Direktoratet for naturforvaltning for å nevne de som er knyttet til prosessen med utarbeidelse av forvaltningsplanen. I DN-Håndbok nr. 17 -2001, områdevern og forvaltning, presiseres det at informasjonsarbeidet skal koordineres av forvaltningsmyndigheten, men at SNO også har et eget informasjonsansvar.

Tilrettelagt informasjon/brosjyrer for turistbedrifter

De ulike aktørene har ulike roller i informasjonsarbeidet. Gjennom prosessen med forvaltningsplanen er det kommet klare ønsker om et større fokus på informasjon knyttet til verneområdene. Spesielt etterlyser turistbedrifter mer tilrettelagt materiell om verneområdene som de kan tilby sine gjester. Etterspørselen er stor for slik informasjon, også blant utenlandske turister.

Det er åpenbart at mer nettbasert informasjon er en effektiv måte å spre kunnskap om verneområdene på. Gjennom godt tilrettelagt informasjonsmateriell som legges ut på nettet vil også turistbedrifter og turistkontorer ha tilgang på riktig og god informasjon for sine besøkende. Det er imidlertid en utfordring å binde sammen den nettbaserte informasjonen som legges ut flere steder på internett.

iNasjonalparker

Stiftelsen iNasjonalparker er offentlig autorisert som nasjonalparksenter for Dovrefjell-Sunndalsfjella, Dovre og Rondane nasjonalparker. De har i dag etablert seks besøkssentre blant annet på Dombås, Otta og i Folldal. Hvert senter har sitt eget tema for utstillingene, senteret på Otta er et nasjonalparkbibliotek, mens senteret i Folldal er knyttet opp mot gruvehistorien. Senterne sprer i tillegg informasjon om natur- og kulturhistoriske verdier om tilstøtende bygders tradisjoner knyttet til utnyttelsen av utmarksressursene. iNasjonalparker danner en nettverksorganisasjon i fire fylker med for tiden 25 medlemmer bestående av kommuner, fjellstyret, fylkeskommuner, private grunneierlag, DNT og Statskog.

iNasjonalparker ble reautorisert av Direktoratet for naturforvaltning som nasjonalparksenter for to nye år, fram til 2009. I brevet heter det blant annet at direktoratet ønsker i løpet av toårsperioden å se at iNasjonalparker:

- prioriterer og gjennomfører en oppgradering av naturvern- og nasjonalparkinformasjon
- etablerer gode samarbeidsflater mot forvaltningsmyndighetene og Statens naturoppsyn. Dette også for å komme frem til en felles forståelse mht ansvar for nasjonalparkinformasjonen i området.
- etablerer en god dialog og et godt samarbeid med Norsk Villreinsenter Nord.

I 2009 fikk iNasjonalparker autorisasjon for 5 nye år. DN har satt som betingelse at det må gjøres en gjennomgang av senterstrukturen for stiftelsen, noe iNasjonalparker jobber med, spesielt med tanke på et sterkere samarbeid med Norsk Villreinsenter Nord.

Nasjonalparkriket

Nasjonalparkriket er et regionalt næringsutviklingsprosjekt for kommunene Lesja, Dovre, Sel, Skjåk, Vågå og Lom med reiseliv, landbruk og servicerelaterte næringer som hovedsatsingsområder. Reiselivsnæringa vil bygge opp en overbyggende konkurranseprofil med utgangspunkt i konsentrasjonen av seks nasjonalparker med deler av sitt areal innenfor regiongrensa. Element som ligger inne i dette reiselivsproduktet er mattradisjoner, kulturlandskap, kulturminner, kulturarrangement og levende lokalsamfunn mellom nasjonalparkene.

Prosjekt de blå fjella

Næringsutviklingsprosjekt for Folldal og Stor- Elvdal kommune, hvor målsettingen er næringsutvikling og verdiskaping i tilknytning til turistveg Rondane og tilliggende verneområder.

I kommende prosjektperiode (september 2009- september 2012) skal det settes fokus på:

- økt verdiskaping og næringsutvikling tilknyttet landbruk, eksempelvis matproduksjon, overnattingstilbud og utvikling av et tilbud innenfor ulike typer guidede turer, merkede stier, aktiviteter med mer.
- Økt fokus på pleie og vedlikehold av kulturlandskapet, økt verdiskaping innen etablerte reiselivsbedrifter og tilgrensende næringer.
- Markedsføring av turistveien, tilfartsveier og tilgrensende verneområder som ett område, bygge opp gode produktpakker og skape et godt variert produkt.
- I løpet av perioden skal man finne en modell for fremtidig drift av bedriftsnettverket, som per i dag består av 49 bedrifter.

5.2 Tiltak – forvaltningsmessige oppgaver

5.2.1 Handlingsplan for informasjon

Det bør lages en helhetlig informasjonsplan for verneområdene i Rondane- området. Som del av denne planen bør innfallsportene omtales. Foruten generell informasjon på innfallsportene vil det også være behov for å spre informasjon om spesielle bestemmelser knyttet til organisert ferdsel, telting, kiting og sykling. Behovet for denne typen informasjon må også inngå i den helhetlige planen for informasjonsarbeid. En informasjonsplan må også avklare de ulike aktørenes roller og konkrete oppgaver med oppfølging av informasjonsplanen/handlingsplanen for informasjon.

Informasjon ved innfallsportene

Tabell 11 viser status og behovet for informasjonspunkter knyttet til innfallsportene for verneområdene i Rondane.

Tabell 11. Behovet og status for informasjon knyttet til innfallsportene for verneområdene i Rondane:

Innfallsport	Hoved-Informasjonspunkt (X) BI-informasjonspunkt (x) Sommerbruk (s) Vinterbruk (v) Helårsbruk (h)	Info om verneområde	Status per høsten 2009
Spranghaugen	X – s	Rondane NP	Påbegynt.
Mysusetter	X – h	Rondane NP Frydalen LVO	Ikke påbegynt, avventer kommunal planprosess.
Høvringen – Butikken	X – h	Rondane NP	Ferdig
Smuksjøseter	X – h	Rondane NP	Påbegynt, Ferdig våren 2010
Kampen	x – h	Rondane NP	Ferdig, Informasjonsskilt på engelsk og norsk
Putten seter	x – h	Rondane NP	Ikke påbegynt
Skogseter	x – h	Rondane NP	Ikke påbegynt
Grimsdalen, Barthbua	X – s	Rondane NP Dovre NP Grimsdalen LVO	Påbegynt
Eftansåi	X – h	Rondane NP Dovre NP Grimsdalen LVO	Påbegynt
Vegaskillet	X – s	Grimsdalen LVO	Påbegynt
Fallet	X – s	Rondane NP Dovre NP Grimsdalen LVO	Påbegynt
Gautåseter	X / x – h	Dovre NP Vesle Hjerkin LVO	Påbegynt
Hjerkin stasjon	X – h	Rondane NP Dovre NP Vesle Hjerkin LVO	Ikke påbegynt
Sletten gard	x – s	Dovre NP	Ikke påbegynt
Rv 27-Dørålen	X – h	Rondane NP Dørålen LVO	Påbegynt
Gammelgården	x – h	Rondane NP Myldingi NR	Ikke påbegynt
Straumbu	X – s	Rondane NP Myldingi NR	Ferdig
Furulund/Nerlia	x – v	Rondane NP	Ikke påbegynt
Atnbrua	x – v	Rondane NP	Ikke påbegynt
Spidsbergseter	X – h	Rondane NP	Ikke påbegynt
Ramshytta	x – s	Rondane NP	Ikke påbegynt
Søre Eldåseter	X – s	Rondane NP Frydalen LVO	Ikke påbegynt
Frydammen	x – s	Frydalen LVO	Ikke påbegynt
Bom ved Peer Gynt seterveg, Furusjøen	X – h	Rondane NP Frydalen LVO	Ferdig
Krøkla	x – h	Rondane NP? Frydalen LVO	Ferdig 2009
Turisthyttene i verneområdene	x – h	De aktuelle verneomr.	Startet opp på Rondvassbu. På Bjørnhollia er det satt opp informasjonsplakater.

5.2.2 Tilrettelegging

Det bør lages en handlingsplan som følger opp endringer av sti- og løypenettet. Det bør også kartlegges standarden på sti- og løypenettet. En slik plan må lages i samarbeid med DNT og evt. andreaktører som er berørt av endringene.

5.2.3 Kartlegging og overvåkning

Kartlegging

Kartlegging av villreinens arealbruk gjennom året

Det er alltid vanskelig å avgjøre hva et området tåler av belastning i form av ferdsel. Et overvåkingsprogram må også inneholde hvilke parametere som skal måles for å vurdere effekten av den menneskelige ferdselen. De vanskeligste og viktigste avveiningene som må gjøres i en langsiktig forvaltning av verneområdene i Rondane-Dovre er knyttet til konflikten mellom villreinens bruk av områdene og den menneskelige ferdselen. Villreinens bruk av områdene sett i lys av ferdselen vil derfor være sentral i et overvåkingsprogram for å gi forvaltningsmyndighetene svar på sentrale problemstillinger. Hvilken tid på året er kritisk, og hvor mye menneskelig ferdsel tåler villreinen ut i fra området Skogseter/Høvringen – Peer Gynt og på vegen mellom Tjønnbakken og Rondvassbu, før reinen ikke lenger trekker her?

Både med hensyn til ferdsel og villrein bør områdene mellom Skogseter– Høvringen – Peer-Gynt hytta og vegen mellom Tjønnbakken og Rondvassbu overvåkes spesielt. Overvåkingen må innrettes slik at den er tilpasset forvaltningens behov for å kunne iverksette tiltak. Det er også viktig å følge med på utviklingen i Grimsdalen og i Dovre nasjonalpark i henhold til nedlagte, omlagte og nye stier i dette området. Stiene Sletthø-Hornsjøhø og Høvringen - Dørålseter må overvåkes som grunnlag for en ny vurdering av stien ved revidering av forvaltningsplanen. Det er også viktig å se ann utviklingen av ferdsel som følge av at kvisting av skiløyper rundt påske i sentrale områder er tillatt å starte noe tidligere enn før. Slik overvåking vil i første hånd gjøres med hjelp av ferdselstellere, som vil settes opp i 2009.

I forbindelse med forvaltningsplanen er det gjort en grundig jobb med å lage en statusoversikt over villreinens arealbruk der funksjonsområder er kartlagt (Haug, J. 2006). Det bør arbeides for å samordne kunnskapen om villrein i en felles database. Dette arbeidet inngår blant annet i et prosjekt som drives av Dovrefjellrådet, der metode for å stedfeste informasjon om villreinens arealbruk utprøves. En prøver her å få til et samarbeid der en samler informasjon som SNO, fjellstyrene, villreinutvalg, villreinnemnd, NINA eller andre aktører innhenter under oppsyn og feltarbeid i forbindelse med overvåking og forskning. Dersom prosjektet lykkes, er dette et system en må prøve å få til også for Rondane. Det vil være viktig å kunne nyttegjøre seg den samlede kunnskapen om villreinens arealbruk til enhver tid, enten det gjelder forvaltningen eller andre aktører med interesser og oppgaver knyttet til villrein.

Kartlegging av menneskelig bruk

For å kunne oppfylle målet om en langsiktig forvaltning av verneområdene som ikke forringer verneverdiene, må forvaltningsmyndighetene ha en bedre oversikt over omfanget av ferdsel, ferdselsmønstre og ferdselsformer. For å kunne sammenligne data over tid er det nødvendig å samle og bearbeide data på samme måte over en årrekke. Dette kan for eksempel gjøres i forbindelse med revisjoner av forvaltningsplanen, eller med faste intervaller. Dersom dette skal la seg gjøre, vil det være nødvendig å få utarbeidet et overvåkingsprogram for verneområdene.

Registrering av ferdsel og friluftslivsbruken vil være sentralt i et overvåkingsprogram. Det vil være nødvendig å finne frem til en del faste tellepunkter for ferdsel sommer og vinter som gjør forvaltningsmyndighetene i stand til å se trender i bruken og ferdselsmønsteret. En slik undersøkelse bør kartlegge bruken av Rondane-Dovre gjennom hele året (utvalgte perioder), både med hensyn på type turist, formål med turen, turens varighet, innfallsport og turrute. Forvaltningsmyndigheten har i liten grad oversikt over hvordan de besøkende fordeler seg på de ulike brukergruppene. Området vil sannsynligvis brukes forskjellig avhengig av om en er tilreisende, utlending, lokal, hytteeier osv og om en besøker Rondane for første gang. I forhold til hvordan informasjonen bør legges opp, bør en del av undersøkelsen knyttes til informasjonsbehovet de besøkende har.

FoU-prosjektet Villrein, ferdsel og inngrep i Dovre-Rondane regionen

Dette forskningsprosjektet hadde oppstart i Snøhetta og Rondane villreinområder i 2009 og vil bl.a. gi viktig kunnskap om både villreins arealbruk og menneskelig bruk av de store verneområdene i Rondane. Prosjektet "eies" av en rekke lokale aktører og Norsk Institutt for naturforskning er faglig ansvarlig mens Norsk Villreinsenter Nord på Hjerkin er sekretariat. En prosjektbeskrivelse for Rondaneprosjektet utarbeides i løpet av høsten 2009, og viktige elementer vil være villreins arealbruk, beiteressurskartlegging, menneskets bruk av fjellet og lokale problemstillinger knyttet til utvalgte fokusområder. Prosjektet forventes å gi relevant og nyttig kunnskap både for pågående og framtidige revisjoner av fylkesdelplanen for Rondane, og i forhold til forvaltning av verneområdene.

Overvåkning

For å kunne følge den langsiktige utviklingen av verneområdene er det behov for å kunne overvåke verneverdiene og de faktorer som påvirker disse. Dersom kartlegging av ulike parametere er gjort systematisk og etter samme metode, kan disse inngå i et overvåkningsprogram. Et overvåkningsprogram bør konsentreres om de faktorer som forvaltningen kan styre gjennom forskriften. Endringer i klima vil være generell, men vil også påvirke verneverdiene i området. Dersom det ikke legges opp til en nasjonal overvåkning av effekten av de generelle klimaendringene der Rondane inngår, bør knappe overvåkningsressurser ikke brukes til overvåkning av de generelle trendene.

I Rondane-Dovre er villreinen viktig del av verneformålet. Den menneskelige ferdselen i området har stor påvirkning på hvordan villreinen utnytter beitene og hvordan den trekker. Villrein og ferdsel bør derfor være de to viktigste parametrene i et overvåkningsprogram for Rondane.

Områdene fra Kuvene og Skogseter sørover til Høvringen-Peer-Gynt hytta og sør for vegen Tjønnbakken- Rondvassbu bør ha spesiell fokus i et overvåkningsprogram både med hensyn til ferdsel og villrein. Det er også viktig å ha fokus på de områdene som vurderes som viktige villreinområder i dag, altså de områdene som er lite påvirket av menneskelig bruk. Dette for å kunne kartlegge dersom bruken av disse områdene endrer seg i fremtiden.

Et overvåkningsprogram bør også kunne måle effekten i felt av gjennomførte forvaltningstiltak, enten ved at en utvider programmet, eller ved at det er rom for en viss fleksibilitet. Formålet med et overvåkningsprogram bør være at forvaltningsmyndighetene kan følge en utvikling, der det kan iverksettes tiltak for å endre uønsket utvikling. Således vil også det visuelle kulturlandskapet, biologisk mangfold/indikatorarter være naturlig å overvåke i landskapsvernområdene.

Overvåkningsprogrammet bør også oppsummere forvaltningens effekt av egne beslutninger, slik som for eksempel antallet dispensasjoner til skuterkjøring/antallet skuterturer som transport til hytter/setrer i verneområdene. Dette vil kunne hjelpe forvaltningsmyndighetene til å endre uønsket utvikling i egen forvaltningspraksis.

Tiltak – kartlegging og overvåkning

Tiltak	Ansvarlig
En grundig brukerundersøkelse knyttet til alle brukergruppers bruk av verneområdene i Rondane-Dovre gjennomføres	FM
Sørge for utarbeiding av et overvåkningsprogram, som fokuserer på utviklingstrender knyttet til villreinens områdebruk og menneskelig ferdsel. Andre verneverdier skal også vurderes i et overvåkningsprogram. Programmet bør beskrive sentrale utfordringer, metode for datainnsamling og databearbeiding og hvordan en kan måle effekten av gjennomførte forvaltningstiltak	FM
Inntil overvåkningsprogrammet er iverksatt gis oppsynet oppdrag om systematisk Innhenting av data knyttet til den menneskelige bruken av verneområdene i Ronane-Dovre med hensyn til ferdselsmønster, aktivitet, overnatting, årstidsvariasjon og villreinens bruk av området.	FM

5.2.4 Skjøtsel

I Grimsdalen er Grimsdalsprosjektet et samarbeid mellom kommunen og setereierne/beiteberettigete i Grimsdalen. Grimsdalen er også utpekt som et nasjonalt viktig kulturlandskapsområde. På bakgrunn av dette er det utarbeidet et forslag til skjøtelsplan for biologisk mangfold i Grimsdalen (Larsen, 2005). Grimsdalsprosjektet har også gjennomført andre typer skjøtsel enn de knyttet direkte til biologisk mangfold. For å forankre eventuelle tillatelser til gjennomføring av blant annet krattknusing vil det være behov for å lage en helhetlig skjøtelsplan for Grimsdalen landskapsvernområde. En skjøtelsplan bør lages for å ivareta verneverdiene knyttet til biologisk mangfold og landskapsbildet, blant annet med prioritering av områder og type tiltak der blant annet tiltak som krattknusing og rydding av skog inngår. En slik plan kan lages gjennom å revidere handlingsplanen for Grimsdalen (Ulekleiv, 1999). Arbeidet med skjøtelsplan er påbegynt i 2009.

Det vil også være behov for å utarbeide en skjøtelsplan for å kunne ivareta verdifullt kulturlandskap i Frydalen landskapsvernområde. Når en slik plan utarbeides, vil det være naturlig å undersøke andre potensielle lokaliteter, slik som Fagervoll og Musvoldsetra i Rondane nasjonalpark.

Tiltak - skjøtsel

Tiltak	Ansvarlig
Få utarbeidet en skjøtelsplan med en handlingsplan for prioritering av tiltak for Grimsdalen landskapsvernområde, for å implementere skjøtelsplanen laget for biologisk mangfold som del av prosjektet knyttet til nasjonalt viktige kulturlandskap	FM
Få utarbeidet en skjøtelsplan for Frydalen og eventuelt andre viktige områder for biologisk mangfold som for eksempel Fagervoll og Musvolsetra i Rondane	FM

5.2.5 Tiltak - Oppsummering

Tiltak- oppsummering	Ansvarlig
Gjennomgå behovet for å supplere med nye eller endre plassering av verneområdeskilt. Fjerne de gamle skiltene for Rondane NP	FM
Utarbeide en helhetlig informasjonsplan	FM
Utarbeide informasjonspunkter ihht tabell 11	FM
I dialog med DNT/andre legge en plan for gjennomføring av endringer i sti- og løypenettet i henhold til godkjent forvaltningsplan	FM
Sørge for en omfattende brukerundersøkelse knyttet til friluftsliv og ferdsel i Rondane. Undersøkelsen bør utarbeides med tanke på å kunne gjentas etter en periode	FM
Sørge for utarbeiding av et overvåkningsprogram for verneområdene	FM
Få utarbeidet en skjøtelsesplan med en handlingsplan for prioritering av tiltak for Grimsdalen landskapsvernområde for å implementere skjøtelsesplanen laget for biologisk mangfold som del av prosjektet knyttet til nasjonalt viktige kulturlandskap	FM
Få utarbeidet en skjøtelsesplan for Frydalen landskapsvernområde	FM
Lage et bedre og mer detaljert kart over verneområdene i Rondane. Vurdere om kartet også skal oppsummere de viktigste vernebestemmelsene og praktiseringen av disse	FM

Referanseliste

- Bråtå, H. O. 2001. Forvaltningen av villreinen og dens ressursssystem i Rondane. Belyst i et arenaperspektiv med makt og kunnskap som teoretiske innfallsvinkler. Avhandling for dr. scientgraden. Geografisk institutt, Universitet i Oslo.
- Bråta, H.O. og Overvåg, K. 2006. Antall fritidsboliger over tid i Rondaneregionen. Østlandsforskning, ØF-notat nr 11/2006.
- Den norske turistforening. 1998. DNTs virksomhet i forhold til naturens tålegrenser.
- Direktoratet for naturforvaltning. 1996. Forvaltning av nasjonalparker. Rapport nr. 3.
- Evensen, T. 1996. Friluftsliv og villrein i Rondane. Del I: Ferdselsregistrering og metodeutvikling. Del II: Villrein og forslag til forvaltningstiltak i forhold til friluftslivsbruken. Hovedoppgave. Institutt for biologi og naturforvaltning. Norges Landbrukshøgskole.
- Haug, J. 2006. Statuskartlegging - en kartlegging av viktige økologiske tema i og rundt Rondane og Dovre nasjonalparker. Fylkesmannen i Oppland, miljøvernnavdelingen rapport nr 2/08.
- Jordhøy, P. 2008. Problematikk ikring ferdsle og villrein i Rondane. NINA –Rapport 331.
- Jordhøy, P., Stand, o. og Landa, A. 1997. Villreinen i Dovre – Rondane. - NINA Oppdragsmelding 493: 1-26 og figurer.
- Kålås, J.A., Viken, Å. og Bakken, T. (red) 2006. Norsk Rødliste 2006. 2006 Norwegian Red List. Artsdatabanken, Norway.
- Larsen, B.H. 2005. Faglig vurdering av skjøtselsbehovet for biologisk mangfold i Grimsdalen, Dovre kommune. Miljøfaglig Utredning Rapport 2005-16:1-41.
- Oppheim, J. 2007. Forekomst av jaktfalk i Oppland fylke – oversikt over kjente hekkeplasser. Norsk Ornitologisk Forening avd. Oppland.
- Oppland fylkeskommune, 2006. Finstad, E. og Engesveen, A. Fagenhet for kulturvern. Rapport om kulturminner, verdier, sårbarhet og forvaltning av kulturminner i Rondane og Dovreområdet – Innspill til forvaltningsplanen.
- Raddum, T.S. 2007. Seterbygningene – verdier og utfordringer, et hovedfokus på fjellområdene med eksempler fra Grimsdalen i Dovre kommune. Fylkesmannen i Oppland, landbruksavdelingen.
- Schartau, A.K., Fjellheim, A., Walseng, B., Monsen, B., Halvorsen, G., Raddum, G.G., de Wit, H., Skancke, L., Saksgård, R., Solberg, S., Høgåsen, T., Hesthagen, T, Aas, W., Kaste, Ø. Overvåking av langtransportert forurenset luft og nedbør. Årsrapport – Effekter 2005. Monitoring long-range transboundary air pollution. Effect 2005. NIVA- Rapport 5287-2006. 172s.
- Vorkinn, M. 2003. Ferdselsregisterringer ut fra hytter i Rondane midt og sør. Oppland fylkeskommune, Hedmark fylkeskommune, Fylkesmannen i Hedmark – miljøvernnavdelingen og Fylkesmannen i Oppland – miljøvernnavdelingen.
- Østeraas, T. 1997. Grus til sæterveier i randområdene til Dovrefjell og Rondane nasjonalparker. GEOfuturum AS.
- Østeraas, T. 2005. Grusuttak til sæterveger i Grimsdalen og Haverdalen. Tillegg til rapporten "Grus til sæterveger i rand-områdene til Dovrefjell og Rondane nasjonalparker". Fylkesmannen i Oppland, miljøvernnavdelingen. Telia.

Annen relevant litteratur

- Andersen, R. & Hustad, H. (red.) 2004. Villrein & Samfunn. En veiledning til bevaring og bruk av Europas siste villrein fjell. – NINA Temahefte 27. 77 pp.
- Barth, E. K. 1996. Fangstanlegg for rein, gammel virksomhet og tradisjon i Rondane. NINA-NIKU. Rapport. 119 s.
- Bekken, J. 1998. Virveldyr i planleggingsområde Rondane (Oppland og Hedmark). Fylkesmannen i Hedmark, Miljøvernavdelingen. Rapport nr. 1/98.
- Berthling, I. 1997. Kvartærgeologiske og geomorfologiske interesser innenfor planleggingsområdet for utvidelse av Rondane nasjonalpark. Fylkesmannen i Hedmark, Miljøvernavdelingen. Rapport nr. 14/97.
- Bryn, A. 1999. Gjengroing i seterlandskapet som følge av nedlagt seterdrift i Grimsdalen, Dovre kommune. Vedlegg 6.2. til handlingsplan for Grimsdalen, bygdemobiliseringsprosjektet i Dovre og Lesja. 75 s.
- Direktoratet for naturforvaltning. 2008. DN-håndbok nr. 17 om områdevern og forvaltning. Revidert 2008. 22 s.
- Elven, R., Fremstad, E., Hegre, H., Nilsen, L., Solstad, H. 1996. Botaniske verdier i Dovrefjell-området. NTNU - Vitenskapsmuseet. Rapport botanisk serie 1996 - 3.
- Forbord, O. 1997. Kulturminner i planområdet for utvidelse av Rondane nasjonalpark. Hedmark fylkeskommune. Rapport. 37 sider + vedlegg.
- Fylkesmannen i Hedmark. 1998. Utvidelse av Rondane nasjonalpark - Brukerinteresser i planleggingsområdet. Folldal og Stor-Elvdal kommuner, Hedmark fylke. Rapport. 27 s.
- Fylkesmannen i Oppland, Landbruksavdelingen. 1996. Utvidelse av Rondane og Dovrefjell nasjonalparker. Virkninger for landbruket og landbrukstilknytt næringer innenfor planområdet. Rapport. 26 s.
- Fylkesmannen i Oppland, Landbruksavdelingen. 1997. Verneplan for Dovrefjell. Landbrukstilknytt næringsutvikling i planområdet. Fagrapport for Lesja og Dovre. Rapport. 69 s.
- Fylkesmannen i Oppland, Miljøvernavdelingen. 1998. Brukerinteresser – planområde for aktuelle nasjonalparkutvidelser Rondane og Dovrefjell nasjonalpark – Oppland fylke. Rapport nr. 6/98. 27 s.
- Hedmark fylkeskommune og Oppland fylkeskommune. 2000. Fylkesdelplan Rondane. Godkjent av Miljøverndepartementet 18.05.2000.
- Gaarder, G. & Jordal, J.B. 1996. Botaniske undersøkelser av kulturlandskap i Grimsdalen i Dovre, Dalsida i Lesja, Frydalen i Nord-Fron, og av barskog i Formolia og Uladalen i Sel, Oppland fylke. Miljøfaglig Utredning, rapport 1996:13.
- Larsen, B. H. & Haugan, R. 2006. Naturverdier i nasjonalt verdifulle kulturlandskap. Grimsdalen i Dovre kommune, Oppland fylke. Miljøfaglig utredning Rapport 2006-11:1-34+ vedlegg.
- Nellemann, C. & Jordhøy, P. 2004. Hyttebygging og villrein i Rondane-regionen – Innstilling til regional langsiktig handlingsplan på arealdisponering. Norsk institutt for naturforskning. 26 s.
- Oppland Fylkeskommune, kulturvern. 2004. Kulturminner i nasjonalt verdifulle kulturlandskap, Grimsdalen, Dovre kommune i Oppland. Kulturhistorisk rapport nr 2 – 2004.

Vedlegg

Vedleggsnummer	Vedlegg
1	Verneforskrifter for Rondane nasjonalpark, Dovre nasjonalpark, Vesle Hjerkinns landskapsvernområde, Dørålen landskapsvernområde, Frydalen landskapsvernområde og Grimsdalen landskapsvernområde
2	Oversikt over forslag til forskriftsendringer som bør vurderes
3	Sammendrag turstier
4	Spesielt verdifulle bygninger/bygningsmiljøer, hytteområder og seter-/kulturlandskapsområder. Tjønnbakken, Frydalen LVO. Sel kommune.
5	Spesielt verdifulle bygninger/bygningsmiljøer, hytteområder og seter-/kulturlandskapsområder. Ranglartjønn, Frydalen LVO. Nord-Fron kommune.
6	Spesielt verdifulle bygninger/bygningsmiljøer, hytteområder og seter-/kulturlandskapsområder. Luseby, Frydalen LVO. Nord-Fron kommune.
7	Spesielt verdifulle bygninger/bygningsmiljøer, hytteområder og seter-/kulturlandskapsområder. Frylisetra, Frydalen LOV. Nord-Fron kommune.
8	Spesielt verdifulle bygninger/bygningsmiljøer, hytteområder og seter-/kulturlandskapsområder. Fryabrua, Frydalen LOV. Nord-Fron kommune.
9	Spesielt verdifulle bygninger/bygningsmiljøer, hytteområder og seter-/kulturlandskapsområder. Kvamsnysetra, Frydalen LOV. Nord-Fron kommune.
10	Spesielt verdifulle bygninger/bygningsmiljøer, hytteområder og seter-/kulturlandskapsområder. Frylivollan, Frydalen LOV. Nord-Fron kommune.
11	Spesielt verdifulle bygninger/bygningsmiljøer, hytteområder og seter-/kulturlandskapsområder. Eldåbakken-Fløtardammen, Frydalen LOV. Sør-Fron kommune.
12	Spesielt verdifulle bygninger/bygningsmiljøer, hytteområder og seter-/kulturlandskapsområder. Vegaskillet, Grimsdalen LVO. Dovre kommune.
13	Villrein sommer/høst
14	Villrein vinter/vår
15	Sårbare arter utenom villrein
16	Kulturminner og kulturvernområder
17	Turstier
18	Skiløypenett
19	Soner for organisert ferdsel til fots og på ski, organisert kjøring med hundespann samt sykling og organisert ridning på merkete stier.
20	Stier og skiløyper på Høvringen
21	Bilveger og kjøretraseer - sommer
22	Traseer for motorisert ferdsel til turisthyttene – vinter
23	Tidsrom for tillatt stikking og preparering av skiløyper

